

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ЛЮТИЙ ВОЛОДИМИР МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 37.018.43:004

ДИСЕРТАЦІЯ

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ОФІЦЕРІВ
ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ
В ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

015 – Професійна освіта

01 – Освіта/Педагогіка

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

 В. М. Лютий

Науковий керівник: **Цибулько Людмила Григорівна**, доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

АНОТАЦІЯ

Лютий В. М. Формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії з педагогіки в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). – Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет», Слов'янськ, 2021.

Дисертаційна робота є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів дисертаційної роботи полягає в тому, що вперше: 1) обґрунтовано модель формування мовної компетентності (МК) офіцерів НГУ в процесі дистанційного навчання (ДН), яка включає наукові підходи (системний, андрагогічний, діяльнісний, компетентнісний, інформаційний), мету (формування МК у офіцерів військових частин НГУ в процесі ДН), принципи (дидактичні, дистанційного навчання та дистанційного навчання іноземним мовам), зміст дистанційного навчання (читання, говоріння, письмо, аудіювання), що диференційований за напрямками службово-бойової діяльності офіцерів НГУ, технології (дидактичні, дистанційного навчання та дистанційного навчання іноземним мовам), засоби, методи і форми (дидактичні, дистанційного навчання та дистанційного навчання іноземним мовам), а також педагогічні умови її впровадження в освітній процес; 2) визначено педагогічні умови впровадження моделі формування мовної компетентності у офіцерів військових частин НГУ в процесі дистанційного навчання (навчально-методичне забезпечення використання засобів формування мовної компетентності у офіцерів в процесі дистанційного навчання; формування цифрової компетентності викладачів щодо використання дистанційних технологій в освітньому процесі та формування цифрової грамотності офіцерів-слухачів; розвиток позитивної мотивації офіцерів до дистанційного навчання іноземним

мовам); 3) виявлено особливості дистанційного навчання офіцерів НГУ; 4) уточнено перелік засобів дистанційного навчання у мовній підготовці офіцерів, технологій та платформ ДН офіцерів; 5) визначено недостатній стан сформованості мовної компетентності офіцерів НГУ у військових частинах, сформульовано критерії (мотиваційний, змістовно-когнітивний, діяльнісно-комунікативний та контрольний-оцінний), показники (самооцінка мовної компетентності слухачів; уміння використання мовної компетентності; мотивація до вивчення іноземної мови; основні знання для формування мовних навичок), рівні сформованості МК офіцерів НГУ (високий, середній, низький); 6) подальшого розвитку набули методи, форми дистанційного навчання офіцерів іноземним мовам.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає: у розробленні і впровадженні методичних рекомендацій з дистанційного навчання іноземним мовам офіцерів Національної гвардії України на інтенсивних курсах вивчення іноземних мов; у вдосконаленні й урізноманітненні практичних методів, технологій, форм та засобів дистанційного навчання; у розробленні інтенсивних курсів дистанційного навчання (ІКДН) з англійської і французької мов для офіцерів НГУ; в узагальненні результатів і впровадженні педагогічних умов та моделі формування мовної компетентності офіцерів НГУ.

Одним із вирішальних факторів успішної підготовки офіцерів Національної гвардії України є вдосконалення систем професійної підготовки і військової освіти у НГУ. Для досягнення відповідності стандартам НАТО і вимогам до вивчення іноземних мов у Національній гвардії України організована і здійснюється мовна підготовка особового складу. Нормативно-правовими актами України передбачено впровадження у процес індивідуальної (професійної) підготовки офіцерів НГУ дистанційного навчання з метою підвищення рівня професійної компетентності військовослужбовців та особового складу відповідно до практик у державах – членах НАТО, а також створення різних можливостей та умов для вивчення іноземних мов особовим складом НГУ.

На основі науково-педагогічного аналізу джерел сформульовано такі визначення: *«мовна компетентність офіцера»* як інтегративне утворення особистості, яке дає змогу фахівцеві (офіцерові) ефективно здійснювати комунікацію рідною та іншими мовами, досягати при цьому позитивних результатів у своїй професійній діяльності; *«дистанційне навчання»* як окремий вид навчання з особливою формою, який передбачає екстериторіальну взаємодію суб'єктів навчання із використанням психолого-педагогічних, інформаційно-комунікаційних технологій та цифрових інформаційно-освітніх ресурсів, дає змогу проводити інтерактивні заняття з різною кількістю людей, надаючи можливість в індивідуальному спілкуванні між об'єднаними спільною метою суб'єктами й об'єктами навчання синхронно та асинхронно, реалізовується в спеціалізованому середовищі за допомогою технічних засобів зв'язку і характеризується інтенсифікацією, активізацією та індивідуалізацією навчання. Визначено, що формування МК офіцерів доцільно здійснювати на основі врахування наукових підходів до формування МК у офіцерів (системного, андрагогічного, суб'єктно-діяльнісного, особистісно-діяльнісного, компетентнісного, контекстного, особистісного, особистісно-орієнтованого, акмеологічного, комунікативного, комунікативно-когнітивного, аксіологічного, або ціннісного, інформаційно-змістовного, комунікативно-діяльнісного, соціокультурного або культурологічного, профільно-орієнтованого, гуманістичного, рефлексивного).

Виявлено основні особливості змісту формування МК офіцерів: термінологія повинна враховувати специфіку службово-бойової діяльності НГУ (охорона громадського порядку та участь у припиненні масових заворушень; охорона ядерних установок, ядерних матеріалів, важливих державних об'єктів та спеціальних вантажів; охорона дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні; участь у заходах, пов'язаних з припиненням збройних конфліктів, та заходах із припинення терористичної діяльності; участь у підтриманні або відновлюванні правопорядку в районах виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій

техногенного чи природного характеру; участь у припиненні групових протиправних дій осіб, узятих під варту, засуджених, а також у ліквідації наслідків таких дій в установах примусового утримання та установах виконання покарань).

Виявлено особливості процесу ДН офіцерів НГУ щодо формування МК: 1) наявність обмежень у користуванні цифровими технологіями і ресурсами внаслідок обмежень військово-професійної діяльності; 2) експлуатація телекомунікаційних та інформаційних ресурсів у межах єдиного інформаційного середовища на базі корпоративної мережі; 3) індивідуалізація і диференціація процесу навчання з орієнтацією на можливість і рівень професіоналізму викладача; професійний досвід і посадові обов'язки офіцера; 4) застосування новітніх гіпертекстових та мультимедійних технологій.

Виділено умови формування МК офіцера НГУ: педагогічні (професійно-особистісна орієнтація навчального процесу, створення навчально-професійних і комунікативно-пізнавальних ситуацій, стимулювання творчої пізнавальної діяльності); дидактичні (актуалізація мотиваційно-ціннісної основи формування МК; створення мовленнєво-інформаційного освітнього середовища; проведення рефлексивної оцінки динаміки результативності сформованості МК); організаційні (спрямованість усього процесу навчання на вироблення мовних навичок, а не лише на набуття мовних знань; комунікативний характер переважної більшості вправ, що пропонуються на заняттях; розвиток у слухачів потреби в іншомовній комунікації).

Обґрунтовано структуру МК офіцерів, яка містить чотири компоненти: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, комунікативний та контрольний-оцінний.

Визначено стан сформованості МК у офіцерів військових частин НГУ на сучасному етапі, й встановлено, що знання іноземної мови офіцерів здебільшого на середньому та нижче середнього рівнях, а отже, і готовність до службово-ділового спілкування іноземною мовою під час виконання своїх функціональних (посадових) обов'язків у них також на невисокому рівні, хоча значна кількість офіцерів готові використовувати іноземну мову в полікультурному середовищі і

під час виконання своїх посадових обов'язків. Таким чином, вони є професійно мотивованими на вивчення іноземних мов. Вивчення стану впровадження ДН для формування МК офіцера НГУ у ЗВО зі специфічними умовами навчання дало змогу виявити, що у Національній гвардії України ДН може застосовуватися в різних формах і бути певною мірою інтегровано в освітні програми та програми професійної підготовки, підвищення кваліфікації офіцерів. До засобів ДН офіцерів НГУ іноземним мовам віднесено: окремі методики застосування засобів ДН, засоби цифрових технологій, засоби роботи з інформацією (гіпертекст, мульти- та гіпермедіа), програмні засоби навчання, засоби інформаційно-комунікаційних технологій, засоби організації. Виявлено, що різні засоби ДН застосовуються на різних етапах засвоєння (залежно від мети їх застосування) і для різних видів мовної діяльності.

Обґрунтовано модель формування МК офіцерів НГУ в процесі дистанційного навчання, в основу якої покладено: наукові підходи (системний, андрагогічний, діяльнісний, компетентнісний, інформаційний), мету (формування МК у офіцерів військових частин НГУ в процесі ДН), принципи (дидактичні, дистанційного навчання та дистанційного навчання іноземним мовам), зміст ДН (читання, говоріння, письмо, аудіювання), який диференційовано за напрямками СБД офіцерів НГУ, технології (дидактичні, дистанційного навчання та ДН іноземним мовам), засоби, методи та форми (дидактичні, дистанційного навчання та ДН іноземним мовам), а також умови впровадження в освітній процес Національної академії НГУ. Уточнено перелік засобів ДН у мовній підготовці офіцерів, технологій та автономних освітніх платформ із вивчення іноземної мови дистанційно.

Уточнено критерії (мотиваційний, змістовно-когнітивний, діяльнісно-комунікативний та контрольний-оцінний), показники (самооцінка МК слухачів, уміння використовувати МК, мотивація до вивчення іноземної мови, основні знання для формування мовних навичок) та рівні (високий, середній, низький) сформованості МК у офіцерів військових частин НГУ в процесі дистанційного навчання.

Теоретично обґрунтовано, розкрито сутність і значення, експериментально доведено ефективність педагогічних умов формування МК у офіцерів військових частин НГУ в процесі дистанційного навчання. Перша педагогічна умова (*навчально-методичне забезпечення використання засобів формування мовної компетентності у офіцерів в процесі дистанційного навчання*) впроваджена у вигляді зміни змісту ІКДН, у розробленні нових завдань і ресурсів для самостійної роботи, нових методичних рекомендацій з організації дистанційного навчання у мовному відділі Академії під назвою «Методичні рекомендації з дистанційного вивчення іноземних мов офіцерами Національної гвардії України».

Друга педагогічна умова (*формування цифрової компетентності викладачів щодо використання дистанційних технологій в освітньому процесі та формування цифрової грамотності офіцерів-слухачів*) реалізовувалася шляхом формування цифрової грамотності у викладачів на різних курсах підвищення кваліфікації: 1) щодо інтенсифікації освітнього процесу, порядку оцінювання та тестування слухачів, а також зворотного зв'язку із студентами; 2) з дидактики і методики викладання у ЗВО; 3) для фасилітаторів; 4) для викладачів-початківців; 5) із застосування моделі навчання для дорослих; 6) з дистанційного навчання іноземним мовам та ін. Крім того викладачі проводили заняття зі слухачами щодо використання засобів ДН і тим самим розвивали цифрову грамотність офіцерів.

Третя педагогічна умова (*розвиток позитивної мотивації офіцерів до дистанційного навчання іноземним мовам*) серед особливостей підвищення мотивації здобувачів освіти дистанційної форми навчання виділяє застосування методів розвитку позитивної мотивації офіцерів до ДН іноземним мовам не тільки протягом першого етапу засвоєння, а й упродовж усього процесу засвоєння. Визначено, що для успішнішого формування мотивації офіцерів до дистанційного навчання необхідно використовувати інноваційні технології, методики і засоби навчання, такі, як індивідуалізоване (особистісно-орієнтоване) навчання, хмарні технології, Web-квести, інформаційно-комунікаційні технології, ігрові технології навчання та інтерактивне навчання, що набувають

неабиякого значення, а також інтерактивні відеоінструкції для ознайомлення слухачів з особливостями роботи в системі дистанційного навчання. Необхідним у ДН є проведення на початку вивчення вхідного тестування слухачів. Серед засобів, що вплинули на розвиток позитивної мотивації офіцерів до ДН іноземним мовам, виділено такі: 1) для комунікації з групою; 2) для управління проектом та завданнями; 3) для використання інструментів спільної візуалізації; 4) для організації інтерактивних вправ; 5) для спільного використання файлів; 6) для спільної роботи. З метою підтримання мотивації до навчання протягом усього заняття, а не тільки на його початку, було виділено такі методи, як: 1) діалогізації; 2) проблематизації; 3) персоналізації, індивідуалізації й диференціації; 4) активізації уваги засобами ДН; 5) побудови зв'язку між набутими знаннями і розвитком та побудовою професійної кар'єри; 6) позитивного підкріплення успіхів і гальмування помилок, створення ситуацій успіху в навчанні засобами цифрових технологій; 7) підтримання рівня задоволеності навчанням. Крім того, визначено й інші методи мотивації до використання засобів ДН: метод фасилітації; метод «багато до багатьох»; метод складних завдань; сучасні методи вивчення іноземної мови (навчання, що базується на завданнях; «представлення-практика-продукування»; лексичний метод; метод функцій; комунікативні методи; граматико-перекладний метод; метод повного фізичного відтворення; метод сугестивного відкриття; навчання, що базується на змісті; навчання мові через інтеграцію), а також сайти-ігри. Ці умови повинні впроваджуватися в комплексі та у зазначеній послідовності.

Вірогідність результатів дослідження забезпечується: теоретичною обґрунтованістю вихідних положень роботи, науковим аналізом широкої джерельної бази, якісним і системним аналізом матеріалів, застосуванням комплексу методів, що відповідають об'єкту, предмету, меті та завданням дисертації, методами математичної статистики. Перевірка вірогідності результатів дослідження здійснювалася шляхом упровадження окремих його аспектів у практику, а також через обговорення й апробацію на науково-практичних

конференціях.

Аналіз результатів педагогічного експерименту засвідчив підвищення частини слухачів, які досягли середнього й високого рівнів сформованості МК. Такі дані показують, що більшість офіцерів характеризується стійкою мотивацією до ДН іноземним мовам. Вони відчують потребу в набутті знань з іноземної мови засобами ДН, мають в основному професійні мотиви, а також прагнуть до неперервної самоосвіти. Офіцери НГУ свідомо прагнуть до підвищення рівня МК в процесі ДН. Для ефективного навчання вони у достатньому обсязі володіють знаннями з цифрових технологій. У них розвинуті вміння до навчання за допомогою Internet-ресурсів, слухачі демонструють здатність застосовувати засоби ДН у навчальному процесі як самостійно, так і під керівництвом викладача. Офіцери здатні адекватно самооцінювати МК і прагнуть її розвивати, здатні до постійної рефлексії й самокорекції.

Здійснений аналіз отриманих результатів дав змогу виявити, що в експериментальних групах після педагогічного експерименту відбулася позитивна динаміка, водночас у контрольних групах суттєвих змін не було. Це дає підстави пересвідчитися в ефективності визначеної на початку дослідження гіпотези, що рівень сформованості МК офіцерів значно підвищиться внаслідок комплексного впровадження педагогічних умов. Основні положення, результати й висновки дисертаційної роботи, а також розроблені методичні рекомендації з організації ДН іноземним мовам офіцерів НГУ можуть бути використані аспірантами, слухачами, викладачами іноземних мов ЗВО зі специфічними умовами навчання; крім того у самоосвітній діяльності офіцерів НГУ.

Ключові слова: дистанційне навчання, офіцери Національної Гвардії України, мовна компетентність офіцера Національної Гвардії України, педагогічні умови, модель формування мовної компетентності, навчально-методичне забезпечення, позитивна мотивація до дистанційного навчання іноземній мові, цифрова компетентність викладача, цифрова грамотність офіцерів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України, зокрема, які включені до міжнародних наукометричних баз:

1. Лютий В. М. Теоретичне обґрунтування сутності, значення і особливостей мовної компетентності офіцерів військових частин Національної гвардії України. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки.* 2020. № 5 (336). С. 35-51.

2. Лютий В. М. Стан розробленості проблеми формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки.* Запоріжжя : Запорізьк. нац. ун-т, 2020. № 3 (36). Ч. II. С. 85-96. DOI: <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2020-3>.

3. Лютий В. М. Аналіз стану мовної компетентності офіцерів Національної гвардії України. *Науковий вісник Ужгородського університету. Педагогіка. Соціальна робота.* 2021. № 1 (48). С. 238-245. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2021.48.239-244>.

4. Лютий В. М., Медвідь М. М., Лисичкіна І. О., Лісовенко Д. В., Ніконенко О. В. Методика організації системи зворотнього зв'язку у вищому військовому навчальному закладі. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Педагогічні науки.* 2021. № 2. С. 85-92. DOI: <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2021-2>.

5. Liutyi, V. M., Serhienko, M. S., & Wilson, M. Experience in implementing distance learning technologies in an international context. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Pedagogy and Psychology.* 2021. № 7 (3), P. 39-46.

Статті в зарубіжних наукових виданнях:

6. Лютий В. М. Стан розробленості проблеми дистанційного навчання військовослужбовців іноземним мовам у сучасних науково-педагогічних дослідженнях. *Polish Science Journal.* 2021. № 2 (35). Warsaw: Sp. z o. o. «iScience», 2021. Part 2. Pp. 108-127.

7. Volodymyr Liutyi, Mykhailo Medvid, Peter Ivashchenko, Iryna Trubavina, and Igor Britchenko. Decision support in formation and analytical technology in

discharge military personnel employment. *The 9th International Conference on Monitoring, Modeling & Management of Emergent Economy. SHS Web of Conferences* 107, 05001 (2021) M3E2 2021. DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110705001>.

8. Volodymyr Liutyi, Mykhailo Medvid, Volodymyr Dem'yanyshyn, Inna Chernichenko, Volodymyr Honchar. The Development of Readiness for the Educational Activities in Teachers of Higher Military Educational Institutions. *Proceedings of the 2020 3rd International Seminar on Education Research and Social Science (ISERSS 2020)*, Atlantis Press, ASSEHR, 516. DOI: <https://doi.org/10.2991/assehr.k.210120.077>.

Статті в інших виданнях, матеріали конференцій:

9. Лютий В. М. Стан сформованості іншомовної компетентності офіцерів НГУ. *Language of Interoperability* : доп. на 3-й наук.-практ. конф. для здобувачів II рівня вищої освіти / НА НГУ, м. Харків, 11-12 лют. 2019 р.

10. Лютий В. М. Інструменти і засоби дистанційного навчання іноземній мові офіцерів НГУ. *Language of Interoperability* : доп. на 4-й наук.-практ. конф. для здобувачів II рівня вищої освіти / НА НГУ, м. Харків, 09-10 лют. 2020 р.

11. Лютий В. М., Сергієнко М. С. Дистанційне навчання у сфері національної безпеки. *Актуальні проблеми іншомовної підготовки фахівців у сфері національної безпеки* : тези доп. 2-ї міжвуз. наук.-метод. конф. Київ, 4 листоп. 2020 р. Київ : Воєнно-дипломатична академія імені Євгенія Березняка, 2020. С. 57-60.

12. Лютий В. М. Формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання як наукова проблема. *Сучасні реалії та перспективи розвитку освіти* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Дніпро, 9 жовт. 2020 р. Дніпро : Міжнар. гуманіт. дослідницьк. центр, 2020. С. 42-45.

13. Лютий В. М., Єршова В. О. Методи формування комунікативної готовності майбутніх офіцерів НГУ до взаємодії під час міжнародних миротворчих операцій. *Методика та специфіка викладання іноземних мов у закладах вищої освіти* : тези доп. Всеукр. наук.-метод. конф., м. Харків, 07 груд. 2020 р. Харків : НА НГУ, 2020. С. 138-142.

14. Лютий В. М. Особливості розвитку мовної компетентності у офіцерів з урахуванням специфіки військових частин Національної гвардії України. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика* : тези V Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 31 берез.–2 квіт. 2021 р. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2021. С. 154-158.

15. Лютий В. М. Засоби дистанційного навчання у формуванні мовної компетентності офіцерів. *Молодий вчений*. 2021. № 5 (93). С. 212-222. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-Че09/2021-5-93-41>.

16. Лютий В. М. Особливості дистанційного навчання офіцерів у військах країн світу. *Соціальні аспекти військово-професійної діяльності сектора безпеки і оборони: виклики сьогодення* : зб. тез доп. I Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 20 трав. 2021 р. / під ред. І. М. Трубавіної, О. Є. Міршука, Н. Ю. Чупрінової. Харків : НА НГУ, 2021. С. 288-291.

17. Лютий В. М. Педагогічні умови формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання. *Молодий вчений*. 2021. № 6 (94). С. 168-178. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-6-94-34>.

18. Лютий В. М. Аналіз результатів впровадження педагогічних умов формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України. *Сучасні світові тенденції розвитку науки та освіти* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 19 серп. 2021 р. Полтава : ЦФЕНД, 2021. С. 34-43.

Навчально-методична література:

19. Лютий В. М., Хорошилова Ю. О., Гончар В. В. Основна іноземна мова (англійська) для слухачів інтенсивних курсів: Рівень 3 знань відповідно до мовних стандартів СТАНАГ 6001. У 2 ч. : навч. посіб. Харків : НА НГУ, 2020. Ч. 1. 277 с.

20. Методичні рекомендації з дистанційного навчання іноземним мовам офіцерів Національної гвардії України / уклад. **Лютий В. М.** Харків : Планета-Принт, 2021. 56 с.

ANNOTATION

Lyutyi V. M. Language competence development in officers of the National Guard of Ukraine military units in distance learning. – The qualifying scientific manuscript retaining copyright.

The dissertation on competition of the Doctor of Philosophy degree on the branch of knowledge 01 Education/Pedagogy on specialty 015 Professional education. – Donbass State Pedagogical University. Slovyansk. 2021.

The dissertation is a theoretical and experimental research of the problem of development of language competence in officers of the National Guard of Ukraine (NGU) military units in distance learning.

The scientific novelty and theoretical significance of the dissertation obtained for the first time following results. It was determined, theoretically substantiated and experimentally proved the effectiveness of pedagogical conditions for the language competence development in officers of the National Guard of Ukraine in the process of distance learning (development and implementation of educational and methodological support for distance learning in order to develop language competence in officers of National Guard of Ukraine military units in the process of distance learning; development of teachers digital competence and the formation of officers digital literacy; the positive motivation development in officers to foreign languages distance learning). Peculiarities of NGU officers distance learning are revealed. The model of language competence development in NGU officers in the course of distance learning is developed. The state of language competence development in NGU officers is defined as well as criteria and indicators, levels of language competence development in NGU officers are formulated. Also the list of technologies and means of language competence development in officers is specified. And methods and forms of NGU officers distance learning were further developed.

The practical significance of the obtained research results is following. It was developed and implemented the methodological recommendations for distance learning of foreign languages by officers of the National Guard of Ukraine in intensive foreign language courses. Also we determined a set of possible methods, technologies, forms and means of foreign languages of NGU officers in the process of distance learning and

developed the intensive distance learning course in English and French for NGU officers. And it was generalized by us the results and implementation of model of language competence development in officers of the National Guard of Ukraine in the process of distance learning.

One of the decisive factors in the successful training of officers of the National Guard of Ukraine is the improvement of the systems of professional training and military education at the NGU. To achieve compliance with NATO standards and requirements for the study of foreign languages, the National Guard of Ukraine organizes and conducts language training for personnel. The Ukraine legislation provides distance learning implementation in the process of individual (professional) training of NGU officers to increase the level of professional competence of servicemen and personnel in accordance with NATO practices, as well as creating various opportunities and conditions for learning foreign languages by NGU personnel.

Based on the scientific and pedagogical analysis of sources, the following definitions were formulated. «The officer language competence» is an integrative development of an individual, which allows the specialist (officer) to effectively communicate in native and other languages, to achieve positive results in their professional activities. «The Distance learning» is a separate type of learning with a special form, which involves extraterritorial interaction of subjects with the use of psychological and pedagogical, information and communication technologies and digital information and educational resources, allows for interactive classes with different numbers of people, providing the opportunity to individual communication between the subjects and objects of training united by a common goal synchronously and asynchronously, that is realized in the specialized environment by means of technical means of communication and characterized by intensification, activation and individualization of training.

It is determined that the development of language competence in officers should be conducted on the basis of scientific approaches to the development of language competence in officers (systemic, andragogic, subject-activity, personality-activity, competence, context, personal, personality-oriented, acmeological, communicative, communicative-cognitive, axiological (value), information-content, communicative-

activity, socio-cultural or culturological, profile-oriented, humanistic, reflexive).

The main features of the content of the language competence development in officers are revealed. That means that terminology should reflect the specifics of the NGU tasks such as protection of public order and anti-riot activity; protection of nuclear facilities, nuclear materials, key infrastructure and special cargo; protection of diplomatic missions and consular representatives of the foreign states, representations of international organizations in Ukraine; armed conflicts cessation and counter-terrorist activities; restoring law and order in areas of particularly severe emergencies of man-made or natural nature; participation in the cessation of group illegal actions of detainees, convicts, as well as the elimination of the consequences of such actions in institutions of detention and penitentiaries).

Peculiarities of the NGU officers distance learning for the language competence development were revealed: 1) limitations on the use of digital technologies and resources due to military restrictions; 2) operation of telecommunication and information resources within a single information environment based on the corporate network; 3) individualization and differentiation of the learning process with a focus on the possibility and level of professionalism of the teacher as well as professional experience and job responsibilities of an officer; 4) application of the latest hypertext and multimedia technologies.

The conditions of language competence development in NGU officer are singled out. They are pedagogical (professional-personal orientation of the educational process, creation of educational-professional and communicative-cognitive situations, stimulation of creative cognitive activity); didactic (actualization of the motivational and value basis of language competence development; creation of communication and information educational environment; conducting a reflective assessment of the dynamics of the effectiveness of language competence development); organizational (the focus of the whole learning process on the development of language skills, not just on the acquisition of language knowledge; the communicative nature of the vast majority of exercises offered in the classroom; the development of students' needs for foreign language communication).

The structure of officers' language competence is substantiated, and it contains

four components such as motivational-value, cognitive, communicative and control-evaluation.

The state of language competence development in NGU military unit officer at the present is determined, and it is established that the level of knowledge of foreign language of officers is mostly at average and below average, and hence readiness for business communication in foreign language during their functional (official) responsibilities are also at a low level, although a significant number of officers are willing to use a foreign language in a multicultural environment and in the performance of their official duties, and therefore they are professionally motivated to learn foreign languages. The study of the state of implementation of distance learning for the language competence development in NGU officer in higher educational establishment with specific training conditions revealed that in the National Guard of Ukraine distance learning can be used in various forms and be to some extent integrated into educational programs and training programs, advanced training of officers. The means of distance learning of NGU officers in foreign languages include separate methods of application of means of distance learning, means of digital technologies, means of work with information (hypertext, multi- and hypermedia), training software, means of information and communication technologies, means of organization. It was found that different means of distance learning are used at different stages of learning (depending on the purpose of their use) and for different types of language activities.

A model of language competence development in NGU officer in the process of distance learning has been developed, and is based on scientific approaches (systemic, andragogical, activity, competence, information), purpose (language competence development in NGU officers in the course of distance learning), principles (didactic, distance learning) and distance learning in foreign languages), the content of distance learning (reading, speaking, writing, listening), which is differentiated by the specifics of the NGU tasks, technology (didactic, distance learning and foreign languages distance learning), means, methods and forms (didactic, distance learning and distance learning in foreign languages), as well as the conditions of its introduction into the educational process of the National Academy of NGU. The list of distance learning tools in language training of officers, technologies and autonomous educational

platforms for learning a foreign language remotely has been clarified.

The criteria (motivational, content-cognitive, activity-communicative and control-evaluation), indicators (self-assessment of student' language competence; ability to use competence; motivation to learn a foreign language; basic knowledge for language skills development) and high, medium and low levels of language competence development in NGU officer in the process of distance learning are specified.

The essence and significance of pedagogical conditions of language competence development in NGU officer in the process of distance learning are theoretically substantiated, revealed and the efficiency of these pedagogical conditions are experimentally proved. The first pedagogical condition (development and implementation of educational and methodological support for distance learning in order to develop language competence in NGU military units officers in the process of distance learning) is introduced in the form of changing the content of Intensive course of distance learning, and it was developed new tasks and resources for independent work as well as new «Guidelines for distance learning of foreign languages by officers of the National Guard of Ukraine» for distance learning process in the Language department were entitled.

The implementation of the second pedagogical condition (developing of digital competence of teachers in the educational process and the formation of digital literacy of students) was through the developing of digital literacy in teachers at various excellence courses such as 1) intensification of the educational process; as well as feedback from students; 2) on didactics and methods of teaching in higher educational establishment; 3) for facilitators; 4) for novice-teachers; 5) on the application of the learning model for adults; 6) on foreign languages distance learning, etc. Moreover, teachers conducted classes with students on the use of distance learning tools, and thus developed the digital literacy of officers.

The third pedagogical condition (development of positive motivation of officers for foreign languages distance learning) among the features of increasing the motivation of distance learning distinguishes the use of methods of developing positive motivation of officers to foreign languages not only during the first stage of learning, but also throughout the learning process. It is determined that for successful formation of

officers' motivation for distance learning it is necessary to use innovative technologies, methods and teaching aids, such as individualized (personality-oriented) learning, cloud technologies, Web-quests, information and communication technologies, game learning technologies and interactive learning, which are of great importance, as well as interactive video instructions to acquaint students with the features of work in the distance learning system. It is necessary in the distance learning to conduct at the beginning of the study of entrance testing of students. Among the means that influenced the development of positive motivation of officers to foreign languages distance learning, the following are identified: 1) for communication with the group; 2) to manage the project and tasks; 3) to use common visualization tools; 4) for the organization of interactive exercises; 5) for file sharing; 6) for joint work. To maintain motivation to study throughout the lesson, and not only at the beginning of the lesson, such methods were identified as: 1) dialogue; 2) problematization; 3) personalization, individualization and differentiation; 4) activation of attention by means of distance learning; 5) the method of building a connection between the acquired knowledge and the development and construction of a professional career; 6) positive reinforcement of successes and inhibition of mistakes, creation of situations of success in training by means of digital technologies; 7) maintaining the level of satisfaction with learning. In addition, other motivation methods to use the means of distance learning are identified as the method of facilitation; the «many to many» method; method of complex tasks; modern methods of learning a foreign language (task-based learning; presentation-practice-production; lexical method; function method; communicative methods; grammar-translation method; full physical reproduction method; suggestive discovery method; content-based learning; learning language through integration); game sites. These conditions must be implemented in the complex and in the specified sequence.

The probability of research results is provided by theoretical substantiation of initial positions of work, scientific analysis of wide source base, qualitative and systematic analysis of materials, application of a set of methods corresponding to object, subject, purpose and task of dissertation, methods of mathematical statistics. Verification of the reliability of the research results was carried out by introducing some of its aspects into practice, as well as through discussion and testing at scientific

and practical conferences.

The analysis of the results of the pedagogical experiment showed an increase in the share of students who reached the middle and high levels of language competence development. Such data show that most officers are characterized by a strong motivation to foreign languages distance learning. They feel the need to acquire knowledge of a foreign language by means of distance learning, have mainly professional motives, and also strive for continuous self-education. NGU officers are consciously striving to increase the level of language competence in the process of distance learning. For effective learning, they have sufficient knowledge of digital technologies. They have developed skills for learning with the help of Internet resources, students demonstrate the ability to use the distance learning tools in the learning process both independently and under the guidance of a teacher. Officers are able to adequately self-assess their own language competence and strive to develop it, capable of constant reflection and self-correction.

The analysis of the obtained results allowed to reveal that in the experimental groups after the pedagogical experiment there was a positive dynamic, and at the same time in the control groups there were no significant changes. This gives grounds to be convinced of the effectiveness of the hypothesis identified at the beginning of the study that the level of language competence development in officers will increase significantly due to the integrated implementation of pedagogical conditions. The main provisions, results and conclusions of the dissertation, as well as the developed guidelines for the organization of foreign languages distance learning of NGU officers can be used by graduate students, students, teachers of foreign languages higher educational establishments with specific learning conditions and in the self-educational activity of NGU officers.

Key words: distance learning, officers of the National Guard of Ukraine, language competence of an officer of the National Guard of Ukraine, pedagogical conditions, model of language competence development, educational and methodical support, positive motivation for distance learning in a foreign language, teacher digital competence, officers digital literacy.

LIST OF SCIENTIFIC WORKS OF THE APPLICANT

Scientific Works in Professional Publications of Ukraine, in Particular, Those Included to the International Scientometric Bases:

1. Liutyi, V. (2020). Teoretychne obgruntuvannya sutnosti, znachennya i osoblyvostey movnoyi kompetentnosti ofitseriv viys'kovykh chastyn Natsional'noyi hvardiyi Ukrayiny [Theoretical substantiation of the essence, meaning and features of language competence of officers of the National Guard of Ukraine]. *Visnyk of Taras Shevchenko Luhansk National University, Pedagogy*, 5 (336), 35-51 [in Ukrainian].

2. Liutyi, V. (2020). Stan rozroblenosti problemy formuvannya movnoyi kompetentnosti u ofitseriv viys'kovykh chastyn Natsional'noyi hvardiyi Ukrayiny [The state of development of the problem of formation of language competence in officers of National Guard of Ukraine units]. *Visnyk of Zaporizhzhya National University. Pedagogy*, 3, 85-96. DOI: <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2020-3> [in Ukrainian].

3. Liutyi, V. (2021). Analiz stanu movnoyi kompetentnosti ofitseriv Natsional'noyi hvardiyi Ukrayiny [Analysis of the state of language competence of officers of the National Guard of Ukraine]. *Uzhhorod University Scientific Bulletin. Pedagogy. Social work*, 1 (48), 238-245 [in Ukrainian].

4. Liutyi, V., Medvid', M., Lysyckyna, I., Lisovenko, D., & Nikonenko, O. (2021) Metodyka orhanizatsiyi systemy zvorotn'oho zv"yazku u vyshchomu viys'kovomu navchal'nomu zakladi [Methods of organizing a feedback system in a higher military educational institution]. *Visnyk of Bohdan Khmel'nyts'kyi Cherkasy National University. Pedagogy*, 2, 85-92. DOI: <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2021-2> [in Ukrainian].

5. Liutyi, V., Serhienko, M., & Wilson, M. (2021). Experience in implementing distance learning technologies in an international context. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Pedagogy and Psychology*, 7 (3), 39-46 [in Ukrainian].

Scientific Works in the Foreign Scientific Publication:

6. Liutyi, V. (2021). Stan rozroblenosti problemy dystantsiynoho navchannya viys'kovosluzhbovtziv inozemnym movam u suchasnykh naukovu-pedahohichnykh doslidzhennyakh. [The problem of military personnel foreign languages distance learning in modern scientific and pedagogical researches]. *Polish Science Journal*,

2(35), Part 2, 108-127 [in Ukrainian].

7. Volodymyr Liutyi, Mykhailo Medvid, Peter Ivashchenko, Iryna Trubavina, and Igor Britchenko (2021). Decision support in formation and analytical technology in discharge military personnel employment. *The 9th International Conference on Monitoring, Modeling & Management of Emergent Economy. SHS Web of Conferences* 107, 05001 M3E2 2021. DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110705001> [in English].

8. Liutyi, V., Medvid, M., Dem'yanyshyn, V., Chernichenko, I. & Honchar, V. (2020). The Development of Readiness for the Educational Activities in Teachers of Higher Military Educational Institutions. *Proceedings of the 2020 3rd International Seminar on Education Research and Social Science* Atlantis Press, ASSEHR, 516. DOI: <https://doi.org/10.2991/assehr.k.210120.077>.

Scientific Works in Other Publications, Materials of the Conferences:

9. Liutyi, V. (2021). Zasoby dystantsiynoho navchannya u formuvanni movnoyi kompetentnosti ofitseriv. [Means of distance learning in the language competence development in officers]. *Young Scientist*, № 5 (93), 212-222 DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-Чe09/2021-5-93-41> [in Ukrainian].

10. Liutyi, V. (2021). Pedahohichni umovy formuvannya movnoyi kompetentnosti u ofitseriv viys'kovykh chastyn Natsional'noyi hvardiyi Ukrayiny v protsesi dystantsiynoho navchannya [Pedagogical conditions for the language competence development in officers of the National Guard of Ukraine in the distance learning]. *Young Scientist*, № 6 (94), 212-222 DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-6-94-34> [in Ukrainian].

11. Liutyi, V. (2019, February 11-12). Stan sformovanosti inshomovnoyi kompetentnosti ofitseriv NGU [The state of foreign language competence in officers the National Guard of Ukraine]. *3rd scientific-practical conference for students of the second level of higher education «Language of Interoperability», National Academy of the National Guard of Ukraine, Kharkiv* [in Ukrainian].

12. Liutyi, V. (2020, February 09-10) Instrumenty i zasoby dystantsiynoho navchannya inozemniy movi ofitseriv NGU [Tools and means of foreign language distance learning for officers of the National Guard of Ukraine]. *4th scientific-practical*

conference for students of the second level of higher education «Language of Interoperability», National Academy of the National Guard of Ukraine, Kharkiv [in Ukrainian].

13. Liutyi, V., & Serhiyenko, M. (2020). Dystantsiynе navchannya u sferi natsional'noyi bezpeky [Distance learning in the field of national security]. Actual problems of foreign language training of specialists in the field of national security. *Proceedings of the Yevheniy Bereznyak Military Diplomatic Academy 2nd Interuniversity scientific and methodological conference*, 57-60 [in Ukrainian].

14. Liutyi, V. (2020). Formuvannya movnoyi kompetentnosti u ofitseriv viys'kovykh chastyn Natsional'noyi hvardiyi Ukrayiny v protsesi dystantsiynoho navchannya yak naukova problema [Language competence development in officers of the National Guard of Ukraine military units in the distance learning as a scientific problem]. Modern realities and prospects of education development. *Proceedings of the International Humanitarian Research Center International scientific-practical conference* [in Ukrainian].

15. Liutyi, V., & Yershova, V. (2020). Metody formuvannya komunikatyvnoyi hotovnosti maybutnikh ofitseriv NGU do vzayemodiyi pid chas mizhnarodnykh myrotvorchykh operatsiy [Methods of the communicative readiness development in would-be officers of the National Guard of Ukraine to interact at international peacekeeping operations]. Methods and specifics of teaching foreign languages in Universities. *Proceedings of the National Academy of the National Guard of Ukraine All-Ukraine scientific-methodologic conference*, 138-142 [in Ukrainian].

16. Liutyi, V. (2021). Osoblyvosti rozvytku movnoyi kompetentnosti u ofitseriv z urakhuvannyam spetsyfiky viys'kovykh chastyn Natsional'noyi hvardiyi Ukrayiny [Peculiarities of language competence development in officers considering the specifics of military units of the National Guard of Ukraine]. Psychological and pedagogical problems of higher and secondary education in the context of modern challenges: theory and practice. *Proceedings of the H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University V International scientific-practical conference*, 154-158 [in Ukrainian].

17. Liutyi, V. (2021). Osoblyvosti dystantsiynoho navchannya ofitseriv u viys'kakh krayin svitu [Features of distance learning of officers in the armies of the

world]. Social aspects of military-professional activity of the security and defense sector: current challenges. *Proceedings of the National Academy of the National Guard of Ukraine I International scientific-practical conference*, 288-291 [in Ukrainian].

18. Liutyi, V. (2021). Analiz rezul'tativ vprovadzhennya pedahohichnykh umov formuvannya movnoyi kompetentnosti u ofitseriv viys'kovykh chastyn Natsional'noyi hvardiyi Ukrayiny [Analysis of the results of the introduction of pedagogical conditions for the language competence development in officers of military units of the National Guard of Ukraine]. *Modern world trends in science and education. Proceedings of the Poltava International scientific-practical conference*, 34-43 [in Ukrainian].

Training manuals:

19. Liutyi, V., Khoroshylova, Yu., & Honchar, V. (2020). Osnovna inozemna mova (anhliys'ka) dlya slukhachiv intensyvnykh kursiv: riven' 3 znan' vidpovidno do movnykh standartiv STANAG 6001 [Basic foreign language (English) for students of intensive courses: Level 3 knowledge in accordance with language standards STANAG 6001].

20. Liutyi, V. (2021). Metodychni rekomendatsiyi z dystantsiynoho navchannya inozemnym movam ofitseriv Natsional'noyi hvardiyi Ukrayiny [Hand-book on foreign languages distance learning of officers of the National Guard of Ukraine].

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	26
ВСТУП	27
Розділ 1. ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ОФІЦЕРІВ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	35
1.1. Стан розробленості проблеми формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України у науково- педагогічних дослідженнях.....	35
1.1.1. Стан розробленості проблеми формування мовної компетентності офіцерів НГУ.....	35
1.1.2. Стан розробленості проблеми дистанційного навчання офіцерів Національної гвардії України.....	52
1.2. Сутність і структура мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України.....	66
Висновки до розділу 1.....	74
Розділ 2. ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ОФІЦЕРІВ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ	77
2.1. Аналіз стану сформованості мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України	77
2.2. Модель формування мовної компетентності офіцерів НГУ в процесі дистанційного навчання.....	89
2.3. Педагогічні умови формування мовної компетентності офіцерів НГУ в процесі дистанційного навчання.....	108
Висновки до розділу 2.....	136
Розділ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ОФІЦЕРІВ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ	140

3.1. Організація педагогічного експерименту.....	140
3.2. Упровадження педагогічних умов формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України	153
3.2.1. Навчально-методичне забезпечення використання засобів формування мовної компетентності у офіцерів в процесі дистанційного навчання	155
3.2.2. Формування цифрової компетентності викладачів щодо використання дистанційних технологій в освітньому процесі та формування цифрової грамотності офіцерів-слухачів.....	167
3.2.3. Розвиток позитивної мотивації офіцерів до дистанційного навчання іноземним мовам.....	175
3.2.4. Упровадження моделі формування мовної компетентності офіцерів військових частин Національної гвардії України в освітній процес	186
3.3. Аналіз результатів експериментальної роботи.....	190
Висновки до розділу 3.....	201
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	205
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	211
ДОДАТКИ.....	243

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВДО та СВ – важливий державний об’єкт та спеціальний вантаж

ДН – дистанційне навчання

ДПіКУ – дипломатичні представництва і консульські установи

ЄС – Європейський Союз

ЗВО – заклад вищої освіти

ІКДН – інтенсивний курс дистанційного навчання

ІКВІМ – інтенсивний курс вивчення іноземної мови

ІКТ – інформаційно-комунікаційна технологія

ІМ – іноземна мова

МК – мовна компетентність

НА НГУ – Національна академія Національної гвардії України

НАТО – Організація Північноатлантичного договору

НПП – науково-педагогічний працівник

НС – надзвичайний стан

ОГП – охорона громадського порядку

ООН – Організація Об’єднаних Націй

ПП – педагогічний працівник

СМР – стандартний мовний рівень

СБД – службово-бойова діяльність

УВП – установа виконання покарань

УПУ – установа примусового утримання

CMS-системи – content management system (система управління змістом)

DND – Department of National Defence

LMS – learning management system (система управління навчанням)

NATO STANAG 6001 – стандарт НАТО щодо володіння іноземною мовою

PPP – Presentation-Practice-Production (Представлення-Практика-Продуктування)

TBL – Task-based learning (навчання, що базується на завданнях)

VLE – virtual learning environments (віртуальне навчальне середовище)

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Одним із вирішальних факторів успішної підготовки офіцерів Національної гвардії України (НГУ) є вдосконалення систем професійної підготовки та військової освіти у НГУ.

Для сучасного офіцера важливо не стільки знати одну іноземну мову (ІМ), скільки володіти вміннями і навичками швидко опанувати нові мови. Звідси постає питання пошуку й добору шляхів, які сприяють не тільки підвищенню ефективності навчання, але й подальшій самоосвіті.

Відповідно до чинних нормативно-правових актів, зокрема, наказу Міністра оборони України від 25.09.2019 р. № 502 «Про затвердження Змін до Інструкції про організацію виконання Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України» «...для забезпечення комплектування Збройних Сил України військовослужбовцями з відповідними спеціальностями, досвідом служби, рівнем професійної компетенції, та визначення відповідності вимогам до посад у військових частинах оформлюються паспорти військових посад, в яких визначаються характеристики військових посад та перелік вимог до кандидатів на заміщення посад», а також у ньому визначається рівень знання іноземної мови (ІМ). У наказі Міністра оборони України № 303/2006 «Про затвердження Інструкції про порядок присвоєння класної кваліфікації військовослужбовцям Збройних Сил України» зазначено: «...для осіб офіцерського складу, прапорщиків та мічманів, які залучаються до складання іспитів на присвоєння (підтвердження) кваліфікації майстра та 1 класу, відповідно до NATO STANAG 6001 обов'язково мати рівень знання іноземної мови не нижче СМР – 2, 2 класу – не нижче СМР – 1, якщо це передбачено виконанням службових обов'язків за посадою». Відповідні зміни відбуваються і в інших військових формуваннях.

Згідно з Указом Президента України № 203/2020 «Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО на 2020 рік» «...створення можливостей та умов для вивчення іноземних мов особовим складом НГУ на базі

електронної платформи для дистанційного навчання іноземним мовам...» буде реалізовано найближчим часом.

Іншими нормативно-правовими актами [181; 194; 233] передбачено впровадження у процес індивідуальної (професійної) підготовки офіцерів НГУ новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) дистанційного навчання та науково-методичних досягнень з метою створення нової системи підвищення рівня професійної компетентності військовослужбовців та особового складу відповідно до практик у державах – членах НАТО, а також створення можливостей та умов для вивчення іноземних мов особовим складом НГУ.

Аналіз джерел з проблеми дослідження засвідчує, що методичними проблемами дистанційного навчання у ЗВО зі специфічними умовами навчання займалися такі науковці, як А. Андрієнко [2], І. Блощинський [20], П. Гавлічек [49], М. Гіневський [221], В. Дьоміна [78], О. Кузнєцова [113], Б. Пресналл [191], М. Садовський [203], В. Ткаченко [219], С. Шатц [235], та багато інших. Їхні праці розкривають окремі аспекти ДН військовослужбовців, підготовку курсантів і студентів до вивчення мов, але в них не йдеться про розвиток мовної компетентності у офіцерів військових частин, у тому числі НГУ в процесі дистанційного навчання. Зокрема, не досліджувалися педагогічні умови формування мовної компетентності у офіцерів військових частин НГУ в процесі дистанційного навчання.

Аналіз нормативних документів, наукових джерел, сучасного стану формування мовної компетентності у офіцерів військових частин НГУ в процесі дистанційного навчання дав змогу виявити наявні **суперечності** між:

– сучасними вимогами до організації системи індивідуальної (професійної) підготовки офіцера НГУ і недостатньою обґрунтованістю теоретичних та методичних засад формування мовних компетентностей офіцерів;

– об'єктивними потребами НГУ в офіцерах з високим рівнем сформованості мовної компетентності і реальним станом знання ІМ особовим складом НГУ;

– освітнім потенціалом сучасної освіти щодо формування мовної

компетентності офіцерів НГУ в освітньому середовищі і ДН та відсутністю моделі і педагогічних умов формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання.

Актуальність проблеми в умовах викликів сьогодення, потреба її теоретичного і практичного розроблення та систематизації, а також визначені суперечності зумовили вибір теми дослідження: **«Формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано у межах науково-дослідної роботи кафедри філології, перекладу та стратегічних комунікацій Національної академії НГУ «Виявлення залежності рівня сформованості компетентності спілкування іноземною мовою здобувачів вищої освіти НА НГУ від використання віртуальних навчальних середовищ та елементів дистанційного навчання в освітньому процесі» (державний реєстраційний номер 0121U109856) та відповідно до комплексної теми наукових досліджень «Інноваційні технології в технологічній освіті» (державний реєстраційний номер № 0115Ш03307), що розробляється й упроваджується в Державному закладі вищої освіти «Донбаський державний педагогічний університет». Тему дисертації затверджено вченою радою Донбаського державного педагогічного університету (протокол № 3 від 29.10.2020 р.).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка офіцерів частин НГУ в процесі дистанційного навчання.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання.

Мета дослідження – обґрунтування й експериментальна перевірка педагогічних умов формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання та розроблення методичних рекомендацій з дистанційного навчання іноземним

мовам офіцерів НГУ.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання дослідження**:

1) проаналізувати стан розробленості проблеми формування мовної компетентності у офіцерів військових частин НГУ в процесі дистанційного навчання в теорії й практиці; уточнити сутність поняття мовної компетентності офіцерів військових частин НГУ;

2) визначити стан сформованості мовної компетентності у офіцерів військових частин НГУ на сучасному етапі;

3) обґрунтувати модель формування мовної компетентності в процесі ДН та теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування мовної компетентності у офіцерів військових частин НГУ в процесі ДН;

4) уточнити критерії, показники та рівні сформованості мовної компетентності у офіцерів військових частин НГУ в процесі дистанційного навчання;

5) експериментально перевірити ефективність запровадження педагогічних умов формування мовної компетентності у офіцерів військових частин НГУ в процесі дистанційного навчання.

Для досягнення поставленої мети і реалізації визначених завдань на всіх етапах дослідження застосовано комплекс взаємопов'язаних **методів**:

– *теоретичних*: теоретичний і порівняльний аналіз та узагальнення науково-педагогічних джерел для з'ясування стану розробленості проблеми; порівняння наявних визначень з метою уточнення понятійно-категоріального апарату дослідження; системний аналіз процесу формування мовної компетентності у офіцерів військових частин НГУ в процесі дистанційного навчання; аналіз нормативної бази та керівних документів НГУ для обґрунтування виявлених педагогічних умов; узагальнення, синтез для обґрунтування моделі та педагогічних умов формування мовної компетентності у офіцерів військових частин НГУ в процесі дистанційного навчання;

– *емпіричних*: усне і письмове (анкетування) опитування, педагогічне спостереження за освітнім процесом, бесіди, тестування, самооцінювання;

проведення педагогічного експерименту з метою перевірки ефективності впровадження педагогічних умов формування мовної компетентності у офіцерів військових частин НГУ в процесі дистанційного навчання;

– *математичної статистики*: для математичної обробки результатів дослідження, їх якісного та кількісного аналізу, відображення у табличних формах з метою фіксації й узагальнення показників дослідно-експериментальної роботи, визначення їх статистичної значущості та забезпечення вірогідності й об'єктивності (критерій Стьюдента).

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в тому, що вперше:

– обґрунтовано модель формування мовної компетентності офіцерів НГУ в процесі дистанційного навчання, яка включає наукові підходи (системний, андрагогічний, діяльнісний, компетентнісний, інформаційний), мету (формування МК у офіцерів військових частин НГУ в процесі ДН), принципи (дидактичні, дистанційного навчання та дистанційного навчання іноземним мовам), зміст дистанційного навчання (читання, говоріння, письмо, аудіювання), що диференційований за напрямками службово-бойової діяльності офіцерів НГУ, технології (дидактичні, дистанційного навчання та дистанційного навчання іноземним мовам), засоби, методи і форми (дидактичні, дистанційного навчання та дистанційного навчання іноземним мовам), а також педагогічні умови впровадження цієї моделі в освітній процес;

– визначено, обґрунтовано й експериментально доведено ефективність педагогічних умов формування мовної компетентності у офіцерів військових частин НГУ в процесі дистанційного навчання (навчально-методичне забезпечення використання засобів формування мовної компетентності у офіцерів в процесі дистанційного навчання; формування цифрової педагогічної компетентності викладачів щодо використання дистанційних технологій в освітньому процесі та формування цифрової грамотності офіцерів-слухачів; розвиток позитивної мотивації офіцерів до дистанційного навчання іноземним мовам); виявлено особливості дистанційного навчання офіцерів НГУ (наявність обмежень у користуванні цифровими технологіями і ресурсами внаслідок

обмежень військово-професійної діяльності; експлуатація телекомунікаційних та інформаційних ресурсів у межах єдиного інформаційного середовища на базі корпоративної мережі; застосування новітніх гіпертекстових та мультимедійних технологій; індивідуалізація і диференціація процесу навчання з орієнтацією на можливість і рівень професіоналізму викладача; професійний досвід і посадові обов'язки офіцера);

– уточнено перелік засобів ДН у мовній підготовці офіцерів, технологій та платформ дистанційного навчання, офіцерів (для організації дистанційного навчання; для проведення відеоконференції; для оцінювання роботи аудиторії в режимі реального часу; для створення інтерактивних вправ; для створення інтерактивних навчальних застосунків, які дають змогу вести аналітику навчального процесу і реалізовувати стратегії індивідуального підходу; для створення комунікативного простору; для запису скринкастів; для створення інтерактивних відео із запитаннями, вбудованими в хід ролика; для розміщення власних роликів та надання до них доступу через Internet тощо);

– визначено недостатній стан сформованості мовної компетентності офіцерів НГУ у військових частинах, сформульовано критерії (мотиваційний, змістовно-когнітивний, діяльнісно-комунікативний та контрольний-оцінний), показники (самооцінка мовної компетентності слухачів; уміння використовувати мовну компетентність; мотивація до вивчення іноземної мови; основні знання для формування мовних навичок), а також рівні сформованості мовної компетентності офіцерів НГУ (високий, середній, низький);

– подальшого розвитку набули методи, форми дистанційного навчання офіцерів іноземним мовам.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає: у розробленні і впровадженні методичних рекомендацій з дистанційного навчання іноземним мовам офіцерів Національної гвардії України на інтенсивних курсах вивчення іноземних мов; у вдосконаленні й урізноманітненні практичних методів, технологій, форм та засобів дистанційного навчання, розробленні ІКДН з англійської і французької мов для офіцерів НГУ, узагальненні результатів і

впровадженні педагогічних умов та моделі формування мовної компетентності офіцерів НГУ.

Результати дослідження впроваджено в освітню діяльність мовного відділу Національної академії Національної гвардії України (акт № 229 від 21.07.2021 р.), навчально-наукового центру мовної підготовки Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (акт № 257 від 27.07.2021 р.), навчально-наукового центру іноземних мов Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського (акт № 182/4112 від 25.08.2021 р.), кафедри мовної підготовки Національного університету цивільного захисту України (акт № 258 від 16.08.2021 р.).

Особистий внесок дисертанта у статтях, написаних у співавторстві.

У статті [4] викладено особисто автором розроблену методику організації системи зворотного зв'язку під час вивчення іноземних мов у ЗВО зі специфічними умовами навчання. У статті [5] розкрито закордонний досвід навчання іноземним мовам офіцерів. У статті [7] автору належить доведення можливості застосування інформаційно-аналітичних цифрових технологій у працевлаштуванні за кордоном офіцерів, які звільнилися у запас. У тезах [11] автору належить розкриття сутності ДН у сфері національної безпеки. У тезах [13] подано особисто автором розроблені і класифіковані методи формування комунікативної готовності майбутніх офіцерів НГУ до взаємодії під час міжнародних миротворчих операцій. У праці [19] автору належить добір інформаційних ресурсів і засобів ДН, завдань для дистанційного навчання слухачів інтенсивних курсів.

Апробація результатів дослідження здійснювалася відбувалася шляхом обговорення положень роботи на наукових, науково-практичних конференціях різного рівня, а саме: *Міжнародних: Proceedings of the 2020 3rd International Seminar on Education Research and Social Science* (Куала-Лумпур, Малайзія, 2020); *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика* (Харків, 2021); *Соціальні аспекти військово-професійної діяльності сектора безпеки і оборони: виклики сьогодення* (Харків,

2021); The 9th International Conference on Monitoring, Modeling & Management of Emergent economy (Одеса, 2021); Сучасні світові тенденції розвитку науки та освіти (Полтава, 2021); *Всеукраїнських: Актуальні проблеми іншомовної підготовки фахівців у сфері національної безпеки* (Київ, 2020); Сучасні реалії та перспективи розвитку освіти (Дніпро, 2020); *Методика та специфіка викладання іноземних мов у закладах вищої освіти* (Харків, 2020).

Основні положення обговорювалися на засіданнях мовного відділу Національної академії Національної гвардії України (упродовж 2019–2021); методичних семінарах мовного відділу Національної академії Національної гвардії України (упродовж 2019–2021); спільних семінарах Національної академії Національної гвардії України (упродовж 2019–2021); курсах підвищення кваліфікації Національної академії Національної гвардії України (упродовж 2021); засіданнях кафедри іноземних мов НА НГУ (упродовж 2019–2021), а також на засіданнях кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (упродовж 2020–2021).

Публікації. Основний зміст дисертації відображено у 20 публікаціях, із них: 5 статей у наукових фахових виданнях України (2 статті – у співавторстві); 3 статті в зарубіжних періодичних виданнях (2 статті – у співавторстві); 2 статті у іншому періодичному виданні України; 1 методичні рекомендації; 1 навчальний посібник – у співавторстві; 8 - у збірниках Міжнародних та Всеукраїнських конференцій (2 тези – у співавторстві).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (287 найменувань, із них 45 – іноземною мовою), 6 додатків на 72 сторінках. Робота містить 15 таблиць і 2 рисунки. Загальний обсяг дисертації становить 314 сторінок, основний текст роботи подано на 187 сторінках.

Розділ 1

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ОФІЦЕРІВ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

1.1. Стан розробленості проблеми формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України у науково-педагогічних дослідженнях

Дослідження стану розробленості проблеми проводилася нами на основі теоретичного аналізу дисертацій і монографій за такими напрямками:

- 1) сутність мовної компетентності офіцера НГУ та її формування;
- 2) процес дистанційного навчання офіцерів НГУ.

Розкриємо теоретичний аналіз досліджень за цими напрямками детальніше.

1.1.1. Стан розробленості проблеми формування мовної компетентності офіцерів НГУ

Оволодіння іноземною мовою офіцерами Національної гвардії України має відповідати міжнародним уявленням щодо основних компетентностей справжнього фахівця, зокрема, щодо формування відповідних мовних та комунікативних компетентностей.

Поняття «мовна компетентність» порівняно нове для методики навчання іноземним мовам, оскільки воно з'явилося і набуло поширення лише в середині ХХ ст. Проблема формування й розвитку мовної, а також іншомовної, мовленнєвої компетентності, яка активно обговорюється науковою спільнотою, демонструє значення сукупності знань про мову і принципи побудови висловлювання у структурі мовної організації суб'єкта.

На сучасному етапі дослідження питань освіти «компетентність» у працях

таких учених, як Л. Барановська, О. Овчарук, А. Хуторської, розглядається як єдність, де науково зорієнтована основа дії визначає логіку її практичного виконання, що полягає в інтелектуально-моральній саморегуляції [11; 160; 232].

На думку Дж. Равена, професора Единбурзького університету, компетентний фахівець повинен володіти такими якостями, як здатність самостійно працювати без керівництва, готовність самостійно вирішувати професійні завдання, здатність і готовність брати на себе відповідальність за власною ініціативою [197]. Ці визначення об'єднуються знаннями, їх практичним застосуванням, саморегуляцією на всіх етапах власної діяльності, відповідальністю за свої дії.

На думку закордонних і вітчизняних науковців, таких, як Т. Багаліка, Ю. Бец, І. Блощинський, С. Решетник та інших, професійну компетентність можна подати як якісну характеристику особистості фахівця, що включає систему науково-теоретичних знань, у тому числі спеціальних знань у галузі військової науки, професійних умінь і навичок, досвіду, наявність стійкої потреби у набутті компетентності, інтересу до власної професійної компетентності [9; 15; 19; 199]. Комунікативна компетентність завжди була частиною професійної компетентності будь-якого фахівця. Найбільш докладний опис комунікативної компетенції належить Л. Бахману [242]. Він використовує термін «комунікативна мовна діяльність» (communicative language activity), яку утворюють такі ключові компетенції: 1) мовна або лінгвістична (можливість здійснення висловлювань іноземною мовою тільки на основі засвоєних знань, розуміння мови як системи); 2) дискурсивна (зв'язаність, логічність, організація мови); 3) прагматична (уміння передати комунікативний зміст відповідно до соціального контексту); 4) розмовна (уміння говорити без напруження, в природному темпі, без тривалих пауз для пошуку мовних форм); 5) соціально-лінгвістична (уміння вибирати мовні форми); 6) стратегічна (уміння використовувати комунікативні стратегії для компенсації відсутніх знань в умовах реального мовного спілкування); 7) мовно-розумова (готовність до створення комунікативного змісту в результаті мовно-розумової діяльності). Це визначення становить інтерес з огляду на те, що більшість учених вважає, що

мовна компетентність має своїм результатом комунікативну компетентність або що її формування залежить від фаху.

Так, у своєму дослідженні науковці С. Васильєва, А. Мартинюк та І. Трубавіна виділяють комунікативну компетентність як варіативну складову професійної компетентності, яка може бути якісно сформована тією чи іншою мірою залежно від безпосередньої фахової належності слухача [278].

Своєю чергою, М. Вятютнев виділяв мовну компетенцію як набуте інтуїтивне знання невеликої кількості правил, що лежать в основі побудови глибинних структур мови, перетворених у процесі спілкування в різноманітні висловлювання, яке визначається суб'єктивним утворенням, що містить сукупність мовних і мовленнєвих знань, і, на його думку, не можна досягти високого рівня мовленнєвої компетенції, не досягнувши певного рівня мовної компетентності [48].

Отже, можна дійти висновку, що мовна компетентність характеризується рівнем усвідомленого засвоєння мовних правил, а мовленнєва компетенція включає знання всіх рівнів (фонетичного, лексичного, словотворчого, морфологічного та синтаксичного) і відрізняється за формою та обсягом від комунікації, мовленнєвої діяльності, мовної практики, вербальної поведінки, користування та вживання мови у мовленні та спілкуванні. Тому можна висновити, що мовленнєві одиниці легко запам'ятовуються і легко відтворюються, якщо усвідомлюється їх функціональна роль у спілкуванні.

Під час аналізу наукових праць трапляється низка різних трактувань поняття «мовна компетентність» (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Трактування поняття «мовна компетентність»

№ пор.	Автор і посилання на джерело	Визначення
1.	Артюшкіна Л. [7], Мельник Н. [26]	як засвоєння, усвідомлення мовних норм, що склалися історично в фонетиці, лексиці, граматиці, орфоєпії, семантиці, стилістиці, та адекватне їх застосування в будь-якій людській діяльності в процесі використання певної мови.

2.	Гриценко Т. [64]	це усвідомлене засвоєння мовних норм, що склались історично у фонетиці, лексиці, граматиці, орфоєпії, семантиці, стилістиці й адекватне їх застосування в будь-якій людській діяльності при використанні певної мови.
3.	Селіванова О. [204]	це здатність мобілізувати різноманітні знання мови (мовну компетенцію), паравербальні засоби, ситуації, правил і норм спілкування, соціуму, культури для ефективного виконання певних комунікативних завдань у відповідних контекстах чи ситуаціях.
4.	Качмар В. [96]	це уміння адекватно й доречно, практично користуватися мовою в конкретних ситуаціях (висловлювати свої думки, бажання, наміри, міркування тощо), використовувати для цього як мовні, так і позамовні засоби (невербальну знакову систему) та інтонаційні засоби виразності мовлення.
5.	Гез Н. [55]	здатність слухача правильно використовувати мову в різноманітних соціально детермінованих ситуаціях
6.	Богуш А. [228], Лагодинський О. [115]	володіння курсантами (слухачами), а також їх здатність та готовність до оволодіння й оперування основними мовними засобами – фонетичними лексичними, граматичними (орфографічними) з метою сприйняття, опрацювання і розуміння автентичної англомовної інформації, а також її продукування в усному та письмовому вигляді із застосуванням при цьому як мовних, так і позамовних (міміка і жести, рухи) та інтонаційних засобів виразності.
7.	ТельпуховськаЮ. [222]	поняття «володіння мовою» характеризується через систему вмінь, яких повинні набути ті, хто вивчає мову, тобто у цьому понятті поєднуються ознаки двох понять: «мовна і мовленнєва компетенція».
8.	Каменський О. [92]	єдність мовних професійно-комунікативної й інформаційно-когнітивної компетенцій, що забезпечує спроможність до вирішення професійних та освітніх завдань засобами мови

9.	Вигранка Т. [38]	якість здобувача вищої освіти, сформованість якої характеризується наявністю мотивації та потреб до формування мовної компетентності, набутими знаннями, уміннями та навичками, передбачає творчий саморозвиток, самореалізацію та рефлексію
10.	Дрозд Т. [74], Можаровська О. [151],	сума систематизованих знань правил мови, за якими будуються речення з метою повідомлення за фахом, що передбачає знання граматики й словника, уміння будувати граматично правильні висловлювання
11.	Богданова О. [23]	особлива якість особистості, яка включає в себе постійний процес, що триває протягом усього життя людини, процес оволодіння мовленням та його механізмами у безпосередньому взаємозв'язку з духовним становленням особистості, збагаченням її внутрішнього світу
12.	Заслужена А. [83]	здатність використовувати мову як засіб комунікативної дії, різних видів мовної діяльності у зв'язку із соціальною зорієнтованістю та культурною освіченістю

Основна проблема у дослідженні МК полягає у тому, що через граничність наведене поняття вивчається психологією, лінгвістикою, психолінгвістикою, філософією мови, лінгводидактикою, і залежно від наукової парадигми та конкретних завдань часткового дослідження зміст цього поняття досить сильно варіює. Наявність розбіжностей у тлумаченні поняття «мовна компетентність», усвідомлення зазначеної проблеми, а також потреба вивчення стану розробленості проблеми формування МК офіцера для більш ефективного її формування зумовили вибір теми нашої роботи.

Як бачимо, здебільшого МК в українських наукових розвідках розглядається як сформованість умінь і навичок, що виявляється в чотирьох основних видах мовлення: говорінні, аудіюванні, читанні та письмі. Це передбачає наявність мовних знань – фонетичних, граматичних, лексичних і навичок оперування ними, представлених мотиваційним, операційним та рефлексивним компонентами [21; 133; 153].

Особлива увага на розвиток МК звертається у проєкті TUNING (Проєкт «Гармонізація освітніх структур у Європі», є проєктом за ініціативою університетів, який має на меті запропонувати конкретний підхід до впровадження Болонського процесу на рівні ЗВО та предметних областей) [279]. Концепція компетентностей у проєкті TUNING [135] розглядає компетентності як динамічне поєднання природних властивостей людини, що разом із набутими знаннями, вміннями й навичками уможливають компетентне виконання певної функції або професійного завдання. Компетентності за видами поділяють на загальні (generic competence, transefarbe skills) та спеціальні (фахові) (subject, specific competences).

Загальні компетентності (generic competence, transefarbe skills) дуже важливі, вони мають універсальний характер, що не прив'язаний до якоїсь предметної області. Проєкт TUNING серед загальних компетентностей виділяє інструментальні, до яких і входить усне і письмове спілкування рідною мовою та знання другої мови, і які ми розуміємо як мовну компетентність особистості. Щодо спеціальних (фахових) компетентностей, то для освітньої галузі у проєкті TUNING «Освіта» розроблено перелік узагальнених компетентностей, які орієнтовані на ефективну реалізацію своєї професійно-педагогічної діяльності за будь-яким фаховим спрямуванням, так звані «метакомпетентності», і вже до загальних метакомпетентностей входить мовна компетентність (здатність до спілкування в усній та письмовій формі рідною та іноземною мовами) [266]. Якщо сфера життя, у якій людина відчуває себе здатною до ефективного функціонування (тобто компетентною), є достатньо широкою, то йдеться про так звані «ключові», або життєві компетентності. Якщо ж компетентність поширюється на вузьку сферу, наприклад, у межах певної наукової дисципліни, то можна говорити про предметну чи галузеву компетентність [185, с. 66]. Мова як інструмент спілкування пронизує всі види людської діяльності. Отже, МК може бути як загальною, так і спеціальною (фаховою) компетентністю залежно від вибраної професії здобувачем освіти, функцій професійної діяльності. Наприклад, «Педагогічна Конституція Європи» головним завданням підготовки

європейського вчителя визначає формування здатності до практичної навчально-виховної діяльності як динамічне поєднання етичних цінностей і когнітивних, метакогнітивних, міжособистісних і практичних умінь та навичок, знань та розуміння. У Педагогічній Конституції виділено 7 основних компетентностей, якими має володіти педагог ХХІ ст. і серед яких як основну виділено комунікативну компетентність (зокрема, сучасний учитель має вільно володіти кількома європейськими мовами) [173].

Без мовної компетентності ця компетентність не є можливою. Учені Р. Хайгерті та А. Мехью вважають, що є комунікативна (мовленнєва) компетенція, а отже, можна говорити і про МК, яка поряд з технічною, контекстуальною, адаптивною, концептуальною та інтегративною складає ядро (інваріант) професійної кваліфікації [242, с. 30]. У своїй дисертаційній роботі Т. Вигранка доходить висновку, що мовна компетентність – інтегральна якість слухача, сформованість якої характеризується наявністю мотивації та потреб до формування мовної компетентності, набутими знаннями, уміннями та навичками, передбачає творчий саморозвиток, самореалізацію та рефлексію [38].

Науковці І. Зимня, Н. Кічук, Н. В. Кузьміна, А. Маркова, Л. Петровська та інші вважають, що мовна компетентність, будучи ключовою, водночас є й системоутворювальним компонентом професійної компетентності педагога, викладача. А. Зельницький [84] інформаційно-комунікаційну компетентність виділяє компонентом професійної компетентності викладача ЗВО зі специфічними умовами навчання. На підставі проведених досліджень Ю. Коленко [100] виокремлює комунікативні якості як один із значущих факторів, що відображують найбільш загальну структуру вимог професійної діяльності до військового спеціаліста у галузі захисту інформації. Відповідно за результатами згаданих праць можна зазначити, що питання розгляду мовної компетентності як компоненту професійної компетентності розглядається науковцями й у військовій сфері, а МК є невід'ємною від комунікативної. Отже, МК є загальною і спеціальною (професійною) для фахівців різних сфер діяльності.

Не залишилося в теорії педагогіки поза увагою висвітлення питань щодо

формування іншомовної компетентності військовослужбовців у ЗВО зі специфічними умовами навчання. Офіцери НГУ постійно беруть участь у різних заходах службово-бойової діяльності відповідно до завдань тієї чи іншої військової частини, в якій вони проходять службу, зокрема, з тими, які вимагають знання мови, а саме: виконання сумісних завдань із представниками країн-партнерів у правоохоронній та військовій сферах, участь у сумісних міжнародних навчаннях, участь у міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки під егідою ООН.

Науковець Л. Маслак у межах дисертації розглядає іншомовну компетентність у вузькому значенні – як один із складників культурологічної компетентності, що включає культурологічні знання, уміння та навички, необхідні для здійснення діяльності в іншомовному середовищі [133]. Н. Мельник вважає іншомовну комунікаційну компетентність як якість фахівця, що включає в себе сукупність компетенцій щодо володіння іноземною мовою в інтеграції з професійними знаннями, уміннями, навичками та здатність вирішувати проблеми, які виникають у професійному та соціокультурному мовних середовищах [26]. У дослідженнях Д. Бебеки іншомовна комунікативна компетентність являє собою інтегроване багаторівневе утворення у професійній структурі особистості, яка набута в результаті навчання, долучає до компонентів іншомовної комунікативної компетентності професійно орієнтоване мовлення, вільне спілкування і володіння термінологією професійного спрямування, мовленнєвими зразками, нормами граматики [13]. Як зазначає В. Крикун у своїй роботі, іншомовна професійна компетентність як інтегративне професійне утворення є сукупністю мовних знань, іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь, досвіду їх застосування в іншомовному середовищі і містить професійно важливі якості офіцера, що відображують здатність функціонувати в іншомовному середовищі та готовність до виконання завдань під час проведення спільних бойових дій (операцій) з підрозділами НАТО [107]. Отже, іншомовна компетентність за своїм змістом дублює мовну, але на основі знань, умінь лише іноземної мови, у той час як МК стосується і рідної мови.

Як вважає Н. Сорокіна, професійна іншомовна компетентність ґрунтується на сукупності мовної, мовленнєвої, соціокультурної компетентностей, особистісному загальнонавчальному досвіді спеціаліста, набутих ним у процесі навчання у вищій школі мотивів, цінностей і передбачає його теоретичну та практичну готовність упродовж життя використовувати іноземну мову в соціально-трудо́вій діяльності й професійному пізнанні [209].

Отже, за результатами аналізу наукових джерел ми дійшли висновку, що МК офіцера – це інтегративне професійне утворення, яке є сукупністю мовних знань, мовних навичок і вмінь, досвіду їх застосування в будь-якому мовному середовищі і містить професійно важливі якості офіцера, що відображують здатність діяти в різноманітних професійних ситуаціях. МК передбачає, таким чином, володіння різними мовами. Відповідно до стандартів вищої освіти за спеціальностями 253, 254 та 255 галузі знань 25 «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти однією із загальних компетентностей військового фахівця є компетентність К09 «Здатність спілкуватися іноземною мовою», формування якої є одним із завдань освітнього процесу ЗВО зі специфічними умовами навчання. Це і передбачає формування МК у офіцерів і курсантів ЗС України, НГУ, ДПСУ. Водночас до стандартів військової освіти не входить МК як фахова, що свідчить про необхідність навчати курсантів і офіцерів як рідній, так і іноземній мовам для здатності діяти у будь-якому середовищі.

Щодо розмежування і спільності понять «іншомовна» та «мовна» компетентність. Варто зазначити, що сьогодні іншомовну компетентність офіцерів НГУ формують у контексті МК. Ці компетентності мають однакову структуру, виражаються в одних видах мовленнєвої діяльності. У нашому випадку мають єдину термінологію СБД, словниковий запас, які сформовані у дусі політики входження України в НАТО та ЄС, переходу на єдині стандарти військової служби в Україні та країнах-партнерах НАТО. Вимогою часу стало те, що усі магістри ЗВО зі специфічними умовами навчання повинні отримати сертифікат з рівнем «B2» з англійської мови. Тому володіння рідною та

іноземними мовами розглядається у НГУ як нормальне явище, яке відповідає вимогам до сучасних офіцерів НГУ. З урахуванням цього, ми розглядаємо МК як більш загальне поняття стосовно до іншомовної компетентності офіцерів НГУ, а в плані її формування – як рівнозначні. Саме специфіка СБД офіцерів військових частин НГУ зумовлює таке розуміння мовної та іншомовної компетентностей офіцерів військових частин НГУ.

У деяких дослідженнях виділяють іншомовну і комунікативну компетентності як синоніми мовної компетентності (Ф. Бацевич [12, с. 123], М. Пентилюк [208, с. 43] та ін.). Так, на думку А. Хом'як, комунікативна компетентність – це складова частини спілкування, система внутрішніх ресурсів ефективної взаємодії людини з іншими людьми завдяки її адекватній орієнтації у власному психологічному потенціалі й потенціалі партнера, у комунікативній ситуації та задачі [231]. С. Шехавцова вважає комунікативну компетентність як здатність до взаємодії в умовах міжкультурної комунікації, знання національно-специфічних моделей комунікативної поведінки представників інших мов та культур; вибір відповідного стилю спілкування; уміння використовувати особливості невербального спілкування [237]. Л. Гріднева визначає комунікативну компетенцію працівників правоохоронних органів як складне духовно-практичне утворення особистості, що охоплює засвоєні соціальні норми та вимоги щодо професійного спілкування, розвинені психологічні механізми комунікативної взаємодії з людьми, набутий практичний досвід комунікативної діяльності, і вважає її цілісним інтегративним утворенням особистості, що є окремим складовим компонентом професійної комунікативної компетентності, яка складається з відповідної мовної, мовленнєвої та соціокультурної компетенцій, формується на основі дворівневого підходу – «знання – їх практична реалізація» у контексті створеного ціннісно-сислового комунікативного середовища та і дає змогу реалізувати інтеркультурну комунікативну функцію правоохоронців у процесі професійної діяльності [66].

За результатами дослідження Н. Андрущенко вважає, що комунікативна компетенція ґрунтується на здатності спілкуватися, знанні методів взаємодії та їх

ефективного використання у процесі роботи за фахом [3]. У своєму дослідженні Т. Дрозд зазначає комунікативну компетентність, як, по-перше, здатність здійснювати ефективну взаємодію, по-друге, інтегральну якість особистості, що містить як складові цінності – мотиви, установки, знання, уміння, навички і виконує функцію адекватного функціонування особистості в соціумі, а мовленнєву компетентність – як знання індивідуумом системи мовленнєвих умінь та їхнє ефективне використання в різноманітних підготовлених та непідготовлених комунікативних ситуаціях [74]. О. Мамонова розглядає професійну мовно-комунікативну компетентність правоохоронця як інтегроване особистісне утворення – сукупність знань, умінь, навичок, особистісних якостей, які дозволяють фахівцеві ефективно користуватися мовою в професійній діяльності, що спрямоване на забезпечення ефективного спілкування з громадянами України та іноземцями, службового документообігу, міжособистісної професійної комунікації, конструктивної медіації в екстремальних ситуаціях [129].

На основі проведеного огляду наукових досліджень, якщо розглядати мовну компетентність як узагальнене поняття інтегрованої якості особистості, то побачимо, що у структурі цієї компетентності містяться три основні (специфічно предметні) блоки: власне мовні, мовленнєві та комунікативні компетенції. Науковці виділяють такі поняття, як іншомовна компетентність, іншомовна професійна компетентність, іншомовна комунікативна компетентність. На нашу думку, ці поняття є дзеркальним відображенням базового поняття «мовна компетентність» з урахуванням особливостей професійної підготовки фахівця. Так, зазначені види іншомовної компетентності відрізняє від мовної компетентності лише фактор вивчення іноземної мови, а мовну компетентність можна формувати і на базі рідної мови. І структура компетентності стосується як рідної мови, так і іноземної мови, що дає змогу розглядати як синоніми мовну та іншомовну компетентності.

Мовна компетенція як система знань з граматики, фонетики, лексики, стилістики тієї мови, що вивчається, слугує теоретичною основою мовленнєвої

компетенції шляхом аналізу і синтезу текстів. М. Пентилюк [174] визначає мовленнєву компетенцію «як комплексне поняття, яке, спираючись на мовну компетенцію, охоплює систему мовленнєвих умінь (уміння вести діалог, сприймати, відтворювати і створювати усні й писемні монологічні й діалогічні висловлювання різних видів, типів, стилів і жанрів тощо), що необхідно людині для спілкування у різних ситуаціях». А вже на основі мовної й мовленнєвої компетенцій формується комунікативна, яка розуміється як комплексне застосування мовних і немовних засобів з метою комунікації, спілкування в конкретних професійних ситуаціях.

Як відомо, людина повинна володіти комплексом професійно зорієнтованих знань, умінь і навичок, необхідних для успішного виконання професійних обов'язків та самореалізації. З огляду на це зростають вимоги й до мовно-мовленнєвої підготовки спеціаліста, адже, на думку М. Пентелюка, «оволодіння основами будь-якої професії розпочинається із засвоєння певної суми загальних і професійних знань, а також оволодіння основними засобами розв'язання професійних завдань, що й передбачає належний рівень сформованості професійно зумовленого мовлення» [174]. Це є важливою складовою фахової підготовки спеціалістів усіх напрямків.

Як показують результати досліджень, мовну компетентність вважають системою вироблених і засвоєних у процесі мовленнєвої діяльності (особистого спостереження мови і мовлення, спілкування, навчання тощо) мовознавчих правил, достатніх для адекватного сприйняття і вербального відтворення буттєвих явищ суб'єктами мовлення; а сутність мовленнєвої компетентності, на думку науковиці І. Волкової [44], полягає у сформованості вмінь і навичок користування МК в усній чи писемній формі, у конкретних мовленнєвих ситуаціях і з певною метою. Такий підхід до трактування мовної компетенції є більш поширеним в українській лінгводидактиці [174, с. 53]. За цим підходом мовна компетентність розглядається як умова формування мовленнєвої компетенції і складова комунікативної, вона ґрунтується на усвідомленні основних функцій мови, становить систему вироблених і засвоєних у процесі особистого спілкування або навчання мовознавчих правил, достатніх для

адекватного сприймання буттєвих явищ суб'єктами мовлення [43, с. 15].

Підставою для синонімічного розуміння є недиференційований підхід до визначення МК (компетенції). Автор терміну «мовна компетенція» Н. Хомський пов'язав її з ідеальною, до того ж універсальною граматиною, яка трансформується в граматики конкретних мов, і передбачав так само ідеальне знання мовця-слухача цієї граматики або знання носія мови про неї, де компетентність/компетенція визначається як вроджена властивість людини, яка сама здатна «відкривати» для себе граматичні правила, достатні для оволодіння рідною мовою [230]. Так, А. Василевич [33], спираючись на вчення і дослідження Н. Хомського, вважає за доцільне інтерпретувати мовні компетентності (компетенції) як синонімічні конструкції, серед цілей яких виділяє розв'язання проблеми вдосконалення фахової комунікативної майстерності фахівців-філологів та формування у них активних навичок користування визначеними й нормативними відповідно до літературного варіанта мови мовленнєвими кліше у науково-публіцистичному, діловому стилі.

Проекція аналізованого явища не лише на мову, а й на мовця та процеси мовлення зумовила розрізнення понять мовної й мовленнєвої компетенцій і компетентностей (як результату засвоєння перших) у дослідженнях таких авторів, як Ю. Апресян, М. Вятютнєв, І. Горелов, Дж. Грін, Є. Пасов, Д. Слобін, А. Щукін та інші мовну компетентність почали трактувати як явище певного рівня обізнаності конкретного суб'єкта чи суб'єктів з ідеальною знаковою системою рідної або іноземної мови (мов), а мовленнєву – як здатність людини до практичного використання знань про мову в процесі комунікації.

Для формування професійної комунікативної компетентності Є. Долинський [76] умовами вважає такі: оволодіння новими сучасними інформаційними технологіями навчання іноземних мов; розвиток бажання самовдосконалення, самоосвіти, саморозвитку.

Учений Д. Бегека [13] досліджував методичні принципи навчання іноземним мовам. О. Єфімова [79] вивчала принципи розвитку комунікативних умінь на базі його розчленування та програмування. О. Мамонова виділяла принципи мовної підготовки майбутніх правоохоронців [129]. В. Борщовецька та

В. Ігнатенко у своєму навчально-методичному посібнику «Англійська мова» [27] розглядали методику формування МК. У своїй роботі Н. Скибун [207] пропонував методику формування професійної мовленнєвої компетентності. В. Крикун розглядала методику формування іншомовної компетентності [107]. Ці дослідження свідчать про наявність особливих принципів і методик навчання іноземній мові, про врахування специфіки професійних дій у її вивченні.

У дослідженнях розкрито і технології формування МК. Усі вони є концептуальними і можуть існувати, але стосуються переважно майбутніх офіцерів. Зокрема:

- педагогічні: інноваційні технології [63; 85; 129], технології «концепції проєктів» [34]; особистісно-орієнтовані [69; 185 та ін.];
- дидактичні: інтерактивні технології [63; 66; 69; 97 та ін.]; технології змішаного навчання [6; 76; 107];
- лінгвістичні: технології автономного навчання (*learner autonomy and autonomous/self-directed learning*) [186]; смарт-технології [97]; технології критичного мислення [97];
- цифрові: інформаційно-комунікаційні та цифрові [66; 95 та інші];

Дослідник Є. Долинський [76] вивчав і різні форми формування МК. Методи формування МК майбутніх офіцерів розкриті у працях Л. Нанівської, В. Черниш, В. Зінченко та інших науковців [85; 157; 235].

Узагальнюючи результати наукових досліджень, сучасні дослідники мовної компетентності називають такі наукові підходи до її формування у офіцерів: андрагогічний [100; 187 та ін.]; системний [13; 66; 85 та ін.]; компетентнісний [13; 66; 242, с. 66 та ін.]; контекстний [39; 107 та ін.]; суб'єктно-діяльнісний [25; 74 та ін.]; особистісний або особистісно-орієнтований [66; 74 та ін.]; особистісно-діяльнісний [53]; акмеологічний [70; 112 та ін.]; комунікативний або комунікативно-когнітивний [45; 66 та ін.]; аксіологічний або ціннісний [213]; інформаційно-змістовний [213]; комунікативно-діяльнісний [74; 133; 238]; соціокультурний або культурологічний [13; 30]; профільно-орієнтований [13]; гуманістичний [107]; рефлексивний [13]. Ці підходи диктують необхідність реалізації певних принципів навчання для формування МК.

Дослідники виділяють такі різноманітні умови формування МК майбутнього офіцера.

1. Педагогічні.

Науковиця Я. Булахова [30] виділяє дві групи педагогічних умов – змістовні і процесуальні. Змістовні умови характеризуються раціональним і науково обґрунтованим відбором навчальної інформації, її структуризацією, розробленням, упровадженням і коректуванням навчальних курсів. Процесуальні умови спрямовані на визначення логіки вивчення окремих курсів, які є складовою дисципліни «Іноземна мова», вибір методів, форм, засобів вивчення іноземної мови, що стають оптимальними згідно зі змістом курсу. Д. Демченко [69] до педагогічних умов відносить: забезпечення іншомовної професійної спрямованості процесу навчання, виховання й організації самостійної роботи студентів вищого юридичного навчального закладу; створення сприятливого соціально-психологічного клімату в освітньому середовищі в процесі оволодіння студентами іноземною мовою. Л. Гріднева [66] до педагогічних умов формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх працівників правоохоронних органів у ЗВО юридичного профілю включає: 1) професійно-особистісну орієнтацію навчального процесу у ЗВО МВС України на підготовку майбутніх правоохоронців до ефективного розв'язання завдань комунікативної взаємодії з іноземними громадянами як носіями інших мов та культур; 2) створення навчально-професійних і комунікативно-пізнавальних ситуацій, спрямованих на оволодіння курсантами та студентами вищих навчальних юридичних закладів складовими іншомовної комунікативної компетенції; 3) стимулювання творчої пізнавальної діяльності курсантів і студентів щодо засвоєння форм мовленнєвої взаємодії професійно-особистісного спрямування; створення мовленнєво-комунікативного середовища.

2. Дидактичні.

Відповідно до проведених досліджень Т. Вигранка [38] у своїй дисертаційній роботі виділяє такі дидактичні умови формування мовленнєвої компетентності: 1) актуалізація мотиваційно-ціннісної основи формування мовленнєвої компетентності студентів філологічних спеціальностей; 2) створення

мовленнєво-інформаційного освітнього середовища для студентів філологічних спеціальностей; 3) здійснення рефлексійної оцінки динаміки результативності сформованості мовленнєвої компетентності студентів філологічних спеціальностей. У своєму дослідженні В. Боса [28] до таких умов формування мовленнєвої компетентності у процесі вивчення фахових дисциплін відносить: моніторинг індивідуальних труднощів в усному і письмовому мовленні та їх усунення, стимулювання інтересу молоді до вдосконалення власного мовлення, уведення у систему навчальних і виробничих практик студентів комунікативних завдань та створення сприятливого комунікативного середовища під час вивчення фахових дисциплін.

Зазначимо, що у деяких працях дидактичні умови відносять до педагогічних, бо дидактика є складовою теорії педагогіки, але є різні спеціальності зі здобуття наукових ступенів, паспорти спеціальностей 13.00.09 – теорія навчання і 13.00.01 – історія педагогіки, порівняльна педагогіка і теорія педагогіки розрізняють педагогічні та дидактичні умови формування певних якостей, організації процесу тощо.

3. Організаційні.

Дослідник В. Вдовін [34] формулює три основні умови організації навчання: 1) спрямованість усього процесу навчання на вироблення мовних навичок, а не лише на здобуття мовних знань; ці навички уможливають «реалізацію мови в комунікативних актах»; 2) комунікативний характер переважної більшості вправ, що пропонуються студентам на заняттях; 3) розвиток у студентів потреби в іншомовній комунікації.

У О. Потебні зазначено, що кожна особистість виділяє, виокремлює щось неповторне [188]. Саме цим неповторним є мовленнєвий розвиток особистості, і чим він досконаліший, тим унікальнішою є комунікативна особистість, до неї можна застосувати більший спектр технологій, методик, форм, методів тощо. Як зауважує В. Руденко, особистість повинна характеризуватися різноплановістю пізнавальних інтересів, ерудованістю, досконалим володінням мовними ресурсами, багатим словниковим запасом [202]. Це дає змогу зазначити важливість використання всього різноманіття інструментів педагогічної

діяльності задля успішного формування мовної компетентності здобувачів освіти.

Отже, можемо зробити деякі висновки.

1. Наукові дослідження підтверджують актуальність формування мовної компетентності в системі підготовки майбутніх офіцерів на основі різних теоретичних підходів, наголошують на врахуванні принципів навчання, наповнення змісту підготовки, використання різноманітних технологій навчання, методів та форм навчання, запровадження педагогічних, дидактичних, організаційних умов формування мовної компетентності.

2. Мовна компетентність офіцера – це інтегративне професійне утворення, яке є сукупністю мовних знань, мовних навичок і вмінь, досвіду їх застосування у будь-якому мовному середовищі й містить професійно важливі якості офіцера, що відображують здатність діяти у різноманітних професійних ситуаціях. Іншомовна компетентність, іншомовна професійна компетентність, іншомовна комунікативна компетентність є дзеркальним відображенням базового поняття «мовна компетентність» з урахуванням особливостей професійної підготовки фахівця, і відрізняє їх від мовної компетентності лише фактор вивчення іноземної мови, а отже, мовну компетентність можна формувати на базі рідної та іноземних мов. У мовній компетентності іншомовна як її складова формується і застосовується в практиці СБД офіцерами НГУ разом на єдиній термінології, словниковому запасі, виходячи із напрямів СБД та стандартів НАТО в НГУ, спільної структури мовної та іншомовної компетентностей.

3. Узагальнено можливі наукові підходи до формування МК у офіцерів: андрагогічний, системний, компетентнісний, контекстний, суб'єктно-діяльнісний, особистісний або особистісно-орієнтований, особистісно-діяльнісний, акмеологічний, комунікативний або комунікативно-когнітивний, аксіологічний або ціннісний, інформаційно-змістовний, комунікативно-діяльнісний, соціокультурний або культурологічний, профільно-орієнтований, гуманістичний, рефлексивний.

4. Виділено педагогічні, дидактичні та організаційні умови формування мовної компетентності майбутнього офіцера.

5. Узагальнено технології формування мовної компетентності майбутніх

офіцерів: особистісно-орієнтовані, інформаційно-комунікаційні технології, інтерактивні технології, технології «концепції проєктів», технології автономного навчання (learner autonomy and autonomous/self-directed learning), смарт-технології, технології змішаного навчання, технології критичного мислення. Це педагогічні та цифрові технології, технології навчання іноземним мовам.

Проте всі ці дослідження стосуються переважно формування мовної компетентності майбутніх офіцерів, що ми і будемо враховувати у своєму подальшому дослідженні та спиратися на них стосовно до офіцерів військових частин НГУ та дистанційного навчання.

1.1.2. Стан розробленості проблеми дистанційного навчання офіцерів Національної гвардії України

У сучасному освітньому просторі України дистанційне навчання створює умови для професійної перепідготовки і перекваліфікації фахівців з урахуванням запитів ринкової економіки тощо.

Так, науковці у різні часи намагалися визначитися із тлумаченням поняття дистанційного навчання (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Узагальнення визначень поняття «дистанційне навчання»

№ пор.	Автор і посилання на джерело	Визначення
1.	Лозова В. [119]	Окремий вид навчання, передбачає просторову віддаленість суб'єктів навчання, які взаємодіють між собою за допомогою телекомунікацій, і яке побудовано на використанні комп'ютерних технологій. І це дає можливість реалізувати масове навчання.
2.	Шевченко О. [237]	Особлива форма цілеспрямованого процесу засвоєння знань, умінь і навичок, відмінною особливістю якого є взаємодія віддалених учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

3.	Посібник «Організація середовища дистанційного навчання в середніх загальноосвітніх навчальних закладах» [166]	Е-дистанційне навчання є різновид ДН, за яким учасники та організатори навчально-виховного процесу здійснюють переважно індивідуалізовану взаємодію як асинхронно, так і синхронно у часі, принципово використовуючи електронні транспортні системи постачання навчальних матеріалів та інформаційні ресурси комп'ютерних мереж Internet/Intranet.
4.	Жевакіна Н. [87]	Це цілеспрямований інтерактивний процес взаємодії викладача та студента, що ґрунтується на використанні сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій, які дозволяють здійснювати навчання на відстані, і що основою сучасних форм дистанційного навчання виступають два джерела: а) кореспондентське (заочне) навчання та б) очне навчання з використанням інформаційних технологій.
5.	Лукін В. [120]	Це система спеціальних інформаційних технологій, завдяки яким дистанційна освіта реалізується як цілісна освітня система, в якій її суб'єкти знаходяться на певній відстані один від одного, при цьому маючи змогу у будь-який час здійснити комунікацію, а в разі потреби є можливість у спілкуванні у неактивному режимі.
6.	Моцар М. [155]	Це засіб активізації та інтенсифікації навчального процесу з якісно новими можливостями щодо подання, переробки і збереження інформації, контролю знань, моделювання професійних ситуацій, які уможливають реалізацію основних функцій ДН: забезпечення студентів навчально-методичними матеріалами; формування і ведення каталогу інформаційних ресурсів з дисциплін; проведення автоматизованого тестування навчальних досягнень студентів; ідентифікація користувачів та їх структуризація за категоріями; забезпечення інтерактивного зв'язку студентів з викладачами та студентів між собою; забезпечення всіх студентів доступом до інформаційних ресурсів мережі Internet для виконання навчальних завдань.
7.	Прадівляний М. [189]	Освіта, що характеризується п'ятьма головними моментами: а) наявність викладача і студента і, як мінімум, існування домовленості між ними; б) просторова розділеність викладача і студента; в) просторова розділеність студента та навчального закладу; г) двоспрямована взаємодія викладача і студента; д) підбір матеріалів, призначених спеціально для ДН.

Продовження табл. 1.2

8.	Посібник «Організація та використання технологій дистанційного навчання у Збройних Силах України» [167]	Це форма організації навчального процесу у ЗВО України, яка забезпечує реалізацію ДН та передбачає можливість отримання випускниками документів державного зразка про здобуття відповідного освітнього ступеня вищої освіти і може бути застосована у поєднанні з очною (денною, вечірньою) та заочною формами навчання, коли технології ДН використовують обмежено як засіб оновлення змісту й методів навчання та розширення доступу слухачів очної (заочної) форм навчання до освітніх ресурсів ЗВО зі специфічними умовами навчання, держави та інших країн.
9.	Гончарук В. [59]	Форма навчання, рівноцінна з очною та заочною формами, що реалізується в умовах віддаленості слухача і науково-педагогічного працівника на основі використання сучасних ІКТ.

Виділяють і дистанційну форму навчання, під якою розуміють Е-дистанційне навчання як форму організації навчального процесу у ЗВО України, що реалізується в умовах віддаленості слухача і науково-педагогічного працівника в ході як асинхронної, так і синхронної у часі індивідуалізованої їх взаємодії з використанням електронних транспортних систем постачання навчальних матеріалів та інформаційних ресурсів комп'ютерних мереж Internet/Intranet на основі використання сучасних інформаційних і комунікаційних технологій та передбачає можливість отримання випускниками документів державного зразка про здобуття відповідного освітнього ступеня вищої освіти і може бути застосована як рівноцінна з очною та заочною формами навчання, а також у поєднанні з очною (денною, вечірньою) та заочною формами навчання, коли технології ДН використовують обмежено як засіб оновлення змісту й методів навчання та розширення доступу слухачів очної (заочної) форм навчання до освітніх ресурсів ЗВО зі специфічними умовами навчання, держави та інших країн.

Отже, узагальнюючи погляди науковців щодо тлумачення поняття дистанційного навчання і дистанційної форми навчання, можна погодитися, що

ДН є окремим видом навчання з особливою формою, яке передбачає екстериторіальну взаємодію суб'єктів навчання з використанням психолого-педагогічних, інформаційно-комунікаційних технологій та цифрових інформаційно-освітніх ресурсів, дає змогу проводити інтерактивні заняття з різною кількістю людей, надаючи можливість в індивідуальному спілкуванні між об'єднаними спільною метою суб'єктами та об'єктами навчання синхронно та асинхронно, реалізовується у спеціалізованому середовищі за допомогою технічних засобів зв'язку і характеризується інтенсифікацією, активізацією та індивідуалізацією навчання. Веле Штилвелд [36] розширює таке тлумачення і вбачає основною метою дистанційного навчання надання дозволу навчатися всім бажаючим, у кого є прагнення здобути професію, враховуючи той фактор, що інформаційні технології впроваджуються в наше повсякденне життя. Це означає можливість застосовувати ДН як у навчальних закладах, так і для освіти протягом життя. Як зазначено в Листі МОН [239], особливості використання технологій дистанційного навчання в різних формах здобуття освіти можуть використовуватися на очній (денній, вечірній), заочній, мережевій, екстернатній, сімейній (домашній) формах, педагогічному патронажі тощо без розроблення і затвердження окремих освітніх програм та навчальних програм із навчальних дисциплін (інтегрованих курсів).

Розкриємо особливості дистанційного навчання. Так, на думку А. Стадній [110], однією з основних особливостей дистанційного навчання є комунікація людини, що навчається, з іншими студентами і педагогами, об'єднаними спільною метою, та взаємодія всіх учасників процесу (студент – викладач, студент – студент, студент – адміністрація, викладач – адміністрація). Як вважає О. Богучарова [24], унікальність дидактичних властивостей комп'ютерних телекомунікаційних мереж щодо мети навчання іноземним мовам полягає передусім у тому, що продуктивне навчання різних видів діяльності може здійснюватися дистанційно завдяки: можливості індивідуального двобічного телекомунікаційного спілкування студента з викладачем та з партнерами за навчанням; доступу до численних джерел навчальної інформації, яка зберігається

в пам'яті мережевих комп'ютерів і розповсюджується через технічні засоби зв'язку. Н. Микитенко [145] до переваг моделей дистанційного навчання відносить забезпечення: індивідуального підходу до студентів, реалізації індивідуальної навчальної траєкторії; тісних міжособистісних контактів між учасниками навчального процесу; гнучкого графіку навчання, можливості навчатися паралельно з професійною діяльністю; оптимального використання навчальних площ та ефективного використання технічних засобів навчання; рівних можливостей для здобуття освіти незалежно від місця проживання, стану здоров'я і соціального статусу тих, хто навчається; можливості здобуття освіти у закордонних навчальних закладах; можливості навчання і самонавчання впродовж життя. Для дистанційного навчання іноземним мовам, на думку О. Богучарової [24], важлива діяльна основа такого навчання, яка передбачає необхідність надання студентам достатньої індивідуальної практики у відповідному виді мовної діяльності.

Окремо можна виділити особливості впровадження ДН у військову та правоохоронну сфери діяльності: застосування ІКТ з усіма категоріями користувачів, незалежно від місця проходження служби або роботи, екстериторіальність [167; 192]; здійснення ДН за ліцензованим обсягом за заочною формою, без погодження з МОН [167]; обмежені можливості безпосереднього контакту між викладачем і тим, хто навчається, унаслідок того, що безпосереднє спілкування відбувається за допомогою засобів зв'язку і телекомунікаційних систем [22]; певний рівень освіти тих, хто навчається (певний початковий набір знань, умінь, навичок) і відповідне технічне забезпечення робочого місця [22]; різні вікові категорії тих, хто навчається, особливо під час професійної перепідготовки (підвищення кваліфікації) [22]; обмежені можливості групової роботи [22]; недостатній час для вивчення особистих якостей тих, хто навчається [22]; можливе викладання тільки навчальної дисципліни без обмеженого доступу [дисципліни гуманітарної та соціально-економічної підготовки, природничо-наукової (фундаментальної) та базової підготовки, а також гуманітарні та соціально-економічні дисципліни], без грифу таємності

[170]; використання інноваційних ІКТ через створення сучасного інформаційно-освітнього середовища [98; 200]; рівні умови доступу до освітніх ресурсів [200]; застосування ІКТ та мереж МО України, МВС України, ДПСУ тощо з доступом до Internet [200]; інтеграція процесу навчання та підвищення кваліфікації [211]; інтенсифікація теоретичної складової підготовки військ (сил) в рамках Концепції безперервної освіти із застосуванням технологій дистанційного навчання [211]; використання нетрадиційних форм організації навчання з поєднанням матеріалу навчальних платформ Moodle та інтерактивних занять на платформі Teams і методів активного навчання іноземній мові [24].

Перевагами ДН для військових є: значна економія коштів на підвищення кваліфікації та скорочення витрат на різноманітні утримання [92; 200]; процес навчання стає більш зрозумілим і наочним завдяки застосуванню новітніх гіпертекстових та мультимедійних технологій [200]; економія часу на підготовку викладачів та командного складу [200]; економічний ефект ґрунтується на використанні високоякісних навчальних програм і технологій для широкого кола користувачів [200]; експлуатація телекомунікаційних та інформаційних ресурсів у межах єдиного інформаційного середовища на базі корпоративної мережі [200]; надання слухачам можливості професійного вдосконалення без відриву від основної діяльності [135]; індивідуалізація процесу навчання з орієнтацією на можливість і рівень професіоналізму викладача [176]; створення процесу підвищення кваліфікації більш відкритим, безперервним і гнучким (вільне і безперервне зарахування на курси, вибір індивідуальних програм, строків і темпу підвищення кваліфікації) [135]; нівелювання відмінностей у системі підвищення кваліфікації військовослужбовців, які перебувають у різних підрозділах [135].

Аналізуючи результати наукових досліджень, можна узагальнити такі наукові підходи до організації дистанційного навчання: системний [73; 91; 176]; особистісно-орієнтований [176]; технологічний [176]; компетентнісний [73; 120]; суб'єктно-діяльнісний [120], [73]; програмно-технологічний (мультимедійний) [73; 274]; аксіологічний [73]; соціально-реконструкціоністський [73]. Р. Миколайчук [147] вбачає необхідним під час організації ДН

військовослужбовців застосування абстрактно-логічного підходу до формування професійної компетентності військових фахівців.

Цими підходами акцентується необхідність реалізації певних принципів організації ДН. До них належать: принцип відкритого навчання [46; 62; 170]; принцип диференціації [220]; принцип індивідуалізації навчання [4; 146; 170; 220]; принцип інтенсифікації навчання [4]; принцип інформатизації освіти [46]; принцип мультимедійності [135]; принцип активізації творчої діяльності засобами цифрових технологій [46]; принцип інтерактивності [4; 120; 170]. До військової дистанційної освіти рекомендують додати ще й такі принципи: принцип модульності навчання [120; 167; 170; 269]; принцип самоорганізації та самонавчання [120; 170]; принцип паралельності [45]; принцип економічності [135; 167]; принцип технологічності [167]; принцип інтернаціональності [167]; принцип якості [167; 170]; принцип адаптивності навчання [170]; принцип гнучкості навчального матеріалу [170]; принцип сучасності [170]; принцип соціальної рівності [170]; принцип об'єктивності оцінювання знань [170]; принцип активності тих, хто навчається [170]; персональність, виразність, конструктивність, креативність, сталість, спільність справ [135].

Окрім загальних принципів науковці виділяють і додаткові. Так, В. Лукін [120] до принципів застосування засобів ДН додає професійну спрямованість, технологічність, самодостатність засобів навчання, когнітивність навчання та самооцінювання у навчанні. О. Антонів [4], своєю чергою, до специфічних принципів ДН відносить принципи гуманістичності навчання, стартового рівня освіти, ідентифікації, регламентації навчання, педагогічної доцільності застосування засобів нових інформаційних технологій, відповідності навчальних технологій моделям дистанційного навчання, мобільності навчання, гарантування безпеки інформації, неантагоністичності дистанційного навчання та інших форм освіти.

Залежно від типу взаємодії між учасниками навчального процесу, засобів навчання, способів надання навчальних матеріалів виокремлюють різні моделі, за якими може здійснюватися дистанційне навчання. Так, Н. Жевакіна [87] у своїй

праці розглядає дві базові моделі ДН: британську (або асинхронну, індивідуальну) та американську (або синхронну, групову). Окрім базових моделей дистанційного навчання науковцями були запропоновані інші погляди на моделі ДН. Зокрема, Є. Полат [179] пропонує такі моделі організації ефективного навчання, як: змішана модель, мережеве навчання, поєднання мережевого навчання і кейс-технологій та інтерактивне телебачення. В. Тверезовський і Н. Луково-Чуйко доповнюють цю класифікацію у своїй моделі дистанційної освіти такими компонентами: відкрите навчання, комп'ютерне навчання, активне спілкування між викладачами і студентами із використанням сучасних телекомунікацій [215].

Беручи до уваги наукові доробки О. Корбут [103] щодо моделей дистанційного навчання, виділяємо також: 1) навчання на базі одного університету; 2) автономні навчальні системи; 3) неформальне, інтегроване дистанційне навчання на основі мультимедійних програм. Окрім того О. Корбут виділяє організаційно-технологічні моделі дистанційної освіти: 1) *одиночну медіа* – використання якого-небудь одного засобу навчання і каналу передачі інформації, наприклад, навчання через переписку, навчальні радіо- або телепередачі; 2) *мультимедіа* – використання різних засобів навчання: навчальна допомога на друкованій основі, комп'ютерні програми навчального призначення на різних носіях, аудіо- і відеозапису; 3) *гіпермедіа* – модель дистанційного навчання третього покоління, що передбачає використання нових інформаційних технологій при домінуючій ролі комп'ютерних телекомунікацій; 3) *віртуальні університети*; 4) *створені університетами навчальні сервера* – це розширення стін самого університету.

Дослідниця О. Кравченко [106] виділяє у своєму дослідженні для системи підготовки військових фахівців п'ять основних моделей організації дистанційного навчання, а саме: 1) *перша модель* характеризується сегментною організацією навчального процесу, при якій забезпечується взаємодія того, кого навчають лише з навчальним засобом, практично без засобів навчання; 2) *друга модель* припускає наявність комунікаційних мереж для зв'язку того, кого навчають, з викладачем, що робить їх взаємозв'язок досить тісним, своєчасним й оперативним; 3) *третьа*

модель передбачає використання групової диференціації діяльності тих, кого навчають, залежно від рівня їх розвитку або ефективності засвоєння освітніх програм; 4) *четверта модель* характеризується колегіальною організацією; 5) *у п'ятій моделі* досягається ще більш високий рівень диференціації під час використання діагностично-асинхронної моделі організації дистанційного навчального процесу з вертикальним і горизонтальним зворотним зв'язком. Вищий рівень функціонування системи дистанційного навчання досягається тоді, коли за результатами попередньо проведеної діагностики того, хто навчається, не просто визначається рівень його актуальних можливостей і місце у певній навчальній групі, а вибудовується індивідуальна система його підготовки з урахуванням його індивідуальних особливостей і творчого потенціалу. Ця модель є *моделлю особистісно-орієнтованого навчання*. Вона показує найвищий результат, але вимагає складної розробки вихідного навчального матеріалу і значного скорочення кількості тих, хто навчається (на одного викладача припадає не більше 3-4-х осіб, що навчаються).

У дослідженнях науковців і нормативних документах розкриті різноманітні технології впровадження ДН в освітню діяльність. Серед них виділяють: навчання у малих групах співробітництва; рольові ігри проблемної, професійної спрямованості; метод проектів; кейс-технології (англ. мовою «*case-study*», або ситуаційний аналіз) тощо. Учені Е. Полат [180] і А. Щеглова [269] також пропонують використання методу проектів та однієї із його форм – телекомунікаційні проекти як інструмент активного долучення до процесу комунікації. К. Садовий [170] поділяє технології дистанційної освіти на такі категорії: неінтерактивні (друковані матеріали, аудіо- та відеоносії); засоби комп'ютерного навчання (електронні підручники, комп'ютерне тестування та контроль знань, сучасні засоби мультимедіа); відеоконференції – розвинуті засоби телекомунікації, насамперед комп'ютерні мережі, а також стільниковий зв'язок з використанням сучасних смартфонів. Р. Преснер [190] подібним чином виокремлює типи технологій, що використовуються у дистанційній освіті: технологія навчання на основі паперових та аудіоносіїв; телевізійно-супутникова

технологія навчання; Internet-навчання, або мережева технологія. С. Горобець [62] надзвичайно важливе значення надає технологіям передачі інформації, оскільки вони, власне, і забезпечують процес навчання та його технічну підтримку, і такі комунікаційні технології поділяє на два типи – *технології on-line*, які забезпечують обмін інформацією в режимі реального часу, та *технології off-line*, які забезпечують обмін інформацією з відкладеною відповіддю, що відрізняє дистанційне навчання від традиційного. Виділяють також технології опосередкованого активного спілкування викладачів з курсантами та офіцерами з допомогою телекомунікацій і методології індивідуальної роботи слухачів зі структурованим навчальним матеріалом, поданим в електронній формі з метою підвищення мовної компетентності [93]. У цілому інформаційні технології, які застосовуються у дистанційному навчанні, поділяють на 3 групи [219], які ми уточнили таким чином: технології подання навчальної інформації та організації її засвоєння; технології передачі навчальної інформації; технології зберігання та оброблення навчальної інформації. Технології ДН можуть бути різноманітними залежно від технічних умов користувачів і здобувачів освіти за різними джерелами знань, територіально та екстериторіально розташованими, з різними засобами навчання. Слід зауважити, що відповідно до Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО на 2020 рік [195] з метою вдосконалення системи військової освіти та підготовки кадрів передбачається впровадження технологій дистанційного навчання і в освітній процес НГУ.

З метою формування МК науковці радять запроваджувати систему формування МК. Так, на думку П. Лозинського, система формування МК визначається як інтегративна динамічна система соціально-статусних, рольових, діяльнісних і моральних взаємин суб'єктів комунікації і слугує способом організації мовних засобів, а також мотивації мовної діяльності, в межах якої важливими компонентами у системі підготовки курсантів до комунікативної діяльності є: набуття навичок поза аудиторною роботою, яка передбачає створення підґрунтя для застосування набутих знань та навичок, варіантів розв'язків, прийомів спілкування в умовах нової комунікативної ситуації;

знаходження розв'язків для нової комунікативної ситуації крізь призму комбінування попередньо засвоєними ідеями, знаннями та прийомами і створення нових методів для пошуку розв'язків конкретної комунікативної ситуації [119]. Цілком погоджуємося із цією думкою.

У науково-педагогічних дослідженнях виділяють також методики формування МК. Зокрема, у своєму навчально-методичному посібнику «Англійська мова» В. Борщовецька та В. Ігнатенко [27] розглядають методику формування МК як науку, яка вивчає цілі, зміст, методи і засоби навчання, а також способи учіння й виховання на матеріалі відповідної іноземної мови і культури. Вони виділяють у методиці формування дві функціонально різні методики: загальну, яка займається вивченням закономірностей та особливостей процесу формування МК у будь-якому типі навчального закладу, і спеціальну, яка досліджує навчання конкретній МК у певному типі навчального закладу з урахуванням мовних і мовленнєвих особливостей рідної мови і першої іноземної. Н. Скибун [207] у своїй роботі пропонує методику: формування професійної мовленнєвої компетентності, спрямовану на посилення комунікативної підготовки шляхом систематичного залучення студентів до всіх видів мовної діяльності; збагачення словникового запасу студентів термінологічною лексикою на основі професійно зорієнтованих текстів та фахових словників; системи роботи над удосконаленням культури професійного мовлення майбутніх фахівців; риторизації процесу навчання майбутніх фахівців. В. Крикун розглядає методику формування іншомовної компетентності, підгрунття якої складають основні положення технології змішаного навчання у ЗВО зі специфічними умовами навчання [107], що, по суті, є технологією цифрового навчання. Вважаємо, що всі методики можна застосувати, якщо вони враховують потреби й особливості навчання як курсантів, так і офіцерів. Це і є студентоцентрований підхід на практиці в освіті [138].

Крім того у науково-педагогічних дослідженнях виділяють педагогічні методи, які використовуються під час дистанційного навчання: *методи навчання за допомогою взаємодії слухача з освітніми ресурсами за мінімальної участі*

викладача і студентів (самонавчання) [1; 41; 170]; методи індивідуалізованого викладання і навчання, для яких характерні взаємини одного студента з одним викладачем чи одного студента з іншим студентом (навчання «один до одного»). Ці методи реалізуються у дистанційній освіті в основному за допомогою таких технологій, як телефон, звичайна та електронна пошти [1; 41; 170]; *методи, в основі яких лежить надання студентам навчального матеріалу викладачем чи експертом, при якому студенти не відіграють активної ролі у комунікації (навчання «один до багатьох»)* [1; 41; 170]; *методи, для яких характерна активна взаємодія між усіма учасниками навчального процесу (навчання «багато до багатьох»)* [1; 41; 170]. О. Антонів [4] для виконання дидактичних вимог та правильної організації навчально-пізнавальної діяльності студентів у процесі ДН виділяє широке використання інформаційно-рецептивного та репродуктивного методів навчання, а також методу теоретично-практичного вивчення мови.

У науково-педагогічних дослідженнях визначають різноманітні умови реалізації ДН. Так, С. Мойсеєнко [153] виділяє такі умови для дистанційного навчання: доступ до комп'ютерної мережі; вихід до мережі Internet; можливість кейсової форми навчання; бажання й уміння навчатися самостійно. Н. Попенко [187] до організаційно-педагогічних умов підвищення ефективності підготовки в умовах дистанційного навчання відносить: готовність науково-педагогічних працівників (НПП) до використання елементів ДН в освітньому процесі; забезпечення мотивації до навчання у дистанційному середовищі; наявність якісного навчально-методичного, матеріально-технічного та програмного забезпечення ДН. Н. Жевакіна [87] педагогічними умовами організації дистанційного навчання у ЗВО вважає: гармонійне поєднання у процесі навчання технологій дистанційного навчання та професійної підготовки студентів до їх реалізації; оволодіння викладачами і слухачами знаннями й навичками щодо розроблення змісту дистанційних курсів та їх навчально-методичного забезпечення, адаптованого до умов самостійного вивчення з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій; формування у викладачів і слухачів здатності підтримувати навчальний процес у якості тьютора на

принципах фасилітації; використання методів навчання, спрямованих на активізацію пізнавальної діяльності студентів, розвиток їхніх творчих здібностей, формування вмінь знаходити, аналізувати та використовувати нову інформацію для реалізації завдань професійної діяльності; необхідність первинної підготовки викладачів і студентів ЗВО до використання технологій дистанційного навчання й подальшої розробки дистанційних курсів їх упровадження у навчальний процес.

О. Муковіз [170] визначає такі умови реалізації ДН у системі неперервної освіти викладачів, які певною мірою можна застосувати і до ДН військовослужбовців у безперервній освіті.

1. *Дидактичні умови:* визначення завдань і напрямів розроблення дистанційних навчальних курсів у системі неперервної освіти вчителів відповідно до Положення про сертифікацію електронного навчального курсу; наявність методичних рекомендацій для роботи із системою ДН, відповідно до освітньої мети запропонованої програми, доступність її в системі неперервної освіти; наявність зв'язку (електронний, телефонний, поштовий) в системі неперервної освіти вчителів; створення відповідної структури для забезпечення зв'язку в системі неперервної освіти; визначення та тестування засобів і шляхів комунікації в системі неперервної освіти; укладення графіка проведення всіх заходів, що моделюють процес неперервної освіти.

2. *Психолого-педагогічні умови:* наявність самостійної пізнавальної діяльності у системі неперервної освіти; створення ситуації успіху в системі неперервної освіти; створення викладачем позитивного емоційного стану в системі неперервної освіти; творча діяльність учасників ДН у системі неперервної освіти; моделювання педагогічної діяльності у системі неперервної освіти; обізнаність учасників у системі неперервної освіти про сутність, зміст та структуру ДН; рефлексивна діяльність викладача у системі неперервної освіти; критичне ставлення до свого досвіду, його оцінка та вдосконалення.

3. *Організаційно-педагогічні умови:* уведення дистанційних технологій у неперервну освіту; застосування різноманітних форм та методів організації освітньої діяльності в системі неперервної освіти; реалізація тьюторської

функції викладача ДН.

Р. Миколайчук [147] вбачає основними умовами впровадження технологій ДН з урахуванням особливостей здійснення освітньої діяльності у ЗС України такі: зберігання частини інформації щодо результатів освітнього процесу за межами платформи дистанційного навчання; введення в експлуатацію Центрального репозиторію ресурсів ЗС України; здійснення системи заходів щодо підвищення рівня володіння інформаційними технологіями користувачів системи дистанційного навчання; посилення ролі керівників усіх рівнів у процесах створення та функціонування системи дистанційного навчання ЗС України; активізація роботи з розроблення нормативної бази дистанційного навчання у військовій освіті; поширення й аналіз передового досвіду ЗВО із питань дистанційного навчання; використання в інтересах розвитку дистанційного навчання існуючих заходів; введення норм навантаження науково-педагогічних (наукових) працівників щодо розроблення і використання ресурсів дистанційного навчання; координація зусиль ЗВО стосовно створення дистанційних курсів із загальноосвітніх та загальновійськових дисциплін. Проте ці умови не були розкриті стосовно до офіцерів НГУ в процесі ДН.

Проблематика дистанційного навчання широко вивчається у межах військової освіти, з урахуванням її особливостей, але дистанційне навчання в ній ще не набуло широкого впровадження. Найбільш активно впроваджуються технології ДН у систему професійної військової освіти ЗС України. А отже, і досліджуваність проблеми також набула широкого загалу. Як зазначається у посібнику ЗС України [167], відповідно до оперативної цілі 5.2 Стратегічного оборонного бюлетеня України, якому надано чинності Указом Президента України № 240/2016, передбачене впровадження технологій дистанційного навчання в освітній процес з метою удосконалення системи військової освіти та підготовки кадрів. Є певні труднощі впровадження ДН для військовослужбовців: не всі слухачі і викладачі є достатньо впевненими користувачами комп'ютера і не у всіх є постійний доступ до Internet, а це заважає їм під час роботи із завданнями у межах дистанційного курсу [235]. Г. Гладких [56] доводить, що для формування

структурних компонентів комунікативної компетентності досить активно використовуються інформаційно-комунікаційні технології, зокрема, відеолекції, відеоконференції, віртуальні круглі столи тощо із застосуванням Internet та різноманітного програмного забезпечення, зокрема Skype, YouTube, електронної пошти. Різні цифрові засоби, а саме мобільні телефони, планшети, персональні комп'ютери виступають у ролі комунікативного каналу, який забезпечує інформаційну взаємодію між учасниками навчально-виховного процесу. Водночас взаємодія між студентами і викладачами продовжує залишатися основною, вона втілюється в постійному зворотному зв'язку, спільній діяльності з обробки інформації та відтворення навчального матеріалу, демонстрації набутих умінь і здібностей. Для цього застосовуються системи дистанційного навчання, платформи масових відкритих он-лайн курсів, інші засоби та технології.

Зазначимо, що для військовослужбовців усе зазначене вище можливе для ДН з урахуванням особливостей і обмежень військово-професійної діяльності, реалій навчання військовослужбовців в Україні. Будемо спиратися на ці результати досліджень у своїх подальших розвідках.

1.2. Сутність мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України

Сьогодні мовна компетентність є невід'ємною складовою підготовки курсантів та офіцерів НГУ, але її формування припиняється як тільки вчорашній курсант і вже тепер сьогоднішній офіцер приходить на службу у свою військову частину. Серед офіцерів військових частин НГУ мовна компетентність у сучасних умовах є невід'ємною складовою професійних якостей і потребує постійного вдосконалення відповідно до Положення про мовну підготовку особового складу Внутрішніх військ МВС України, затвердженого наказом командувача ВВ МВС України від 31.01.2012 р. № 39. Водночас офіцери НГУ не завжди мають можливість підвищувати рівень мовної компетентності для того, щоб успішно пройти тестування за мовним стандартом NATO STANAG 6001 [271]. Тому для

інтенсифікації, модернізації подальшого навчання іноземним мовам після закінчення Академії важливо з'ясувати сутність структури мовної компетентності саме офіцерів НГУ.

Теоретичне осмислення поняття «мовна компетентність» розглядається в лінгвістичному аспекті після видання книги «Мова і мислення» Н. Хомського – відомого американського ученого, який і запровадив до наукового обігу це поняття [230]. Його послідовники Ю. Апресян, Ф. Бальцевич і О. Кубрякова також віддають перевагу терміну «мовна компетентність», а таке поняття, як «мовленнєва компетентність», входить до визначення мовної компетентності [5; 10; 112].

Друга група дослідників (О. Біляєв, А. Нікітіна та М. Пентиліук) розмежовує мовну й мовленнєву компетентності, підкреслюючи, що мовленнєва не лише пов'язана з мовою, а й формується на її основі [16; 175].

Комплексні дослідження стосовно сутності мовної компетентності військовослужбовців провели такі учені, як О. Величко, О. Лагодинський, П. Лозинський та ін. [37; 115; 118].

У більшості згаданих досліджень розглядалися понятійно-категоріальний апарат і сутність мовної компетентності офіцерів ЗС України та правоохоронних органів. За результатами аналізу дисертацій провідних науковців ЗС України, МВС України та ДПСУ виявлено, що бракує наукових праць, в яких вирішувалися проблеми формування мовної компетентності офіцерів військових частин взагалі і офіцерів НГУ зокрема в процесі дистанційного навчання.

Поділяючи останні погляди, зауважимо, що жодний підхід до вивчення змісту формування мовної компетентності не враховує особливостей її подальшого застосування в професійній діяльності фахівця, зокрема офіцера НГУ. Водночас така специфіка є, і вона має позначатися на подальших організаційних та педагогічних умовах вивчення офіцерами іноземної мови.

Мовна компетентність військових фахівців передбачає визначення її структури та компонентів. На необхідність знань у структурі МК вказують М. Ватютнев [48], Т. Вигранка [38], Т. Дрозд [74], О. Каменський [92],

Н. Селіванова [204]; умінь їх застосовувати в будь-якій ситуації на практиці – Л. Артюшкіна [7], Н. Гез [55], Т. Гриценко [64], Т. Качмар [96], Н. Мельник [26] та ін.; мотивації та цінностей – Т. Богданова [23], Т. Вигранка [38] та ін.; рефлексії – Т. Вигранка [38].

Спираючись на наукові дослідження у системі вищої військової освіти [102; 150; 172], можна узагальнити, що структура мовної компетентності має містити мотиваційно-ціннісний, когнітивний, комунікативний та контрольньо-оцінний компоненти.

Основою для виділення цих компонентів мовної компетентності є:

- діяльнісний підхід, за яким особистість отримує ті якості, які необхідні для конкретної діяльності та в її процесі;
- етапи процесу учіння, який здійснюють офіцери під час вивчення іноземних мов, що передбачають мотивацію, усвідомлення мети учіння, засвоєння нового в поняттях і мовленнєвих уміннях, самоконтроль та самооцінку власної пізнавальної діяльності;
- компетентнісний підхід, за яким мотивація, цінності, знання, здатності є в структурі кожної загальної та спеціальної, фахової компетентності.

Мотиваційно-ціннісний компонент структури формування іншомовної компетентності містить мотиви, цілі, потреби, ціннісні орієнтації особистості, а також систему мотивів професійної діяльності.

Мотивація передбачає комплекс усвідомлених спонук до вивчення іноземної мови в процесі ДН. Нас цікавлять, перш за все, мотиви її вивчення як безпосередня причина дій, і це буде розглядати в окремому підрозділі 2.1. Тут зупинимося на мотивах навчання дорослих, якими є офіцери: пізнавальні (широкі, вузькі, творчі та самоосвіти), соціальні (вузькі й широкі) та професійні мотиви. Ми враховували ідеї А. К. Маркової [131] щодо мотивації навчання, концепції мотивації професійної діяльності Т. О. Гордєєвої [61], Л. П. Качатінова [95] та деяких інших науковців.

Когнітивний компонент являє собою систему знань, засвоєних у ЗВО з урахуванням їх глибини, обсягу, стилю мислення, етичних норм, соціальних

функцій фахівця. Оскільки він відбиває зміст і термінологію фахового володіння мовою, ми назвали його когнітивно-змістовним.

Комунікативно-діяльнісний компонент охоплює уміння ясно і чітко викладати думки, переконувати, аргументувати, будувати докази, аналізувати, висловлювати судження, передавати раціональну й емоційну інформацію, встановлювати міжособистісні зв'язки, погоджувати свої дії з колегами, вибирати оптимальний стиль спілкування в різних ділових ситуаціях, організувати і підтримувати діалог іноземною мовою.

Контрольно-оцінний компонент мовної компетентності виявляється в умінні самостійно контролювати результати своєї діяльності та рівень власного мовленнєвого розвитку.

Деталізуємо компоненти через специфіку застосування іноземної мови у Національній гвардії України.

Так, з огляду на те, що на сьогодні постає завдання щодо термінового формування у офіцерів НГУ професійної мовної компетентності та здійснення комунікативної взаємодії за європейськими і світовими стандартами, НГУ щодо визначення рівнів володіння іноземною мовою взяла на озброєння Концепцію мовної підготовки особового складу ЗС України.

Згідно з нею рівень володіння іноземною мовою – це сукупність мовних знань, мовних навичок та вмій, що визначає здатність особи до її практичного використання. Цей рівень у ЗС України оцінюється за шкалою стандартизованих мовних рівнів, які відповідають рівням мовної компетентності за мовним стандартом NATO STANAG 6001. Метою цього стандарту є надання опису рівнів володіння мовою за чотирма основними видами мовної діяльності [102].

В описі подано чіткі роз'яснення рівнів мовної компетентності згідно із загальноприйнятими видами мовної діяльності: аудіювання, говоріння, читання, письмо. Це вимоги до комунікативно-діялісного компоненту мовної компетентності офіцерів НГУ.

У документі визначено 6 рівнів мовної компетентності від 0 до 5:

Рівень 0 – Відсутність практичного уміння

Рівень 1 – Вживання

Рівень 2 – Функціональний

Рівень 3 – Професійний

Рівень 4 – Експертний

Рівень 5 – Досконалий / рівень досвідченого носія мови.

Маємо описи проміжних рівнів щодо кожного з аспектів мовної компетентності відповідно до стандартизованого мовного рівня (СМР), який визначається як рівень мовної компетентності (англійська мова), сукупність мовних знань, мовних навичок та вмінь, що визначає здатність особи до практичного використання іноземної мови [226].

Для узагальненого визначення рівня мовної компетентності офіцерів НГУ зазначена методика може бути використана як світовий стандарт володіння мовною компетентністю. Однак щодо визначення особливостей мовної компетентності з урахуванням специфіки службово-бойової діяльності наведена методика не повною мірою дає можливість визначити мовну компетентність офіцерів військових частин НГУ.

Зважаючи на наявні стандартизовані мовні рівні, які визначають рівень мовної компетентності військовослужбовців, офіцери НГУ мають певні особливості мовної компетентності з урахуванням особливостей виконання ними тих чи інших завдань.

Особливістю змісту мовної компетентності є те, що у ній потрібно враховувати специфіку завдань НГУ, до яких входять:

– охорона громадського порядку, забезпечення захисту та охорони життя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів громадян, взяття участі у забезпеченні громадської безпеки та охороні громадського порядку під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів та забезпеченні охорони органів державної влади, взяття участі у здійсненні заходів державної охорони органів державної влади та посадових осіб, і взяття участі у припиненні масових заворушень та у відновленні правопорядку у разі виникнення міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів, розблокуванні або припиненні

протиправних дій у разі захоплення важливих державних об'єктів або місцевостей, що загрожує безпеці громадян і порушує нормальну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

– охорона ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання державної власності, важливих державних об'єктів, охорона спеціальних вантажів, охорона центральних баз матеріально-технічного забезпечення Міністерства внутрішніх справ України;

– охорона дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні;

– взяття участі у здійсненні заходів, пов'язаних з припиненням збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні, а також у заходах щодо недопущення масового переходу державного кордону з території суміжних держав, а також взяття участі у спеціальних операціях із знешкодження озброєних злочинців, припиненні діяльності не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (груп), організованих груп та злочинних організацій на території України, а також у заходах, пов'язаних із припиненням терористичної діяльності; участь у відновленні конституційного правопорядку у разі здійснення спроб захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу шляхом насильства, у відновленні діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування;

– взяття участі у підтриманні або відновленні правопорядку в районах виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного чи природного характеру (стихійного лиха, катастроф, особливо великих пожеж, застосування засобів ураження, пандемій, панзоотій тощо), що створюють загрозу життю і здоров'ю населення, а також участь у ліквідації наслідків надзвичайних або кризових ситуацій на об'єктах, що нею охороняються;

– взяття участі у припиненні групових протиправних дій осіб, узятих під варту, засуджених, а також у ліквідації наслідків таких дій в установах попереднього ув'язнення, виконання покарань.

Зокрема, можна розрізнити такі складові комунікативно-діяльнісного

компоненту мовної компетентності офіцерів НГУ:

– для офіцерів, які займаються ОГП і беруть участь у припиненні масових заворушень, сутність мовної компетентності полягатиме у насиченні лексики понятійно-категоріальним апаратом за напрямом правоохоронної діяльності та вмінні оцінювати комунікативну ситуацію швидко і на високому професійному рівні приймати рішення та планувати комунікативні дії;

– для офіцерів, які займаються охороною ядерних установок, ядерних матеріалів, ВДО та СВ, сутність мовної компетентності полягатиме у розвитку навичок роботи з технічною літературою;

– для офіцерів, які займаються охороною ДПіКУ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні, сутність мовної компетентності полягатиме у розвитку комунікативних навичок, знанні етикетних мовних формул і вмінні ними користуватися у професійному спілкуванні та враховувати аспекти міжкультурної комунікації;

– для офіцерів, які беруть участь у заходах, пов'язаних з припиненням збройних конфліктів та терористичної діяльності, сутність мовної компетентності буде полягати у володінні глибокими професійними знаннями і понятійно-категоріальним апаратом військово-професійної сфери та відповідною системою термінів, набутті навичок та вмінь передавати і приймати інформацію засобами зв'язку, а також складати різноманітні накази та передавати управлінські рішення;

– для офіцерів, які беруть участь у підтриманні або відновленні правопорядку в районах виникнення особливо тяжких НС техногенного чи природного характеру, сутність мовної компетентності буде здебільшого полягати у вмінні знаходити, вибирати, сприймати, аналізувати і використовувати інформацію профільного спрямування, читати специфічну технічно-наукову літературу та робити висновки щодо стану критичної ситуації;

– для офіцерів, які беруть участь у припиненні групових протиправних дій осіб, узятих під варту, засуджених, а також у ліквідації наслідків таких дій в УПУ, УВП, сутність мовної компетентності полягатиме у насиченні лексики понятійно-категоріальним апаратом за напрямом діяльності з охорони та конвоювання,

а також умінні швидко приймати рішення та їх передавати [127].

Отже, констатуємо, що зміст мовної компетентності офіцера НГУ, наданий у мовному стандарті NATO STANAG 6001 [226], відповідає визначеній нами сутності мовної компетентності офіцерів військових частин НГУ, хоча не враховує і не розкриває всіх аспектів специфічної діяльності підрозділів НГУ.

Тому термінологія специфіки СБД офіцерів НГУ повинна бути врахована в когнітивно-змістовному компоненті мовної компетентності.

Щодо контрольньо-оцінного компоненту мовної компетентності офіцерів військових частин НГУ, то цей компонент впливає з останнього етапу процесу учіння і передбачає вміння свідомо контролювати результати своєї діяльності та володіння рефлексивними вміннями. Цей висновок ґрунтується на теоретичному аналізі та узагальненні праць Н. Бутенко, І. Зимньої, А. Маркової та інших науковців, які виділяли цей компонент і його зміст у своїх наукових дослідженнях структури професійної компетентності. [31; 85; 132].

Усе викладене вище дає змогу визначити такі поточні завдання перед системою професійної підготовки, які необхідно виконати з метою формування мовної компетентності офіцерів НГУ:

- забезпечити проведення моніторингу потреб офіцерів у володінні іноземною мовою;
- спираючись на базовий рівень мовної компетентності офіцерів, затребуваний кінцевий результат її сформованості, форми та умови навчання військовослужбовців, розробити диференційований зміст і технології забезпечення іншомовної підготовки військових фахівців;
- згідно з окремими типовими індивідуальними програмами розробити відповідне методичне забезпечення формування мовної компетентності офіцерів НГУ, зокрема, засобами дистанційного навчання.

Отже, є підстави стверджувати, що мовний стандарт NATO STANAG 6001 буде реалізований з огляду на індивідуальні потреби і можливості офіцерів, які проходять службу у військових частинах НГУ і потребують вивчення іноземної мови без відриву від несення служби з урахуванням різних аспектів їх діяльності.

Зазначене вище дає можливість визначити, що формування мовної компетентності офіцерів військових частин Національної гвардії України є одним із основних завдань професійної підготовки військовослужбовців.

На основі викладеного можемо висновити, що структура мовної компетентності офіцерів військових частин НГУ враховує діяльнісний та андрагогічний підходи до навчання офіцерів і складається з чотирьох компонентів: мотиваційно-ціннісного, когнітивно-змістовного, комунікативно-діяльнісного та контрольного-оцінного.

Надалі ця структура буде врахована нами як основа для критеріїв та показників експериментальної роботи, а також для обґрунтування моделі дистанційного навчання тощо.

Перспективами подальших досліджень у напрямі формування МК дистанційного навчання офіцерів НГУ є визначення педагогічних умов формування мовної компетентності офіцерів військових частин НГУ в процесі дистанційного навчання, яке починає впроваджуватися у ЗВО зі специфічними умовами навчання, зокрема у НА НГУ.

Висновки до розділу 1

На основі проведеного теоретичного аналізу джерел з проблеми формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання можна зробити такі висновки.

Розробленість науково-педагогічної проблеми дистанційного навчання офіцерів НГУ є недостатньою. Існуючі дослідження розкривають такі поняття, як: *мовна компетентність офіцера та дистанційне навчання офіцерів військових частин НГУ*.

1. Нами з'ясовано, що:

– *мовна компетентність офіцера* – це інтегративне утворення особистості, яке дає змогу фахівцеві (офіцерові) ефективно здійснювати іншомовну комунікацію, досягати при цьому позитивних результатів у своїй

професійній діяльності. Мовна компетентність містить в собі іншомовну і її поняття формується на спільній політиці, термінології за напрямами СБД, стандартах НАТО. Зазначені компетентності мають однакову структуру;

– *дистанційне навчання* є окремим видом навчання з особливою формою, яке передбачає екстериторіальну взаємодію суб'єктів навчання з використанням психолого-педагогічних, інформаційно-комунікаційних технологій та цифрових інформаційно-освітніх ресурсів, дає змогу проводити інтерактивні заняття з різною кількістю людей, надаючи можливість індивідуального спілкування між об'єднаними спільною метою суб'єктами й об'єктами навчання синхронно й асинхронно, реалізовується у спеціалізованому середовищі за допомогою технічних засобів зв'язку і характеризується інтенсифікацією, активізацією та індивідуалізацією навчання.

Проблема навчання іноземним мовам курсантів достатньо розроблена, у той час як ДН офіцерів іноземним мовам як підвищення їхньої кваліфікації не є розкритим у науково-педагогічних дослідженнях.

2. Установлено, що є особливості змісту і процесу ДН офіцерів НГУ, які зумовлені специфікою виконання СБЗ.

До особливостей змісту належить термінологія стосовно: ОГП і участі у припиненні масових заворушень; охорони ядерних установок, ядерних матеріалів, ВДО та СВ; охорони ДПіКУ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні; участі у заходах, пов'язаних з припиненням збройних конфліктів та у заходах із припинення терористичної діяльності; участі у підтриманні або відновленні правопорядку в районах виникнення особливо тяжких НС техногенного чи природного характеру; участі у припиненні групових протиправних дій осіб, узятих під варту, засуджених, а також у ліквідації наслідків таких дій в УПУ, УВП.

До особливостей процесу ДН офіцерів належать: наявність обмежень у користуванні цифровими технологіями і ресурсами внаслідок обмежень військово-професійної діяльності; експлуатація телекомунікаційних та інформаційних ресурсів у межах єдиного інформаційного середовища на базі корпоративної мережі; застосування новітніх гіпертекстових та мультимедійних

технологій; індивідуалізація і диференціація процесу навчання з орієнтацією на можливість і рівень професіоналізму викладача; професійний досвід і посадові обов'язки офіцера.

3. Можливими науковими підходами до обґрунтування моделі процесу ДН офіцерів НГУ є: андрагогічний, системний, компетентнісний, контекстний, суб'єктно-діяльнісний, особистісний або особистісно-орієнтований, особистісно-діяльнісний, акмеологічний, комунікативний або комунікативно-когнітивний, аксіологічний або ціннісний, інформаційно-змістовний, комунікативно-діяльнісний, соціо-культурний або культурологічний, профільно-орієнтований, гуманістичний, рефлексивний. Ці підходи різного рівня, які є базою для нашого подальшого дослідження, розроблення моделі формування мовної компетентності офіцерів НГУ в процесі дистанційного навчання та педагогічних умов її впровадження.

4. Принципи, технології, методика, форми та методи ДН офіцерів мовній компетентності можуть бути педагогічними, зокрема дистанційного навчання, а також пов'язаними зі специфікою вивчення іноземної мови. Це є важливим для подальшого розроблення моделі ДН офіцерів НГУ іноземним мовам та обґрунтованих педагогічних умов її впровадження.

5. Структура мовної компетентності офіцерів військових частин НГУ враховує діяльнісний та андрагогічний підходи до навчання офіцерів і складається з таких компонентів, як: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-змістовний, комунікативно-діяльнісний та контрольно-оцінний, які ми беремо за основу для виділення критеріїв сформованості МК у подальшій роботі.

Розділ 2

ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ОФІЦЕРІВ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз стану сформованості мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України

Для обґрунтування педагогічних умов формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України нам потрібно було з'ясувати стан сформованості мовної компетентності у офіцерів військових частин НГУ та організацію дистанційного навчання у НГУ.

Для цього нами було організовано анкетування офіцерів НГУ як основний метод дослідження розвитку мовної компетентності офіцерів. Це було моніторингове дослідження серед офіцерів НГУ, які проходять службу в різних куточках України. Їхня діяльність пов'язана із застосуванням іноземної мови під час служби, і вони виявили бажання взяти участь в анкетуванні.

Анкета (Додаток А) містила 36 питань, які відбивали структуру мовної компетентності офіцерів НГУ, що була розкрита нами у попередніх працях [124; 127], досвід мовної підготовки офіцерів, ставлення до дистанційного навчання та інтерактивних технологій, які раніше ними майже не використовувалися.

В анкеті було 8 питань щодо самоаналізу мовної підготовки офіцерів НГУ, 10 питань щодо технологій ДН, 17 – стосовно досвіду вивчення і застосування мов офіцерами. Ці питання ми склали самі, враховуючи теоретичні дослідження з проблеми. Нами було складено анкету для вивчення проблеми, виходячи із завдань дослідження, структури МК, сучасного стану організації ДН. Запропоновані результати обговорено на засіданні мовного відділу Національної академії НГУ (протокол № 2 від 14.06.2020 р.) і використані у науково-дослідній роботі кафедри філології, перекладу та стратегічних комунікацій Національної академії НГУ «Виявлення залежності рівня сформованості компетентності

спілкування іноземною мовою здобувачів вищої освіти НА НГУ від використання віртуальних навчальних середовищ та елементів дистанційного навчання в освітньому процесі» (реєстраційний номер 0121U109856).

Анкетування мало за мету допомогти визначити самооцінку досліджуваних щодо сформованості того чи іншого компонента МК. В опитуванні взяли участь 150 осіб з числа офіцерів НГУ військових частин на всій території України, які виявили бажання відповісти на питання і мають відношення до використання іноземних мов у своїй військово-професійній діяльності. Опитано близько 51,3 % (77) респондентів віком від 30-40 років, із них до 30 років – 34,6 % (52) та понад 40 років – 14,6 % (22). Кількість респондентів чоловічої та жіночої статі розподілилась на 83,3 % (125) та 16,6 % (25) відповідно, що відображує наявну кількість чоловіків і жінок серед офіцерів у підрозділах НГУ. Більша кількість опитаних уже має вислугу років понад 10 років – 62,0 % (93), від 5-10 років – 14,7 % (22) та 3-5 роки – 23,3 % (35), але досвід участі в операціях з підтримання миру і безпеки під егідою НАТО, ЄС чи ООН має лише 7,3 % (11) опитаних, а решта – 92,7 % (139) – не має такого досвіду. Тобто лише 7,3 % опитаних мали досвід щоденного спілкування іноземною мовою в іншомовному середовищі.

Більшість опитаних, а це 68,0 % (102), володіють лише однією іноземною мовою, 30,1% (46) – двома, і лише незначний відсоток або володіють кількома мовами, або не знають жодної іноземної мови і вивчали до навчання у ЗВО англійську мову 80,0 % (120), французьку та німецьку мови вивчали по 7,3 % (11) опитаних відповідно. Решта вивчала китайську, турецьку або польську мови, але відсоток цих осіб дуже незначний. Респонденти зазначають, до вивчення мови у ЗВО зі специфічними умовами навчання рівень іноземної мови був у переважній більшості на рівнях А1 – 23,3 % (35) та В1 – 34,7 % (52), а на рівні А2 та В2 – по 10,6 % (16) відповідно і С1 – 9,3 % (14). Отже, лише ті, хто має рівні мови В2 та С1 (загалом близько 30 %), сьогодні здатні перебувати в іншомовному середовищі і виконувати професійні функції зі знанням мови. Відсоток на позначення строків на вивчення мови респондентами виявився майже рівномірний: не більше 2 років – 20,0 % (30); 2-4 роки – 29,3 % (44); 4-6 роки –

20,0 % (30); більше 6 років – 30,7 % (46). При цьому чим більший термін вивчення мови, тим більший рівень володіння нею. Проте близько 10 % офіцерів під час вивчення мови протягом тривалого періоду не змогли за умов звичайного навчання досягти необхідних рівнів B2 та C1.

Більшість респондентів зазначила, що набували компетентності у спілкуванні іноземною мовою у ЗВО зі специфічними умовами навчання України – 76,0 % (114), на тактичному рівні навчання та на оперативному рівні навчання – 32,7 % (49), а також 36,7 % (55) опитаних займалися самоосвітою. І лише незначна кількість військовослужбовців мала можливість набуття компетентності у спілкуванні іноземною мовою на мовних курсах від НАТО – 2,0 % (3), під час заходів міжнародного співробітництва (візити, навчання) – 3,3 % (5) та під час участі в операціях з підтримання миру та безпеки – 2,0 % (3). Певна частина офіцерів мала таку можливість на спеціалізованих курсах іноземної мови у НГУ – 3,3 % (5), на інтенсивних курсах вивчення іноземної мови у НГУ – 7,3 % (11) та на курсах перепідготовки та підвищення кваліфікації – 2,0 % (3). Ураховуючи незначний відсоток перебування офіцерів в іншомовному середовищі для виконання службових завдань, зазначимо, що існуюча система навчання іноземній мові не забезпечує їхніх потреб в іншомовній освіті, тому необхідні зміни у змісті й організації навчання іноземній мові у ЗВО зі специфічними умовами навчання, де навчалася більшість офіцерів. Дистанційне навчання може забезпечити саме іншомовне віртуальне середовище.

Згідно з результатами анкетування основними мотивами до вивчення іноземної мови є: можливість подальшого професійного розвитку та самореалізації – 74,7 % (112); участь у заходах міжнародного співробітництва – 30,7 % (46); участь в операціях з підтримання миру і безпеки під егідою НАТО, ЄС чи ООН – 29,3 % (44); можливість повноцінного спілкування під час подорожей – 43,3 % (65), успішне проходження мовного тестування згідно з вимогами NATO STANAG 6001 – 10,7 % (16); надбавка до посадового окладу за знання іноземних мов – 12,7 % (19); безпосереднє спілкування із представниками іноземних країн – 22,0 % (33); навчання за кордоном – 20,0 % (30); можливість

працювати з автентичними іноземними джерелами – 9,3 % (14); почуття безпеки за кордоном – 14,7 % (22). Усі ці мотиви належать до професійних та соціальних.

Поряд з цим респонденти окремо виділяють і мотиви, які сприяють вивченню іноземної мови:

– *пізнавальні мотиви*: здобуття освіти у ЗВО зі специфічними умовами навчання (НА НГУ) – 22,0 % (33); кваліфікація викладача та його допомога – 14 % (21); бажання розвиватися як професіонал – 10,0 % (15); здобуття освіти за кордоном; здійснення поїздок та подорожування за кордоном; правильно організовані заняття; використання мови як на службі, так і у побуті; окрім того виділяють прослуховування аудіофайлів – 6 % (9) та наявність підручника з англійської граматики;

– *професійні мотиви*: перспектива отримання посади; участь у миротворчих операціях та міжнародних навчаннях – 6 % (9); взаємодія із партнерами із підрозділів НАТО; досвід офіцерів в ООН; змога перейняти досвід, пов'язаний з рекрутингом.

Отже, офіцери в цілому є достатньо мотивованими до вивчення мови. У більшості офіцерів наявні кілька мотивів до вивчення іноземної мови.

Показовим є те, що більшість офіцерів (109 осіб) вказали, що не використовували іноземну мову в іншомовному середовищі (72,7 %), 19 офіцерів використовували мову до 1 місяця (12,7 %), до 6 місяців та до 1 року – 5,3 % (8 офіцерів), а більше 1 року – 9,3 % (14). І це підтверджується низькими показниками використання форм мовної діяльності у вивченні іноземних мов. Так, 14 респондентів (9,3 %) зазначали, що часто читають іноземну літературу, 87 – іноді (58,0 %) і 49 – ніколи (32,7 %); 17 респондентів (11,3 %) указали, що часто переглядають кінофільми іноземною мовою, 82 – іноді (54,7 %) і 52 – ніколи (34,7 %); 11 респондентів (7,3 %) зазначають, що часто доводиться читати іноземною мовою у професійній діяльності, 101 – іноді (67,3 %) і 38 – ніколи (25,3 %); 19 – респондентів (12,7 %) указали, що часто доводиться сприймати на слух іноземну мову у своїй професійній діяльності, 98 – іноді (65,3 %) і 33 – ніколи (22,0 %); 14 респондентів (9,3 %) зазначили, що часто доводиться писати

іноземною мовою у своїй професійній діяльності, 79 – іноді (52,7 %) і 57 – ніколи (38,0 %).

Окрім того, респонденти зазначають, що кількість ситуацій, які вимагають знання іноземної мови у службово-діловій взаємодії, досить невелика. А саме спілкування з іноземними колегами під час виконання своїх функціональних (посадових) обов'язків не відбувається взагалі – 36,7 % (55), рідко – 16,7 % (25), інколи – 36,7 % (55), часто і щодня – 7,3 % (11) та 3,3 % (5) відповідно. Виходячи з того, що досить незначна кількість особового складу залучається до операцій з підтримання миру та безпеки під егідою ООН, то і спілкування з місцевим населенням іноземних держав під час участі у міжнародних миротворчих операціях не відбувається взагалі – 46,0 % (69), рідко – 11,3 % (17), інколи – 36,7 % (55), часто і щодня – 5,3 % (8) та 2,0 % (3) відповідно. Це означає, що є потреба у створенні іншомовного середовища під час вивчення мови, оскільки в реальності дочекатися такої ситуації важко. Окрім того, можна зауважити, що через низький рівень взаємодії НГУ із представниками правоохоронних формувань та збройних сил іноземних держав офіцери на низькому рівні беруть участь у таких заходах. Більш того, зміст навчання має враховувати напрями професійної діяльності офіцерів НГУ.

Результати анкетування свідчать, що у брифінгах не беруть участі взагалі 42,0 % (63), рідко – 12,7 % (19), інколи – 34,7 % (52), часто та щодня – 7,3 % (11) та 3,3 % (5) відповідно; у переговорах не беруть участі взагалі 45,3 % (68), рідко – 14,7 % (22), інколи – 34,7 % (52), часто і щодня – 5,3 % (8) та 0,7% (1) відповідно; у робочих зустрічах не беруть участі взагалі 45,3 % (68), рідко – 14,7 % (22), інколи – 32,7 % (49), часто і щодня – 7,3 % (11) та 0,7 % (1) відповідно. Схожа статистика стосується взяття участі офіцерів у нарадах, інструктажах та інших заходах взаємодії з іноземцями у правоохоронній сфері. З одного боку, це специфіка НГУ як збройного формування всередині держави, з іншого, – збільшення міжнародного співробітництва між правоохоронними структурами та подальша євроінтеграція дедалі більше стають потрібними і в цій сфері, для чого й необхідна мова.

Найважливішими причинами недостатнього рівня стану сформованості МК офіцери НГУ зазначили такі: слабкий рівень загальної мовної підготовки для спілкування іноземною мовою з широкого кола питань, що стосуються повсякденної та професійної діяльності офіцерів, – 54,0 % (81); недостатній рівень володіння спеціальною іноземною термінологією відповідно до військової спеціальності та вимог, визначених за займаною або майбутньою посадою, – 51,3 % (77); недостатній рівень знань про особливості основних видів службово-ділової взаємодії офіцерів (брифінги, офіційні та робочі зустрічі, переговори, наради, інструктажі, ділові бесіди та телефонні розмови) – 12,7 % (19); недостатній рівень володіння нормами та етикетними еталонами службово-ділового спілкування іноземною мовою – 7,3 % (11); недостатній рівень володіння соціокультурними нормами і правилами поведінки та спілкування з іноземцями – 16,7 % (25). Це важливо для вдосконалення змісту навчання іноземній мові.

Зазначимо, що вказані вище чинники було враховано у нових навчальних програмах інтенсивних курсів вивчення іноземних мов у НА НГУ, а саме: 1) збільшено обсяг годин з 432 до 540 годин; 2) введено в курс теми з підготовки слухачів із використанням форм і засобів дистанційного навчання. Тобто зміст і обсяг підготовки було вдосконалено відповідно до потреб слухачів. Отже, студентоцентризм і побажання стейкхолдерів було витримано до вересня 2019 р.

Виходячи із результатів недостатнього рівня стану сформованості МК респонденти виділили такі шляхи поліпшення рівня МК: збільшення спілкування з носіями мови – 60,0 % (90); забезпечення достатньою кількістю навчальних матеріалів – 40,0 % (60); включення підготовки з іноземної мови під керівництвом викладача до планів самопідготовки офіцерів – 43,3 % (65); збільшення терміну навчання – 27,3 % (41); оновлення матеріально-технічної бази для проведення занять – 9,3 % (14).

Окрім того, офіцери НГУ виокремлюють, хоча й меншою мірою, такі питання поліпшення МК, як: 1) роз'яснення перспектив того, що мова буде використовуватися після її вивчення; 2) включення вивчення іноземної мови (принаймні англійської) у програму спеціальної підготовки; 3) заохочення

особового складу, який володіє іноземною мовою, у вигляді відрядження та інших заходів співробітництва з представниками країн ЄС, НАТО; 4) визначення першочергових категорій посад, які вимагають знання і використання іноземної мови; 5) внесення змін до функціональних обов'язків по посадах, що потребують знання і використання іноземної мови, та першочергове направлення на курси вивчення іноземної мови посадових осіб, посади яких вимагають знання і використання іноземної мови. Пропозиції щодо цих питань було подано до Головного управління НГУ, і вони перебувають на стадії розгляду.

На необхідність підвищення рівня мовної підготовки офіцерів НГУ вказує більшість респондентів, які визначають її як вкрай важливу – 40,0 % (60), та важливу – 30,7 % (46) і як бажану – 23,3 % (35). Незначний відсоток вважає мовну підготовку не важливою – 5,3 % (8). Це свідчить про професійну вмотивованість до вивчення мови офіцерами НГУ. На запитання «Якщо Вам запропонують кращу посаду, в обов'язки якої входить спілкування іноземною мовою, Ви...» 63,3 % (95) респондентів відповіли, що погодяться, але доведеться попрацювати, щоб поліпшити свій рівень іноземної мови, 22,0 % (33) – погодяться, тому що володіють англійською мовою, і 14,7 % (22) – відмовляться, оскільки не зможуть спілкуватися іноземною мовою. Це свідчить про те, що більшість офіцерів знову-таки мають професійні мотиви вивчення мови. Оцінюючи стан сформованості розвиненості мовних знань та умінь у повсякденній діяльності, переважна більшість респондентів їх визначила на рівнях А1 – 16,7 % (25), А2 – 16,0 % (24) та В1 – 31,4 % (47) і на рівнях В2 – 12,7 % (19) та С1 – 12,7 % (19). Готовність до службово-ділового спілкування іноземною мовою під час виконання своїх функціональних (посадових) обов'язків була оцінена на рівнях А1 – 23,3 % (35), А2 – 18,0 % (27) та В1 – 23,3 % (35) відповідно і за рівнями В2 – 12,7 % (19), та С1 – 10,7 % (16) відповідно. На готовність до службово-ділової взаємодії в іншомовному полікультурному професійному середовищі офіцери вказали на рівнях А1 – 27,3 % (41), А2 – 14,7 % (22) та В1 – 27,3 % (41) і на рівнях В2 – 9,3 % (14) та С1 – 10,7 % (16) відповідно. Отже, можна зазначити, що в полікультурному середовищі і під час виконання своїх посадових обов'язків

офіцери, які готові використовувати мови, – це одні й ті ж самі люди. І їх близько 30 %. Вони знову-таки є професійно мотивованими до вивчення іноземних мов.

Аналізуючи *форми і методи підтримання рівня володіння іноземною мовою*, можемо зазначити, що переважна більшість офіцерів робить акцент на вивчення іноземних слів – 67,3 % (101) та читання текстів іноземною мовою – 54,7 % (82). Дещо менший відсоток респондентів прослуховують аудіотреки іноземною мовою і виконують завдання на аудіювання – 30,7 % (46), переглядають фільми і серіали іноземною мовою – 29,3 % (44), вивчають правила і виконують вправи – 18,7 % (28). Окрім того певна кількість офіцерів користується он-лайн ресурсами під час вивчення іноземних мов – 23,3 % (35). І незначна кількість опитаних осіб спілкується з носіями мови – 14,7 % (22), відвідує розмовні клуби – 3,3 % (5), відвідує екскурсії, які проводяться із супроводом іноземною мовою, – 2,0 % (3), займається із репетитором – 3,3% (5), пише твори та диктанти іноземною мовою – 2,0 % (3). Найчастіше іноземною мовою опитані читають: службові інструкції – 9,3 % (14), науково-технічні статті – 7,3 % (11), новинки на сайтах Internet – 66,0 % (99), документацію – 9,3 % (14), завдання під час перевірки – 2,0 % (3), вправи на заняттях та статті, історії – по 2,0 % (3) відповідно. Не доводилося читати вказані матеріали 3,3 % (5) респондентів. Отже, значна кількість респондентів зазначила, що інноваційні технології під час вивчення іноземних мов майже не використовуються й опитані продовжують формувати мовні навички і вміння перевіреними та застарілими методами без сучасних технічних засобів навчання, що буде утруднювати їх дистанційне навчання без цифрової грамотності.

На запитання «Із якими проблемами Ви зіткнулися у процесі вивчення іноземної мови?» 42,0 % (63) респондентів заперечили наявність проблем із вивченням іноземної мови. Проте серед проблем, із якими респонденти зіткнулися у процесі вивчення іноземної мови, вони виділяють такі: 1) брак часу на навчання – 9,3 % (14); 2) недостатня можливість контактувати з носіями мови – 7,3 % (11); 3) труднощі з опануванням професійної термінології – 5,3 % (8); 4) недостатній словниковий запас – 5,3 % (8). Певною мірою ці труднощі можуть

долатися завдяки дистанційному навчанню.

Окрім того офіцери зазначили й інші проблемні питання: 1) недостатня база матеріалів щодо сучасного сленгу та військової лексики; 2) невелика кількість аудіо- та відеоматеріалів; 3) труднощі із вивченням іноземної мови; 4) вивчення однієї мови у школі та іншої – у ЗВО зі специфічними умовами навчання; 5) відсутність практики у спілкуванні до навчання; слабкі знання граматики; слабе сприйняття на слух; 6) недостатня практика спілкування під час навчання; 7) відсутність попередньої бази знання іноземної мови; 8) брак підготовлених фахівців; 9) труднощі у спілкуванні; 10) подолання мовного бар'єру (розкутість під час живого спілкування); 11) з часом забуваються граматичні норми, особливо в процесі опанування живої мови (розмовної з діалектизмами та жаргоном); 12) короткий проміжок часу, за який потрібно оволодіти великим обсягом інформації; 13) службове навантаження не дає можливості в повному обсязі займатися; 14) особливості військової служби; 15) мала ймовірність практичного застосування іноземної мови; 16) непорозуміння; 17) особиста лінь; 18) пошук мотивації для розвитку. Ці дані свідчать про необхідність змін у змісті іншомовної освіти, методах і формах викладання, створенні різноманітних умов для вивчення мови офіцерами.

Зазначимо, що ДН певною мірою дає змогу як підтримувати наявні вміння, так і їх розвивати без втрат часу. Респонденти вважають, що у них сформовані такі вміння пізнавальної діяльності, як: 1) сприймати та систематизувати навчальний матеріал – 83,3 % (125); 2) користуватися навчальною літературою – 78,0 % (117); 3) працювати у мережі Internet – 60,0 % (90); 4) усвідомлювати навчальний матеріал, виділяти в ньому головне – 45,3 % (68); 5) працювати з електронними ресурсами – 40,3 % (61); 6) вирішувати проблемні пізнавальні задачі – 30,7 % (46); 7) здійснювати самоконтроль у навчальній діяльності – 23,3 % (35). Рівень власних умінь самостійної пізнавальної діяльності 72,7 % (109) респондентів визначають як середній, 18,0 % (27) – як високий і 9,3 % (14) – як низький.

Так, найбільш ефективним засобом для самостійної пізнавальної діяльності

офіцери вважають відеоресурси – 62,0 % (93), друковані підручники і посібники – 58,7 % (88), електронні підручники і посібники – 56,7 % (85) та виконання тесових завдань – 38,0 % (57). Меншу популярність мають конспект викладача – 29,3 % (44) та дистанційні курси – 27,3 % (41). Отже, загальних компетентностей у них достатньо для оволодіння іноземною мовою. Проте, аналізуючи стан сформованості видів мовної діяльності, у разі використання комп'ютера та ІКТ респонденти визначили читання найбільш впливовим формуванню видом мовної діяльності – 83,3 % (125). Решта визначилася таким чином: аудіювання – 30,7 % (46), говоріння – 29,3 % (44) та письмо – 42,0 % (63). Але для повноцінної діяльності і спілкування потрібні взаємодія і комунікація в спілкуванні, лише читання цьому не сприяє. Тому в ІКТ для навчання офіцерів необхідні різні види мовної діяльності, різні методики її організації. І потрібна цифрова грамотність офіцерів для ДН з усіх видів мовної діяльності.

До використання інтерактивних технологій під час вивчення іноземної мови позитивно ставилися 91,3 % (137) офіцерів, 9,3 % (14) негативно поставилися до використання таких технологій. До використання ДН під час вивчення іноземної мови позитивно ставилися 54,7 % (82) респондентів, негативно – 40,3 % (61) і байдужість до цього питання виявили 5,3 % (8) опитаних. Вбачають перспективи використання ДН 43,3 % (65) опитаних, не бачать перспектив 34,7 % (52) і не визначилися із відповіддю 22,0 % (33). Про наявність досвіду використання ДН у процесі вивчення іноземної мови вказали 38,0 % (57) опитаних, а про його відсутність – 61,3 % (92) відповідно. Це означає, що якщо інтерактивні технології офіцери сприймають, то ДН іноземній мові викликає у них певні упередження. А саме ДН найбільш потребує інтерактиву для успішного навчання спілкуванню. Більш того, половина офіцерів не має позитивної мотивації до дистанційного навчання іноземним мовам.

Про відсутність проблем у разі використання ДН у процесі вивчення іноземної мови зазначили 40,0 % (60) і не використовують ДН 29,3 % (44). Однак все ж є і ті, хто зіткнувся із проблемами під час використання ДН у процесі вивчення іноземної мови: 1) немає контакту з викладачами – 3,3 % (5);

2) додаткове навантаження – 2,0 % (3); 3) відсутність живого спілкування – 3,3 % (5); 4) поганий доступ до мережі Internet – 7,3 % (11); 5) проблема перебування на службі під час навчання, постійне відволікання, і вивчення мови стає просто неможливим – 2,0 % (3); 6) вимоги самоконтролю, розсіяння уваги – 2,0 % (3); 7) аудіювання – 3,3 % (5); 8) виникнення запитань, на які не було кому відповісти або допомогти – 2,0 % (3); 9) навчання за допомогою Internet та складність запам'ятовування навчального матеріалу 2,0 % (3); 9) не завжди зручний розклад занять – 2,0 % (3). Отже, знову потрібна цифрова грамотність офіцерів.

Дистанційне навчання розглядають як основне джерело навчальної інформації 14,7 % (22) респондентів, як додаткове джерело навчальної інформації – 30,0 % (45), як те, до чого звертаються епізодично, – 18,0 % (27). Не користуються ДН 36,7 % (55) опитуваних. Отаким чином, ДН потребує попередньої підготовки до його впровадження серед офіцерів і формування у них позитивної мотивації до використання ДН. Якщо у процесі ДН будуть використовуватися інтерактивні технології, то офіцери більш прихильно до нього ставитимуться.

Ті офіцери, які вже мали досвід користування технологіями ДН, до основних переваг відносять: 1) наявність достатньої кількості часу, вільного від аудиторних занять – 7,3 % (11); 2) додаткову інтенсифікацію самоосвіти – 22,0 % (33); 3) розвиток особистої ініціативи – 25,3 % (38); 4) регулювання власного режиму навантаження – 34,7 % (52). Не визначилися щодо цього питання близько 11 % респондентів. Та поряд із цим респонденти виділяють і низку недоліків ДН: а) недостатній особистий контакт з викладачем – 62,0 % (93); б) брак спілкування з однокурсниками 20,0 % (30); в) надмірне завантаження слухача – 5,3 % (8); г) недостатнє забезпечення навчального контенту з дисципліни – 9,3 % (14); д) за умов неможливості звільнення від виконання службово-бойових завдань на період проведення ДН наявність низького результату вивчення іноземної мови. Тому можна зазначити, що зміни у змісті та викладанні є потрібними.

За наявності можливості знову вивчати іноземну мову у навчальному закладі переважна більшість респондентів 85,3 % (128) зазначили, що докладали б більше

зусиль для вивчення іноземної мови, звернули б увагу на вивчення лексики і граматики 47,3 % (71); більше уваги приділили б письму 20,0 % (30); більше уваги приділили б аудіюванню 47,3 % (71). І лише 3,3 % (5) респондентів зазначили, що і так добре знають іноземну мову. Отже, знову потрібні зміни в змісті навчання і викладанні.

Результати проведеного нами дослідження засвідчили, що стан сформованості мовної компетентності у офіцерів недостатньою мірою відповідає потребам НГУ у наявності підготовленого особового складу, який можна залучати до заходів міжнародного співробітництва (30 %). Як показали результати проведених нами досліджень, недостатній рівень сформованості МК створює певні труднощі не лише під час залучення офіцерів до професійної діяльності за кордоном, а й у професійній діяльності під час заходів міжнародного співробітництва в Україні.

На підставі викладеного можна сформулювати такі напрями поліпшення стану вивчення іноземної мови офіцерів у військових частинах НГУ в ході професійної (індивідуальної) підготовки: створення різноманітних умов в НГУ для її вивчення – організаційних, педагогічних, технічних, нормативних; врахування рівня знання мови офіцерами і диференціація навчання на цій основі; вдосконалення змісту і методик викладання іноземної мови відповідно до посадових обов'язків офіцерів з урахуванням специфіки СБД військових частин НГУ; розвиток позитивної мотивації офіцерів до дистанційного навчання іноземними мовами; забезпечення іншомовної практики для офіцерів НГУ в щоденній діяльності та іншомовному середовищі; полікультурна підготовка офіцерів; підготовка офіцерів до ДН через формування їхньої цифрової грамотності. Вбачаємо на цій основі перспективним вивчення особливостей впровадження технологій дистанційного навчання у процес формування мовної компетентності офіцерів військових частин НГУ. Зазначене є оптимальним підґрунтям для розроблення педагогічних умов формування мовної компетентності офіцерів НГУ в процесі ДН, а також нової моделі вивчення іноземних мов у процесі ДН.

2.2. Модель формування мовної компетентності офіцерів НГУ

Для формування моделі дистанційного навчання іноземним мовам офіцерів Національної гвардії України спочатку ми узагальнили закордонний та вітчизняний досвід з проблеми.

У середині 1990-х років у суспільстві та у збройних формуваннях країн НАТО впровадження цифрових технологій у військову освіту набуло поширення [253]. Наприклад, збільшення кількості офіцерів в армії США, які отримали неповну вищу освіту, потребувало впровадження технологій дистанційного навчання з метою надання їм можливості здобути повну вищу освіту під час проходження служби [252]. Це здійснювалося у так званих «віртуальних класах». Головною метою було «створення адаптивної військової освіти, яка повинна забезпечити надання актуальних знань солдатам в зоні виконання службово-бойових завдань у відповідності до оперативних потреб Армії» [240, с.11].

Для постійної підготовки особового складу міністерства оборони та збройних сил Канади впродовж служби створена і функціонує оборонна освітня мережа [246]. Це корпоративна мережа, за допомогою якої здійснюється дистанційне навчання тільки військовослужбовців і персоналу, задіяного у секторі оборони країни, з метою зменшення часу на навчання і збільшення якості навчання. Система підготовки військовослужбовця надає можливість опанування другої іноземної мови за допомогою програми «ALLIES» (автономної освітньої платформи із вивчення іноземної мови) дистанційно: як через мережу Internet, так і у внутрішній мережі міністерства оборони «DND Intranet», а отже, слухач може навчатися де завгодно та коли завгодно [268]. Навчальний матеріал у мовній платформі систематизований відповідно до рівнів оцінки другої іноземної мови у збройних силах Канади і надає можливість підготуватися до складання тестових завдань, набути практичних навичок у читанні, письмі, слуханні й говорінні та підтриманні мовних умінь. Є можливості зосередження на одному з умінь і пропустити інші, а також автоматичного відслідковування прогресу слухача. Окремо можна виділити приклад розвитку дистанційного навчання під гаслом

«будь-де і будь-коли» та існування систем електронного навчання НАТО «NATO's e-Learning Programme» [260]. Зазначена система дистанційного навчання містить широкий спектр навчальних програм: від матеріалів щодо дотримання заходів безпеки до підготовки штабів до участі у багатонаціональній операції, опанування систем дистанційного навчання та створення програмних ресурсів для забезпечення дистанційного навчання.

Командування збройних сил Великої Британії спільно з Університетом Англії Раскіна розробило програму дистанційного навчання військовослужбовців з метою здобуття ними ступеня вищої освіти, а також подальшого кар'єрного зростання у війську або отримання гідного працевлаштування після звільнення із лав збройних сил [241]. Ця програма дає змогу прилаштовувати графік навчання до особливостей проходження служби за допомогою системи управління навчанням без урахування місця проходження служби та у будь-який час. Створені курси із вивчення французької мови Інститутом мов міністерства оборони Франції надає можливість військовослужбовцям, особливо іноземцям, удосконалити знання мови он-лайн. Проте ці курси не є програмним продуктом, який розроблено збройними силами чи міністерством оборони Франції для військовослужбовців [272].

Отже, є тенденція до поширення ДН у військовій освіті, що пов'язано з потребами військовослужбовців з урахуванням специфіки їх діяльності. Пропозиціями щодо розвитку ДН у Національній гвардії України є: створення власної вітчизняної навчальної платформи для ДН із серверами в Україні, впровадження адаптивного ДН, розроблення гнучких курсів ДН за всіма напрямками підготовки офіцерів, забезпечення цифрової компетентності викладачів і цифрової грамотності здобувачів освіти, орієнтація програми на потреби здобувачів освіти, технічна підтримка програм і здобувачів під час їх реалізації.

На основі наших досліджень [123; 124; 126; 259] і вивчення досвіду ДН іноземним мовам військовослужбовців, анкетування з проблеми (підрозділ 2.1) нами було обґрунтовано модель формування МК офіцерів НГУ. Під час вивчення

елементів моделі ДН іноземним мовам офіцерів Національної гвардії України ми спиралися на:

- розуміння, що ДН – це окремий вид навчання з особливою формою, яке передбачає екстериторіальну взаємодію суб'єктів навчання із використанням психолого-педагогічних, інформаційно-комунікаційних технологій та цифрових інформаційно-освітніх ресурсів, дає змогу проводити інтерактивні заняття з різною кількістю людей, надаючи можливість в індивідуальному спілкуванні між об'єднаними спільною метою суб'єктами та об'єктами навчання синхронно та асинхронно, реалізовується у спеціалізованому середовищі за допомогою технічних засобів зв'язку і характеризується інтенсифікацією, активізацією та індивідуалізацією навчання [126];

- етапи процесу засвоєння нового [119];
- розуміння сутності викладання та учіння як основи процесу навчання, його складових, які взаємопов'язані й існують лише у взаємозв'язку;
- системний підхід, за яким ДН є підсистемою процесу навчання і його окремим елементом;
- інформаційний підхід, який є основою для ДН;
- діяльнісний підхід;
- навчання іноземній мові – складова процесу навчання, яке підпорядковується його принципам, підходам, технологіям, методам тощо;
- особливості ДН офіцерів НГУ й існуючі обмеження для офіцерів;
- виявлені потреби офіцерів НГУ в ДН іноземним мовам, їх проблеми і мотивацію у навчанні іноземним мовам дистанційно;
- можливості ДН для навчання іноземним мовам офіцерів НГУ і закордонний досвід з проблеми;
- андрагогічний підхід, де акцентується на навчанні на досвіді та мотивації;
- компетентнісний підхід.

Розкриємо модель детальніше.

Наукові підходи до ДН іноземним мовам офіцерів НГУ: системний, андрагогічний, діяльнісний, компетентнісний, інформаційний			
Мета: формування мовної компетентності у офіцерів військових частин НГУ в процесі дистанційного навчання			
Принципи			
дидактичні	дистанційного навчання	дистанційного навчання іноземним мовам	
Індивідуалізації навчання; науковості; навчання на досвіді; доступності; системності і пізнавальної активності; самостійності і позитивної мотивації до навчання; систематичності; студентоцентризм; наочності; оптимізації навчання; гнучкості.	Інформатизації освіти; економічності; модульності; мультимедійності; соціальної рівності; забезпечення безпеки інформації; адекватності технологій навчання умінням, що розвиваються; організації особистісного спілкування у навчальному процесі; адаптивності та регламентації.	Самоорганізації та самонавчання; паралельності; технологічності; якості; сучасності; інтернаціональності; адаптивності навчання; персональність, конструктивність, сталість, спільність справ; когнітивно-інтелектуальної спрямованості, міжкультурної спрямованості навчання, організації колективного спілкування, принцип «Низький поріг, висока стеля, широкі стіни» тощо.	
Зміст дистанційного навчання іноземним мовам з урахуванням специфіки завдань НГУ			
читання	говоріння	письмо	аудіювання
Відповідно до специфіки виконання завдань НГУ			
Технології			
дидактичні	дистанційного навчання	дистанційного навчання іноземним мовам	
Традиційного навчання; проблемного навчання; ігрові; колективного способу навчання.	Навчання у співробітництві; технології кооперованого навчання; робота в групах; модульне навчання; BYOD; адаптивне навчання; віртуальне навчальне оточення; мобільне навчання; «Хмарне» навчання; проєктна технологія.	Internet-орієнтовані педагогічні технології, друзі по листуванню, спільна творча робота, зустрічі з експертами, ARCS Дж. Келлера, гейміфікації.	
Методи			
Організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності; стимулювання і мотивації учіння; контролю і самоконтролю у навчанні; проблемного навчання; словесні, наочні, практичні.	Методи індивідуалізованого викладання і навчання; методи, в основі яких лежить надання студентам навчального матеріалу викладачем чи експертом, при якому студенти не відіграють активної ролі у комунікації (навчання «один до багатьох»); методи, для яких характерна активна взаємодія між всіма учасниками навчального процесу (навчання «багато до багатьох», метод повної фізичної реакції, метод проєктів.	Навчання, що базується на завданнях, представлення-практика-продукування; лексичний метод; метод функцій; комунікативні методи; граматико-перекладний метод; метод повного фізичного відтворення; метод сугестивного відкриття; навчання, що базується на змісті; навчання мові через інтеграцію.	
Форми			
Індивідуальна; групова; фронтальна; парна.	Консультації (індивідуальні, групові; технічна база: електронна пошта, форуми, чати); проєкти (групові, індивідуально-дослідницькі, творчі, інформаційні; технічна база: всі сервіси Internet); лабораторно-практичні заняття; індивідуальні завдання; контроль (он-лайн тестування, іспити, залік; потрібне спеціалізоване програмне забезпечення); ігри (навчальні, рольові та інші); ситуаційний аналіз; фасилітація.	Віртуальний клас; перевернутий клас.	
Засоби			
Слово вчителя; спеціальні технічні засоби навчання; екранні посібники статичної проєкції, фонопосібники відеозаписи, радіо- і телепередачі; комп'ютер (електронні словники; електронні підручники; аудіовізуальні навчальні посібники; електронні версії друкованих словників та посібників).	Засоби цифрових технологій; засоби роботи з інформацією: гіпертекст, мультимедіа та гіпермедіа; програмні засоби навчання; засоби ІКТ; засоби організації ДН.	Асинхронні та синхронні засоби.	
Результат: підвищення рівня мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України			

Педагогічні умови:

- 1) навчально-методичне забезпечення використання засобів дистанційного навчання в процесі формування мовної компетентності.
- 2) формування цифрової компетентності викладачів щодо використання технологій в освітньому процесі та формування цифрової грамотності слухачів;
- 3) розвиток позитивної мотивації офіцерів до дистанційного навчання іноземним мовам

Рис. 2.1. Модель формування мовної компетентності офіцерів НГУ*Джерело: розроблене автором*

У розділі I є опис усього, що розроблено в теорії професійної педагогіки з проблеми дистанційного навчання мовної компетентності військовослужбовців. Наші підходи до моделі ми виділяли, з урахуванням: особливостей дистанційного навчання в НГУ; підвищення кваліфікації офіцерів, а не стаціонарного навчання курсантів; особливостей підготовки офіцерів і напрямів СБД НГУ; законодавства про освіту в Україні; системи освіти. Тому інші можливі наукові підходи врахуємо в майбутньому, при розвитку дистанційного навчання з проблеми. А отже, у нашій моделі поки що 5 найнеобхідніших підходів до формування МК офіцерів у процесі ДН. Підходи визначають принципи, зміст, технології, методики, форми і методи дистанційного навчання.

Запропонована модель «працює» на формування всіх чотирьох компонентів МК офіцерів військових частин НГУ: мотиваційно-ціннісного, когнітивно-змістовного, комунікативно-діяльнісного та контрольного-оцінного. Так, зміст ДН з урахуванням специфіки СБД офіцерів НГУ спрямований на формування когнітивно-змістовного компоненту та комунікативно-діяльнісного як застосування знань на практиці, а також на мотиваційно-ціннісний компонент (через професійну лексику). Технології, форми, методи, засоби сприяють формуванню не тільки знань і вмінь їх застосовувати на практиці, а й мотивації до засвоєння мови дистанційно, умінь рефлексії та самоконтролю.

Виділені нами педагогічні умови впровадження моделі формування МК офіцерів військових частин НГУ в процесі ДН вибрані нами, виходячи із: результатів анкетування офіцерів; теоретичного аналізу джерел з проблеми; з того, що вони запускають ДН, усю модель; з того, що вони супроводжують упровадження моделі протягом усього часу. Інші ж можливі з виявлених педагогічних умов «працюють» на окремі складові моделі, тому ми їх не обґрунтовували окремо і не перевіряли.

Зазначимо, що наведені й обґрунтовані три педагогічні умови формування мовної компетентності офіцерів НГУ в процесі ДН повинні реалізовуватися в освітньому процесі лише в комплексі, оскільки вони взаємопов'язані логічно і взаємозалежні. Спочатку йде дидактичне проектування – цифрова підготовка

викладачів і слухачів до ДН; далі – застосування нового навчально-методичного забезпечення ДН іноземній мові, а вже потім починається перший етап учіння – формування позитивної мотивації до ДН іноземним мовам у офіцерів НГУ. Окремо ці умови застосованими або використаними в іншій послідовності не можуть бути. Тому впроваджувати і перевіряти їх треба лише комплексно у зазначеній послідовності.

Під час проєктування курсу треба брати до уваги як класичні дидактичні принципи (науковості, систематичності, індивідуалізації, наочності), так і специфічні, притаманні дистанційному навчанню.

На думку Д. Бегеки [13], застосовуються у процесі навчання іноземним мовам відомі в літературі дидактичні, лінгвістичні, психологічні і власне методичні принципи. Серед останніх такі: методичної культури навчання комунікації; професійної спрямованості комунікативної підготовки; колективного оволодіння іншомовною комунікацією; іншомовної культурологічної освіти; інтегрованості форм підготовки; індивідуального підходу; дослідницького підходу; функціональності; формування вторинної мовної особистості; оцінювання і контролю комунікативних умінь студентів [13].

Дослідниця О. Єфімова [79] відносить до формування МК майбутнього офіцера такі принципи: принцип управління процесом розвитку комунікативних умінь на базі його розчленування та програмування; принцип індивідуалізації в оволодінні комунікативними вміннями, що виявляє вихідний рівень їхньої сформованості, а також індивідуальні й психологічні особливості курсантів; принцип розвитку мовної активності та самостійності курсантів. Вона також вважає, що формування іншомовної комунікативної компетентності під час навчання курсантів іноземній мові неможливе без дотримання чітких принципів: по-перше, це принцип взаємопов'язаного навчання таким видам мовної діяльності, як читання, говоріння, аудіювання та письмо; по-друге, необхідною умовою є моделювання змісту процесу формування іншомовної комунікативної компетентності курсантів; система навчання іноземній мові у ЗВО зі специфічними умовами навчання потребує методичного обґрунтування моделі

змісту розвитку комунікативних умінь.

Науковиця О. Мамонова виділяє такі принципи мовної підготовки майбутніх правоохоронців: принцип адекватності форм організації навчальної діяльності студентів цілям та змісту освіти; принцип провідної ролі спільної діяльності, міжособистісної взаємодії та діалогічного спілкування суб'єктів освітнього процесу (викладача та студентів, студентів між собою); принцип відкритості [190].

Принципи креативного характеру пізнавальної діяльності та вільного вибору одержаної інформації шляхом отримання інформації з різних джерел досить чітко проявляються у роботі над веб-квестами, які, своєю чергою, підвищують цифрову компетентність педагога та цифрову грамотність слухача, ознайомлюють з новими видами сучасних Internet-сервісів, розвивають інформаційну культуру, сприяють розвитку критичного мислення, формують уміння знаходження шляхів розв'язування проблеми та завдання в цілому. У процесі роботи з інтерактивними плакатами, презентаціями та відеоматеріалами реалізується принцип віртуалізації освіти. Принцип створення слухачами особистісної освітньої продукції застосовано у запропонованих завданнях: розробити план уроку, зробити презентацію, інтерактивний плакат тощо. Принцип інтерактивності охоплює майже всі види діяльності у курсі, оскільки завдання викладені у вигляді форуму, де кожен слухач має можливість висловити свою думку і прокоментувати роботу інших.

Розкрито у дослідженнях і технології формування МК майбутніх офіцерів: особистісно-орієнтовані [69; 186 та ін.]; інформаційно-комунікаційні та цифрові [63; 96; та ін.]; інноваційні [63; 96; 129]; інтерактивні [63; 69; 96; 97 та ін.]; технології «концепції проєктів» [34]; автономного навчання (*learner autonomy and autonomous/self-directed learning*) [186]; смарт-технології [97]; змішаного навчання [6; 107; 241]; критичного мислення [97]. Усі вони є концептуальними і можуть існувати, але стосуються переважно майбутніх офіцерів. Щодо офіцерів військових частин НГУ досліджень технологій не проводилося.

Вивчалися і різні форми формування МК. На думку Є. Долинського [77], є

форми: діалогізації (превалюють діалогічні форми взаємодії, педагогічне співробітництво); проблематизації (системне створення проблемних ситуацій, умов для самостійного визначення та постановки пізнавальних завдань студентами); персоналізації (приділення уваги особистісному спілкуванню, створення сприятливих умов для партнерства); індивідуалізації й диференціації (урахування індивідуальних особливостей та інтересів студентів, сприяння їх особистісному розвитку). До форм організації навчання МК належать і загальнодидактичні форми (лекція, практичне заняття тощо).

Методи формування МК майбутніх офіцерів розкриті у працях Л. Нанівської, В. Черниш, В. Зінченко та інших науковців. На основі наукових спостережень Л. Нанівська [157] виділяє інтенсивні методи формування МК із застосуванням комунікативного методу, які поділяє на три складові: 1) за мовним аспектом; 2) за військово-термінологічним курсом; 3) за лінгвокраїнознавчим курсом. В. Черниш [235] називає такий перелік проблемно-активних методів формування МК, як: метод проєктів, метод проблемних ситуацій і дискусій, рольова та ділова ігри із проблемною спрямованістю, проблемні лекції і семінари, мозковий штурм (brainstorming), аналіз конкретних ситуацій (casestudy), а також досить ефективний метод – це метод навчання у співпраці (cooperative learning) та його варіанти – навчання «Вчимося разом» (Learning Together) та «мереживна пилка» (Jigsaw). У своїй дисертації В. Зінченко [96] визначає, що продуктивними є види робіт, які пов'язані з майбутньою професійною діяльністю, а саме: моделювання професійно зорієнтованих ситуацій; спостереження за мовою, а також за мовленням суб'єктів навчально-виховного процесу; словникова робота (у тому числі й з професійною термінологією). Цей перелік методів можна доповнити переліком загальнодидактичних методів, класифікованих за різними ознаками.

Деякі науковці [К. Конвей (С. Conway), С. Харріс (S. Harris) та інші], характеризуючи цифрові технології, використовують це поняття як синонім до комп'ютерних технологій і зазначають: будь-яка інформація, яка використовується на комп'ютері або поширюється на комп'ютері, відома як

цифрова технологія. Серед прикладів цифрових технологій вони наводять не лише комп'ютерні програми і програмне забезпечення, а також веб-сторінки та веб-сайти, включаючи соціальні медіа; дані та бази даних; цифровий звук, наприклад, mp3 та ін. [91]. Н. Воронова до цифрових технологій включає всі види електронного обладнання та програми, які використовують інформацію у вигляді числового коду [46]. Серед близьких до них такі поняття: «*комп'ютерні технології*» як узагальнена назва технологій, що відповідають за зберігання, передачу, оброблення, захист та відтворення інформації з використанням комп'ютерів; «*мультимедійні технології*» – різновид комп'ютерних технологій, що забезпечує з'єднання декількох видів пов'язаної між собою інформації (текст, звук, фото, малюнок, анімація, відео тощо) в єдиний блок; «*інформаційні технології*», що поєднують в одному програмному продукті різноманітні види інформаційних ресурсів: тексти, ілюстрації, анімацію, аудіо- і відеоінформацію; «*інформаційно-комунікаційні технології*» як сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, об'єднаних з метою збирання, опрацювання, зберігання і розповсюдження інформації в інтересах її користувачів. Інформаційно-комунікаційні технології еволюціонували в цифрові технології, які наразі охопили всі сфери інформаційного суспільства [73; 210].

Отже, питанням вивчення різноманітних цифрових технологій навчання займалися і продовжують займатися різні науковці. І всі вони роблять висновок про необхідність застосування таких технологій в освітньому процесі в сучасних умовах.

Учена В. І. Лозова розглядає «засіб навчання» як те, за допомогою чого здійснюється навчання: книги, словники, наочні посібники, технічні засоби тощо [119, с. 313]. На її думку, засобами програмованого (керованого) навчання, до якого належить і дистанційне, можуть бути: програмовані підручники, за допомогою яких здійснюється весь цикл засвоєння знань; збірники задач і вправ, які побудовані в основному на завданнях з варіативними відповідями; зошити з друкованою основою; перфокарти, сигнальні картки; контролюючі машини; технічні засоби навчання. На думку П. Стефаненка [211], як засоби реалізації

технології дистанційного навчання доцільно використовувати: комп'ютерні технології (навчальні комп'ютерні програми, електронні підручники, моделі, програми інтерактивного відео і мультимедіа); системи телекомунікації (телеконференції, відеоконференції, електронна пошта, відеотекст, робота з базами даних та базами знань у режимі прямого доступу). Як зазначено у Листі МОН України [239], відповідно до пунктів 6, 11, 12 розділу I, пунктів 3, 5 розділу IV Положення [181] заклад освіти у рамках власної автономії має можливість обирати (схвалювати педагогічною радою закладу освіти) конкретні електронні освітні платформи, он-лайн сервіси та інструменти, за допомогою яких організовується освітній процес під час дистанційного навчання (Moodle, Google Classroom, Zoom тощо). Тому під сучасними засобами ДН ми розуміємо: конкретні електронні освітні платформи, он-лайн сервіси та інструменти, за допомогою яких організовується освітній процес під час дистанційного навчання (Moodle, Google Classroom, Zoom тощо), збірники задач і вправ; робочі зошити, комп'ютерні технології (навчальні комп'ютерні програми, електронні підручники, моделі, програми інтерактивного відео і мультимедіа); системи телекомунікації (телеконференції, відеоконференції, електронна пошта, відеотекст, робота з базами даних та базами знань у режимі прямого доступу) тощо. Засоби дистанційного навчання передбачають застосування своїх окремих технологій. Розкриємо найбільш популярні серед них (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Засоби та технології ДН

Засоби ДН	Технології ДН
Засоби цифрових технологій [46]	Інтерактивні плакати (<i>Glogster, Cacao, Thinglink, Padlet</i>); мультимедійні презентації (<i>Power Point із пакета Microsoft Office, Open Office Impress, Prezi, Apple Keynote, Haiku Deck, Slides, Projeqt</i>); інтелектуальні карти (<i>Freemind, Coogle, Xmind, Mind Meister, Bubbl Us, Mind Mur 2, i Mind Map</i>); інфографіка (<i>Piktochart, Visual.ly, ManyEyes</i>).
Засоби роботи з інформацією: гіпертекст, мульти- та гіпермедіа [120; 176]	Кейс-технологія; TV-технологія; мережні технології; Internet-технологія із сполученням з CD-ROM-засобами; Web-CD технології.

Продовження табл. 2.1

Програмні засоби навчання [53]	Системи комп'ютерного тестування; системи віртуального діалогу; комп'ютерні тренажери; електронні підручники; мультимедійні словники й довідники; віртуальні лінгафонні кабінети, лабораторії; хмароорієнтоване навчальне середовище.
Засоби ІКТ [51]	Інформаційні ресурси; інформація, знання за фахом; програмне забезпечення адміністративно-педагогічного призначення; прикладне програмне забезпечення; навчання окремих видів мовної діяльності і їх сукупності; комунікаційні ресурси; комп'ютерна техніка; телекомунікаційні системи; мережі передачі даних; Internet.
Засоби організації ДН [57; 87; 149; 166; 202]	Платформа дистанційного навчання MOODLE; програмне середовище Adobe Captivate; платформа Teams; платформа ДН GoogleClassroom; платформа ДН Sakai.
	Універсальні системи керування вмістом (CMS) [210]: Joomla, WordPress, Drupal, 1С: Бітрікс, MODx, AMIRO, CMS, PHPShop.

Джерело: розроблене автором

М. Садовський [203] розглядає можливість застосування деяких CMS (content management system) – систем керування змістом ДН як комерційних, так і безкоштовних: Joomla, WordPress, Drupal, 1С: Бітрікс, MODx, AMIRO.CMS, PHP Shop, де Wordpress являє собою потужну платформу для ведення блогів, що проста для розуміння й освоєння пересічним користувачем, але недостатньо функціональна для виконання завдань навчального спрямування; Drupal – система управління контентом, містить велику кількість готових модулів, за допомогою яких можна зробити: фотогалерею, файлообмінник, блоги, форуми тощо; Joomla – вільно поширювана система управління контентом з відкритим кодом, який можна використовувати для впровадження власних функцій у систему. Беручи до уваги зазначені вище цілі та завдання систем дистанційного навчання, можна зробити такі висновки: наведені CMS-системи не зовсім адаптовані під особливості організації навчального процесу, тобто їхня реалізація можлива, але вимагатиме високої кваліфікації розробника навчальної системи, суттєвого опрацювання змісту універсальних модулів та шаблонів; комерційність деяких модулів та шаблонів не дозволить адаптувати їх під функції та завдання навчального процесу; ускладнення в роботі педагогічних працівників під час

підготовки навчального курсу, їхня фахова підготовка мають передбачати знання комп'ютерних інформаційних технологій, основ Web-програмування або у разі відсутності таких знань – реалізацію навчальних курсів тільки через посередництво кваліфікованого інженерно-технічного персоналу супроводження системи дистанційного навчання; відсутність модулів та шаблонів, що є характерними виключно для навчального процесу, наприклад, тестові модулі оцінювання знань, електронні навчальні журнали, модулі побудови рейтингового ряду успішності.

Одним із представників подібних систем є система Moodle, що розповсюджується за ліцензією GNU GPL, тобто є вільним програмним забезпеченням і поширюється безплатно. За своїми функціональними можливостями, простотою і зручністю використання задовольняє більшості вимог щодо систем дистанційної освіти. Такі E-learning системи часто називають системами управління навчанням (Learning Management Systems – LMS) або віртуальними освітніми середовищами (Virtual Learning Environments – VLE). На думку К. Гариленко [50], основними платформами, на яких викладачі університету здійснювали навчання, були Moodle і Google Classroom. Он-лайн зустрічі зі студентами проводилися переважно на платформах Zoom і Google Meet. Також досить популярними були допоміжні ресурси для створення тестових завдань на зразок Classtime, Kahoot та ін. Основними інструментами, використаними викладачами університету для дистанційного навчання, стали: віртуальні класи для систематизації груп на зразок Moodle, Google Classroom; спеціальні платформи для проведення регулярних занять у реальному часі наближених до роботи в реальній аудиторії (Zoom, GoogleMeet, Skype); он-лайн ресурси для створення тестів, різноманітних опитувань, завдань і матеріалів для студентів (Classtime, Kahoot, LearningApps та інші); наявні підручники у цифрових форматах; мультимедійні відео- та аудіоматеріали, інші ресурси, сумісні з вибраним віртуальним класом. Ю. Грицук [65] найбільш ефективними технологіями вбачає Moodle, Big Blue Button, Teams та Zoom. У своїх порадах Д.

Волинець – спеціалістка з питань стратегічного розвитку та проектного менеджменту, методолог та тренерка проекту «Креативна Молодь Змінить Україну» свідчить: «Зустрічі он-лайн – це певний вихід із зони комфорту, який нам також дає змогу розвиватися та покращувати свої м’які навички, ми стаємо більш гнучкими, краще справляємося з умовами невизначеності та легше сприймаємо нове. Всі наші напрацювання залишаються зафіксованими і доступними для кожного з членів команди (Google Docs, Miro), тоді як на живих тренінгах багато цінної інформації залишається на аркушах фліпчарту» [52].

А отже і розуміння цифрових (електронних) освітніх ресурсів також є вимогою часу. В таблиці 2.2 наведено декілька тлумачень таких ресурсів.

Таблиця 2.2

Визначення цифрового/електронного освітнього ресурсу

№ пор.	Автор і посилання на джерело	Визначення
1.	Гаврілова Л. [52].	«Електронний освітній ресурс (ЕОР)» – це освітній контент електронної форми, який можна використовувати з допомогою електронних технічних засобів.
2.	Ель Мхоуті А. (A. ElMhouti), Ерраді М. (M.Erradi), Нассех А. (A. Nasseh) [57].	Цифрові освітні ресурси – це мультимедійні та інтерактивні освітні продукти, розроблені в умовах електронного навчання з урахуванням навчального, дидактичного та технічного аспектів.
3.	Вуорікарі Р. (R. Vuorikari), Копер Р. (R. Koper) [281].	Цифрові освітні ресурси – це веб-ресурси та цифрові освітні бібліотеки.
4.	Бетчер Н. (N. Butcher) [254], Доунс Ст. (St. Downes) [249].	Цифрові освітні ресурси – це синонім «відкритих освітнім ресурсам» (Open Educational Resources), тобто це цифрові навчальні та дослідницькі матеріали [261].

Науковці М. Браун (M. Brown) [244], Г. Доббін (G. Dobbin), М. Линч (M. Lynch) [248] та інші працюють над теоретичним і практичним забезпеченням відкритої освіти, яке вони називають «цифровим освітнім середовищем нового покоління» (Next Generation of Digital Learning Environment (NGDLE), що має

стати універсальною цифровою навчальною платформою для викладачів та студентів, місцем розташування й надання програм, послуг навчання та інструментів управління навчанням.

У посібнику «Організація дистанційного навчання в школі» [166] визначається, що критерієм вибору інструментів для організації дистанційного навчання має бути відповідність поставленим методичним цілям, тобто те, наскільки певний сервіс чи ресурс уможливує досягнення очікуваних результатів навчання у дистанційному форматі. Так, до основних форм он-лайн комунікації відносять: відеоконференції, форуми, чати, блоги, електронну пошту та анкетування, а також соціальні мережі, служби обміну миттєвими повідомленнями та мобільні застосунки на кшталт Viber. Серед різноманіття веб-ресурсів МОН рекомендує: для організації дистанційного навчання такі платформи, як Moodle, Google Classroom, Zoom; для проведення відеоконференцій – Microsoft Teams, Google Meet, Skype тощо; для оцінювання роботи класу в режимі реального часу – ClassDojo; для створення інтерактивних вправ – LearningApps.org; для створення інтерактивних навчальних застосунків, які дають змогу вести аналітику навчального процесу і реалізовувати стратегії індивідуального підходу – Classtime; для створення комунікативного простору – Padlet, Google Classroom, Moodle тощо [166].

Серед різноманіття інструментарію цифрового навчання фахівці МОН виділяють інструменти роботи з відео, он-лайн дошки, тести, практику та інструменти формування оцінювання, інтерактивні сервіси миттєвого опитування, інструменти цифрової творчості слухачів. Так, до цифрових інструментів роботи з відео, наприклад, відносять: для запису скринкастів – Screencast-o-matic; для створення інтерактивних відео із запитаннями, вбудованими в хід ролика – Edpuzzle; для розміщення власних роликів та надання до них доступу через Internet – Youtube. Прикладами цифрових сервісів он-лайн дошок є Jamboard та Miro.

Он-лайн тести можна створювати в Google-формах, а також на

спеціалізованих платформах, наприклад Classtime. Однією з найдоступніших платформ для створення практичних вправ є Learningapps, а для надання формувального зворотного зв'язку існує спеціалізований сервіс Goformative. Цікаві можливості розробляти різноманітні інтерактивні вправи на основі флеш-карток надають сайти Studystack та Quizlet. Роботу з використанням робочих зошитів, роботу з ними можна перенести в режим он-лайн через сервіси Liveworksheets, Wizer чи аналогічні.

Популярними сервісами миттєвих опитувань є Kahoot, Mentimeter, Poll everywhere. Для демонстрації опанування певної теми з навчального матеріалу існують спеціалізовані платформи обміну відеороликами, на яких усі можуть завантажувати свої відеовідповіді, коментувати їх, дискутувати (наприклад Flipgrid). Окрім відеороликів, об'єктами цифрової творчості слухачів можуть бути: карти понять (Mindmeister); комікси (Storyboardthat); блоги (Blogger); програми (Scratch); інфографіка (Canva); анотовані зображення (Thinglink); флеш-картки, власні тести тощо. Усі ці засоби і прийоми ДН можемо використовувати і в роботі з дорослими здобувачами освіти з такою ж метою, враховуючи їх вік і наявність довільної уваги і логічного мислення.

Серед численної кількості веб-ресурсів Міністерство освіти і науки України виділило перелік он-лайн ресурсів для вчителів англійської, німецької та французької мов, які були надані Координаційним комітетом з підтримки вчителів сучасних іноземних мов в умовах реформи «Нова українська школа» [165]. Так, для подолання викликів сьогодення в умовах карантину Координаційний комітет пропонує педагогам он-лайн ресурси Британської Ради для поліпшення навчання англійській мові та активного залучення слухачів до процесу учіння [273]. Окремо серед ресурсів Британської Ради був виділений перелік Internet-ресурсів для підготовки викладачів, зокрема: 1) практичні поради та ідеї щодо використання платформ дистанційного навчання – The RemoteTeachingTips; 2) правила безпеки при користуванні он-лайн ресурсами – Keeping your learners safe online; 3) поради з організації дистанційних занять зі

студентами різних вікових груп: практичні ресурси, плани уроків тощо – Teaching different age groups; 4) низка різноманітних коротких курсів для педагогів на Future Learn; 5) тематичний блог для викладачів: дистанційне навчання – Teacher blogs for the period April – June 2020; 6) публікації «Інновації в освіті: дистанційне навчання» – Publication Innovations in Education: RemoteTeaching.

Можна додати до переліку ресурсів й українські платформи та ресурси для самоосвіти освітян [227] український громадський проєкт масових відкритих онлайн курсів «Prometheus», Ukrainian English Language Teacher Learning Platform, студія он-лайн освіти EdEra, освітній проєкт «На Урок», портал безперервного навчання СуХаРі, вебінари з MozaBook та MozaWeb від EdPro.

Такий освітній портал, як Pearson Ukraine, пропонує [263] дистанційне учіння та навчання, вебінари та відеотренінги для вчителів англійської мови, ресурси для педагогів, ресурси для слухачів, освітній проєкт: уроки наживо.

А також Британська Рада пропонує он-лайн ресурси для навчання англійській мові розповіді про Британію – «Britain is great», вправи на розвиток аудіювання та лексики – «Word on the street (рівень B1, B2)», «Big City Small World (рівень B1)», «Audio zone» і «How to ... section», вправи на розвиток говоріння «Practicing vocabulary», вправи на розвиток читання «Magazine articles» та «Entertaining short stories», вправи на розвиток граматики «Grammar; Practicing grammar», «Vocabulary, spelling and grammar games», вправи на розвиток усіх мовних компетентностей «Developing skills: listening, reading, writing, speaking», вивчення різних тем з використанням відеофільмів «Videozone», вправи на практичне використання мови «Podcasts».

Є і низка інших веб-ресурсів, які дають змогу опанувати іноземну мову дистанційно. Таким ресурсом є, наприклад, Express Publishing, де розміщені матеріали як для підготовки вчителів, так і для навчання студентів, а саме безкоштовні ресурси для вчителів від видавництва: робочі аркуші, картки, аудіозаписи, портфоліо та багато іншого. Для навчання сприймання на слух на рівнях A2 – B1, використання планів уроків, проведення формульованого

оцінювання є ресурс «Folio D». Значний обсяг інформації щодо підготовки вчителів та навчання студентів пропонує Internet-ресурс «English: Cambridge University Press», де пропонується навчання студентів різних вікових груп та підготовка до складання кембриджських екзаменів.

Oxford University Press пропонує такий перелік навчального контенту як для викладачів, так і для студентів: навчаємося вдома: вебінари, блоги, корисні поради, ідеї, завдання тощо; вчительські спільноти, вебінари, підписка на професійні розсилки, домашнє читання тощо; оцінювання: активності, які допомагають учням продемонструвати те, що вони знають; адаптивне тестування у вивченні англійської мови; оцінювання глобальних умінь; створення тестів для підлітків; серія вебінарів для вчителів за темою оцінювання.

С. Романюк [202] розмежовує поняття «дистанційна освіта», «платформа дистанційного навчання», «он-лайн сервіс» і виділяє найперспективніші ресурси для побудови ефективної методики дистанційного навчання іноземній мові, зокрема, платформи дистанційного навчання Moodle, Google Classroom, Sakai та он-лайн сервіси Busuu, Lingua Leo, Lang-8. Детальний аналіз трьох виділених платформ дистанційного навчання (Moodle, Google Classroom, Sakai) засвідчив, що всі вони підходять для розроблення методики навчання іноземній мові, оскільки мають усі функції, які необхідні для забезпечення ефективного формування навичок та вмінь читання, говоріння, аудіювання та письма, а отже, вибір однієї з них повністю залежить, скоріше, від персональних вподобань кожного окремого викладача. Он-лайн сервіси Busuu, Lingua Leo, Lang-8 є корисними ресурсами для організації самостійної роботи студентів, проте жоден із них не є ідеальним, оскільки не забезпечує належного розвитку всіх необхідних навичок та вмінь. Проведений нами методичний аналіз цих сервісів свідчить, що Busuu доречно рекомендувати для організації самостійної роботи з говоріння, Lingua Leo – для розвитку навичок і вмінь аудіювання та читання, а Lang-8 – для навчання письму іноземною мовою.

На основі теоретичного аналізу джерел було визначено, що дистанційний

курс з англійської мови професійного спрямування повинен відповідати таким вимогам: мати чітку структуру; сприяти розвитку всіх видів мовної діяльності студентів; містити фахові тексти; відповідати професійним потребам студентів; бути узгодженим з навчальною та робочою програмами. У немовному ЗВО універсальною дидактичною одиницею професійно-орієнтованого навчання є автентичний фаховий текст, який слугує матеріалом для організації навчального спілкування. Від змісту тексту залежить результативність засвоєння термінологічної лексики, тому що тексти за фахом є джерелом словникового запасу студентів (курсантів), прикладом вживання фахової лексики у контексті. Послідовність операцій у процедурі відбору професійної лексики містить такі етапи: вивчення тем, сфер і ситуацій, пов'язаних з майбутньою професією студента; пошук і підготовка текстових автентичних матеріалів; обробленні і систематизації дібраної термінологічної лексики; переклад термінів на українську мову; створення словника мінімуму фахової лексики [88].

Продовжуючи думку щодо підготовки спеціаліста із використання сучасних технологій навчання, неможна оминати японську технологію Кайдзен, що базується на постійному, безперервному процесі розвитку та вдосконалення творчо-конструктивної діяльності особистості для підвищення кваліфікації. Адже за науковими розвідками [277] ця технологія дає можливість як очно, так і дистанційно розвинути творчо-конструктивну взаємодію, підготувати конкурентоспроможного фахівця, що у своїй професійній діяльності виявлятиме креативність, професіоналізм та здатність приймати конструктивні рішення.

Зазначимо, що засоби ДН мовній компетентності можна класифікувати за метою навчання (засвоєння граматики, орфографії, лексики, синтаксису тощо), видами мовної діяльності (слухання, говоріння, письмо, читання), етапами засвоєння нового матеріалу (формування мотивації до засвоєння і цілепокладання, сприйняття нового, усвідомлення та розуміння нового, закріплення нового, застосування на практиці нового, самоконтроль і самооцінка засвоєного). Їх співвідношення визначено на рисунку 2.2 таким чином.

Сучасні засоби традиційного навчання	<ul style="list-style-type: none"> • <i>слово вчителя, підручник</i> (кінофільми, картини, карти, таблиці та інший наочний матеріал, моделі, історичні та географічні карти, графіки, діаграми); • <i>спеціальні технічні засоби навчання</i> дидактична техніка (кіно-, діапроектори, телевізори, відеомагнітофони, електрофони), аудіовізуальні засоби; екранні посібники статичної проєкції (діафільми, діапозитиви, транспаранти, дидактичні матеріали для епіпроєкції), окремі посібники динамічної проєкції (кінофільми, кінофрагменти та ін.), фонопосібники (грамо- і магнітофонні записи), відеозаписи, радіо- і телевізійні передачі; • <i>комп'ютер</i> (електронні словники, електронні підручники, аудіовізуальні навчальні посібники, електронні версії друкованих словників та посібників). 	
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Засоби цифрових технологій</i>: інтерактивні плакати (Glogster, Cadoo, Thinglink, Padlet); мультимедійні презентації (PowerPoint із пакета Microsoft Office, Open Office Impress, Prezi, AppleKeynote, HaikuDeck, Slides, Projekt); інтелектуальні карти (Freemind, Coogle, Xmind, MindMeister, BubblUs, MindMup 2, iMindMap); інфографіка (Piktochart, Visual.ly, ManyEyes); • <i>Засоби роботи з інформацією</i> (гіпертекст, мульти- та гіпермедіа): кейс-технологія; TV-технологія; мережеві технології; Internet-технологія із сполученням з CD-ROM-засобами; Web-CD технології. • <i>Програмні засоби навчання</i>: системи комп'ютерного тестування; системи віртуального діалогу; комп'ютерні тренажери; електронні підручники; мультимедійні словники й довідники; віртуальні лінгафонні кабінети, лабораторії; хмароорієнтоване навчальне середовище. • <i>Засоби ІКТ</i>: інформаційні ресурси; інформація, знання за фахом; програмне забезпечення адміністративно-педагогічного призначення; прикладне програмне забезпечення; навчання окремих видів мовної діяльності і їх сукупності; комунікаційні ресурси; комп'ютерна техніка; телекомунікаційні системи; мережі передачі даних; Internet. • <i>Засоби організації ДН</i>: платформа дистанційного навчання MOODLE; програмне середовище Adobe Captivate; платформа Teams; платформа ДН Google Classroom; платформа ДН Sakai та інші. • <i>Синхронні засоби навчання</i>: чати, ICQ, відеоконференції, інтерактивні дошки тощо. • <i>Асинхронні засоби навчання</i>: електронна пошта, блоги, форуми, відео та аудіоподкасти, он-лайн тестування. 	
	Засоби дистанційного навчання	Засоби дистанційного навчання для формування мовної компетентності

Рис. 2.2. Класифікація засобів дистанційного навчання іноземним мовам офіцерів НГУ

Джерело: розроблене автором

Зазначимо, що залежно від віку і підготовки здобувачів освіти, їх рівня освіти і володіння іноземною мовою, видів мовної діяльності, підготовки викладачів до використання засобів ДН, можливостей ЗВО зі специфічними умовами навчання необхідно використовувати різні засоби ДН на різних етапах засвоєння.

Отже, нами уточнено перелік засобів ДН у мовній підготовці офіцерів, технологій та платформ ДН офіцерів. Вивчення стану застосування засобів і технологій дистанційного навчання у ЗВО дало змогу виявити, що у Національній гвардії України ДН можливо застосовувати в різних формах, і воно буде інтегровано в основні програми навчання та професійної підготовки. Ми дійшли висновку, що до засобів ДН можна віднести: окремі методики застосування засобів ДН, засоби цифрових технологій, засоби роботи з інформацією (гіпертекст, мульти- та гіпермедіа), програмні засоби навчання, засоби ІКТ, засоби організації. Виявлено, що засоби дистанційного навчання різняться на різних етапах засвоєння.

Визначаємо, що модель формування мовної компетентності офіцерів НГУ за умов упровадження сформульованих нами педагогічних умов та використання авторських методичних рекомендацій, підґрунтя яких складають основні положення дистанційного навчання із поєднанням принципів, методів, технологій, форм та засобів ДН, підвищить рівень сформованості мовної компетентності.

У подальших дослідженнях планується вивчити і запропонувати педагогічні умови застосування дистанційного навчання у практиці формування мовної компетентності офіцерів НГУ.

2.3. Педагогічні умови розвитку мовної компетентності в процесі дистанційного навчання

Обґрунтований відбір необхідних і, на нашу думку, достатніх умов є

черговим етапом оптимізації процесу формування мовної компетентності офіцерів у процесі дистанційного навчання засобами ДН. Розкриємо більш докладно найбільш пріоритетні, з нашого погляду, умови, які в результаті проведених досліджень виявилися найбільш ефективними під час формування мовної компетентності у офіцерів засобами ДН.

З урахуванням проведеного нами анкетування офіцерів НГУ, його результатів [124] та обґрунтованої нами моделі формування мовної компетентності офіцерів НГУ [123] нами було сформульовано такі педагогічні умови формування МК у офіцерів, як: навчально-методичне забезпечення використання засобів формування мовної компетентності у офіцерів в процесі дистанційного навчання; формування цифрової компетентності викладачів щодо використання дистанційних технологій в освітньому процесі та формування цифрової грамотності офіцерів-слухачів; розвиток позитивної мотивації офіцерів до дистанційного навчання іноземним мовам.

Розкриємо ці умови детальніше.

Перша педагогічна умова – навчально-методичне забезпечення використання засобів формування мовної компетентності у офіцерів в процесі дистанційного навчання.

Чинне Положення про дистанційне навчання [193] у п. 5.1 до науково-методичного забезпечення дистанційного навчання включає: методичні (теоретичні та практичні) рекомендації щодо розроблення і використання педагогічно-психологічних та інформаційно-комунікаційних технологій дистанційного навчання; критерії, засоби і системи контролю якості дистанційного навчання; змістовне, дидактичне та методичне наповнення веб-ресурсів (дистанційних курсів) навчального плану / навчальної програми підготовки. Інформаційно-комунікаційні технології дистанційного навчання є технологіями створення, накопичення, зберігання та доступу до веб-ресурсів (електронних ресурсів) навчальних дисциплін (програм), а також забезпечення організації і супроводу навчального процесу за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення та засобів інформаційно-комунікаційного зв'язку, у

тому числі Internet. Змістовне, дидактичне та методичне забезпечення є головними складовими ДН, від яких залежать ефективність і результативність освітнього процесу.

Ця педагогічна умова є першою для впровадження моделі ДН для формування МК офіцерів НГУ, оскільки ДН відрізняється від лекційно-семінарської системи в аудиторіях, вимагає знання від викладачів особливостей процесу ДН, змін у звичному викладанні і підготовці до занять, проблем засвоєння мови в ДН і можливих шляхів їх усунення. Саме на це і спрямована була ця зазначена педагогічна умова. Тому нове НМЗ враховувало нашу модель (підрозділ 2.2), етапи засвоєння матеріалу в дистанційному навчанні.

Розкриємо зміст методичних рекомендацій для формування МК офіцерів у процесі дистанційного навчання.

Так, на етапі сприймання нового матеріалу О. Вишневський [40] вважає, що сприймання передбачає відображення у свідомості людини предметів і явищ навколишнього світу та їх взаємозв'язків, які можуть бути запропоновані у природній для себе формі, у вербальному викладі, з допомогою ілюстрування тощо і відповідно передбачати участь різних органів сприймання з боку того, хто навчається, – слухових, зорових тощо рецепторів. Наприклад, викладач у практиці навчання спілкуванню використовував міні-тексти з малюнками-опорами. Крім того, ще одним прийомом у навчанні іноземній мові було читання коротких оповідань та коміксів, адже пригоди героїв історій у коміксах мотивуватимуть слухача до читання реплік персонажів, спонукатимуть його відтворювати репліки не тільки з правильною вимовою, але із відповідним інтонаційним оформленням. Цьому сприяло використання якісного аудіосупроводу, що впливав на розвиток фонематичного слуху та інтонаційно-вимовних навичок під час читання по ролях чи під час драматизації за зразком.

За результатами аналізу методологічних і психологічних проблем використання інформаційно-комунікаційних технологій у дистанційному навчанні Ю. Фальштинська [228] виділила у своїй науковій розвідці, що серед інших чинників, які впливають на результативність сприймання у навчанні,

необхідним є врахування специфічних психологічних потреб студентів за типами:

– сприймання інформації [типи слухачів: візуальні (інформація сприймається образами), аудіальні (інформація кодується за допомогою слів), кінестетичні (інформація сприймається за допомогою відчуттів) та дигітальні, або дискретні (домінує діалог та аналіз)], наприклад: викладач для візуалів пропонував, що коли траплялися незнайомі слова, виписувати їх у власний словник та робити картки за допомогою ресурсу Quizlet; для аудіалів пропонувалося запам'ятовувати слова за допомогою подкастів та аудіоуроків на ресурсі forvo.com, де є можливість прослухати вимову людей із різних країн світу; для кінестетів викладач пропонував слухачам використовувати методи асоціацій та згадувань; для дискретів викладач пропонував офіцерам групувати слова за певним принципом – чи то за зовнішніми ознаками, чи за змістом, чи за граматичною ознакою;

– сприйняття та узагальнення інформації: інтуїти (все узагальнюють) та сенсорики (все конкретизують), за Юнгом, наприклад: для розвитку інтуїції, відчуття іноземної мови викладач зводив процес навчання до того, щоб створити атмосферу іноземної мови, де в основу навчання іноземним мовам були покладені ті ж самі фізіологічні й психологічні закономірності, що й під час навчання рідній мові; у разі врахування роботи із сенсориками викладач задіявав усі канали сприйняття навколишнього світу, і тут слухачі повинні були слова, які вивчають, засвоювати через сенсорне сприйняття, чим поліпшувався процес запам'ятовування інформації.

На думку Ю. Фальштинської [228], за підсумками аналізу різних типів сприймання інформації було виділено, що переважна більшість слухачів дистанційних курсів – усе ж таки візуали і меншою мірою – дигітали. Аудіалам і кінестетам важко сприймати інформацію дистанційно, оскільки перші краще сприймають інформацію на слух, другим необхідна тісна взаємодія з іншими студентами. Як наслідок – автор зважає на особливості врахування типів темпераменту під час розроблення дистанційного курсу, зокрема:

1) холерик – має бути постійна взаємодія з викладачем і студентами,

можливість самореалізації через залучення до керівництва проєктною діяльністю, велика кількість інтерактивних завдань (наприклад, під час роботи із цими типами слухачів викладач організовував заняття на основі збільшеного спілкування із такими слухачами);

2) сангвінік – дистанційний курс має бути розроблений з великою кількістю інтерактивних завдань і творчих проєктів. Викладачеві варто залучати студента-сангвініка до вирішення організаційних питань віртуального класу з метою заохочення його до діяльності (наприклад, викладач урахував особливості цього психотипу і намагався урізноманітнити навчальний процес та давати таким слухачам якнайбільшу кількість найрізноманітніших завдань);

3) флегматик – матеріали дистанційного курсу повинні містити логічні прості та лаконічні висловлювання, базуватися на принципах послідовності та доступності (наприклад, викладач налаштовував співпрацю з такими слухачами через методичну і не досить швидку діяльність, особливо це використовувалося у процесі комунікативної діяльності, коли цим слухачам потрібен був час на те, щоб звикнути до співрозмовника);

4) меланхолік – потрібна особлива опіка викладача та інтенсивна взаємодія; значна кількість завдань на повторення та тестів на самоперевірку (наприклад, слухачам цього психотипу викладач постійно надавав допомогу і підтримував у прагненні до вивчення мови, навчальний процес викладач з такими слухачами будував за індивідуальною траєкторією).

Розвідки Ю. Фальштинської підтверджуються дослідженнями С. Ковпик та Н. Мельник [100], які у своїх спостереженнях над роботою студентів-філологів в умовах дистанційного навчання дали змогу виявити такі особливості їхнього сприймання навчальної інформації: сприймають інформацію переважно у зорових образах; манера спілкування динамічна й емоційна; легко запам'ятовують вербальні інструкції; розвинена уява; занадто часто відволікаються на сторонні звуки; дуже контактні; важко переживають стреси та дискомфорт, пов'язані з нерозумінням навчального матеріалу. Тож усі зазначені особливості сприйняття навчальної інформації студентами у процесі дистанційного навчання дають змогу

їх класифікувати як візуалів та аудіалів, які добре сприймають письмову та усну інформацію, активні у взаємодії з іншими студентами, але найкраще сприймають інформацію, презентовану в емоційних образах.

Дослідники А. Абаньшина та Л. Курликова [111] вважають, що можна подавати інформацію, використовуючи всі канали сприйняття, – і зір, і слух, і руховий канал з урахуванням психофізіологічних особливостей слухачів (додаток Б). Це є доцільним у навчанні різним видам мовної діяльності (наприклад, викладач під час використання мультимедійних засобів задіявав майже всі органи чуття слухачів, поєднуючи друкований текст, графічне зображення, рухоме відео, статичні фотографії та аудіозапис, створюючи «віртуальну реальність» справжнього спілкування для вирішення лінгвістичних та комунікативних завдань, урізноманітнюючи сприйняття інформації та покращуючи її засвоєння).

Таким чином, використання мультисенсорного підходу для забезпечення сприйняття різноманітними каналами є важливим завданням педагога.

Як зазначено авторами монографії «Дистанційне навчання: психологічні засади» [72], людські можливості стосовно сприймання та оброблення кодованих повідомлень є обмеженими, і взаємодія з комп'ютером у навчальній програмі має бути організована так, щоб мінімізувати зусилля, які необхідно докласти слухачеві для сприйняття змісту навчального матеріалу. Отже, в ході дистанційного навчання для спрощення навігації по сайту курсу простота використання і наочність оформлення програмного ресурсу є базовими вимогами у процесі проектування віртуального навчального середовища (Palooff and Pratt, 1999) (наприклад, під час створення ІКДН викладачі користувалися принципом, що навчальні матеріали в цифровій формі із застосуванням гіпертексту повинні задовольняти вимоги простоти орієнтації слухачів, і як наслідок – легка та зрозуміла навігація ресурсу значно полегшувала роботу з навчальними матеріалами та виконанням вправ).

Науковець Д. Лук'яненко [122] радить, добираючи корисні посилання, враховувати специфіку сприйняття інформації сучасними здобувачами освіти

(максимум візуалізації, короткі відео), а також якість контенту (яскравим прикладом такого ресурсу, який був використаний викладачем, є канал TED, де слухачі мали можливість слухати життєві історії та науково-популярну інформацію іноземною мовою із подальшим опрацюванням цих текстів).

Отже, для повного сприйняття навчального матеріалу слухачами у разі використання засобів ДН потрібно враховувати психологічні особливості побудови навчального матеріалу у процесі дистанційного навчання [218]. Під час наповнення курсу матеріалами і створення електронних текстових документів рекомендовано враховувати специфіку сприйняття інформації з екрана комп'ютера як текстових файлів, так і графічних та відеофайлів. А використання кольору та дизайну за вмілого підходу значно сприяє засвоєнню навчального матеріалу, адже блідий неформлений текст вивчати не тільки незручно, але й неприємно, це може бути одним із чинників зниження мотивації навчання. Виділення окремих фрагментів, акцентування на певному матеріалі, загальна колірна гама та оформлення значно підвищують цікавість до тексту, поліпшують його сприйняття.

Варто погодитися із думкою Т. Моторнюк [155], що мультимедійні програмні засоби дають змогу інтегрувати текстову, графічну, анімаційну, відео- і звукову інформацію, а одночасне використання кількох каналів сприйняття навчальної інформації дає змогу підвищити рівень засвоєння навчального матеріалу.

Таким чином, можна зазначити, що впровадження засобів ДН в освітню діяльність значно урізноманітнює процес сприйняття інформації, і слухачі отримують можливість опанувати великий обсяг інформації з її подальшим аналізом, що значно розширює сприйняття матеріалу та мотиваційну основу навчальної діяльності.

Розглянемо далі особливості НМЗ дистанційного навчання мовам за етапами засвоєння.

Етап осмислення і розуміння відповідно до навчальної програми Європейської Комісії «eTwinning» виражається в тому, що слухачі

ознайомлюються з новою інформацією. При цьому вони мають відстежувати своє розуміння і записувати у вигляді питань те, що вони не зрозуміли, щоб пізніше заповнити ці «білі плями». Після ознайомлення з інформацією кожен слухач має сказати про те, які орієнтири/фрази/слова допомогли йому зрозуміти інформацію, а які, навпаки, заплутували. Головний принцип етапу осмислення – педагог має давати тим, хто навчається, право (установку) на індивідуальні пошуки інформації з подальшим груповим обговоренням та аналізом [109]. Наприклад, під час вивчення теми «People around us» викладач пропонував слухачам віднайти різну незнайому для всіх інформацію за темою, а отже, це потребувало від слухачів глибого пошуку інформації та постійної інтеракції з групою. Результатом цих розвідок повинні були стати нотатки із стислою інформацією на віртуальній дошці Padlet.

М. Михайліченко [151] до електронних видань і ресурсів, основними дидактичними функціями яких є осмислення, закріплення і контроль знань, відносить електронні підручники, віртуальні навчальні кабінети і тестові комп'ютерні системи. Зокрема, такими електронними підручниками, які розміщені в локальній мережі Академії, є «Campaign», «Cutting Edge», «Career Paths. Command and control», «Police. Career Path» та інші із доступом до них із комп'ютерів на території Академії. А прикладом системи тестування є лінгафонна лабораторія «NIBELUNG», за допомогою якої у викладача є можливість провести тестування групи з отриманням миттєвого результату.

Як вважає Ю. Лавриш [115], для навчання іншомовній комунікації студента бракує усвідомлення та осмислення, які можна отримати лише за допомогою та підтримкою з боку експерта у цій галузі, роль якого може виконувати викладач, консультант або носій мови. А отже, така підтримка може стати потужним інструментом для розвитку обізнаності про стратегії навчання, усвідомлення й осмислення лінгвістичних знань, управління самостійним навчанням. У дистанційному навчанні він повинен володіти набором інструментів і засобів для підтримання зворотного зв'язку. Наприклад, до навчання залучаються представники (військовослужбовці – колишні та ті, що перебувають на службі)

країн-партнерів, які за допомогою засобів Teams, Zoom, Hangouts надають допомогу викладачам у розвитку таких видів мовлення у слухачів, як говоріння та аудіювання. Періодичні бесіди з носіями мови як мотивують слухачів, так і надають їм практику у використанні мови.

Осмилення студентами навчального матеріалу і самостійне визначення шляху розв'язання завдання, на думку О. Іваніги [87], відбувається в ході такої специфічної форми навчального та наукового пізнання, як самостійна робота. Це зумовлено діяльнісним підходом: набуття вмінь і якостей відбувається лише у тій діяльності, якій вони відповідають і де вони потрібні. Тому самостійна робота над іншомовним матеріалом сприятиме осмиленню і розумінню нового. Усвідомлення нового супроводжується рефлексією [199], яку розуміють як процес осмилення і переосмилення шаблонів досвіду аж до утворення його нового змісту, тобто підкреслюється, по-перше, особово-сміслова зумовленість рефлексії, а по-друге, – її творчо-інноваційний характер.

К. Портер пояснює процес оволодіння мовою під час використання інтенсивного методу навчання через поняття подвійного синтезу й аналізу. Модель оволодіння іншомовною діяльністю передбачає рух від актів діяльності у разі використання нерозчленованих глобальних одиниць мовлення (синтез 1) через вичленення, осмилення та узагальнення мовних явищ (аналіз) і знову до актів діяльності, але вже іншого, вищого рівня (синтез 2). Наприклад, під час вивчення теми «People around us» новий навчальний матеріал спочатку сприймався слухачами у цілому, глобально і став зрозумілим завдяки пофразовому перекладу на рідну мову; далі спроби вживання слухачами нових мовних зразків були зроблені цілими блоками, репродуктивно, проте в різноманітних ситуаціях, пов'язаних зі специфікою служби слухачів. Через певний час мовний матеріал осмислювався, узагальнювався і вже потім самостійно комбінувався, вживався продуктивно, тобто на рівні мовних умінь.

Дослідник О. Парфенов [172] виділяє системність і послідовність навчання, згідно з якими кожний елемент засвоюється у зв'язку з іншим і всередині певного цілого. У формуванні понять, способів мислення, діяльності домінує індуктивний

шлях, який передбачає перехід від одиничних фактів і явищ до встановлення певних закономірностей умов професійної діяльності, глибокого осмислення відповідних понять, відношень, залежностей, які є притаманними для майбутньої посади призначення. Якщо результатом осмислення є уявлення, то результатом розуміння вже є поняття – більш точне знання з диференціацією головних і другорядних ознак. Наприклад, під час вивчення тем «Search and rescue», «Fighting pandemic», «Walk-in-clinic» викладач пропонував у різних змістових модулях повертатися до загальної для всіх трьох тем інформації – надання медичної допомоги. Отже, він послідовно і системно повертав слухачів до вивчення лексики за темою і різними формами та різними засобами ДН, чим саме формував уявлення про лексичні одиниці за темою їх поняття.

Надзвичайно важливим способом інтерактивної взаємодії суб'єктів он-лайн навчання на засадах конектизму дослідник К. Л. Бугайчук називає обмін «артефактами розуміння» [32], до яких він відносить ресурси, створені самими учасниками он-лайн курсів: пости у блогах, веб-сторінки, ментальні карти (інтелект-карти, карти пам'яті, асоціативні карти, діаграми зв'язків), інфограми, подкасти, скрінкасти, конспекти тощо. Обмін інтерпретаційними артефактами розширює знання, поглиблює смислове сприймання інформації, її рефлексію. Тим самим, підкреслює Ю. Тимошенко, розвивається інтелектуальний потенціал особистості, що навчається за допомогою он-лайн технологій. За подібними артефактами криється рівень розуміння навчального матеріалу, що має неабияке значення для контролю дистанційного процесу засвоєння знань [140]. Наприклад, такі «артефакти розуміння» викладач пропонував створити самостійно за допомогою засобів ДН (пости у блогах, ментальні карти, подкасти або відео) під час вивчення тем «Social issues», «Annoying rules». А отже, виконуючи такі завдання, слухач одночасно виконував роль і слухача, і викладача, адже поширював свій матеріал на всю групу тих, хто навчається.

Етап закріплення і запам'ятовування та повторення О. Лахтадир розглядає як вироблення і розвиток у студентів комунікативно-мовленнєвих умінь і навичок як таких, які утворюються шляхом багаторазового повторення однотипних

операцій в однакових умовах, тобто вони є стереотипні, автоматизовані та механічні [118]. Для цього використовують різні форми ДН іноземній мові.

Телеконференції проводяться, зазвичай, на основі списків розсилки з використанням електронної пошти. Для навчальних телеконференцій характерне вирішення навчальних завдань. Також існують форми ДН, за яких навчальні матеріали висилаються поштою в регіони. В основу такої системи закладено метод навчання, який має назву «Природній процес навчання» (Natural Learning Manner). Дистанційне навчання – це демократична, проста і вільна система навчання. Студент, виконуючи практичні завдання, набуває стійких автоматизованих навичок. Теоретичні знання засвоюються без додаткових зусиль, органічно вписуючись у тренувальні вправи. Формування теоретичних і практичних навичок досягається в процесі систематичного вивчення навчального матеріалу, прослуховування і повторення за диктором вправ на аудіо- і відеоносіях (за наявності) [89].

На думку Ж. Пиаже, навчання розмовній мови можливе через аудіювання, багаторазові повторення та реагування на іншомовні стимули [177]. Наприклад, у разі використання он-лайн ресурсу Duolingo слухач отримував можливість неодноразово під час опрацювання кількох тем повторювати одні й ті ж самі слова та граматичні конструкції, що, своєю чергою, приводило до засвоєння матеріалу.

Серед шляхів підвищення ефективності заняття слід зазначити дотримання внутрішньопредметних зв'язків, тобто систематичне повторення пройденого матеріалу [128]. Тієї ж думки додержується Р. Гуревич [67], який вважає, що забезпечення можливості багаторазового повторення фрагментів навчального матеріалу свідчить, що використання інформаційних технологій дає змогу більш ефективно будувати навчальний процес. Наприклад, під час вивчення тем «Cafes. Eating out. Eating at Home», «MREs and Nutrition», «Dining out» за допомогою створених викладачем завдань в он-лайн ресурсі WordWall слухачі мали можливість безліч разів виконувати вправи на засвоєння нової лексики у таких видах, як «Сортування», «Зіставлення», «Кросворд», «Випадкові карти» та ін.

Етап застосування теорії на практиці характеризується використанням різноманітних засобів у формуванні мовної компетентності і сприяє урізноманітненню сприйняття інформації, а отже, поліпшується її засвоєння.

На прикладі мультимедійних засобів бачимо, що вони дають змогу задіяти майже всі органи чуття слухачів, поєднуючи друкований текст, графічне зображення, рухоме відео, статичні фотографії та аудіозапис, створюючи «віртуальну реальність» справжнього спілкування.

Сьогодні питання застосування на практиці теоретичного матеріалу під час навчання іноземних мов у дистанційному форматі вирішується за допомогою найсучасніших інструментів для синхронного (Big Blue Button, ZOOM, ICQ, SKYPE, інтерактивні дошки, відеоконференції) та асинхронного зв'язку (електронна пошта, блоги, форуми, відео- та аудіоподкасти), які вдосконалюються з кожним днем задля підвищення інтерактивності і, власне, процесу опанування іноземної мови. Так, під час вивчення теми «Life in new country» за допомогою SKYPE або ZOOM викладач організував відеоконференцію з українцями за кордоном, які іноземною мовою спілкувалися із слухачами на визначені теми і надавали можливість слухачам випробувати себе на практиці як співрозмовники іноземною мовою.

Посібник з організації дистанційного навчання [166] акцентує увагу на основних засобах ДН, які використовуються під час закріплення теоретичних знань на практиці: відеоконференції, форуми, чати, блоги, електронна пошта та анкетування, соціальні мережі, служби обміну миттєвими повідомленнями та мобільні застосунки на кшталт Viber. Наприклад, для окремо взятої групи викладач за допомогою засобу ДН Viber створив закриту групу, де слухачі та викладач мали можливість як поширювати навчальний матеріал, так і обмінюватися думками.

Основою нового навчально-методичного забезпечення є дистанційний навчальний курс. Цей навчальний курс є комплексом навчально-методичних матеріалів та освітніх послуг, створених для організації індивідуального та групового навчання з використанням дистанційних технологій.

Виділимо основні особливості дистанційного навчального курсу:

- чітке і логічне структурування навчально-методичних матеріалів;
- наявність структурних елементів процесу вивчення навчального курсу: лекції, практичні заняття, семінари, лабораторні практикуми, самостійна робота, підсумковий контроль, методичні рекомендації до самостійної роботи;
- чіткий план-графік опанування студентами навчальних матеріалів;
- наявність ефективної інтерактивної взаємодії викладача і студента, студентів між собою, що здійснюється за допомогою телеконференцій, електронної пошти, дискусій, чатів протягом усього періоду вивчення навчального курсу;
- система оцінювання знань студентів, яка містить критерії оцінювання навчальної діяльності та форми і види контролю;
- система проміжного і підсумкового тестового контролю та навчальної діяльності студентів.

Під час розроблення дистанційного навчального курсу доцільно взяти модель створення курсу у вигляді Web-сайту з використанням мов програмування HTML і JavaScript. Зазначені вище мови програмування є мультиплатформеними. Вони також пристосовані для видачі користувачеві інформації в різноманітній формі. Web – це інтерфейс, який забезпечує максимально гнучку та зручну навігацію. Цю мультимедійну модель можна використовувати не тільки як локальний інформаційний ресурс із зручним інтрефейсом і навігацією, а і як ресурс глобальної мережі Internet в оригінальному вигляді (як Web-сайт), а також за допомогою платформ дистанційного навчання, які забезпечують середовище для здійснення навчання у глобальній і локальній комп'ютерних мережах [117]. Варто зауважити, що сьогодні є досить широкий вибір систем ДН та управління ДН як з відкритим кодом (безплатних), так і комерційних.

Другою педагогічною умовою нами визначено формування цифрової компетентності викладачів щодо використання дистанційних технологій в освітньому процесі та формування цифрової грамотності офіцерів-слухачів. Так, ЮНЕСКО опублікувало стандарти ІКТ компетентності вчителів і наголосило на

співвідношенні між використанням ІКТ, реформою освіти та економічним зростанням держави на основі трьох підходів (технологічна грамотність, поглиблення знань, створення знань) [282]. У 2018 р. нові версії стандартів [283] відображують переважаюче мислення на взаємозв'язок між технологією й освітою та пропозиції щодо формування цифрових компетентностей у викладачів. У 2016 р. Європейською комісією оновлено рамку цифрової компетентності до версії DigComp 2.0 [281], а у 2017 р. – до DigComp 2.1 [247], яка на сьогодні є одним із останніх європейських сучасних стратегічних документів, що розроблений європейською спільнотою країн, які створюють освітні стандарти. Рамка цифрової компетентності 2.0 базується на документах ЮНЕСКО і містить такі рівні: базовий користувач, незалежний користувач, професійний користувач. У своїх працях українська дослідниця О. Овчарук [163] описала рамки цифрової компетентності. Цифрові компетентності є стратегічними інструментами, які закріплені за допомогою визначень, що використовуються у політичних звітах, й орієнтовані на використання технологій у професійних і цілеспрямованих завданнях у різних контекстах [17; 257]. Цифрові компетентності викладача визначають з позиції професійного його розвитку, враховуючи концепції мотивації педагога та його здатності використовувати ІКТ для розвитку і поглиблення знань та розуміння у слухачів. Норвезький учений Р. Крумсвік визначає цифрову компетентність як майстерність педагога під час використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійному контексті з педагогічно-дидактичною критичністю та обізнаністю з її значенням для навчальних стратегій і цифрової освіти здобувачів освіти [256].

Дж. Тондор із співавторами із різних країн, які проводять міжнародне дослідження з питань підготовки майбутніх учителів до інтеграції ІКТ в освіту, зазначають, що отримані емпіричні дані свідчать про те, що педагогічні працівники часто не відчують себе добре підготовленими до ефективного включення ІКТ у свою професійну діяльність. Це свідчить про розрив між технічними та педагогічними навичками серед педагогів і потребує акцентування на навчання методикам використання цифрових технологій. Автори визначають

двокомпонентну структуру цифрової компетентності викладача: компетентності для підтримки слухачів у використанні ІКТ у класі та компетентності використання ІКТ у навчальному плануванні [275].

Хоча дослідження стосовно цифрових компетентностей здебільшого зосереджено на рівні окремих суб'єктів (викладачів, слухачів і керівників навчальних закладів), зростає увага науковців до розвитку цифрових компетентностей на рівні освітньої політики навчального закладу, який може сприяти цифровізації та змінам в освіті [264]. У вітчизняній освіті науковці дослідили форми і методи оцінювання інформаційно-комунікаційної компетентності слухачів і педагогів в умовах євроінтеграційних процесів в освіті [17], окреслили дискусійні аспекти інформаційно-комунікаційної компетентності: міжнародні підходи та українські перспективи [67], стандарти ІКТ-компетентності викладачів університету для забезпечення якісної вищої освіти.

Відповідно до результатів аналізу досвіду країн Європейського Союзу науковцями опубліковано рекомендації та пропозиції щодо оцінювання інформаційно-комунікаційної компетентності слухачів і педагогів в Україні [18].

Важливість інформаційно-цифрової компетентності окреслено у Концепції нової української школи. Вона передбачає впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій для створення, пошуку, оброблення, обміну інформацією на роботі, у публічному просторі та приватному спілкуванні, інформаційну і медіаграмотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, роботу з базами даних, навички безпеки в Internet та кібербезпеці, розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо) [159]. Відповідно до стандартів цифрової компетентності викладача, визначених ЮНЕСКО, можемо визначити три рівні: набуття знань, поглиблення знань, створення знань. Кожен із цих рівнів розглядається відповідно до 5 аспектів: розуміння ІКТ в освітній політиці, навчальний план і оцінювання, педагогіка, застосування цифрових навичок, організація й управління та професійне навчання педагогів [284].

Рамка цифрової компетентності педагога DigCompEdu [265] орієнтована на

педагогів усіх рівнів освіти і визначає 6 основних областей у 22 складниках, в яких виражається компетентність педагога. Зміст DigCompEdu визначається областями «2 – цифрові ресурси», «3 – викладання та навчання», «4 – розширення можливостей слухачів» та «5 – оцінювання», які разом утворюють цифрову педагогічну компетентність. Области 2, 3 та 4 є характерними для будь-якого освітнього процесу, незалежно від того, чи підтримується він технологіями. Педагогічне ядро цієї рамки доповнюється областями «1 – професійна залученість» та «6 – сприяння цифровій грамотності слухачів».

Отже, в кожній із областей DigCompEdu розкриваються особливості використання цифрових технологій. Зокрема:

Область 1. Професійна залученість. Використання цифрових технологій для спілкування, співпраці та професійного розвитку.

Область 2. Цифрові ресурси. Пошук, створення та поширення цифрових ресурсів.

Область 3. Навчання та викладання. Керування та організація використання цифрових технологій у викладанні та навчанні.

Область 4. Оцінювання. Використання цифрових технологій та стратегій для вдосконалення оцінювання.

Область 5. Розширення можливостей слухачів. Використання цифрових технологій для вдосконалення інклюзії, персоналізації та активного залучення слухачів.

Область 6. Сприяння цифровій грамотності слухачів. Забезпечення можливостей креативного та відповідального використання цифрових технологій для роботи з інформацією, комунікації, створення контенту, добробуту та розв'язування проблем.

Варто погодитись із матеріалом, зазначеним у 3D Mapping of Ukrainian education system [285], де вказано, що рамкова структура інформаційно-комунікаційної компетентності педагога за рекомендаціями ЮНЕСКО включає шість модулів [283], зокрема це: розуміння ролі ІКТ в освіті, навчальна програма й оцінювання, педагогічні практики, технічні та програмні засоби ІКТ, організація

й управління навчальним процесом, професійний розвиток. Ці модулі вибрані відповідно до видів діяльності викладача. Інформаційно-комунікаційна компетентність викладача за наведеними рекомендаціями передбачає три рівні:

- 1-й рівень (технологічна грамотність) – засвоєння теоретичних і практичних знань, або рівень технологічної грамотності;
- 2-й рівень (поглиблення знань) – набуття практичних навичок і ефективне використання здобутих знань і навичок в реальних життєвих ситуаціях, або рівень поглиблених знань;
- 3-й рівень (створення знань) – використання набутих знань і навичок для «продукування нових знань», що корелюється із структурою модулів компетентностей, або рівень створення знань.

Отже, поєднання трьох підходів до навчання, що ґрунтуються на розвитку людського потенціалу (технологічна грамотність, поглиблення та створення знань), із шістьма аспектами викладацької роботи (розуміння ролі ІКТ в освіті, навчальна програма та оцінювання, педагогіка, ІКТ, організація та керування, підвищення кваліфікації викладачів) утворює структуру ІКТ-компетентності викладачів.

Таким чином, під цифровою компетентністю викладача ЗВО зі специфічними умовами навчання ми розуміємо його готовність і здатність у процесі професійної діяльності доцільно, критично і безпечно орієнтуватися в цифровому просторі, використовувати цифрові технології для доступу до інформації, її пошуку, оброблення, професійно-критичного оцінювання, продукування, використання й поширення у власній професійній діяльності, вибирати, створювати та змінювати цифрові ресурси, керувати ними, захищати та поширювати їх, застосовувати у процесі навчання студентів, розширюючи можливості студентів та сприяючи формуванню їхньої цифрової грамотності. До основних ознак цифрової компетентності педагога можна віднести: наявність високого рівня цифрової грамотності; ефективне, обґрунтоване застосування цифрових технологій у професійно-педагогічній діяльності та для вирішення професійних завдань; розуміння діджиталізації як основи нової парадигми в

освіті. Тому, ґрунтуючись на попередніх дослідженнях [20; 53; 230; 276], ми запропонували такі компоненти цифрової компетентності, необхідні для педагогів ЗВО зі специфічними умовами навчання, як:

– інформаційно-пошукова компетентність: динамічна комбінація знань, умінь, навичок викладача ЗВО, що забезпечує йому у професійній діяльності здатність до пошуку, розуміння, оброблення, організації та архівування цифрової інформації, її критичного осмислення та створення навчальних матеріалів з використанням цифрового ресурсу;

– он-лайн комунікативна компетентність: динамічна комбінація знань, умінь, навичок викладача ЗВО, що забезпечує йому у професійній діяльності здатність до он-лайн комунікації з колегами та студентами у різних формах, розширюючи можливості студентів і сприяючи формуванню їхньої цифрової компетентності;

– безпеково-технічна компетентність: динамічна комбінація знань, умінь, навичок викладача ЗВО, що забезпечує йому здатність до безпечного використання комп'ютера, програмного забезпечення, навчальних комп'ютерних програм у професійній діяльності.

Наведемо приклад цифрової компетентності викладачів у загальному вигляді (табл. 2.2):

Таблиця 2.2

Приклад цифрових компетентностей викладачів, які використовують дистанційні технології навчання [262]

Інтеграція технологій	Використання даних	Персоналізація; безпека
Уміння використовувати он-лайн технології	Для контролю активності та ефективності	Створення освітнього середовища, ресурсів
Уміння постійно опановувати нові он-лайн технології	Керування прогресом слухачів	Індивідуальний освітній маршрут слухачів
Ефективно поєднувати он-лайн-навчання з навчанням за очною формою	Моніторинг та оцінювання он-лайн	Он-лайн взаємодія, зворотний зв'язок
		Он-лайн співпраця

З позиції моделі формування мовної компетентності у офіцерів у процесі дистанційного навчання викладачам потрібні:

- технології мультимедіа та електронні підручники із засобами навігації (пошук, гіперпосилання, закладки, примітки та ін.);

- навчально-методичне забезпечення навчальних дисциплін (ресурси мережі Internet, тематичні каталоги, пошукові системи, електронні каталоги та енциклопедії, освітні тематичні електронні видання);

- засоби комунікації (чати, форуми, платформи спілкування);

- програмні продукти для тестування, для перевірки знань (сервіс MyTestXPro та ін.);

- професійно-орієнтовані програмні продукти для перекладу, навчальні програми з іноземної мови, програми – тренажери вимови (Busuu, Lingua Leo, Lang-8, Kahoot, Pocket, Studyblue, Animoto, Words With Friends, Grammar Up, ENpodcast, HeadsUp!, Lingvo словник, BBC Learning English, British Council Learn English, Quizlet, Duolingo, Lingualeo, engVid, Memrise, TEDtalks, Loyalbooks, FlipGrid, IXL тощо;

- платформи і ресурси для самоосвіти вчителів (Prometheus, Ukrainian English Language Teacher Learning Platform, студія он-лайн освіти EdEra, освітній проєкт «На Урок», Портал СуХаРі, вебінари з mozaBook та mozaWeb).

Отже, під час формування цифрової компетентності викладачів та їх готовності до використання цифрових технологій в освітньому процесі педагог має: освоїти знання й уміння у сфері застосування цифрових технологій; розвивати свої комунікативні здібності, які базуються на цифрових технологіях; уміти орієнтуватися в професійному цифровому середовищі; сприймати й аналізувати нову інформацію, здійснювати самоаналіз діяльності; активно використовувати і змінювати зовнішній цифровий простір; створювати та корегувати власний цифровий осередок як частину глобальної освітньої мережі.

Формування цифрової грамотності офіцерів-слухачів забезпечує їхній неперервний професійний розвиток з опанування цифрових технологій та

інформаційної культури освітнього процесу для успішного вивчення іноземної мови. Як свідчить проведене нами анкетування, офіцери відмічають необхідність використання комп'ютера та інформаційно-комунікаційних технологій для формування різних видів мовної діяльності. А отже, до використання інтерактивних технологій під час вивчення іноземної мови позитивно ставилися 91,3 % (137) офіцерів. Більшість слухачів розуміє потреби в розвитку власної цифрової грамотності, але не завжди може орієнтуватись у необхідному обсязі та пропозиціях тренінгів, курсів, вебінарів.

Під час підготовки офіцерів дистанційно важливо сформувати у них цифрову грамотність. Звертаючись до тлумачення інформаційно-цифрової грамотності студента зарубіжними науковцями, слід зазначити праці С. Скотта (S. Scott). Зокрема, він вважає інформаційно-цифрову грамотність як здатність використовувати цифрові медіа й ІКТ, чітко розуміти і критично підходити до оцінювання різних аспектів цифрових медіа та медіаконтенту. Крім того, вчений особливо виділяє вміння ефективно комунікувати в різноманітних контекстах життєдіяльності людини [267].

На думку І. Бородкіної [26], пірамідальна модель формування цифрової грамотності, запропонована в (<https://digitalcapability.jiscinvolve.org>), демонструє, як зазначена модель вдосконалює цифрову грамотність студентів. Ця модель пов'язує цифрову грамотність з процесами розвитку від загальних понять і методів використання цифрових навичок (General entitlement) до професійного вдосконалення (Specialised enhancement). Дослідниця вважає, що цифрова грамотність включає низку навичок і вмінь, серед яких можна виділити елементи, що забезпечують використання дистанційних технологій в освітньому процесі, зокрема: медіаграмотність – здатність критично сприймати і творчо використовувати академічні та професійні комунікації в різних засобах масової інформації; інформаційна грамотність – вміння знаходити, інтерпретувати, оцінювати, управляти інформацією й обмінюватися нею; ІКТ-грамотність – здатність приймати, адаптувати і використовувати цифрові

пристрої, застосунки і послуги; комунікації та співпраця – уміння використовувати цифрові мережі для навчання; навички навчання – уміння навчати й ефективно вчитися у формальних і неформальних високотехнологічних середовищах.

Важливим елементом формування інформаційно-цифрової грамотності є створення індивідуалізованих навчальних рекомендацій для студентів, що допоможе їм більш ґрунтовно підготуватися до комунікативної взаємодії з різними групами та спільнотами у віртуальному просторі, компетентно будувати діалог із представниками різних культур, продовжуючи навчатися впродовж життя, а як кінцевий результат – сприятиме повній реалізації свого потенціалу. Як нами зазначалося у попередніх дослідженнях [123], використання різних засобів ДН на різних етапах засвоєння може залежно від віку і підготовки здобувачів освіти, їх рівня освіти і володіння іноземною мовою, видів мовної діяльності, підготовки викладачів до використання засобів ДН, можливостей ЗВО зі специфічними умовами навчання відповідно. А саме слухачі повинні бути ознайомлені із комп'ютерними технологіями, мультимедійними технологіями, інформаційними технологіями, інформаційно-комунікаційними технологіями, мережевими технологіями (Internet-технологіями, веб-технологіями, всесвітньою павутиною WWW, електронною поштою, списками розсилання, групами новин або телеконференції, передачею файлів FTP, пошуком файлів, розмовами в мережі, IP-телефонією, поштовими технологіями, мобільними технологіями), мобільним апаратним та програмним забезпеченням, case-технологіями, ТВ-технологіями навчання, системою керування вмістом CMS (Joomla, Word Press, Drupal, 1С: Бітрікс, MODx, AMIRO, CMS, PHP Shop) та ін.

Третьою педагогічною умовою є розвиток позитивної мотивації офіцерів до дистанційного навчання іноземним мовам. Визначальним компонентом організації навчальної діяльності є мотивація. Будь-яка діяльність людини завжди зумовлена мотивом. Погоджуємося з думкою А. Маркової [131], що мотивація навчальної діяльності існує як окремий вид мотивації. Під мотивацією до

дистанційного навчання розуміємо пізнавальні інтереси, мотиви, пізнавальні потреби як усвідомлені спонуки навчання. Мотивація до формування мовної компетентності визначається низкою факторів: самою освітньою системою, закладом, де відбувається процес навчання; організацією навчального процесу; суб'єктними особливостями того, хто навчається; суб'єктними особливостями педагога і його ставленням до слухача; специфікою навчального предмета [133]. У цьому контексті зазначимо, що стосовно нашої першої умови нас цікавить така організація формування мовної компетентності дистанційно в навчальному закладі, щоб інтерес до цього у офіцерів не зникав, а постійно підтримувався протягом дистанційного навчання. Це складно, але необхідно зробити саме у дистанційному навчанні. Цікавлять нас і мотиви вивчення мови офіцерами, ставлення їх та викладачів до засобів ДН. Важливим також є зміст формування дистанційно мовної компетентності, який повинен бути наближеним до рівня зони найближчого розвитку кожного офіцера, що передбачає диференціацію навчання, а також зміст навчання, що наближений до змісту професійної діяльності офіцера залежно від напрямку його служби, як було встановлено нами раніше [127]. Так, за результатами опитування нами офіцерів Національної гвардії України щодо мотивації вивчення іноземної мови [124] основними мотивами вивчення мови офіцерами є професійні, пізнавальні, соціальні. Це свідчить про професійну вмотивованість до вивчення мови офіцерами НГУ. Реалізація цих мотивів у ході навчального процесу спрямовує навчання у практичну площину майбутньої реалізації набутих знань у службово-бойовій діяльності. А отже, як бачимо, усвідомлення офіцерами організації освітнього процесу навчання як такого, що наближений до умов майбутньої професійної діяльності, створює позитивну мотивацію до навчання.

Ефективними для досягнення поставлених завдань можуть бути такі форми і методи активного навчання іноземним мовам.

1. Діалогізація (превалюють діалогічні форми взаємодії, педагогічне співробітництво). Ці форми і методи є можливими завдяки таким засобам

дистанційного навчання, як Big Blue Button, Teams, Zoom, Hangouts, GoogleMeet, Skype, Go To Meeting.

2. Проблематизація (системне створення проблемних ситуацій, умов для самостійного визначення і постановки пізнавальних завдань слухачами). Ці форми і методи є можливими завдяки таким засобам дистанційного навчання, як LearningApps, Playbuzz, Flip Grid, Bubble.Us, Easel.ly, Canva, Story Board That, Make Beliefs Comix, Scratch, Screencast-o-matic, Genially.

3. Персоналізація (приділення уваги особистісному спілкуванню, створення сприятливих умов для партнерства); індивідуалізація і диференціація (урахування індивідуальних особливостей та інтересів слухачів, сприяння їх особистісному розвитку). Ці форми і методи є можливими завдяки таким засобам дистанційного навчання, як Moodle, Google Classroom, Blackboard Learning System, «Прометей», Lotus Learning Space, система SMLS [143].

Задля виконання третьої педагогічної умови будемо використовувати модель мотивації, запропоновану Дж. Келлером [254], яка має назву «ARCS» і містить чотири ключові складові: увага (Attention), релевантність (Relevance), впевненість (Confidence), задоволення (Satisfaction). Розглянемо їх докладніше.

Увага. Першим і найважливішим кроком є привертання уваги слухача до курсу утримання її протягом усього періоду навчання, у той час як традиційна система очного навчання передбачає мотивацію лише як перший етап засвоєння нового матеріалу. Ефективним шляхом боротьби з нудьгою в умовах ДН має стати різноманітність типів подання навчального матеріалу: флеш-анімація; відео та аудіо; цікаві презентації; завдання у вигляді тестів, кросвордів, наведення прикладів з реального життя тощо. Пропонуємо реалізовувати такі методи активізації уваги засобами дистанційного навчання: консультативні відеоконференції у Zoom, використання мікроуроків ДН, зміна видів діяльності, проведення мультимедійних лекцій, організація роботи мікрогруп в «кабінетах» Zoom, створення форумів для спілкування із студентами он-лайн [123].

Релевантність. Постійно бути уважним не вийде навіть у

найдисциплінованішого слухача. Мотивація може знизитися, якщо слухач не буде розуміти для себе практичну цінність набутих знань. Тому дистанційні навчальні курси повинні доповнюватися поясненнями, де набуті знання і практичні навички стануть йому у нагоді. Цінність курсу підвищиться, якщо офіцер відчуватиме зв'язок між набутими знаннями і розвитком та побудовою професійної кар'єри. І тут у нагоді стануть різноманітні модульні середовища навчання (Joomla, Word Press, Drupal), відеолекції, вебінари (на платформах Free conference call.com, Zoom, Microsoft Teams, Webex, Google Hangouts, My own conference, Clickmeeting); інструменти для створення і редагування документів, презентацій, діаграм зв'язків тощо (Google Docs, Office Online, Wiki, Quip, Concept Inbox); сервіси для спільного зберігання та обміну мультимедійними файлами (Google Drive, Dropbox) та ін.

Впевненість. Підтримання впевненості слухача у власних силах є найважливішим з усіх компонентів підвищення мотивації до навчання. Потрібно постійно зміцнювати і підкріплювати впевненість слухача дистанційним навчальним курсом у тому, що він успішно опановує навчальний матеріал, виконує практичні та контрольні завдання на всіх етапах навчання. Тобто йдеться про позитивне підкріплення успіхів і гальмування помилок вчасно, створення ситуацій успіху в навчанні засобами цифрових технологій. До них можна віднести: 1) передбачення систем цифрових підказок у разі виникнення труднощів під час виконання окремих завдань, що під час виконання тестових завдань відмінно мотивує слухача поліпшити результат наявності другої спроби; 2) своєчасний і дієвий зворотний он-лайн зв'язок між викладачем і студентом, що також допомагає зберегти та підвищити мотивацію. Такий зв'язок має бути неформальним (коментарі, що надає викладач, не повинні бути шаблонними), індивідуальним і підтримуючим (потрібно створювати ситуацію успіху, навіть коли немає причин для заохочення, треба вказати на орієнтири поліпшення результатів). Доцільним у цьому контексті буде використання таких засобів дистанційного навчання, які забезпечують комунікацію з групою: Flowdock, Slack,

GoToMeeting, WebEx, Appear.in, Yammer, Skype, Hipchat та ін.

До нових тенденцій впливу нових технологій на освіту входять такі, як: переосмислення ролі педагогів – педагог має бути партнером у процесі навчання; зміщення до глибинного навчання; більш розвинене використання інформаційно-комунікаційних технологій; переосмислення системи й напрямів роботи закладу вищої освіти. У такому сенсі більш доцільною є фасилітація як здатність викладачів і слухачів у якості тьютора підтримувати навчальний процес [126].

Задоволення. Наприкінці навчального модуля, коли офіцерів очікує підсумковий контроль, збільшується обсяг навчальної інформації і накопичується втома, будь-яка мотивація йде на спад. І в цьому разі потрібно впроваджувати четверту складову мотивації, необхідно продемонструвати, що отримані результати відповідають очікуванням офіцера на початку навчання. Крім того офіцер повинен чітко усвідомлювати, що набуті знання приведуть до позитивних змін у житті і сприятимуть успішному кар'єрному зростанню. Звичайно, що важливе значення мають і такі способи мотивації, як заохочення додатковими балами, похвала за окремі види завдань тощо. Отже, для підтримання рівня задоволеності навчанням студентам пропонується використати цифрові платформи Quizlet, Kahoot, Heads Up!, TED talks та інші, які переведуть навчання у гру і певною мірою розкриють особливості використання мови в життєвих ситуаціях.

Мотивація підтримує увагу слухачів, але увага є різна. Вона може бути мимовільною, довільною та післядовільною. Для нас важливо видозмінювати увагу, щоб весь час вона працювала на засвоєння матеріалу і не втомлювала офіцерів. Довільна увага може бути у дорослих до 25 хвилин, тому пояснення більшого часу не є ефективними у дистанційному вивченні мови. В. Лозова [119] зазначає, що від педагога вимагається різноманіття форм і методів навчальної роботи щодо активізації пізнавальної діяльності. Серед них вона виділяє: виклад певного фрагмента навчального матеріалу; встановлення контакту з аудиторією; стимулювання слухачів до сприймання матеріалу; управління пізнавальною

діяльністю слухачів. Задля стимулювання мотиваційної складової навчання пропонуємо використання таких технологій дистанційного навчання: 1) технологія «перевернутого» класу: Jing, Voice Thread; 2) навчальні платформи: Khan Academy, TED Talks, Learnlogy; 3) інструменти для створення тестів та опитувальників: Hot Potatoes, Google Forms, Kahoot, Quizlett.

Наприклад, розповідь тривалістю до 25 хвилин забезпечує увагу слухачів; у ході пояснення викладач висуває певну тезу і подає систему її обґрунтування; під час проблемної лекції активізації пізнавальної діяльності слухачів сприяє запис основної думки, тез, конспектування, складання плану тощо; бесіда сприяє розвитку активності, самостійності, формуванню переконань.

Як зазначено у методичних рекомендаціях МОН [193] щодо організації дистанційного навчання, у дистанційному режимі багато видів традиційної мотивації працюють не так ефективно, як у разі очного навчання. Тому якісний зворотний зв'язок у вигляді діалогу між педагогом і слухачами є важливим у ході як письмового, так і усного он-лайн спілкування як додатковий стимул та мотивація. Особливо це стосується за умов дистанційного навчання, коли значну частину матеріалу слухачі мають проходити самостійно. І тут необхідно і важливо для збереження мотивації якомога частіше давати студентам зворотний зв'язок: відзначати успіхи, надавати ради про те, що потребує додаткового опрацювання, хвалити за помилки, якщо вони виявлені самим слухачем.

Окрім того зазначено [40], що у дистанційному навчанні найстійкішою мотивацією є внутрішня, тобто мотивація усвідомленої дії, і вона відіграє головну роль. Особливу увагу звертають на мотивацію досягнення, яка реалізується в успішності освітньої діяльності слухачів, у прагненні до поставлених цілей і виявленні наполегливості. Студенти, орієнтовані на успіх, частіше досягають своїх цілей, і в умовах дистанційного навчання особливо важливо хвалити слухачів, відзначати їхні досягнення й успіхи, навіть невеликі.

Ще одним фактором, який впливає на підвищення внутрішньої мотивації в умовах дистанційного навчання, є можливість впливати на деякі аспекти свого

навчання. Тож варто давати вибір слухачеві у тому, які завдання виконувати, у якому порядку, за яким розкладом. Це стосується організації навчання, про що йшлося вище. Можливість вибрати спосіб демонстрації опанування матеріалу підвищує мотивацію і власну відповідальність слухача за результати навчання, що сприяє прояву суб'єктності офіцера. Також за умов дистанційного чи змішаного навчання для найкращого підтримання навчальної мотивації слухачів пропонується створювати навчальні завдання за принципом *«Низький поріг, висока стеля, широкі стіни»* – це ті характеристики завдань, які найкраще підходять для дистанційного навчання (зрештою, для очного також). *«Низький поріг»* означає, що завдання доступне і досяжне для кожного студента. Ситуація успіху в поєднанні з підтримувальним зворотним зв'язком мотивує до виконання подальших завдань. *«Висока стеля»* передбачає, що завдання має кілька рівнів і не обмежує слухачів, які можуть зробити більше й краще. *«Широкі стіни»* створюють простір для власного вибору слухача, показують застосовність теми в різних ситуаціях, передбачають творчий підхід до завдання [193, с.15].

Обов'язковим етапом навчального процесу є надання й отримання зворотного зв'язку, незалежно від того, яку комунікаційну чи навчальну платформу вибрано для дистанційного навчання. Адже добрий зворотний зв'язок допомагає підтримати мотивацію слухача до вдосконалення своєї роботи і докладання більших зусиль, що позитивно впливає на результати й успішність.

На думку В. Галкіної [53], мотивація використання комп'ютерних ресурсів та електронних матеріалів під час формування іншомовної професійної компетентності військових фахівців забезпечується: 1) необхідністю надання слухачам інструкції в он-лайн режимі щодо вимог електронного курсу, включаючи й питання стосовно ефективності розподілу часу на виконання завдань; 2) необхідністю надання методичних рекомендацій щодо виконання вправ і зразків виконання завдань; 3) переконанням, що комп'ютерна програма не складна для використання та розуміння; 4) наявністю в електронному курсі логічних тематичних блоків (розділів, уроків тощо), щоб слухачі легко

орієнтувалися у навчальному матеріалі.

Дослідниця А. Маркова [131] вважає важливим етапом для успішного формування мовної компетентності етап формування внутрішніх (пізнавальних) мотивів, які зроблять сам процес навчальної діяльності для студентів важливим, цілеспрямованим і повним сенсу. Є багато методів і прийомів, які використовуються викладачами іноземної мови, для формування мотивації до навчальної діяльності. Одним із подібних дієвих прийомів є створення навчальних ситуацій з наведенням інформації, яка може зацікавити студентів. Наприклад, це може бути подання нових наукових даних, інноваційних розробок, актуальної інформації, парадоксальних фактів, незвичайних аналогій, тобто всього того, що створює певну атмосферу, привертає увагу, тим самим опосередковано викликає живий інтерес до самої навчальної дисципліни «Іноземна мова» [131].

Учена Т. Бернвальдт [14] пропонує використовувати такі методи формування пізнавальних інтересів студентів.

1. Метод створення ситуації новизни навчального матеріалу. Відчуття збагачення знаннями спонукає студентів до самовдосконалення.

2. Метод опори на життєвий досвід. Викликає у студентів інтерес, бажання пізнати сутність спостережуваних явищ.

3. Метод емоційно-морального стимулювання. Передбачає введення у зміст навчання моральних ситуацій, що викликають у студентів моральні переживання, прикладів і фактів моральності людини.

4. Метод зацікавлення. Сприяє створенню ситуації зацікавленості змістом матеріалу, який емоційно збуджує, викликаючи позитивне ставлення до навчальної діяльності.

5. Метод емоційного сплеску та заохочення. Виявляється в емоційній підтримці, підбадьорюванні, заохоченні дій студентів за допомогою слова, жестів, міміки, створенні атмосфери відкритості, довіри.

Створення атмосфери, де наявне емоційне переживання, є іншим дієвим

прийомом для формування внутрішніх мотивів. Створення емоційної атмосфери можна досягти або шляхом подолання незвичайних, парадоксальних або сенсаційних фактів, або завдяки використанню спеціальних методичних видів роботи на парах. Це можуть бути рольові ігри, ситуаційні вправи, роботи у парах (групах) тощо [169].

Є багато різноманітних прийомів і способів підвищення мотивації студентів до вивчення іноземної мови. Викладач має докласти багато зусиль для формування мотивації до дистанційного навчання іноземній мові, створити таку атмосферу, за якої вивчення іноземної мови стане пізнавальним і професійним мотивом студента. Тоді буде на практиці реалізовано особистісно-орієнтоване і студентоцентроване навчання.

Подальшим дослідженням буде експериментальна перевірка педагогічних умов формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання.

Висновки до розділу 2

На основі проведених нами теоретичних та емпіричних досліджень з проблеми можна зробити такі висновки.

1. Результати нашого дослідження показали, що стан сформованості мовної компетентності офіцерів недостатньою мірою відповідає потребам Національної гвардії України у наявності підготовленого особового складу, який можна залучати до заходів міжнародного співробітництва. Крім того у процесі проведення досліджень виявлено, що недостатній рівень сформованості МК створює певні труднощі не лише під час залучення офіцерів до професійної діяльності за кордоном, а й у професійній діяльності під час заходів міжнародного співробітництва в Україні. З'ясовано, що низка проблемних питань у мовній підготовці офіцерів свідчить про необхідність змін у змісті іншомовної освіти, методах і формах викладання, створенні різноманітних умов для вивчення

мови офіцерами.

Установлено, що труднощі мовної підготовки офіцерів НГУ (брак часу на навчання, недостатня можливість контактувати з носіями мови, складнощі із опануванням професійної термінології, недостатній словниковий запас тощо) можуть долатися через ДН. Серед особливостей мовної підготовки офіцерів виявлено, що: саме ДН найбільш потребує інтерактиву для успішного навчання спілкуванню; половина офіцерів не має позитивної мотивації до ДН іноземним мовам; дистанційне навчання потребує попередньої підготовки до його впровадження серед офіцерів і розвитку у них позитивної мотивації до його використання; потрібна цифрова грамотність офіцерів для ДН з усіх видів мовної діяльності. Напрямами поліпшення стану вивчення іноземної мови офіцерів у військових частинах НГУ в ході професійної (індивідуальної) підготовки визначено: створення різноманітних умов у НГУ для її вивчення (організаційних, педагогічних, технічних, нормативних); урахування рівня знання мови офіцерами і диференціація навчання на цій основі; удосконалення змісту і методик викладання іноземної мови відповідно до посадових обов'язків офіцерів з урахуванням специфіки службово-бойової діяльності військових частин НГУ; розвиток позитивної мотивації офіцерів до дистанційного навчання іноземним мовам; забезпечення іншомовної практики для офіцерів НГУ в щоденній діяльності та іншомовному середовищі; полікультурна підготовка офіцерів; підготовка офіцерів до ДН за допомогою формування у них цифрової грамотності тощо.

2. З урахуванням наукових досліджень з проблеми і результатів емпіричного дослідження стану сформованості мовної компетентності офіцерів Національної гвардії України у військових частинах нами було обґрунтовано модель формування мовної компетентності офіцерів НГУ в процесі ДН. Вона містить наукові підходи (системний, андрагогічний, діяльнісний, компетентнісний, інформаційний), мету, принципи (дидактичні, дистанційного навчання та дистанційного навчання іноземним мовам), зміст ДН (читання, говоріння, письмо, аудіювання), який диференційовано за напрямами СБД

офіцерів НГУ, технології (дидактичні, дистанційного навчання та ДН іноземним мовам), засоби, методи і форми (дидактичні, дистанційного навчання та ДН іноземним мовам), а також педагогічні умови її впровадження в освітній процес. Уточнено перелік засобів ДН у мовній підготовці офіцерів, технологій та платформ ДН офіцерів (для організації дистанційного навчання; для проведення відеоконференції; для оцінювання роботи аудиторії в режимі реального часу; для створення інтерактивних вправ; для створення інтерактивних навчальних застосунків, які дають змогу вести аналітику навчального процесу і реалізовувати стратегії індивідуального підходу; для створення комунікативного простору; для запису скринкастів; для створення інтерактивних відео із запитаннями, вбудованими в хід ролика; для розміщення власних роликів та надання до них доступу через Internet тощо). Вивчення стану застосування засобів і технологій дистанційного навчання у ЗВО зі специфічними умовами навчання дало змогу виявити, що у Національній гвардії України ДН можливо застосовувати в різних формах, і воно інтегровано в освітні програми та програми професійної підготовки, підвищення кваліфікації. До засобів ДН віднесено: засоби цифрових технологій, засоби роботи з інформацією (гіпертекст, мульти- та гіпермедіа), програмні засоби навчання, засоби ІКТ, засоби організації. Виявлено, що засоби ДН різняться на різних етапах засвоєння (залежно від мети їх застосування).

3. Під поняттям «педагогічні умови» формування мовної компетентності офіцерів у процесі ДН розуміємо спеціально організовані в освітньому процесі ЗВО обставини, які забезпечують вплив на формування й розвиток у слухачів усіх компонентів мовної компетентності (організаційно-мотиваційного, когнітивного, комунікативного та контрольного-оцінного). Визначено такі педагогічні умови формування мовної компетентності у офіцерів військових частин НГУ в процесі дистанційного навчання у НА НГУ: навчально-методичне забезпечення використання засобів формування мовної компетентності у офіцерів в процесі дистанційного навчання; формування цифрової компетентності викладачів щодо використання дистанційних технологій в освітньому процесі та формування цифрової грамотності офіцерів-слухачів; розвиток позитивної мотивації офіцерів

до дистанційного навчання іноземним мовам. Установлено, що педагогічні умови формування мовної компетентності офіцерів НГУ у дистанційному навчанні повинні реалізовуватися в освітньому процесі лише в комплексі, оскільки вони взаємопов'язані логічно і взаємозалежні. Окремо ці умови застосованими або використаними в іншій послідовності не можуть бути. Їх упровадження потребує зазначеної послідовності.

Вважаємо, що запропонована модель формування мовної компетентності офіцерів НГУ в процесі дистанційного навчання підвищить рівень сформованості мовної компетентності у разі впровадження сформульованих нами педагогічних умов і використання авторських методичних рекомендацій. Це потребує проведення педагогічного експерименту.

Розділ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ОФІЦЕРІВ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

3.1. Організація педагогічного експерименту

З метою перевірки висунутої гіпотези було проведено педагогічний експеримент. Його основне завдання – виявлення ефективності педагогічних умов формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання. Основою методики проведення експериментальної частини цього дослідження щодо формування мовної компетентності у офіцерів військових частин НГУ в процесі дистанційного навчання стали напрацювання Ю. Бабанського [8], С. Гончаренка [57], А. Єріної [80], І. Кринецького [110], О. Крушельницької [111], С. Максименка [129], П. Образцова [160]. Експериментальне дослідження передбачало: уточнення критеріїв, показників та рівнів сформованості мовної компетентності у офіцерів військових частин НГУ в процесі дистанційного навчання; проведення педагогічного експерименту щодо перевірки гіпотези дослідження. Гіпотеза дослідження полягала в тому, що формування мовної компетентності у офіцерів військових частин НГУ в процесі дистанційного навчання може бути ефективним у разі впровадження визначених та обґрунтованих педагогічних умов.

Методологічними засадами експериментальної роботи, за В. Горбуною, є принципи: наукової парадигми, індуктивно-дедуктивного мислення, гіпотетичного мислення, валідності висновків, об'єктивності, інструментальної адекватності [59]. Дотримання наведених принципів визначило етапи організації експериментального дослідження щодо формування мовної компетентності офіцерів військових частин НГУ в процесі дистанційного навчання, зокрема:

1) констатувальний етап: на основі результатів аналізу наукової літератури

щодо сутності, змісту та структури мовної компетентності виділити критерії, показники та рівні мовної компетентності офіцерів військових частин НГУ; підібрати діагностичний інструментарій, що відповідатиме вибраним критеріям і характеризуватиме мовну компетентність з огляду на проблему дослідження; визначити актуальний стан сформованості мовної компетентності офіцерів військових частин НГУ – учасників експериментальної роботи за допомогою вибраного інструментарію;

2) формувальний етап: упровадити у навчальний процес офіцерів НГУ, що навчалися у складі експериментальних груп, педагогічні умови формування мовної компетентності;

3) підсумковий етап: оцінити рівень ефективності впроваджених інновацій шляхом порівняння результатів повторної діагностики офіцерів контрольних і експериментальних груп; сформулювати висновки щодо змін у структурі та рівнях мовної компетентності учасників експерименту в традиційних і змінених умовах навчання.

Виділені етапи відповідають меті й завданням експериментальної роботи.

Для перевірки гіпотези і досягнення визначеної мети було проведено дослідно-експериментальну роботу на базі мовного відділу НА НГУ, який займається підвищенням кваліфікації офіцерів військових частин НГУ. Усього експериментальним дослідженням було охоплено 68 офіцерів, які виконують такі завдання: охорона громадського порядку, охорона ядерних установок, ядерних матеріалів, ВДО та СВ, охорона ДПіКУ іноземних держав, представництво міжнародних організацій в Україні, участь у здійсненні заходів, пов'язаних з припиненням збройних конфліктів, та у заходах, з припинення терористичної діяльності, участь у підтриманні або відновленні правопорядку в районах виникнення НС техногенного чи природного характеру, участь у припиненні групових протиправних дій осіб, узятих під варту, та засуджених. Усі вони навчалися на інтенсивних курсах вивчення іноземних мов Національної академії НГУ. На початку педагогічного експерименту всі офіцери мали приблизно однаковий рівень знань, умінь, мотивації тощо. Розглянемо детальніше

зміст зазначених етапів.

На констатувальному етапі (протягом 2019–2020 навчального року) було здійснено теоретичний аналіз, систематизацію і класифікацію наукових джерел за темою дисертації; визначено понятійно-категоріальний апарат, теоретичну основу дослідження. Було сформульовано гіпотезу дослідження і розроблено план педагогічного експерименту. Розроблено було й програму формувального етапу експерименту, сформовано контрольні (КГ) та експериментальні (ЕГ) групи для формувального експерименту і впровадження педагогічних умов формування мовної компетентності офіцерів військових частин НГУ. На цьому етапі з метою одержання первісних даних та виявлення динаміки мовної підготовки слухачів також було визначено критерії, показники сформованості мовної компетентності офіцерів і ефективності впровадження обґрунтованих педагогічних умов. Було виявлено, що критерії мають відповідати таким вимогам: бути об'єктивними, порівнюваними, містити суттєво важливі показники, бути стійкими протягом певного часу [195]. На констатувальному етапі педагогічного експерименту було вивчено стан сформованості МК офіцерів НГУ за такими критеріями, як: мотиваційний, контрольньо-оцінний, діяльнісно-комунікативний та змістовно-когнітивний. До участі у педагогічному експерименті на констатувальному етапі (протягом 2019–2020 навчального року) було залучено офіцерів військових частин НГУ, які навчалися на інтенсивних курсах вивчення іноземних мов в НА НГУ. Вибірка склала 68 осіб з майже однаковим рівнем сформованості МК. Констатувальний етап експерименту мав на меті виявити рівень сформованості мовної компетентності слухачів після опанування курсу іноземної мови за традиційною методикою, до впровадження наших педагогічних умов. Кількість експериментальних груп була зумовлена наявністю навчальних груп офіцерів на ІКВІМ.

Для опису результатів експериментальної роботи ми використовували такі позначення для кожної з експериментальних груп: $ЕГ_1$ – група вивчення англійської мови «В» набір II-2019 (11 військовослужбовців), $ЕГ_2$ – група вивчення англійської мови «В» набір I-2020 (10 військовослужбовців), $ЕГ_3$ – група

вивчення англійської мови «В» набір I-2021 (8 військовослужбовців), ЕГ₄ – група вивчення французької мови набір II-2019 (5 військовослужбовців), ЕГ₅ – група вивчення французької мови набір I-2020 (3 військовослужбовці), ЕГ₆ – група вивчення французької мови набір I-2021 (5 військовослужбовців), загальною кількістю – 42 офіцери.

У контрольних групах нараховувалося 26 офіцерів, серед них група вивчення англійської мови «А» набір II-2019 була позначена як – КГ₁ (7 військовослужбовців), група вивчення англійської мови «А» (набір I-2020) – КГ₂ (10 військовослужбовців) та група вивчення англійської мови «А» (набір I-2021) – КГ₃ (9 військовослужбовців) відповідно. Контрольна група навчалася за тією ж самою програмою, але без засобів і технологій дистанційного навчання.

На етапі проведення формульовального експерименту нами були вибрані слухачі ІКВІМ Національної академії НГУ 2019, 2020 та 2021 років навчання, тому що: їх освітньо-кваліфікаційна характеристика та навчальні плани подібні; навчально-методичне забезпечення однакове; на початку експерименту всі слухачі в групах мали приблизно однаковий рівень знань, умінь, мотивації тощо; режим навчання спільний; викладачі проходили майже однакове підвищення кваліфікації.

Станом до початку експерименту у вересні 2019 р. інтенсивні курси вивчення іноземних мов для офіцерів тривали 432 год під керівництвом викладача. Особливістю цих курсів було те, що навчання проводилося за змішаною технологією з використанням кореспондентського навчання, елементів медіаосвіти та інтерактивних технологій, дистанційна освіта була фрагментарною. Проте у внутрішній мережі НА НГУ вже існувала на той час система дистанційного навчання MOODLE, але з певними обмеженнями щодо користування (а саме: доступ до системи мали лише користувачі внутрішньої мережі, наповнення модулів не передбачало використання сучасних інструментів ДН, слухачі не мали можливості після завершення курсу навчання продовжувати використання навчальних матеріалів за зовнішнім доступом в мережу Академії).

У вересні 2019 р. після проведення курсів підвищення кваліфікації для викладачів іноземних мов представниками Бюро міжнародної мовної координації (BILC) тривалість навчання на ІКВІМ для офіцерів було збільшено до 540 год.

Особливістю переходу від очного навчання слухачів іноземним мовам до дистанційного стали кілька як зовнішніх, так і внутрішніх факторів: по-перше, взяття Україною вектору розвитку збройних формувань щодо досягнення взаємосумісності із формуваннями країн – партнерів НАТО; по-друге, ситуація в країні щодо обмежень вільного пересування у зв'язку із карантинними обмеженнями; по-третє, розвиток цифрових технологій, які збільшують спроможності військовослужбовців до навчання без відриву від виконання службових обов'язків; по-четверте, необхідність постійного підвищення кваліфікації офіцерами; по-п'яте, відсутність можливості залучення до очних занять.

Робоча програма ІКДН з вивчення англійської мови складається з 10 змістових модулів, які надають інформацію слухачеві щодо особливостей військового та цивільного буття. Кожен модуль вміщує заняття за темами та із завданнями для розвитку мовної компетентності, посилання на матеріали, список рекомендованої літератури та Internet-джерел, а також форми та засоби дистанційного навчання, які необхідно використовувати в ході занять та до використання яких слухачі мають бути готові.

Особливістю нової організації навчання офіцерів стало впровадження в програму навчання технологій і засобів ДН як таких, що інтенсифікують освітній процес і поліпшують якість засвоєння навчальних матеріалів. Проте теоретичного обґрунтування і методичних рекомендацій щодо такого навчання не було, викладачі не були готові до дистанційного навчання у ЗВО зі специфічними умовами навчання.

За цієї ситуації нами були визначені такі педагогічні умови формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання у НА НГУ: навчально-методичне забезпечення використання засобів формування МК у офіцерів у процесі дистанційного

навчання, формування цифрової педагогічної компетентності викладачів щодо використання дистанційних технологій в освітньому процесі та формування цифрової грамотності офіцерів-слухачів, розвиток позитивної мотивації слухача до процесу формування мовної компетентності [124].

З метою оцінювання стану сформованості МК офіцерів та результативності розроблених педагогічних умов нами виділено комплекс критеріїв і показників [127].

Таблиця 3.1

Діагностичні методики оцінювання критеріїв та показників сформованості мовної компетентності офіцерів військових частин НГУ

Компонент структури МК	Критерій	Показник	Діагностична методика
1. Організаційно-мотиваційний	Мотиваційний	Усвідомлення вимог, пов'язаних з формуванням професійної мовної компетентності	Анкетування для з'ясування мотивів вивчення іноземної мови. Спостереження
		Пізнавальний інтерес до вивчення іноземної мови	
		Прагнення до професійного розвитку, самоосвіти	
		Мотиви відповідальності	
		Мотиви реалізації особистісного потенціалу	
		Мотиви вивчення іноземних мов: професійні, соціальні, пізнавальні	
2. Когнітивний	Змістовно-когнітивний	Знання лексичних і фразеологічних одиниць згідно з окресленою тематикою, які вважаються як необхідний запас для розуміння мови під час читання та усно-розмовного спілкування	Стандартизований мовний тест відповідно до стандарту NATO STANAG 6001. Перевірочні завдання на повноту знань.
		Знання граматичних правил в обсязі нормативної граматики, основ сполучення слів, при цьому граматичні та лексичні явища розглядаються в єдності як засоби вирішення мовно-розмовних проблем	

		Знання норм і стандартів військової комунікації іноземною мовою	
		Знання засобів і прийомів установлення, підтримки та завершення мовленнєвого контакту для досягнення певної мети	
3. Комунікативний	Діяльнісно-комунікативний	Розуміння бесіди за повсякденною, суспільною і власною професійною тематикою та повне сприйняття їх змісту у безпосередньому спілкуванні (якщо розмова ведеться стандартною мовою у звичайному темпі, з невеликою кількістю повторів і перефразувань із співрозмовником, який є носієм мови без досвіду спілкування з представниками іншомовних культур)	Стандартизований мовний тест відповідно до стандарту NATO STANAG 6001
		Уміння ясно і чітко викладати думки, переконувати, аргументувати, будувати докази, аналізувати, висловлювати судження іноземною мовою	
		Здатність до вербальної інтеракції під час виконання службово-бойових завдань. Уміння розуміти слова і фрази, що звучать у несприятливих умовах (наприклад, через гучномовець на вулиці або в ситуації підвищеного емоційного напруження)	
		Уміння розуміти під час читання автентичні тексти за знайомою тематикою	
		Здатність до самостійно-пошукової професійно-комунікативної діяльності.	
		Уміння надавати у письмовій формі інформацію	
		Уміння організовувати і підтримувати діалог іноземною мовою	
4. Контрольно-оцінний	Контрольно-оцінний	Уміння свідомо контролювати результати своєї діяльності. Володіння достатнім рівнем сформованості рефлексивних умінь	Методика М. Снайдера «Діагностика оцінки самоконтролю у спілкуванні» [141]. Тест-анкета «Визначення рівнів здатності до саморозвитку й самоосвіти (О. П. Сергеєнкова)» [217].

Джерело: розроблене автором.

Аналіз рекомендацій офісу BILC та НАТО з мовної освіти свідчить, що під час оцінювання результатів оволодіння іноземними мовами відправними точками слугують цілі тих, хто вивчає мову [262]. Загальні комунікативні компетентності складаються з мовних знань і умінь слухачів (оцінюються у чотирьох сферах – читання, письмо, говоріння, аудіювання), а також їх життєвого досвіду та вміння вчитися. Саме такий підхід дає змогу виділити 5 рівнів мовної компетентності, які відповідають мовному стандарту NATO STANAG 6001: 1 (Виживання), 2 (Функціональний), 3 (Професійний), 4 (Експерт), 5 (Досконалий / Рівень високоосвіченого носія мови) [226].

Ураховуючи те, що слухачі, які проходили навчання на ІКВІМ, прибували на курси вже зі сформованим рівнем мовної компетентності, можна зазначити, що нас цікавитимуть тільки рівні: СМР 1 (Виживання), СМР 1+ (Виживання +) та СМР 2 (Функціональний) як мета навчання на курсах та показники і рівні сформованості мовної компетентності. Постає потреба виділення еталонних рівнів мовної компетентності офіцерів – високого (досвідченого), середнього (незалежного), низького (елементарного).

Визначені критерії та їх показники дають змогу виокремити три рівні сформованості мовної компетентності офіцера [226].

1. Низький рівень сформованості МК, що характеризується: знанням речень і виразів, які часто використовуються у сфері безпосередніх стосунків (наприклад, основна особиста та сімейна інформація, покупки, місцева географія, працевлаштування тощо); вміннями спілкування у простих та рутинних ситуаціях, що вимагають простого і прямого обміну інформацією за знайомою чи побутовою темами; вмінням описати у простих словах питання свого походження, найближче середовище та пояснити безпосередні потреби. Засвоєння знань на цьому рівні характеризується усвідомленим сприйняттям інформації про об'єкт засвоєння і запам'ятовування її, що виявляється у безпосередньому усвідомленні сприйнятого об'єкта або відтворенні знань про нього на репродуктивному рівні. Характерними є недостатній рівень знань іноземної мови про особливості основних видів службово-ділової взаємодії офіцерів та недостатній рівень володіння спеціальною

іноземною термінологією відповідно до військової спеціальності. Відтворення навчального матеріалу є фрагментарним. Професійні (участь у заходах міжнародного співробітництва, участь в операціях з підтримання миру та безпеки під егідою НАТО, ЄС чи ООН), соціальні (можливість повноцінного спілкування під час подорожей, почуття безпеки за кордоном) та пізнавальні (здобуття освіти за кордоном, успішне проходження мовного тестування згідно з вимогами NATO STANAG 6001) мотиви вивчення іноземної мови не є стійкими, але є усвідомлюваними. Власного професійного досвіду використання іноземної мови на службі бракує. Самоконтроль і рефлексія не є систематичними й усвідомлюваними, а тільки за згадуванням викладача. Пізнавальна діяльність характеризується нечастим проявом активності й самостійності. Пізнавальні інтереси до вивчення іноземної мови виявляються інколи.

2. Середній рівень сформованості МК, що характеризується: знанням основних ідей та простих і чітких даних зі знайомих сфер, що регулярно трапляються на роботі, у навчанні, на відпочинку тощо; навичками спілкування у більшості ситуацій, що можуть виникнути під час подорожування у місцевості, де говорять цією мовою; умінням складати зв'язне повідомлення за темами, які знайомі чи стосуються особистих інтересів, й описувати враження, події, мрії, надії та прагнення; умінням викласти й обґрунтувати свою думку та плани. На цьому рівні здійснюється засвоєння способів застосування знань за зразком, включаючи й варіації цього зразка, які легко розпізнаються, знання засвоюються на частково-пошуковому рівні. Відтворення навчального матеріалу на достатньому рівні. Професійні (участь у заходах міжнародного співробітництва, взаємодія з партнерами із підрозділів НАТО) та соціальні (перспектива отримання посади, можливість повноцінного спілкування під час подорожей, почуття безпеки за кордоном) та пізнавальні (здобуття освіти за кордоном, можливість працювати з автентичними іноземними джерелами) мотиви вивчення іноземної мови сформовані, усвідомлювані, але не діють постійно, є боротьба мотивів. Окрім того, рівень характеризується достатньою теоретичною підготовкою щодо соціокультурних, мовно-культурних та психолінгвістичних компетенцій,

наявністю певного власного професійного досвіду використання іноземної мови під час виконання службових обов'язків. Самоконтроль навчальної діяльності і рефлексія розрізняються тим, що вони виявляються не в усіх ситуаціях, але є усвідомлюваними. Пізнавальний інтерес до вивчення іноземної мови виявляється часто, але не постійно.

3. Високий рівень, що характеризується: знанням основної ідеї складних текстів за абстрактними і конкретними темами, у тому числі технічними, які стосуються спеціалізації слухача; навичками взаємодії з певною мірою побіжності та безпосередності, що робить регулярну взаємодію з носіями мови можливою без напруження для кожної із сторін; умінням робити чіткі, детальні повідомлення з багатьох питань і спроможністю викласти свій погляд на основну проблему, показати переваги та недоліки різних варіантів. Характерною є: готовність слухача творчо застосовувати засвоєну інформацію у новій, незнайомій ситуації, що демонструє вміння засвоювати знання на творчому рівні; здатність відтворювати навчальний матеріал у повному обсязі. Професійні (участь у заходах міжнародного співробітництва, в операціях з підтримання миру та безпеки під егідою НАТО, ЄС чи ООН) та соціальні (можливість повноцінного спілкування під час подорожей, почуття безпеки за кордоном) та пізнавальні (здобуття освіти за кордоном, успішне проходження мовного тестування згідно з вимогами NATO STANAG 6001) мотиви вивчення іноземної мови сформовані, усвідомлювані, є стійкий пізнавальний інтерес до вивчення іноземної мови. Крім того особливостями цього рівня є професійне оволодіння мовною діяльністю, наявність тривалого власного професійного досвіду використання іноземної мови під час виконання службових обов'язків. Самоконтроль і рефлексія характеризуються постійним контролюванням та усвідомленням особистих дій, здібностей, вчинків у всіх мовних ситуаціях.

Методичний інструментарій дослідження підбирався нами відповідно до охарактеризованих критеріїв і показників сформованості мовної компетентності офіцерів. А саме для вивчення рівня сформованості мотиваційного критерію мовної компетентності ми послуговувалися власною анкетною для з'ясування

мотивів вивчення іноземної мови, спрямованою на самооцінку учасниками експерименту особливостей їх мотивації під час вивчення іноземної мови (Додаток А).

Контрольно-оцінний критерій відображує рівень самооцінки мовної компетентності досліджуваних; з метою його вивчення ми використовували методику М. Снайдера для діагностики оцінки самоконтролю у спілкуванні, що відображує особливості мовної поведінки досліджуваних та адекватну оцінку рівня власного комунікативного контролю [141].

За М. Снайдером, високий рівень комунікативного контролю свідчить про впевненість особи та знання, де і як себе поводити, управляти виявленням своїх емоцій. Разом з тим вони утруднені у спонтанності до самовираження. Це, на нашу думку, можна пояснити віковими особливостями розвитку особистості слухачів, коли у дорослому віці вже сформовані психологічні механізми емоційного контролю.

Готовність офіцерів до кар'єрного зростання значною мірою залежить від того, наскільки вони прагнуть до самоосвіти та саморозвитку. Для з'ясування цього ми використали тест-анкету «Самооцінка здатності до самоосвіти і саморозвитку особистості» О. П. Сергеєнкової [217]. Методика дала змогу здобути точні уявлення про рівень здібностей офіцерів до самоосвіти й саморозвитку. За результатами проведення анкетування та тест-анкетування офіцерів ми дійшли висновку, що можливості самовдосконалення особистості, ефективність процесу самоосвіти та саморозвитку тісно пов'язані з тим, на які принципи і правила спирається людина у своїй життєдіяльності, а кожна людина у процесі праці і безперервного самовдосконалювання формулює принципи і правила сама для себе.

Зазначимо, що в нашому дослідженні ми використовували 3 рівні оцінки самоосвіти, оскільки вони характерні для МК. Тому в шкалі визначення рівнів цієї самооцінки ми визначили як низький рівні 1, 2, 3; як середній – рівні 4, 5, 6; як високий – рівні 7, 8, 9. Зауважимо, що дуже низького і дуже високих рівнів у офіцерів не визначено

Отримані дані вказують на те, що у більшості слухачів стан самоосвіти та

саморозвитку знаходився на рівні, дещо вищому за середній. У цих учасників наявні прагнення самотійно вчитися, проводити пошукову діяльність. Однак за певних умов ці бажання перебувають на досить низькому рівні через недостатню мотивацію до традиційної навчальної діяльності. Результати експериментальної роботи підтвердили нашу думку щодо ефективності застосування інноваційних форм, методів і засобів у професійному самовдосконаленні. В експериментальних групах, які брали участь у нашому дослідженні, відбулися помітні позитивні зміни рівнів сформованості слухачів, що було виражено показниками професійного самовдосконалення.

Змістовно-когнітивний критерій відображує основні знання для формування мовних навичок. Для визначення рівня його сформованості ми використовували методику оцінювання за стандартом володіння іноземною мовою для військовослужбовців STANAG 6001 та контрольні перевірочні завдання на повноту знань [226]. Ми враховували також опис рівнів мовної компетентності відповідно до рекомендацій BILC [262].

Діяльнісно-комунікативний критерій репрезентує вміння використовувати мовну компетентність досліджуваних, і тому для його діагностики нами застосовувалася методика оцінювання за стандартом володіння іноземною мовою для військовослужбовців NATO STANAG 6001, що дає змогу оцінити рівень МК за навичками з письма, аудіювання, читання, говоріння [226]. Ми враховували також опис рівнів мовної компетентності відповідно до рекомендацій BILC [262].

Отже, розроблений методичний інструментарій дає змогу вивчити рівень мовної компетентності офіцерів НГУ за всіма компонентами і критеріями.

Під час організації та проведення експерименту ми враховували, що всі групи навчалися за єдиними робочими програмами навчальних дисциплін. Проте завдання та вправи для самотійної роботи і лексика добиралися відповідно до напрямів службово-бойової діяльності офіцерів індивідуально.

Склад групи офіцерів був майже одноманітний: близько 51,4 % (35) респондентів віком від 30-40 років, із них до 30 років – 35,2 % (24) та понад 40 років – 13,2 % (9); кількість респондентів чоловічої та жіночої статі розподілилася на 82,3 % (56) та 17,6 % (12) відповідно. Більша кількість опитаних

уже має вислугу років понад 10 років – 61,7 % (42), від 5-10 років – 20,5 % (14) та 3-5 років – 14,7 % (10), але досвід участі в операціях з підтримання миру та безпеки під егідою НАТО, ЄС чи ООН має лише 7,3 % (5), а решта 92,7 % (63) – не має такого досвіду. Тобто лише 7,3 % опитаних мали досвід щоденного спілкування іноземною мовою в іншомовному середовищі.

За результатами оцінювання стану сформованості розвиненості МК у повсякденній діяльності переважна більшість респондентів їх визначила на рівнях А1 – 15,7 % (6), А2 – 23,5 % (16) та В1 – 52,9 % (36) і на рівнях В2 – 14,7 % (10); готовність до службово-ділового спілкування іноземною мовою під час виконання своїх функціональних (посадових) обов'язків була оцінена на рівнях А1 – 22,1 % (15), А2 – 26,4 % (13) та В1 – 33,8 % (23) відповідно і на рівнях В2 – 25 % (17); відповідно та щодо службово-ділової взаємодії в іншомовному полікультурному професійному середовищі офіцери вказали на стан сформованості МК на рівнях А1 – 14,7 % (10), А2 – 39,7 % (27) та В1 – 26,4 % (18) і на рівнях В2 – 19,1 % (13), відповідно. Можна вважати, що у офіцерів був приблизно однаковий рівень сформованості мовної компетентності в англійській і французькій мовах у групах кожного набору. Це визначалося на тестуваннях під час вступу на курси. Проте з кожним набором рівень володіння іноземною мовою був більш високий в усіх цих групах унаслідок збільшення конкурсу на курси (табл. 3.2, 3.3). Отже, групи за рівнем володіння іноземною мовою були гомогенними, але різнилися між собою.

Було отримано такі дані стосовно рівня сформованості МК в офіцерів експериментальних груп (табл. 3.2, 3.3).

Таблиця 3.2

Стан сформованості мовної компетентності офіцерів експериментальних груп на констатувальному етапі експерименту

Рівень мовної компетентності	Загальна кількість слухачів експериментальних груп за рівнями								
	низький			середній			високий		
	ЕГ ₁ , ЕГ ₄	ЕГ ₂ , ЕГ ₅	ЕГ ₃ , ЕГ ₆	ЕГ ₁ , ЕГ ₄	ЕГ ₂ , ЕГ ₅	ЕГ ₃ , ЕГ ₆	ЕГ ₁ , ЕГ ₄	ЕГ ₂ , ЕГ ₅	ЕГ ₃ , ЕГ ₆
СМР 0+ (Завчений мінімум)	4	5	4						
СМР 1 (Вживання) СМР 1+ (Вживання +)				6	4	4			
СМР 2 (Функціональний)							6	4	5

Таблиця 3.3

**Стан сформованості мовної компетентності у офіцерів контрольних груп
на констатувальному етапі експерименту**

Рівень мовної компетентності	Загальна кількість слухачів контрольних груп за рівнями								
	низький			середній			високий		
	КГ ₁	КГ ₂	КГ ₃	КГ ₁	КГ ₂	КГ ₃	КГ ₁	КГ ₂	КГ ₃
СМР 0+ (Завчений мінімум)	3	2	2						
СМР 1 (Виживання) СМР 1 + (Виживання +)				3	3	4			
СМР 2 (Функціональний)							2	4	3

Таким чином, за результатами отриманих даних визначення вихідного рівня сформованості МК офіцерів НГУ експериментальних та контрольних груп дало змогу перейти до впровадження педагогічних умов формування МК у офіцерів військових частин Національної гвардії України.

3.2. Упровадження педагогічних умов формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України

Упровадження педагогічних умов здійснювалося в такому порядку:

– упровадження у навчальний процес вивчення іноземних мов навчально-методичного забезпечення використання засобів ДН, яке забезпечуватиме всі форми освітнього процесу, види навчальних занять, форми контролю знань слухачів, що передбачені навчальним планом з урахуванням принципів навчання, специфіки завдань НГУ, а також використання різноманітних технологій дистанційного навчання, методів, форм і засобів ДН, і таке навчально-методичне забезпечення є необхідним і достатнім для організації освітнього процесу;

– формування цифрових компетентностей педагогів до викладання іноземних мов у процесі ДН через організацію участі науково-педагогічних працівників у курсах підвищення кваліфікації з формування цифрової педагогічної компетентності щодо використання дистанційних технологій в освітньому процесі, а також розвиток цифрової грамотності офіцерів-слухачів

шляхом внесення змін у робочі програми навчальних дисциплін та проведення додаткових занять у години самостійної підготовки з навчання використанню технологій та засобів ДН;

– проведення роботи зі слухачами щодо розвитку позитивної мотивації офіцерів до ДН іноземним мовам.

Етапами формувального експерименту були:

1) 2019–2020 рр., коли у НА НГУ почали використовувати навчання з елементами ДН і системою Intranet на базі MOODLE;

2) 2020–2021 рр., коли під час пандемії у НА НГУ перейшли у мовній підготовці на ДН і почали використовувати Internet-технології з обмеженням для офіцерів.

Інтенсивні курси вивчення іноземної мови станом до 2019 р. були розраховані на 430 навчальних годин під керівництвом викладача. З огляду на специфіку навчання у ЗВО зі специфічними умовами навчання переважну більшість занять проводили в очній формі та аудиторно. Отже, і іноземну мову на курсах також вивчали аудиторно. Такі заняття ґрунтувалися на загальнодидактичних принципах: науковості, доступності навчання, наочності у навчанні, зв'язку теорії з практикою, систематичності навчання, системності, міцності засвоєння знань, індивідуального підходу до слухачів, самостійності й активності, виховання у процесі навчання, позитивного емоційного фону навчання, поваги до особистості слухача, оперативності знань, цілеспрямованості педагогічного процесу, навчання на високому рівні труднощів.

Для цього періоду притаманним є використання загальнодидактичних технологій навчання, а саме: традиційного навчання, проблемного навчання, ігрового навчання, колективного навчання та ін.

У цей період для підвищення мотивації слухачів використовували загальнодидактичні методи (розповідь, пояснення, бесіда, робота з підручником, книгою, ілюстрація, демонстрація, самостійне спостереження, пошук, вправи, практичні роботи, екскурсії, заучування матеріалу підручника, використання засобів мистецтва, експеримент, застосування знань за нових умов, творчі усні

та письмові роботи, дослідницька робота, повторення тощо), методи стимулювання та мотивації, контролю і самоконтролю, але методи підвищення мотивації до ДН не використовувалися. Крім того використовували традиційні методи для вивчення іноземних мов [безпосереднього (прямого), граматико-перекладного та лексико-(текстуально)-перекладного, аудіолінгвального, аудіовізуального, комунікативного та ситуативного]. Поряд із цим використовували методи класно-урочної форми: індивідуальні, фронтальні, колективні та у складі групи. Освітній процес було організовано з використанням традиційних засобів навчання – посібників та підручників («Campaign», «Cutting Edge», «Career Paths. Command and control», «Police. Career Path» та ін.), словників та таких ТЗН, як лінгафонна лабораторія з можливістю прослуховувати записи на аудіокасетах і переглядати відеоматеріали та кінофільми на відеокасетах за допомогою відеомагнітофона та телевізора, а також супутникового телебачення.

3.2.1. Навчально-методичне забезпечення використання засобів формування мовної компетентності у офіцерів в процесі дистанційного навчання

Як уже було зазначено вище, з 2019 по 2020 рр. у мовному відділі НА НГУ запроваджувалася інноваційна для військової освіти технологія – «навчання з елементами дистанційного навчання», яке передбачало розвиток навчально-методичного забезпечення також. На базі такого виду навчання згодом у 2020–2021 рр. упровадили повноцінне дистанційне навчання. Об'єднанням у навчальному процесі кількох способів, форм і методів навчання (очного та дистанційного; синхронного та асинхронного; формального та неформального) і самоосвіти було створено нові вимоги для НПП щодо розвитку НМЗ.

Ефективна інтерактивна взаємодія викладача і слухача, слухачів між собою до 2019 р. відбувалася лише під час занять та консультацій у години самостійної підготовки, із 2019 р. комунікація вже розширюється за допомогою електронної пошти та чату, а вже з 2020 р. із упровадженням дистанційного навчання слухачі отримують можливість взаємодії за допомогою телеконференцій,

електронної пошти, дискусій, чатів, форумів та блогів протягом усього періоду вивчення навчального курсу.

Система оцінювання знань слухачів, яка включає критерії оцінювання навчальної діяльності та форми і види контролю до 2019 р., відбувалася за традиційною методикою. До системи входили: попереднє, поточне, тематичне, підсумкове оцінювання традиційними способами – опитуванням, аналізом письмової роботи із виставленням оцінок у журнал обліку занять. Із 2019 р. формат оцінювання дещо змінюється, і поряд із загальнодидактичними формами оцінювання з'явилася можливість автоматизувати процес оцінювання слухача шляхом оцінювання в тестовому вигляді в електронній формі, а вже з 2020 р. із упровадженням дистанційного навчання оцінювання слухачів змінюється докорінно – запроваджуються оцінювання за допомогою дистанційних платформ Google Forms, Portfolio та інших, упроваджуються такі ігрові елементи, як нагороди, бєджі, бали, рейтинг та рівні.

Як приклад можна навести навчально-методичне забезпечення заняття 1.3, яке проводилося у цей період.

Таблиця 3.4

Приклад навчально-методичного забезпечення заняття 1.3 із ІКДН з англійської мови

Назви змістових модулів, занять та навчальних питань	Кількість годин		
	усього	у тому числі	
		практичні заняття	самостійна підготовка
Змістовий модуль 1 Army daily life			
Заняття 3. People around us 1. Введення нової лексики через складання карти слів: [CE-Int, р. 8, Ex. 1], MindMeister (https://www.mindmeister.com/ru) 2. Розвиток навичок аудіювання і говоріння: [CE-Int, р. 8, Ex. 2], Youtube (https://www.youtube.com/watch?v=rTQRyFDY4Lo). 3. Розвиток граматичної компетенції: <i>Present Simple vs Present Continuous</i> [CE-Int, р. 8, 9, Ex. 1-4]. 4. Відпрацювання нового граматичного матеріалу у мовленні: [CE-Int, р. 9, Ex. 4a]. 5. Розвиток навичок писемного мовлення: повсякденні нотатки [CE-Int, р. 8-9, Ex. 4b].	2	2	

Самостійне опрацювання:			
Виконання вправ на закріплення граматичної теми <i>Present Simple vs Present Continuous</i> [16, р. 3-10, Ех. 1-21], [СДН: мовний відділ (ivc.com)]	1		1

Інтенсивний курс з вивчення англійської мови в процесі дистанційного навчання – це лінійна послідовність програмних модулів, розроблених за попередньо визначеними навчальними темами. Інтенсивний курс з вивчення англійської мови в процесі ДН створено за допомогою платформи дистанційного навчання Google Classroom з використанням засобів ДН.

З огляду на появу у навчальних аудиторіях більш сучасних ТЗН (телевізори із доступом в Internet, комп'ютери, інтерактивні дошки, проєктори тощо) зміни в робочі програми стали неминучі, і в методичне забезпечення були додані вже розроблені викладачами інтерактивні презентації навчального матеріалу, підшуковувалися різноманітні Internet-ресурси з тематичними аудіо-, відеоматеріалами. Слухачі отримали доступ до навчальних матеріалів, що були в електронній базі бібліотеки Академії, серед яких розроблені викладачами збірники вправ, навчальні посібники, навчально-методичні тематичні розробки за робочою навчальною програмою.

Завданнями ІКДН з вивчення англійської мови було визначено: професійний та особистісний розвиток кожного слухача; формування пізнавальних інтересів слухачів, посилення їхньої внутрішньої мотивації до вивчення іноземної мови; подолання психологічного бар'єру в застосуванні іноземної мови в іншомовному середовищі; надання знань, умінь та навичок, необхідних для успішного виконання завдань із застосуванням інструментарію іноземної мови; формування здатності до міжкультурної комунікації; формування здатності та готовності слухача аналізувати й оцінювати ситуації спілкування, приймати належне рішення щодо мовної поведінки; забезпечення засвоєння і використання нового лексичного матеріалу в практиці; формування навичок усного зв'язного мовлення; забезпечення засвоєння нового граматичного матеріалу, використання його у мовленні; розвиток мовних навичок в аудіюванні;

розвиток навичок зв'язного мовлення в письмі; розвиток критичного мислення, уміння висловлювати власну точку зору, обґрунтовувати її; розширення, поповнення фонових знань слухачів; формування умінь, щоб слухач міг якомога швидше знайти необхідну інформацію із застосуванням новітніх інформаційних технологій; розвиток у офіцерів уміння відфільтровувати в інформації тільки актуальну та корисну; формування умінь опрацьовувати, обробляти, редагувати інформацію застосовуючи сучасні інформаційні технології; формування умінь аналізувати інформацію, помічати закономірності і, використовуючи їх, прогнозувати й робити висновки; формування умінь користуватися новими інформаційними технологіями та програмним забезпеченням; формування умінь генерувати власні оригінальні думки та ідеї; формування навички безпечної поведінки в Internet; розвиток навичок дотримання етики роботи з інформацією; розвиток у слухачів умінь і навичок самостійної роботи та виховання в них самостійності як риси особистості; сприяння усвідомленню власної відповідальності офіцерів за результати свого навчання та за власну поведінку в мережі; сприяння розвитку критичного мислення та рефлексії.

Дистанційні навчальні курси 2019–2020 рр. та 2020–2021 рр. відрізнялися наявністю систем Intranet та Internet; появою в 2020 р. у дистанційному навчальному курсі завдань на цифрову грамотність слухачів; новими типами завдань для самостійної роботи, розрахованими на користування он-лайн ресурсами, що потребували цифрової грамотності офіцерів; проведенням частини занять викладачами на базі он-лайн ресурсів, які вони самостійно добирали до теми; тим, що рекомендаціями до вивчення курсу стало використання традиційних засобів навчання он-лайн поруч із цифровими ресурсами.

Предметом інтенсивного курсу з вивчення англійської мови в процесі ДН є англійська мова – як засіб іншомовного спілкування, отримання й оброблення необхідної інформації з іншомовних професійно спрямованих джерел та як інструмент подальшого професійного розвитку офіцерів. Аналогічний інтенсивний курс французької мови містив такі ж самі зміни.

Навчально-методичне забезпечення інтеграції в освітній процес

розробленого ІКДН з вивчення англійської та французької мов містило посилання на інструменти, що надали можливість викладачам організувати, а офіцерам-слухачам – досягати рівня володіння іноземною мовою, необхідного для ефективного виконання завдань в іншомовному середовищі завдяки використанню іноземної мови. Ці інструменти добиралися нами в кількох варіантах до кожного заняття для вибору викладачем оптимального до теми і мети заняття в конкретній групі. Надавалися посилання і на методики використання цих інструментів (Додаток Б). До змісту традиційного навчально-методичного забезпечення ІКДН можна додати ще:

1) технології мультимедіа та електронні підручники із засобами навігації (пошук, гіперпосилання, закладки, примітки тощо). Так, під час заняття «Terrain analysis» слухачам за допомогою проєктору демонстрували різноманітні ілюстрації характеристик місцевості, які необхідно було, своєю чергою, описати і дати характеристику;

2) ресурси мережі Internet, тематичні каталоги, пошукові системи, електронні каталоги та енциклопедії, освітні тематичні електронні видання. Наприклад, під час заняття «How gadgets work» слухачам надавалося посилання на ресурс, який містив опис того чи іншого девайсу, і цей опис необхідно було вміти перекласти українською або навпаки;

3) засоби комунікації (чати, форуми, платформи спілкування). Використання таких засобів, як Facebook Messenger чи Hangouts Chat і Hangouts Meet під час вивчення теми «Keep talking», дало змогу викладачеві та слухачам обмінюватися думками одне з одним;

4) програмні продукти для тестування і перевірки знань (сервіс My Test XPro, Google Forms тощо). Наприклад, за допомогою такого засобу он-лайн опитувань, як Mentimeter, слухачі висловлювали свої думки у вигляді хмари зі слів під час вивчення теми «The happiness formula»;

5) професійно-орієнтовані програмні продукти для навчання іноземній мові: Busuu, LinguaLeo, Lang-8, Kahoot, Pocket, Studyblue, Animoto, Words With Friends, Grammar Up, ENpodcast, HeadsUp!, Lingvo словник, BBC Learning English,

British Council Learn English, Duolingo, Lingualeo, engVID, Memrise, TEDtalks, Loyalbooks, FlipGrid, IXL та ін.; он-лайн ресурси для навчання англійській мові Британської ради [розповіді про Британію – Britain is great; вправи на розвиток аудіювання та лексики: Word on the street (рівні B1, B2); Big City Small World (рівень B1); Audio zone; How to ... section; вправи на розвиток говоріння – Practicing vocabulary; вправи на розвиток читання: Magazine articles, Entertaining short stories; вправи на розвиток граматики: Grammar; Practicing grammar; Vocabulary, spelling and grammar games; вправи на розвиток усіх мовних компетентностей – Developing skills: listening, reading, writing, speaking; вивчення різних тем з використанням відеофільмів – Videozone; вправи на практичне використання мови – Podcasts]; Internet-ресурси: «Cambridge University Press» (англ.), «Oxford University Press» (англ.), «IFprofsUkraine» (фр.), «Francophonie en Ukraine» (фр.), «l'Institut Français d'Ukraine» (фр.) та ін.

Наприклад, такий он-лайн ресурс, як TED talks, стає у нагоді під час опанування нової лексики, коли слухачі ознайомлюються із словами, які прозвучать у промові, опрацьовують їх у контексті, а потім переглядають TED Talk. І це було реалізовано в темі «Domestic violence» із прослуховуванням промови Leslie Morgan Steiner «Why domestic violence victims don't leave».

Або викладач рекомендує використовувати застосунок Duolingo під час вивчення матеріалів за темою «Describing everyday objects». При цьому використовується технологія гейміфікації, коли Пташка нагадує вам про урок англійської, щоб ви не втратили бали, які отримаєте за 10 днів занять поспіль.

Інтенсивний курс дистанційний навчальний з вивчення англійської та французької мов розроблені з урахуванням потреб офіцерів військових частин НГУ для підвищення рівня мовної компетентності, специфіки завдань НГУ та необхідності реалізації прагнення офіцерів до взаємодії із представниками країн-партнерів із використанням робочих мов країн НАТО.

Окрім того нами застосовувався принцип адаптивності та досвіду навчання, що зробило дистанційний навчальний курс гнучким і означало пристосованість форм і засобів ДН окремого заняття до індивідуальних можливостей слухачів

(до рівня знань і умінь, психологічних особливостей тощо); це важливо, передусім, унаслідок його спрямованості на індивідуалізацію навчального процесу.

Як приклад можна навести навчально-методичне забезпечення заняття 2.6, яке проводилося у ці періоди (2019–2020 рр. та 2020–2021 рр.).

Таблиця 3.5

**Приклад навчально-методичного забезпечення заняття 2.6 із ІКДН
з французької мови**

Назви змістових модулів, занять та навчальних питань	Кількість годин		
	усього	у тому числі	
		практичні заняття	самостійна підготовка
Заняття 6. Ma famille 1. Введення нової лексики за темою [4, с. 125–128]. (MindMeister (https://www.mindmeister.com/ru)) ¹ . 2. Читання та переклад тексту «Ma famille» [4, с. 128–129]. (Youtube (https://www.youtube.com/watch?v=rTQRyFDY4Lo)) ² . 3. Виконання лексичних вправ [4, с. 129–135] Bonjour de France (Apprendre le français – Cours et exercices gratuits avec Bonjour de France). 4. Розвиток навичок аудіювання за темою [30]. IFprofsUkraine (https://ua.ifprofs.org/). 5. Розвиток навичок усного мовлення: розповідь про свою родину на основі прочитаного тексту [4, с. 128–129]. (https://kit-francais.glideapp.io/).	4	4	
Самостійне опрацювання: Вивчення лексичних одиниць за темою заняття [4, с. 125–128]. Вивчення Internet-ресурсу https://enseigner.tv5monde.com	2		2

Примітки: 1. [MindMeister] – інструмент для періоду 2019–2020 рр. під час навчання з елементами дистанційного навчання.

2. [Youtube] – інструмент для періоду 2020–2021 рр. під час повноцінного дистанційного навчання.

Перевірити знання після опрацювання матеріалів змістового модуля можливо за допомогою інструментів для створення тестів та опитувальників, які може використати викладач за бажанням: Hot Potatoes, Google Forms, Kahoot, Quizlett.

Навчально-методичне забезпечення було оновлено за такими складовими:

– навчально-методичний матеріал (до 2019 р. – паперові підручники,

аудіо- та відеокасети; із 2019 р. з'являється можливість користуватися цифровими версіями підручників та аудіозаписів у локальній мережі НА НГУ, але тільки з комп'ютерів Академії; з 2020 р. слухачі отримують можливість доступу до он-лайн підручників та іншого навчального матеріалу з будь-якого місця та будь-коли);

– наявність структурних елементів процесу вивчення дистанційного навчального курсу: практичні заняття, самостійна робота, підсумковий контроль, методичні рекомендації до самостійної роботи (до 2019 р. навчальний процес структуровано відповідно до навчальних модулів і його послідовність є сталою; із 2019 р. із доступом до локальної мережі НА НГУ з'являється можливість слухачам самостійно опановувати навчальні модулі не за програмою; з 2020 р. з урахуванням специфіки дистанційного навчання слухачі отримують можливість самостійно вибирати послідовність вивчення навчального матеріалу в межах навчальної програми);

– система проміжного і підсумкового тестового контролю та навчальної діяльності студентів (залишається майже незмінною, адже тестовий контроль реалізується відповідно до стандарту NATO STANAG 6001 і проводиться в аудиторії за присутності викладача; наразі питання щодо автоматизації процесу тестування за стандартом NATO STANAG 6001 на стадії вирішення).

Отже, НМЗ дистанційного навчального курсу розрізнялося в змісті ІКДН, завданнях і ресурсах для самостійної роботи, вимагало нових методичних рекомендацій щодо організації дистанційного навчання у мовному відділі під назвою «Методичні рекомендації з дистанційного вивчення іноземних мов офіцерами Національної гвардії України». Їх зміст було розроблено нами. Він складався з визначення поняття про мовну компетентність офіцерів НГУ, розкриття моделі дистанційного навчання іноземним мовам у НГУ, висвітлення педагогічних умов формування мовної компетентності офіцерів НГУ і безпосередньо – самих засобів ДН у формуванні мовної компетентності офіцерів НГУ.

Особливістю цих методичних рекомендацій було те, що вони вперше

враховували особливості ДН іноземній мові офіцерів на різних етапах засвоєння із виділенням видів мовної діяльності (читання, письма, аудіювання та говоріння) офіцерів. Розкриємо зміст цих методичних знахідок (Додаток Б).

З урахуванням нашого досвіду міжнародного підвищення кваліфікації нами були виділені такі засоби ДН і відповідно технології ДН іноземній мові на етапі застосування знань на практиці.

1. Асинхронні засоби: електронна пошта (AOL Mail, Outlook Mail, Gmail, ProtonMail, iCloud Mail, Yahoo! Mail), блоги (<http://englishwithtwist.com/blog/>, <https://www.quickanddirtytips.com/grammar-girl>, <https://www.myenglishteacher.eu/blog/>, <https://www.thoughtco.com/esl-4133095>, <https://www.espressoenglish.net/english-tips-blog/> [287]), форуми (Conversation Exchange, The Mixxer, Italki, Easy Language Exchange, We Speak, My language exchange, Omegle, InterPals, LingQ [288]), Twitter, відеоподкасти (Learn English Podcasts, The language we speak, 6 minute English, Global News Podcast, Voice of America Podcast [224]) та аудіоподкасти (The English We Speak, Podcasts in English, EnglishClass101 by Innovative Language, Elementary Podcasts by the British Council, Splendid Speaking, Better at English, Voice of America Learning English, Business English Pod, Culips ESL Podcast, ESL Pod, Luke's English Podcast [47]).

2. Синхронні засоби: чати (italki, Speaky, HelloTalk, Polyglotclub, MeetUp, Couchsurfing, Lang-8 [225]), Skype, Yahoo Messenger, Internet Relay Chat (IRC – Internet-посиденьки), ICQ та Instant Messenger, а також відеоконференцзв'язок (Skype, Yahoo Messenger, CUSeeMe та MS NetMeeting, Proficonf, Zoom, Appear.in., ooVoo, Uber conference, та Google Hangouts), інтерактивні дошки (Jamboard та Miro) тощо [107].

Хоча наведені засоби Internet-комунікації в Україні з'явилися нещодавно, у світовій практиці навчання іноземній мові вже накопичено певний досвід їх використання у навчальному процесі. Дафна Гонзалес, професор університету Саймона Болівара в Каракасі (Венесуела), виокремлює 5 видів педагогічного чату:

1) чат за вільною темою (free topic chat); основне завдання – це практика говоріння, аудіювання та письма мовою, яка вивчається, наприклад: з допомогою

веб-сайту або застосунку мобільного пристрою (ICQ, Skype, Yahoo! Messenger, AOL Instant Messenger) слухачі мали можливість швидко, як синхронно, так і асинхронно, передавати текстові, аудіо- та відеофайли одне одному та викладачеві за темою;

2) чат, спрямований на вирішення певного навчального завдання (collaborative task-oriented chat), наприклад: створений закритий чат лише за певною навчальною темою «Keep talking» використовувався викладачем для опанування цієї теми з метою отримання практики спілкування за визначеною темою;

3) чат-семінар або чат-презентація (academic seminar or presentation chat), наприклад: під час презентування матеріалів за темою «Structure of the United Nation system» слухачі мали можливість он-лайн за допомогою цього інструменту задавати питання або коментувати виступ доповідача, а доповідач, своєю чергою, пізніше мав можливість відповісти на всі питання та коментарі;

4) чат, спрямований на відпрацювання певного матеріалу або дії (practice chat), зокрема чат-інтерв'ю, наприклад: створений викладачем чат за допомогою вже зазначених ресурсів для спілкування зі слухачами на період ІКДН був корисним не тільки для опанування навчального матеріалу, а і для вирішення організаційних питань всередині групи щодо навчального процесу;

5) оцінювальний чат (evaluation chat), спрямований на контроль і оцінювання ступеня засвоєння того чи іншого матеріалу.

Засоби асинхронної комунікації – це Internet-засоби, які дають змогу обмінюватися інформацією із певною часовою затримкою (форуми, електронна та відеопошта, сайти, блоги, Wiki тощо).

Науковиця О. Стрикун [213] виділяє 3 типи блогів, які можуть використовуватись у навчанні мовних дисциплін, які і ми використовували на практиці ДН.

1. The tutor blog: підтримується викладачем, на кшталт <http://juliayats.blogspot.com/>. Наприклад, протягом весни 2021 р. викладач з групою з десяти слухачів вели блоги в Livejournal. Слухачі зустрічалися он-лайн

декілька разів на тиждень протягом 14 тижнів під час ІКДН. Викладач організував щотижневі заходи із Google Classroom, які склалися з ведення блогів, перегляду, сканування, читання, письма та вивчення словника, граматики, синтаксису, написання речень, об'єднання речень, виправлення речень, редагування тощо. Ведення блогу припинилося із закінченням терміну навчання.

2. The class blog: підтримується спільними зусиллями викладача і студентів. Наприклад, викладач і слухачі писали в основну область блогу свої думки щодо теми заняття. Викладач використовував цей блог як простір для спільної дискусії, позааудиторного розширення групи. Слухачі були заохочені до більш глибокого письмового роздуму над темами, які розглядаються на занятті. Слухачі отримали більше почуття свободи й участі, ніж за допомогою блогу викладачів.

3. The learner blog: підтримується студентами особисто. Наприклад, викладач за допомогою цього ресурсу створював кожному слухачеві окремий блог з метою створення особистого Internet-простору слухача. Слухачі були заохочені часто писати про те, що їх цікавить, а також розміщувати коментарі у блогах інших слухачів.

Шляхом використання таких мультимедійних засобів комунікації, як Chinswing (<http://www.chinswing.com>), Gabmail (<http://www.freegabmail.com>) і Vaestro (<http://www.vaestro.com>), можна організувати форуми англійською мовою для студентів як нашої країни, так і інших країн із студентами англомовних країн.

Використання таких месенджерів, як Viber та What's App, ZOOM, забезпечує дистанційну взаємодію в індивідуальних формах роботи під час відпрацювання і перевірки письмових завдань, а також feedback – між учасниками діалогу.

За допомогою інструментів для відеоконференцій, таких, як ZOOM, Viber і Skype, слухачі могли завантажити план уроку, навчальний посібник, відеозапис та прослухати його чималу кількість разів, стати учасником професійного або наукового дискурсу, надіслати виконання лексико-граматичного завдання у письмовій формі й отримати завдання з роботи над помилками.

Використання інтерактивних методів навчання спонукало не лише слухача, але й викладача до постійної творчості, сприяло розвитку критичного мислення, орієнтувало на пошук унікальних прийомів та методів забезпечення інформацією, її опрацювання та засвоєння, добору варіантів методичного забезпечення ІКДН.

Для навчання різним видам мовної діяльності нами було рекомендовано такі технології ДН: Busuu (говоріння), Lingua Leo (аудіювання та читання), Lang-8 (навчання письму іноземною мовою), Studyblue (створення діджитальних наборів карток, правил використання тестів), Animoto (створення творчих проєктів), Words With Friends (тренування у словотворенні), Grammar Up (питання на граматику), British Council Learn English (на сайті можна вивчати граматику, лексику, розвивати навички з письма та вимови), Loyal books (бібліотека безоплатних електронних та аудіокниг різними мовами для збільшення свого словникового запасу).

На етапі контролю, самоконтролю і самооцінки викладач отримує інформацію щодо результатів навчання, аналізуючи яку вносить необхідні корективи в хід навчально-виховного процесу. Як відомо, на різних етапах навчання використовуються різноманітні види контролю: попередній, поточний, тематичний, підсумковий, а також форми його організації.

Як форми контролю в дистанційному навчанні ми використовували дистанційні іспити, співбесіди, практичні, курсові та проєктні роботи, комп'ютерні системи тестування в індивідуальній, груповій і фронтальній формах. У дистанційному навчанні контроль реалізується у двох формах – самоконтролю, який супроводжує весь навчальний процес, і звітного контролю, який формує висновки щодо якості навчання.

На думку Н. Твердохлебової [216], у дистанційному навчанні засоби контролю засвоєних знань і засобів пізнавальної діяльності, здібностей, умінь використовувати набуті знання на практиці повинні мати систематичний характер. Контроль і самоконтроль мають пронизувати весь дистанційний курс з метою керування навчальним процесом і постійного формування у студента впевненості у собі, своїх здібностях, спроможностях та подальших досягненнях.

Це визначає творчу спрямованість, яка повинна бути притаманна контролю у навчанні взагалі й у дистанційному навчанні зокрема, згідно із цілями контролю. Найбільш розповсюджений засіб контролю у дистанційному навчанні – це програми для контролю, які можуть бути кількох видів: контролюючі, тренажерні та навчально-контролюючі. Комп'ютерне тестування, з одного боку, максимально активізує роботу студентів, дає їм змогу виконувати завдання за індивідуальними планами, а з іншого, – спрощує завдання викладача, залишаючи йому час на індивідуальну роботу зі студентами.

Так, говоріння слухачів можливо оцінювати через усне он-лайн опитування; читання, аудіювання й письмо – через тести он-лайн. Отже, процедура контролю в процесі навчання виконує функцію констатації факту з метою отримання якісного рівня готовності слухача. Наприклад, викладач за допомогою одного із засобів оцінювання он-лайн Майстер-Тест, LearningApps, Online Test Pad, Class Marker, Classroom, Quizizz, Kahoot проводив он-лайн тестування з навчальною метою, вибираючи тестовий матеріал відповідно до рівня кожного слухача.

Нове методичне забезпечення ДН іноземним мовам офіцерів було запропоновано викладачам мовного відділу НА НГУ та іншим ЗВО зі специфічними умовами навчання [145].

3.2.2. Формування цифрової компетентності викладачів щодо використання дистанційних технологій в освітньому процесі та формування цифрової грамотності офіцерів-слухачів

Можна зазначити, що у період до 2019 р. з огляду на те, що цифрові технології у навчанні не використовувалися НПП Академії, потреба у формуванні у них цифрової педагогічної компетентності була незначна.

Проте, починаючи із 2019 р., питання розвитку цифрової грамотності та цифрової культури НПП мовного відділу Академії стає досить гостро у зв'язку з появою змішаного, а з 2020 р. – дистанційного навчання. Викладачі брали участь

у підвищенні кваліфікації в різних установах і формах, а потім за технологією «рівний-рівному» ділилися новими знаннями з колегами.

Викладачі набували знання на курсі із цифрової грамотності «Цифрова грамотність державних службовців на базі інструментів Google» про використання інформаційних технологій на базовому рівні, тобто відбувався процес усвідомлювання потенційних переваг ІКТ в аудиторії та порядку організації ІКТ у навчальному середовищі й використання технологій для впровадження навчання протягом усього життя з метою подальшого професійного розвитку. Педагогів учили: формулювати, яким чином їх заняття відповідають і підтримують інституційну (національну політику); аналізувати державні стандарти і навчальні програми та визначати спосіб використання ІКТ для досягнення цілей навчання; вибирати ІКТ для підтримання конкретних методик викладання і навчання; визначати функції апаратних компонентів і загальноприйнятих програмних застосунків і здатності їх використовувати; організації персонального освітнього середовища, що підтримує різні методики навчання з ІКТ.

З часом викладачі отримували цифрові компетентності, які дають їм змогу створювати навчальні середовища, орієнтовані на слухача, і забезпечити кооперацію, співпрацю й уміння навчатися у національних та глобальних мережах спільнот педагогів. Освітняни навчалися: інтегрувати ІКТ у зміст навчальних дисциплін, викладання й оцінювання; сприяти розвитку навчального середовища, в якому слухачі з використанням ІКТ можуть демонструвати майстерність; поєднувати різноманітні цифрові інструменти і ресурси з метою створення інтегрованого цифрового навчального середовища для підтримання навичок мислення і вирішення проблем слухачів; використовувати цифрові засоби для спільного навчання, управління; адмініструвати процес навчання; використовувати професійні мережі для підтримання власного професійного розвитку. Уся ця робота проводилася до 2019 р., але вона була неактивною, без виявлення потреб викладачів у змішаному та дистанційному навчанні. Тому у ході підвищення кваліфікації акцентувалося більш на методиці викладання

іноземних мов традиційними технологіями, методами, формами та засобами. Педагоги мали можливість проходити курси «Методика викладання англійської мови» при Британській Раді, «Мовна підготовка як складова програми військового співробітництва», що організована МО Канади, а також відвідувати воркшопи з удосконалення техніки перекладу у Європейському центрі дослідження проблем безпеки Джорджа С. Маршалла (Німеччина) та при МО Грузії.

Підвищення кваліфікації викладачів здійснювалося системно відповідно до моделі ДН іноземних мов з 2019 р. більш активно.

Основним курсом підвищення кваліфікації для НПП, який дав поштовх у змінах на Інтенсивних курсах викладання іноземних мов, був семінар влітку 2019 р., організований Bureau for International Language Coordination (BILC). На цих курсах іноземні експерти надали педагогам матеріали щодо інтенсифікації освітнього процесу, порядку оцінювання та тестування слухачів, а також наголосили на зворотному зв'язку зі студентами.

Так, з дидактики і методики викладання у ЗВО у 2019–2020 рр. викладачі навчалися на курсах НА НГУ «Підвищення кваліфікації НПП і ПП з удосконалення освітнього процесу» [177], де розглядалися інтерактивні методи викладання з метою навчити викладачів вибирати і використовувати інтерактивні методи навчання для досягнення мети заняття, а також методи оцінювання для виміру ефективності заняття, ефективного планування занять. Темами занять були: «Навчання дорослих», «Таксономія Блума», «Активне та інтерактивне навчання», «Методи інтерактивного навчання: дискусія, метод кейсів, ігрові методики тощо», «Оцінювання в навчальному процесі», «Критерії оцінювання», «Тестування», «Оцінювання діяльності викладача», «Зворотне планування заняття», «Формулювання цілей», «Написання плану заняття».

Викладачі також підвищували професійні вміння на курсі «Інструменти фасилітації для проведення ефективних навчальних заходів в он-лайн форматі», де педагогів навчали фасилітації, виділенню її відмінностей від традиційної роботи з групами, інтегруванню фасилітативного підходу в освіту, формуванню

навичок та компетенцій фасилітатора навчальних заходів, створюванню емоційного зв'язку і розвитку соціальних навичок через залучення та рефлексію.

Крім того викладачі навчалися на курсі «Медіаграмотність для освітян», де вчилися розрізняти психологічні засади медіаграмотності, використовувати можливості медіа для професійної діяльності та застосовувати світовий і український досвід медіаосвіти.

У 2020–2021 рр. окремим блоком було підвищення кваліфікації освітян з дистанційного навчання на низці курсів.

1. «Кадрове забезпечення освітньої діяльності ВВНЗ» [90], що організовані для викладачів-початківців, де одним із напрямів підготовки були форми і методи навчання, підготовка до проведення занять. Викладачів навчали проектуванню навчального процесу і підбору оптимальних методів, форм та засобів його здійснення, а також ефективному плануванню занять. Темами занять були «Форми й методи навчання у закладах вищої військової освіти» та «Методичні основи підготовки до проведення різних видів навчальних занять». Іншим напрямом підготовки молодих викладачів, який нас цікавить, були інноваційні освітні технології. І тут освітян навчали вмінням: аналізувати, добирати і використовувати інноваційні освітні технології відповідно до навчальної дисципліни; вибирати і використовувати інтерактивні методи навчання для досягнення мети заняття за такими темами, як «Активне та інтерактивне навчання», «Методи інтерактивного навчання: дискусія, метод кейсів, ігрові методики тощо», «Методика і принципи побудови електронних та інтерактивних анімованих презентацій для проведення навчальних занять».

2. «Використання дистанційних засобів навчання для підготовки фахівців спеціальностей психологія та правоохоронна діяльність на прикладі платформ Zoom та Moodle» та «Інноваційні форми сучасної освіти на прикладі платформи Google Meet, Google Classroom» як найбільш поширених платформ для реалізації завдань змішаного і дистанційного навчання.

3. «Цифрові інструменти Google для науковців», де викладачам було надано можливості: удосконалити свої цифрові навички та ознайомитися з

інструментами, які реалізувалися у наукових дослідженнях та в роботі з публікаціями, зокрема: Google Academy, Google Public Data та Google Cloud Platform; вивчити роль цифрових сервісів у розвитку науки; дізнатися про прикладне використання системи Google Academy та системи пошуку Google і Google Alerts. Окрім того викладачі практикувалися у роботі з масивами даних – Google Public Data, Dataset Search, Google Data Studio та Google Cloud Platform.

4. «Distance Learning Design and Delivery Course», де НПП училися застосовувати модель навчання для дорослих, щоб навчитися проєктувати і полегшити навчання в Internet; обговорювали навички міжкультурного сприяння, інклюзивні методи та інструменти участі, необхідні у віртуальній співпраці та навчанні; навчалися пов'язувати відповідні освітні теорії з технологічними стратегіями та інструментами, які можна використовувати для он-лайн навчання; практикувалися у керуванні конкретними освітніми програмними платформами та інструментами.

З метою підвищення кваліфікації викладачів з дистанційного навчання іноземним мовами 2021 р. у НА НГУ були проведені курси «Методика навчання іноземних мов в НГУ» [142], де однією із дисциплін пропонували таку, як «Лінгвопедагогічну діяльність. Методика викладання іноземної мови у ЗВО». За результатами курсу викладачі повинні були вміти: вибирати методи навчання іноземних мов відповідно до очікуваних результатів; організовувати навчання аудіюванню, читанню, говорінню, письму відповідно до активного навчання; організовувати самостійну роботу здобувачів над мовним матеріалом, дистанційне навчання, а також оцінювання згідно зі стандартом НАТО STANAG 6001. Основними темами занять для опанування були: «Новітні вимоги до навчання іноземних мов. Лінгвістичне забезпечення військ (сил)», «Основи "тайм-менеджменту" для викладача», «Сучасний урок іноземної мови», «Інтенсифікація процесу навчання іноземним мовам», «Мовна підготовка в рамках професійної військової освіти», «Активне та інтерактивне навчання», «Роль аудіювання, читання, письма та говоріння під час викладання іноземної мови», «Використання інтерактивної дошки на заняттях з іноземної мови»,

«Запровадження цифрових технологій у систему навчання (вебінари та он-лайн конференції)», «Використання можливостей платформ Skype, Zoom, Google, MOODLE, Smart чи програмного забезпечення "Діалог NIBELUNG" на заняттях та за умов дистанційного навчання», «Тестування знань іноземної мови відносно стандартів НАТО».

Окрім того НПП та ПП навчали оцінюванню здобувачів та вчили використовувати методи оцінювання для виміру ефективності заняття й уміти застосовувати діагностичний інструментарій оцінювання академічних досягнень здобувачів вищої освіти. Темами занять були: «Оцінювання в навчальному процесі», «Критерії оцінювання», «Зміст та порядок розроблення електронного журналу обліку навчальних занять», «Методика проведення он-лайн тестування», «Web-технології опитування і контролю знань».

Крім того одночасно з інтеграцією цифрових технологій в освітній процес і ДН в Академії навчально-методичним відділом на початку 2020 р. були організовані курси підвищення кваліфікації для НПП та педагогічних працівників Академії з метою цілеспрямованого безперервного вдосконалення професійних компетентностей та педагогічної майстерності, що необхідні для виконання завдань, які сприяють підвищенню якості управлінської, навчальної, методичної, наукової, інноваційної, творчої та виховної діяльності на підставі поглиблення знань сучасних вимог відповідних нормативно-правових актів згідно з «Положенням про професійний розвиток та підвищення кваліфікації НПП та ПП НА НГУ» [182].

Поряд із цим викладачі, враховуючи появу новітніх тенденцій щодо впровадження дистанційного навчання в освітній процес, проходили підвищення кваліфікації й на інших позаакадемічних курсах, зокрема: «Інструменти фасилітації для проведення ефективних навчальних заходів в он-лайн форматі» (організовані CEASC), «Використання дистанційних засобів навчання для підготовки фахівців спеціальностей «Психологія та правоохоронна діяльність на прикладі платформ Zoom та Moodle» та «Інноваційні форми сучасної освіти на прикладі платформи Google Meet, Google Classroom» (організовані IESF),

«Distance Learning Design and Delivery Course» (організовані DMTC-Canada), «Цифрові інструменти Google для науковців» (організовані Google спільно з Міністерством освіти і науки України) та інші.

Участь викладачів у цих програмах, а також проходження курсів підвищення кваліфікації поза межами Академії з питань цифрової компетентності надало можливість освітянам сформувати і розвинути основні складники цифрової грамотності та цифрової культури.

Отже, всі технічні засоби ДН, які зазначені у моделі ДН (див. рис. 2.1), було засвоєно. А викладачі за підсумком змогли досягти відповідно до Рамкової структури інформаційно-комунікаційних компетентностей викладача (ЮНЕСКО) [283] 2-го рівня (поглиблення знань) і набули практичних навичок і вмій керувати інформацією, структурувати завдання з вирішення проблем, а також поєднувати універсальні та спеціалізовані програмні засоби із центрованими на слухачах методами навчання та спільними проектами.

Аналіз стану сформованості цифрової грамотності слухачів Інтенсивних курсів вивчення іноземних мов виявив, що до вересня 2019 р. така діяльність у мовному відділі не проводилася і офіцери займалися розвитком таких компетентностей самостійно для вирішення власних освітніх потреб. Проте це не вирішувало проблеми підготовки слухачів до використання технологій та засобів ДН у ході освітнього процесу.

Таким чином, з початком упровадження змішаного навчання в освітній процес у 2019–2020 рр. викладачами мовного відділу було розпочато часткове впровадження занять із вивчення зі слухачами за рахунок годин самостійної підготовки порядку роботи з ІКТ та засобами навчання у ході змішаного навчання. Слухачі набували вмій користуватися локальною мережею НА НГУ, теоретичних знань та практичних навичок у роботі з лінгафонною лабораторією «NIBELUNG» та вмій користуватися під час занять інтерактивною дошкою. Крім того у цей період було започатковано проект коротких відеопрактикумів у YouTube «English на дивані», де і викладачі, і слухачі вчилися презентувати матеріал перед відеокамерою, а також вчилися використовувати ці відеонотатки

під час занять, наприклад #1 «English на дивані. Actual. How to prepare for the briefing». Або як підготуватися до брифінгу», #7 «English на дивані. Прийменники at, on, in», #9 «English на дивані. Be polite. Будь ввічливим!»).

Поряд із цим, зі слухачами проводили заняття за технологією «зустріч з експертами». Так, періодично організовували он-лайн зустрічі за допомогою засобів відеоконференції Zoom або Google Meet із представниками збройних формувань Європи, на яких колишні військовослужбовці ділилися зі слухачами Інтенсивних курсів власним практичним досвідом за визначеними темами, а викладачі в цей час виконували роль фасилітаторів цих конференцій.

У 2020–2021 рр. викладачі, урахувавши набуті знання, навички та вміння на курсах підвищення кваліфікації, проводили заняття у години самостійної підготовки зі слухачами щодо порядку застосування засобів ДН напередодні використання цих засобів на заняттях.

Наприклад, заняття за темою «Everyday activities» за допомогою інформаційно-комунікаційної технології проводилося в аудиторії з використанням такого засобу навчання, як інтерактивна дошка. Інтерактивна вправа, створена засобами Smart Notebook, може бути застосована на етапі актуалізації опорних знань, що сприятиме реалізації прикладної спрямованості іноземної мови. Викладач ознайомлював слухачів із можливостями інтерактивної дошки, демонстрував варіанти виконання вправ, а потім надавав можливість слухачам самостійно зробити спробу виконати вправу. А вже у 2020–2021 рр. формат використання інтерактивної дошки був розширений за рахунок використання такого інструменту, як он-лайн інтерактивна дошка, наприклад, Padlet, де слухачі вже мали можливість виконувати ті самі дії, що і в аудиторії, але на відстані.

Під час вивчення зазначеної теми необхідно було поставити у відповідність картинці текстову інформацію, і у разі натискання на кнопку «Check» програма здійснювала перевірку. Якщо пару з'єднано правильно, то вона під час натискання на кнопку перевірки буде зеленого кольору, інакше – пара стає червоною.

Заняття за темою «Sports activities» за допомогою технології індивідуального заняття проходило із використанням такого засобу навчання, як платформа Zoom. Викладач ознайомлював слухачів із можливостями платформи, демонстрував особливості користування, а потім надавав можливість слухачам самостійно спробувати створити відеоконференцію. Під час вивчення зазначеної теми необхідно було прокоментувати спортивну подію для аудиторії.

Таким чином, можна зазначити, що у слухачів формувалася цифрова грамотність до кожного заняття і вміння використовувати визначені засоби ДН на конкретному занятті.

3.2.3. Розвиток позитивної мотивації офіцерів до дистанційного навчання іноземним мовам

З урахуванням традиційності занять до 2019 р. основними засобами, що впливали на формування позитивної мотивації до навчання, були загальнодидактичні: зміст навчального матеріалу, організація навчальної діяльності, колективні форми навчальної діяльності, контроль та оцінювання навчальної діяльності, особистість викладача та стиль його педагогічної діяльності, постановка проблемних питань, зв'язок з життям, з майбутнім, залучення досвіду слухачів, коротка розповідь, бесіда, демонстрування наочності, нескладні інтерактивні технології («Мозковий штурм», «Мікрофон», «Криголам» тощо), безпосереднє залучення кожного слухача до навчально-пізнавальної діяльності, якій сприяють проблемне навчання, самостійна і творча робота студентів. І це дає змогу самореалізовуватися і самостверджуватися слухачам, організувати навчальне спілкування як на заняттях, так і у позанавчальній роботі, створювати сприятливий мікроклімат у стосунках з викладачем та членами контактного колективу.

До вересня 2019 р. в аудиторній роботі з вивчення іноземних мов офіцерами таким чином використовувалися: методи формування позитивної мотивації та

стимулювання навчання, різноманітні прийоми активізації уваги слухачів, зв'язок змісту навчання з практикою СБД офіцерів, різноманітний контроль як стимул навчання, заохочення офіцерів до позааудиторної роботи з вивчення іноземних мов («Французька весна» тощо).

Особливу увагу викладачі відділу під час проведення занять на Інтенсивних курсах приділяли розвитку позитивної мотивації слухачів до ДН іноземним мовам, оскільки ДН вимагає формування мотивації не тільки на початку занять, а й під час усього заняття у дистанційній формі для підтримання уваги офіцерів і забезпечення зворотного зв'язку.

Так, *на етапі створення мотивації і цілепокладання для засвоєння нових знань, умінь та навичок* за результатами досліджень Н. Полюхович та Н. Остапчук [183] можна дійти висновку, що підвищення мотивації та інтерес до навчання завдяки вибору технологій ДН під час вивчення іноземних мов на курсах забезпечить стійкий інтерес не лише до вивчення ІКТ, а також до набуття офіцерами фахових знань, адже забезпечує їх новими технологіями набуття знань. Завдяки цьому як у викладачів, так і у здобувачів освіти формуватиметься прагнення до постійного самовдосконалення, що зумовить навчання протягом усього життя.

На думку Ю. Красюк [255], проблема навчальної мотивації студентів дистанційної форми навчання як обов'язкової передумови їх активної навчально-пізнавальної діяльності має вирішуватися комплексно. Можна використовувати такі методичні прийоми підвищення мотивації здобувачів освіти дистанційної форми навчання.

1. Застосування інтерактивних відеоінструкцій для ознайомлення слухачів з особливостями роботи в системі ДН, що використовується закладом вищої освіти для забезпечення організації навчального процесу студентів дистанційної форми навчання. Це спрощує і прискорює адаптацію студентів до нової ситуації навчання та сприятиме формуванню навичок організації власної навчально-пізнавальної діяльності. Наприклад, нами були розроблені методичні рекомендації з ДН іноземним мовам, де зазначені особливості того чи іншого

ресурсу та порядок їх використання.

2. Проведення на початку вивчення кожного дистанційного курсу вхідного тестування слухачів для визначення їхнього рівня готовності до продуктивної роботи з навчальним матеріалом дисципліни. Результати такого тестування дають змогу викладачеві методологічно орієнтувати процес навчання на підтримання і розвиток особистісного потенціалу кожного окремого студента. Наприклад, нами ще до початку ІКДН один раз, а за потреби й двічі на рік проводилося тестування відповідно до стандарту NATO STANAG 6001, за підсумками якого до складу груп відбирали лише офіцерів із певним рівнем знань іноземної мови. Крім того за підсумками тестувань формували і групи слухачів за майже однаковим рівнем знань.

3. Методично грамотна розробка дистанційних курсів [144]. Наприклад, у НА НГУ є «Положення про навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності Національній академії Національної гвардії України», згідно з яким створювали різноманітні матеріали НМЗ. Дистанційні навчальні курси як складову НМЗ Академії також створювали відповідно до зазначених вимог.

4. Дистанційний курс має бути добре спланований і структурований за модульною системою: теоретичний матеріал кожного заняття у дистанційному режимі повинен чергуватися з практичними завданнями і різноманітними елементами контролю, містити посилання на додаткові джерела інформації. Наприклад, можемо бачити в РПНД, що будь-яке заняття ІКДН відповідає зазначеним вимогам: «Заняття 4. Ma biographie. 1) Введення нової лексики за темою [4, с. 120–122]. 2) Читання та переклад діалогів за темою [4, с. 122–123]. 3) Розвиток навичок діалогічного мовлення: складання власного діалогу [4, с. 124], (tapis.com, podcastfrançaisfacile.com, ina.fr)».

5. Педагогічно виважене і методично обґрунтоване використання різних елементів дистанційного курсу для навчальної діяльності студентів [207]. Наприклад, нами було використано тільки ті ресурси, які були рекомендовані МОН та розміщені на відповідному ресурсі, а також ті, що найбільш поширені в освітньому просторі України як такі, що пройшли перевірку і часом, і

навчальними закладами.

6. Система навчальних завдань дистанційного курсу повинна містити прикладні задачі міждисциплінарного характеру [82]. Слухачі систематично використовували засвоєні знання і відпрацьовували набуті вміння під час розв'язування завдань фахового спрямування. Наприклад, під час вивчення теми «Small Arms» офіцери вивчали будову різних видів стрілецького озброєння іноземною мовою, а після, вже працюючи із справжньою зброєю, розповідали про її будову та роботу механізмів також іноземною мовою.

7. Своєчасний і конструктивний зворотний зв'язок, чітке володіння викладачем відомостями про індивідуальні результати кожного студента. Наприклад, під час виконання контрольних завдань з граматики викладач індивідуально спілкувався із кожним слухачем щодо роботи над помилками.

Як вважає Ю. Іваненко [251], застосування дистанційних форм навчання може підвищити творчий та інтелектуальний потенціали студента, підтримувати інтерес і самомотивацію до навчання шляхом самоорганізації, прагненням до знань, використанням сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій, умінням самостійно приймати відповідальні рішення. Це забезпечувалося моделлю формування мовної компетентності офіцерів НГУ.

Варто зазначити, що дистанційне навчання розширює й оновлює роль викладача, робить його наставником-консультантом, який повинен координувати пізнавальний процес, постійно вдосконалювати ті курси, які він викладає, підвищувати творчу активність і кваліфікацію відповідно до нововведень та інновацій [270]. Так наші ІКДН кожного набору вдосконалювалися відповідно.

До засобів підвищення мотивації під час занять ми відносили:

– індивідуалізоване (особистісно-орієнтоване) навчання (Individualized learning) [105] (наприклад, слухач за допомогою Google Classroom самостійно вибирав те чи інше заняття за потребою і відпрацьовував індивідуально навчальні питання з подальшим звітуванням викладачеві);

– хмарні технології (G Suite for Education, LMS Moodle, Big Blue Button, Teams, Zoom, Hangouts, Google Meet, Skype, Go To Meeting, Socrative) [75]

(наприклад, у разі використання Internet-сервісу «Socrative» під час опанування теми «Remarkable figure in history: Charles Dickens» викладач використовував для проведення опитування сервісу цього ресурсу, а саме питання з різними варіантами відповідей (Multiplay Choice), опитування, коли викладач пропонує вибрати правильну або неправильну відповідь (True/False) і коли студенти можуть самостійно написати коротку відповідь на запитання викладача (Short Answers);

– поширення найкращого досвіду [94] (наприклад, викладач підбивав підсумки поточного модульного контролю цифрової грамотності слухачів і визначав «Майстра дистанційного навчання» як стимул заохочення слухачів);

– web-квести [164] (наприклад, викладач знайомив слухачів у години самостійної роботи з новим засобом ДН. Він розподілив групу на кілька підгруп, які самостійно прагнули ознайомитися з указаним ресурсом. Після виконання завдань слухачі вже спільно ділилися набутим досвідом використання цього Internet-ресурсу у складі всієї групи, а ресурси Kahoot!, LearningApps та ClassMarker йому в цьому сприяли);

– інформаційно-комунікаційні технології [151] [прикладом таких технологій можуть бути і он-лайн ресурси (Zoom, Padlet, Edpuzzle та ін.), і лінгафонна лабораторія «NIBELLUNG», і он-лайн телебачення, які використовувалися під час вивчення тем занять];

– ігрові технології навчання [29] (наприклад, під час вивчення блоку тем «Special forces training», «Phisical training», «Sports activities» викладач використовував такі ресурси, як Kahoot та Quizlet, за допомогою яких створював завдання для слухачів в ігровій формі, чим урізноманітнював процес засвоєння нової лексики серйозних тем);

– інтерактивне навчання [151] (наприклад, під час роботи над темою «Military jobs» викладач пропонував слухачам он-лайн брейнстормінг на визначення найкращої роботи, використовуючи засоби дистанційної взаємодії, а також пізніше поділив групу на пари із спільними думками для опрацювання ідеї та подальшого аргументованого відстоювання цієї ідеї перед групою).

Ю. Лавриш [115] виділяє такі 3 ресурси, які можуть застосовуватися як

засоби підтримання мотивації навчання іноземній мові:

1) технологія «перевернутого» класу: Jing, VoiceThread (наприклад, під час вивчення теми «Making a formal telephone call» викладач пропонував за допомогою Internet-ресурсу самостійно записати відеодзвінок і викласти на спільному Google Classroom для обговорення та пропозицій слухачів);

2) навчальні платформи: Ted Talks, Learnlogy (наприклад, Ted Talks викладач використовував під час вивчення теми «Real lives», де слухачі мали можливість почути реальні життєві історії та виконати вправи щодо отриманої інформації – як усні, так і письмові);

3) інструменти для створення тестів та опитувальників: Hot Potatoes, Google Forms, Kahoot, Quizlett [наприклад, за допомогою засобу ДН «Hot Potatoes» викладач створював кілька видів вправ до теми «Recreation and leisure activities»: вікторину (JQuiz), встановлення відповідностей (JMatch) та заповнення пропусків (JCloze)].

Таким чином, можна дійти висновку, що для успішнішого формування мотивації слухачів до дистанційного навчання необхідно використовувати інноваційні засоби навчання. А отже, в сучасних умовах індивідуалізоване (особистісно-орієнтоване) навчання, хмарні технології, Web-квести, інформаційно-комунікаційні технології, ігрові технології навчання та інтерактивне навчання набувають неабиякого значення. Серед основних засобів, що впливають на формування навчальної мотивації для формування мовної компетентності, ми виділяємо такі.

1. Для комунікації з групою: Flowdock, Slack, Go To Meeting, WebEx, Appear.in, Yammer, Skype, Hipchat (наприклад, за допомогою засобу ДН Go To Meeting викладач легко організував відеоконференцію за темою занять «Everyday activities», під час яких він крім обговорення теми заняття додавав у цьому ж ресурсі одразу й навчальні матеріали, а також опрацьовував письмові роботи і проводив невеликі опитування та тестування без застосування інших он-лайн ресурсів.

2. Для управління проектом та завданнями: Asana, Jira, Trello (наприклад, за

допомогою такого ресурсу, як Trello, викладач організував сам процес ІКДН. Було створено ІКДН-проект, поданий у вигляді дошки, що містила списки з картками, на яких були презентовані навчальні завдання. Це давало змогу слухачам структурувати власне навчання і бачити логіку та послідовність вивчення тем).

3. Для спільної роботи: Google Docs, Office Online, Wiki, Quip, Concept Inbox (наприклад, у разі використання он-лайн ресурсу Quip викладач організував навчання таким чином, що під час вивчення теми «A live performance vs television» слухачі мали можливість спілкуватися, проводити обговорення одного навчального тексту, без втрати контексту та в межах одного он-лайн вікна, а також з можливістю зберігання напрацьованих нотаток).

4. Для використання інструментів спільної візуалізації: Padlet, Linoit, Flinga, RealtimeBoard, Mural, MindMaps (наприклад, для спілкування та співпраці викладач використовував такий засіб, як Padlet, під час вивчення теми «Personal equipment» і пропонував слухачам розмістити на он-лайн дошці текстовий, графічний і мультимедійний контент, які вони знайдуть щодо теми для подальшого обговорення та спільного використання).

5. Для організації інтерактивних вправ: LearningApps, Playbuzz, FlipGrid, Bubble.Us, Easel.ly, Canva, Story Board That, Make Beliefs Comix, Scratch, Screencast-o-matic, Genially (наприклад, під час користування таким засобом ДН, як LearningApps, викладач у процесі опрацювання теми «Military organisation» створював інтерактивні мультимедійні дидактичні вправи, а отже, слухачі мали можливість їх завантажити та робити завдання оф-лайн).

6. Для спільного використання файлів: Google Drive, Dropbox та ін. (наприклад, для надання доступу до матеріалів викладач пропонував слухачам також скористатися сервісом Dropbox, в якому є можливість інтеграції файлів системи управління навчанням, що дало можливість слухачам синхронізувати вказані файли на локальному комп'ютері з on-line сховищем. При цьому використовувався так званий «DeltaSync-метод», тобто на сервер передавався не весь файл, а лише та частина, що змінилася, і це надавало можливості суттєво

зменшити Internet-трафік).

Отже, вважаємо, що без певної мотивації слухач не може досягти успіху у навчанні, і ми поділяємо думку О. Ботвинюка [29], що для цього викладачеві іноземної мови необхідно: враховувати запити, інтереси і прагнення слухачів; застосовувати активні методи і прийоми навчання; залучати слухачів у колективну діяльність через організацію роботи у групах, ігрові та змагальні форми, взаємоперевірку, колективний пошук вирішення проблеми; формувати їхню впевненість у собі; відзначати їхні досягнення, помічати всі позитивні зміни; інтегрувати знання, пов'язуючи теми свого предмету з іншими навчальними дисциплінами; створювати доброзичливу атмосферу довіри і співробітництва; з'ясувати, що є причиною низької мотивації слухачів (невміння вчитися або помилки виховного характеру). Усі слухачі були задоволені ставленням викладачів до них та організацією освітнього процесу.

Особливістю вивчення іноземних мов ІКДН є необхідність підтримувати позитивну мотивацію до навчання протягом усього заняття, а не тільки на початку заняття. Тому до традиційних способів формування і підтримання позитивної мотивації ми віднесли і такі методи, як:

1) діалогізації (наприклад, на будь-якій із платформ за вподобанням Big Blue Button, Teams, Zoom, Hangouts, Google Meet викладач у процесі опрацювання теми «How it's made» надає можливість слухачам завантажувати презентації і графічні зображення під час виконання завдань заняття. Крім того викладач організовує систему голосування, яка дає змогу оперативно проводити опитування слухачів щодо засвоєного матеріалу, у т. ч. лексики; зокрема, ці платформи дозволяють мати хорошу якість зображення за поганих умов зв'язку);

2) проблематизації (наприклад, за допомогою LearningApps під час вивчення теми «Travelling» викладач використовує завдання типу «Заповни пропуски» для тренування у складанні опису країни, яку відвідав, а також пропонує вправу «Сортування малюнків» з метою роз'яснення зображень щодо особливостей країн світу або он-лайн-платформу Playbuzz, яка дає змогу створювати інтерактивний контент під час роботи над темою «First Aid» і де

викладач створює флеш-картки із зображенням за медичною тематикою для їх назви слухачем іноземною мовою або створює анімований міні-тест для надання відповіді слухачем);

3) персоналізації, індивідуалізації й диференціації (наприклад, на платформі Google Classroom викладач має можливість не тільки виставляти контент занять, а і спілкуватися зі слухачами у групі чи особисто у «віртуальних аудиторіях», а отже, на занятті за темою «Men vs Women» викладач опитує слухачів спочатку індивідуально, а потім виносить на загальне обговорення найбільш цікаві відповіді);

4) активізації уваги засобами ДН (наприклад, викладач під час вивчення теми «Discussing an article» проводить відеоконференцію у Zoom з обговорення навчальних питань із усією групою та організовує роботу слухачів у мікрогрупах у «кабінетах» Zoom);

5) побудови зв'язку між набутими знаннями і розвитком та побудовою професійної кар'єри (наприклад, на системах для створення веб-сайтів Joomla або Drupal викладач під час опанування теми «Peacekeeping operations» пропонує слухачам створити ресурс для поширення інформації серед аудиторії або зацікавлених осіб з метою пошуку зацікавлених осіб; за допомогою інструментів Google Docs або Office Online викладач пропонує групі спільно створити текстовий продукт за темою «Reporting opinions»);

б) позитивного підкріплення успіхів і гальмування помилок, створення ситуацій успіху в навчанні засобами цифрових технологій. Це можуть бути: система цифрових підказок під час виконання тестових завдань (наприклад, у разі використання LearningApps.org викладач, створюючи тестові вправи, залишає підказки щодо процесу виконання та текст зворотного зв'язку за умови правильної відповіді); зворотний он-лайн зв'язок між викладачем і студентом із використанням таких засобів ДН, які забезпечують комунікацію з групою (зокрема, під час роботи над темою «Strange Laws» педагог використовує такий засіб, як Wonder.me, де він задає тему для обговорення, потім надає можливість слухачам самостійно розподілитися на мікрогрупи із почерговим обговоренням

питань, а далі викладач організовує отримання відповіді на питання теми в системі або «викладач-слухач», або «викладач-слухачі»);

7) підтримання рівня задоволеності (наприклад, за допомогою використання цифрових платформ Quizlet, Kahoot, Heads Up! та інших, де викладач проводить зрізи знань, тестування, опитування, а також виклад нового матеріалу в ігровій формі і за допомогою мотивуючих посилань («Я обраний», або «Новачкам щастить», «У мене є ціль, і я бачу мої успіхи в її досягненні», «У мене є можливість креативити й отримувати моментальний feedback», «У мене є речі, які можу використати», «Я відчуваю соціальну активність, коли граю. Гра викликає у мене ностальгію», «Я хочу щось, бо не можу його отримати (прямо зараз)», «Мені цікаво, що буде далі», «Я боюся програти і втратити свій прогрес»).

Задля стимулювання мотиваційної складової навчання пропонувалося використовувати такі технології дистанційного навчання: технологія «перевернутого» класу – Jing, Voice Thread; навчальні платформи – TED Talks, Learnlogy; інструменти для створення тестів та опитувальників – Hot Potatoes, Google Forms, Kahoot, Quizlett.

За результатами аналізу освітнього процесу у 2019–2020 рр. ми спостерігаємо, що навчання з елементами дистанційного навчання за всіх переваг мало і свої недоліки, особливо це стосувалося зниження мотивації освітнього процесу. У зв'язку з цим викладачеві необхідно було використовувати нові форми мотивації та стимулювання щодо поліпшення навчання слухачів.

Методами і формами стимулювання й мотивації були такі.

1. Використання ігрових технологій, наприклад: сторітелінг під час вивчення теми «Morale, Welfare and Recreation», де навчання було побудоване на діалогах з представниками місії UNIFIER (Канада) – носіями іноземної мови, які розповідали стосовно змісту теми заняття. Такий формат давав змогу легко комунікувати і створювати ігрову атмосферу.

2. Використання проблемних технологій, наприклад: викладач під час вивчення теми «Multinational coalition» запропонував слухачам організувати

взаємодію багатонаціонального підрозділу. Слухачі на одній із платформ для відеоконференції (Zoom, Hangouts тощо) вивчали й обговорювали особливості підготовки кожного з підрозділів і особливо звертали увагу на мовний аспект як фактор комунікації. Отже, питання щодо знання іноземної мови вирішилося саме собою.

3. Показ перспективи [258], наприклад: використання такого методу викладачем під час вивчення теми «Job interview» вимагало від слухачів вивчення значних обсягів інформації з використанням ресурсу TEDtalks для подальшої презентації свого бачення працевлаштування.

4. Стимулювання (як приклад можна навести використання інтерактивної дошки і виконання вправ на великому екрані у складі групи, коли всі слухачі надають допомогу одному біля дошки і розв'язують завдання гуртом, особливо це яскраво видно під час виконання вправ такого ресурсу, як WordWall).

5. Ситуація успіху, наприклад: використання викладачем веб-сайтів, таких, як Socrative і Plickers, давало змогу оцінити кожного слухача із негайним поданням результатів і надавало дані, які викладач використовував для навчання індивідуальним потребам слухачів.

У 2020–2021 рр. у зв'язку із переходом на рейки дистанційного навчання вимагалось розширити підходи до формування мотивації та стимулювання слухачів. У зв'язку із цим в нагоді стали методи:

1) фасилітації, наприклад: під час опанування теми «Nominating someone for an award» за допомогою таких інструментів, як Zoom, Hangouts тощо, викладач організував обговорення критеріїв відбору, а потім – таємне голосування за того чи іншого кандидата;

2) метод «багато до багатьох» (використовувався викладачем для організації конференції та колективної дискусії, особливо яскраво це було продемонстровано у процесі вивчення теми «Ethics in medicine», коли слухачі мали можливість спілкуватися під час відеоконференції, обговорювати окремі питання у «сесійних залах», а потім робити спільні висновки);

3) метод складних завдань, наприклад: викладач розміщує на Google

Classroom за темою «Historic events» більш складні завдання, аніж ті, що опрацьовуються в аудиторії, тим самим змушуючи слухачів самостійно шукати інформацію про подію та історичні постаті, одночасно опанувати ще більше лексичних одиниць;

4) Сучасні методи вивчення іноземної мови; наведемо кілька прикладів:

1) викладач використовував *лексичний метод (Lexical Approach)*, і він під час вивчення теми «Ecological issues» застосовував автентичні джерела з ресурсу Британської ради за темою, а слухачі працювали із текстами, виокремлюючи певні лексеми; 2) у разі використання методу *сугестивного відкриття (Guided discovery)*, зокрема під час вивчення теми «LOAC dilemmas», слухачі на он-лайн ресурсі прослуховували приклад цільової мови (скажімо, текст із плюсквамперфектом або аудіозапис із повторюваними лексичними зворотами на позначення однієї функції), а викладач просив слухачів знайти послідовність (закономірність) та сформулювати правило;

5) сайти-ігри (викладач, наприклад, пропонував слухачам такі ігри, як «Шибениця», «Анаграми», «Wordchain» фронтально, подаючи матеріал на он-лайн дошці Padlet, Jamboard, Miro або інші під час вивчення теми «Press briefing» і, за відгуками офіцерів, ігри на заняттях англійської мови «...були цікавим, ефективним методом, що давав змогу краще запам'ятовувати матеріал».

Зазначимо, що засоби ДН сприяли підтриманню мотивації на всіх етапах засвоєння навчального матеріалу під час вивчення іноземних мов.

3.2.4. Упровадження моделі формування мовної компетентності офіцерів військових частин Національної гвардії України в освітній процес

У 2019–2020 рр. за рекомендацією ВІЛС кількість навчальних годин була збільшена до 540 унаслідок введення додаткових тем, які враховували специфіку завдань НГУ (див. рис. 2.1). У зв'язку із цим можна зазначити, що у навчанні

іноземним мовам враховувався не тільки мовний аспект, а й практична реалізація набутих мовних навичок у професійній діяльності. Отже, як уже нами було зазначено, у змісті навчання було враховувано такі особливості завдань НГУ, як:

- ОГП та участь у припиненні масових заворушень – насичення лексики понятійно-категоріальним апаратом за напрямом правоохоронної діяльності та вміння оцінювати комунікативну ситуацію швидко і на високому професійному рівні приймати рішення та планувати комунікативні дії;

- охорона ядерних установок, ядерних матеріалів, ВДО та СВ – розвиток навичок роботи з технічною літературою;

- охорона ДПіКУ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні – розвиток комунікативних навичок, знання етикетних мовних формул і вміння ними користуватися у професійному спілкуванні та аспектів міжкультурної комунікації;

- участь у здійсненні заходів, пов'язаних із припиненням збройних конфліктів, та у заходах із припинення терористичної діяльності – володіння глибокими професійними знаннями і понятійно-категоріальним апаратом військово-професійної сфери та відповідною системою термінів, набуття навичок і вмінь передавати та приймати інформацію засобами зв'язку, а також складати різноманітні накази і передавати управлінські рішення;

- участь у підтриманні або відновленні правопорядку в районах виникнення особливо тяжких НС техногенного чи природного характеру – уміння знаходити, вибирати, сприймати, аналізувати та використовувати інформацію профільного спрямування, читати специфічну науково-технічну літературу і робити висновки щодо стану критичної ситуації;

- участь у припиненні групових протиправних дій осіб, узятих під варту, засуджених, а також ліквідації наслідків таких дій в УПУ, УВП – насичення лексики понятійно-категоріальним апаратом за напрямом діяльності з охорони та конвоювання, а також уміння швидко приймати рішення та їх передавати.

Модель навчання з елементами дистанційного навчання органічно поєднала

навчання з використанням цифрових технологій та традиційного, і тому вона відповідно базувалася на принципах як одного, так і іншого навчання, спиралася на модель ДН у ЗВО зі специфічними умовами навчання (див. рис. 2.1).

У цій моделі було поєднано формальні (робота в аудиторіях) засоби навчання з неформальними (обговорення за допомогою зв'язку); а також поєднано різні види навчальних заходів (очне навчання, електронне навчання у режимі реального часу та самонавчання в аудиторії) тощо.

У 2020–2021 рр. було виключно ДН відповідно до моделі (див. рис. 2.1).

Розкриємо зміни в освітньому процесі з приводу дистанційного навчання у 2019–2021 рр.

У мовному відділі НА НГУ розширилися можливості реалізації технології змішаного навчання і впровадження цифрових, інтерактивних та особистісно-орієнтованих технологій. Завдяки появі у відділі комп'ютерів було запроваджено нові форми навчання. Так, почала працювати програма «NIBELUNG», за допомогою якої комп'ютерний клас був перетворений в інтерактивне мультимедійне середовище із розширеними можливостями лінгафонної лабораторії. У слухачів з'явився доступ до локальної мережі Академії – Intranet, де вони мали можливість використовувати розміщені там навчальні матеріали щодо підготовки до занять, що збільшило позааудиторний час навчання іноземній мові.

Підручники, які раніше були лише у паперовому вигляді, тепер мають електронний формат, а аудіо- та відеоматеріали стало можливим прослуховувати і переглядати за допомогою комп'ютерів як на занятті, так і під час самостійної підготовки, у вільний час.

З огляду на ситуацію в країні з пандемією було прийнято рішення щодо впровадження дистанційного навчання на Інтенсивних курсах вивчення іноземних мов. І вже протягом 2020–2021 рр. ДН широко використовується слухачами із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій, технологій мультимедіа, електронних підручників із засобами навігації, ресурсів мережі

Internet, освітніх тематичних електронних видань, програмних продуктів для тестування і перевірки знань та професійно-орієнтованих програмних продуктів для навчання іноземній мові, а також засобів синхронної (чату, відео- та аудіочату) та асинхронної комунікації (електронної пошти, месенджерів та блогів).

З урахуванням того, що сучасні педагогічні цифрові технології орієнтовані на групову роботу слухачів, навчання у співробітництві, активний пізнавальний процес, роботу з різними джерелами інформації, викладачі використовували такі технології дистанційного навчання іноземним мовам, які передбачали: широке використання дослідницьких, проблемних методів застосування набутих знань у спільній або індивідуальній діяльності; розвиток не тільки самостійного критичного мислення, а й культури спілкування; уміння виконувати різні соціальні ролі у спільній діяльності та вирішувати проблеми особистісно-орієнтованого навчання. Це такі технології, як: навчання у співробітництві (collaborative learning), технології кооперативного навчання (Cooperative Learning), робота в кооперативних групах за методом Jigsaw, метод проєктів, технології проблемного навчання, дослідницький метод, визначення загальної теми дослідження, предмета й об'єкта дослідження, виявлення та формулювання загальної проблеми, модульне навчання, ігрове навчання, метод «мозкового штурму», Internet-орієнтовані педагогічні технології, індивідуальне навчання, парне навчання, друзі по листуванню, спільна творча робота, рецензування, колективне навчання, диспут, доповідь (презентація), зустрічі з експертами. Поряд із цим акцент робився на технологіях он-лайн та оф-лайн навчання, цифрових технологіях навчання, технологіях інтерактивного телебачення та ін.

Окрім методів, які притаманні змішаному навчанню, особливої уваги набули методи навчання іноземній мові, зокрема: метод навчання, що базується на завданнях (Task-based learning); метод «представлення-практика-продукування» (Presentation-Practice-Production); лексичний метод (Lexical Approach); метод функцій (Functional Approach); комунікативні методи

(Communicative Approaches); граматико-перекладний підхід (Grammar-Translation Approach); метод повного фізичного відтворення (Total Physical Response); сугестивне відкриття (Guided discovery); метод навчання, що базується на змісті (Content-based learning); метод навчання мови через інтеграцію (Content and Language Integrated Learning) [163].

Серед різноманітних засобів ДН було виділено набір способів доставки інформації, включаючи електронну пошту, аудіо- та відеоконференції, а також засоби, які пропонувала вибрана платформа дистанційного навчання.

Серед форм ДН використовувалися інтерактивні дошки, електронні підручники із засобами навігації, ресурси мережі Internet, тематичні каталоги, пошукові системи, електронні каталоги та енциклопедії, освітні тематичні електронні видання, засоби комунікації (чати, форуми, платформи спілкування), програмні продукти для тестування і перевірки знань та професійно-орієнтовані програмні продукти для навчання іноземній мові.

Отже, модель формування мовної компетентності офіцерів НГУ (див. рис. 2.1) була реалізована для навчання офіцерів поряд із упровадженням обґрунтованих нами педагогічних умов навчання іноземній мові офіцерів. Модель розроблялася нами особисто, а впроваджував її весь мовний відділ, оскільки вона стосувалася всіх викладачів. А педагогічні умови розроблялися і впроваджувалися нами особисто.

3.3. Аналіз результатів експериментальної роботи

На початку формувального етапу експерименту було проведено порівняльний аналіз успішності офіцерів груп вивчення іноземних мов перед реалізацією розробленої моделі ДН іноземним мовам офіцерів НГУ.

Як зазначалося раніше, діагностичний інструментарій включав: анкетування для з'ясування мотивів вивчення іноземної мови, спостереження, стандартизований мовний тест відповідно до стандарту NATO STANAG 6001,

перевірочні завдання на повноту знань, методику М. Снайдера «Діагностика оцінки самоконтролю у спілкуванні» [141], тест-анкета «Визначення рівнів здатності до саморозвитку й самоосвіти (О. П. Сергеєнкова)» [217].

Після завершення формульовального етапу експерименту було здійснено повторну діагностику сформованості мовної компетентності офіцерів з метою порівняння результатів і перевірки результативності розробленої моделі дистанційного навчання іноземним мовам офіцерів НГУ. Для перевірки гіпотези дослідження після завершення експерименту було проаналізовано отримані результати за кожним критерієм. Зміни у критеріях та показниках МК наведено у табл. 3.7, 3.8, 3.9.

Таблиця 3.5

**Приріст у мотивації офіцерів до ДН іноземним мовам
(результати формульовального експерименту)**

№ пор.	Рівень	Групи, кількість слухачів								
		ЕГ ₁ (11)	ЕГ ₄ (5)	КГ ₁ (7)	ЕГ ₂ (10)	ЕГ ₅ (3)	КГ ₂ (10)	ЕГ ₃ (8)	ЕГ ₆ (5)	КГ ₃ (9)
1.	Низький	-27,3%	-20%	-14,3%	-30%	-100%	-10%	-25%	-40%	-11,1%
2.	Середній	9,1%	$\frac{+20\%}{-20\%}$	$\frac{+14,3\%}{-14,3\%}$	-10%	33,3%	10%	-12,5%	-20%	$\frac{+11,1\%}{-11,1\%}$
3.	Високий	18,2%	20%	14,3%	40%	66,6%	0	37,5%	60%	11,1%

Як видно з табл. 3.5, дистанційне навчання (групи ЕГ₂, ЕГ₅, ЕГ₃, ЕГ₆) найбільше сприяло розвитку позитивної мотивації до ДН (приріст на всіх рівнях засвоєння матеріалу склав у середньому 47,5 %), в експериментальних групах (групи ЕГ₁, ЕГ₄) приріст також був, але менший – 16,8 %). Контрольні групи як змішаного (КГ₁), так і дистанційного навчання (КГ₂, КГ₃), теж показали незначний приріст у показниках: 14,3 % та 11,1 % відповідно.

Крім того, зросла кількість учасників експериментальної групи з високим рівнем прояву мотивів (85 – 92 % досліджуваних). Це свідчить, що у середовищі експериментальної групи виросла питома вага професійних та пізнавальних

мотивів, прагнення самореалізуватись у професії, розкрити власний потенціал. Ми пояснюємо це зміною підходів та методів вивчення іноземної мови в ДН на такі, що впливають на позитивну мотивацію слухачів до ДН іноземним мовам. Після формувального етапу експерименту слухачі експериментальної групи мають переважання професійних мотивів оволодіння мовною компетентністю (табл. 3.6). У контрольних групах офіцерів також спостерігається зростання кількості із професійними та пізнавальними видами мотивації, однак воно має менш стрімкий характер (дані змінюються у межах 10–14 % залежно від рівня). Тобто традиційний процес вивчення іноземних мов також сприяє поступовому усвідомленню слухачами місця і ролі мовної компетентності у професійній діяльності, однак упровадження обґрунтованих нами умов може підвищити ефективність зазначеного процесу.

Таблиця 3.6

**Приріст у мотивації офіцерів до ДН іноземним мовам (за видами)
(результати експерименту)**

№ пор.	Вид	Групи, кількість слухачів									
		ЕГ ₁ (11)	ЕГ ₄ (5)	КГ ₁ (7)	ЕГ ₂ (10)	ЕГ ₅ (3)	КГ ₂ (10)	ЕГ ₃ (8)	ЕГ ₆ (5)	КГ ₃ (9)	
1.	Пізнавальні	До експерименту	5 (45,4%)	0	1 (14,2%)	4 (40%)	0	2 (20%)	2 (25%)	1 (20%)	2 (22,2%)
		Після експерименту	8 (72,7 %)	3 (60%)	2 (28,5%)	7 (70%)	1 (33,3%)	3 (30%)	5 (62,5%)	3 (60%)	3 (33,3%)
		Приріст	27,7%	60%	14,2%	30%	33,3%	10%	37,5%	40%	11,1%
2.	Професійні	До експерименту	7 (63,6%)	2 (40%)	2 (28,5%)	6 (60%)	1 (33,3%)	3 (30%)	4 (50%)	2 (40%)	3 (33,3%)
		Після експерименту	10 (90,9%)	4 (80%)	3 (42,8%)	8 (80%)	2 (66,6%)	4 (40%)	7 (87,5%)	4 (80%)	4 (44,4%)
		Приріст	27,7%	40%	14,2%	20%	33,3%	10%	37,5%	40%	11,1%
3.	Соціальні	До експерименту	4 (36,3%)	0	0	5 (50%)	0	4 (40%)	2 (25%)	1 (20%)	4 (44,4%)
		Після експерименту	6 (54,5%)	2 (40%)	1 (14,2%)	7 (70%)	1 (33,3%)	5 (50%)	4 (50%)	3 (60%)	5 (55,5%)
		Приріст	18,2%	40%	14,2%	20%	33,3%	10%	25%	40%	11,1%

У додатку В (табл. В.2, В.3, та В.4) наведено результати експерименту щодо рівня сформованості у офіцерів знань, умінь та контролю з мовної компетентності

в процесі ДН іноземним мовам.

Таблиця 3.7

**Приріст у знаннях з мовної компетентності у офіцерів
у процесі ДН іноземним мовам
(результати формувального експерименту)**

№ пор.	Рівень	Групи, кількість слухачів								
		ЕГ ₁ (11)	ЕГ ₄ (5)	КГ ₁ (7)	ЕГ ₂ (10)	ЕГ ₅ (3)	КГ ₂ (10)	ЕГ ₃ (8)	ЕГ ₆ (5)	КГ ₃ (9)
1.	Низький	-18,2%	-60%	0	-50%	-33,3%	-10%	-37,5%	-60%	-33,3%
2.	Середній	9,1%	20%	-14,3%	10%	$\frac{+33,3\%}{-33,3\%}$	$\frac{+10\%}{-10\%}$	12,5%	20%	22,2%
3.	Високий	9,1%	40%	14,3%	40%	33,3%	10%	25%	40%	11,1%

Таблиця 3.8

**Приріст у мовних уміннях офіцерів у процесі ДН іноземним мовам
(результати формувального експерименту)**

№ пор.	Рівень	Групи, кількість слухачів								
		ЕГ ₁ (11)	ЕГ ₄ (5)	КГ ₁ (7)	ЕГ ₂ (10)	ЕГ ₅ (3)	КГ ₂ (10)	ЕГ ₃ (8)	ЕГ ₆ (5)	КГ ₃ (9)
1.	Низький	-27,3%	-20%	-28,6%	-50%	-66,6%	-10%	-37,5%	-60%	-33,3%
2.	Середній	18,2%	$\frac{+20\%}{-20\%}$	14,3%	20%	33,3%	$\frac{+10\%}{-10\%}$	12,5%	20%	22,2%
3.	Високий	9,1%	20%	14,3%	30%	33,3%	10%	25%	40%	11,1%

Таблиця 3.9

**Приріст у самоконтролі офіцерів у процесі ДН іноземним мовам
(результати формувального експерименту)**

№ пор.	Рівень	Групи, кількість слухачів								
		ЕГ ₁ (11)	ЕГ ₄ (5)	КГ ₁ (7)	ЕГ ₂ (10)	ЕГ ₅ (3)	КГ ₂ (10)	ЕГ ₃ (8)	ЕГ ₆ (5)	КГ ₃ (9)
1.	Низький	-18,2%	40%	-14,3%	-30%	-33,3%	-20%	-37,5%	-40%	-22,2%
2.	Середній	9,1%	20%	14,3%	10%	$\frac{+33,3\%}{-33,3\%}$	10%	25%	20%	11,1%
3.	Високий	9,1%	20%	0	20%	33,3%	0	12,5%	20%	11,1%

Наведені у табл. 3.7, 3.8, 3.9 дані свідчать про таке:

Дистанційне навчання іноземним мовам позитивно вплинуло на якість

знань офіцерів: на високому рівні найкраще сформовані знання (у середньому приріст в ЕГ₁ та ЕГ₄ склав 29,1 %, тоді як в інших експериментальних групах приріст становив 34,6 %, у контрольних групах змін майже не відбулося).

Окрім зазначеного дистанційне навчання різною мірою вплинуло і на формування мовних умінь (Додаток В, табл. В.3). Наведені у табл. 3.8 дані свідчать, що дистанційне навчання більш ніж навчання з елементами ДН вплинуло на формування вмінь офіцерів на високому рівні (спостерігаємо у порівнянні з експериментальними групами різницю з 14,5 % до 32,1 %). Значні зміни особливо спостерігаються на низькому рівні, де поліпшення стану відбулося майже в усіх групах, але в експериментальних групах дистанційного навчання це виявляється найбільш яскраво – у середньому 14,5 % і в інших експериментальних групах – 22,1 %. Контрольні групи залишилися майже без змін.

За результатами співбесід зі слухачами встановлено, що дистанційне навчання сприяло більш активному залученню слухачів до навчального процесу, більше мотивувало до виконання завдань, адже без виконання попереднього завдання неможливо перейти до наступного. Гейміфікація занять, за їх твердженнями, також сприяла зростанню якості навчання. На думку слухачів, у такий спосіб знімалися певні бар'єри у комунікації та відбувалася краща взаємодія як між слухачами і викладачем, так і між слухачами безпосередньо.

У дослідженні також виявилася сформованість умінь самоконтролю щодо іноземної мови засобами ДН (Додаток В, табл. В.4). Крім того було визначено, що необхідним є розвиток рефлексивних умінь, тобто здатність обмірковувати свої дії, критично оцінювати їх і свідомо ставитися до навчання. Статистика свідчить, що показники за підсумками ДН збільшилися в ЕГ₂, ЕГ₅, ЕГ₃ та ЕГ₆ – на високому рівні в середньому на 21,45 % і в ЕГ₁, ЕГ₄ – на 14,5 %. На середньому рівні показники також зросли, але незначно. У контрольних групах відсоток майже не змінився.

У своїх поясненнях слухачі зауважили, що одночасно і з іншими

особистісними якостями у них поліпшилися й уміння саморефлексії. Адже різні форми взаємоконтролю, самоконтролю і самокорекції в процесі ДН найширше розкривають набуті вміння. Так, взаємоконтроль був організований, наприклад, під час роботи у парах он-лайн з індивідуальними картками, підстановчими таблицями тощо, коли один слухач перевіряв за допомогою ключа результати виконання контрольного завдання іншого слухача. Офіцери, які здійснювали зворотний зв'язок, демонстрували й власну реакцію на роботу однокласників. Зворотний взаємозв'язок мав позитивний вплив на навчальну ситуацію у групі в цілому і сприяв слухачам розвивати ті вміння, у яких вони повинні бути автономними: ставати незалежними від викладача й усвідомлювати навчальні потреби.

Проведені нами індивідуальні бесіди у ході формувального експерименту з викладачами і слухачами дали змогу визначити додатково такі вимоги до ДН іноземним мовам: наявність передових освітніх технологій, доступність джерел інформації, індивідуалізація навчання, зручна система консультування, демократичні стосунки між слухачем і викладачем, зручні графік та місце навчання, підтримання особистого контакту, безпосередність, відчуття прямого голосового та візуального контакту, додатковий час на виконання завдань під час асинхронного навчання, відповідь учасників не залежить від місця і часу, спілкування комфортне в письмовій формі.

Проведена експериментальна робота з перевірки впровадження педагогічних умов формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України дала позитивний результат щодо формування мовної компетентності офіцерів. Так, серед 68 респондентів 89 % зазначили, що запропонована підготовка відповідала пізнавальним і професійним потребам щодо вивчення іноземної мови офіцерами, 11 % – що майже відповідала. Про доцільність переходу до дистанційного навчання свідчить той факт, що слухачі КГ, на відміну від ЕГ, майже не мали динаміки у показниках, тоді як значні позитивні зміни відбулися в ЕГ (Додаток В). Про необхідність такої

підготовки свідчить також те, що у слухачів змінилося ставлення до навчання: якщо до експерименту вони визначали мотиви на рівні 74,7 % – можливість подальшого професійного розвитку та самореалізації, 30,7 % – участь у заходах міжнародного співробітництва, 29,3 % – участь в операціях з підтримання миру та безпеки під егідою НАТО, ЄС чи ООН, 10,7 % – успішне проходження мовного тестування згідно з вимогами NATO STANAG 6001, 22,0 % – безпосереднє спілкування із представниками іноземних країн, 9,3 % – можливість працювати з автентичними іноземними джерелами, то вже після проходження ІКДН впевненість у своїх силах та мотивація значно зросли майже на 15–20 %. Це свідчить про успішність вибраного нами способу здійснення мовної підготовки офіцерів у контексті мотиваційного критерію.

Виявлено, що різні способи організації навчання (навчання з елементами ДН та дистанційне) по-різному вплинули на формування мовної компетентності офіцерів (Додаток В, табл. В. 1). Стосовно розвитку позитивної мотивації до навчання, то результати формувального експерименту були різними в різних експериментальних групах, але загалом рівень значно підвищився під час ІКДН (Додаток В, табл. В. 1).

Для визначення вірогідності результатів дослідження отримані в експерименті по кожному критерію, показнику на констатувальному та контрольному етапах дані перевіряємо на достовірність і надійність за допомогою методів математичної статистики. Результати вимірювань, що здійснені за інтервальною шкалою, на констатувальному і контрольному етапах порівнюємо між собою по кожній ЕГ та КГ окремо. Наявність (відсутність) істотних відмінностей констатуємо за допомогою критерію Стьюдента [35; 104; 157; 206]. Серед усіх методів математичної статистики ми обрали критерій Стьюдента, оскільки він дає змогу виміряти вірогідність результатів дослідження з малими групами, всі інші вимагають більшої чисельності експериментальних груп. Так, χ^2 (Ксі квадрат) – від осіб, наприклад, критерій Стьюдента дозволив виміряти вірогідність нам навіть у групах із трьох осіб [135]. Наведені розрахунки

вірогідності показано у додатку Д.

Було з'ясовано, що:

– є істотні відмінності у середніх значеннях результатів тестування мовленнєвих умінь з іноземної мови офіцерів ЕГ₁ на етапах констатувального та контрольного експериментів, тобто експериментальна методика формування мовної компетентності офіцерів ЕГ₁ у процесі дистанційного навчання позитивно вплинула на їхні мовленнєві вміння з іноземної мови, статистично значущо змінивши їх рівень;

– є істотні відмінності у середніх значеннях результатів тестування мовленнєвих умінь з іноземної мови офіцерів ЕГ₂ на етапах констатувального та контрольного експериментів, тобто експериментальна методика формування мовної компетентності офіцерів ЕГ₂ у процесі дистанційного навчання позитивно вплинула на їхні мовленнєві вміння з іноземної мови, статистично значущо змінивши їх рівень;

– є істотні відмінності у середніх значеннях результатів тестування мовленнєвих умінь з іноземної мови офіцерів ЕГ₃ на етапах констатувального та контрольного експериментів, тобто експериментальна методика формування мовної компетентності офіцерів ЕГ₃ має відмінність у середніх значеннях результатів тестування мовленнєвих умінь з іноземної мови офіцерів КГ₁ на етапах констатувального та контрольного експериментів не є істотною (статистично значущою). дистанційного навчання позитивно вплинула на їхні мовленнєві вміння з іноземної мови, статистично значущо змінивши їх рівень;

– відмінність у середніх значеннях результатів тестування мовленнєвих умінь з іноземної мови офіцерів КГ₁ на етапах констатувального та контрольного експериментів не є істотною (статистично значущою);

– відмінність у середніх значеннях результатів тестування мовленнєвих умінь з іноземної мови офіцерів КГ₃ на етапах констатувального та контрольного експериментів не є істотною (статистично значущою).

Якісний та кількісний аналіз результатів проведеної нами

експериментальної роботи засвідчує, таким чином, ефективність впроваджених в освітній процес НА НГУ обґрунтованих нами педагогічних умов формування МК офіцерів частин НГУ в процесі ДН. Отже, висунуту гіпотезу підтверджено.

Окрім того у процесі ДН виділені й інші технічні умови вивчення дистанційно іноземних мов офіцерами: наявність різних цифрових засобів навчання у викладачів і офіцерів-слухачів; використання цифрових засобів навчання відповідно до етапу засвоєння нового матеріалу; наявність якісного Internet-зв'язку для навчання в різних регіонах і місцевостях з різним покриттям Internet; наявність українського сервера для ресурсів навчання в умовах вивчення військовослужбовцями матеріалів з обмеженим доступом, а також доступ до повного функціонала іноземних платформ типу MOODLE тощо.

Отже, отримані результати експериментального дослідження дають змогу зробити низку узагальнюючих висновків.

1. Аналіз результатів підсумкового діагностування сформованості мовної компетентності офіцерів експериментальних груп на формувальному етапі педагогічного експерименту засвідчив підвищення частки слухачів, які досягли середнього й високого рівнів сформованості. Такі дані показують, що більшість офіцерів характеризується стійкою мотивацією до дистанційного навчання іноземним мовам. Вони відчують потребу в набутті знань з іноземної мови засобами ДН, мають в основному професійні мотиви, а також прагнуть до неперервної самоосвіти. Офіцери НГУ свідомо прагнуть до підвищення рівня мовної компетентності в процесі дистанційного навчання. Для ефективного навчання вони у достатньому обсязі володіють знаннями з цифрових технологій. У них розвинуті вміння до навчання за допомогою Internet-ресурсів, слухачі демонструють здатність застосовувати засоби ДН у навчальному процесі як самостійно, так і під керівництвом викладача. Офіцери здатні адекватно самооцінювати власну мовну компетентність і прагнуть її розвивати, здатні до постійної рефлексії й самокорекції.

2. Здійснений аналіз отриманих результатів дав змогу виявити, що в

експериментальних групах після формувального етапу педагогічного експерименту відбулася позитивна динаміка у змінах за визначеними критеріями і показниками, водночас у контрольних групах суттєвих змін не було. Це дає підстави пересвідчитися в ефективності визначеної на початку дослідження гіпотези, що рівень сформованості мовної компетентності офіцерів значно підвищиться внаслідок комплексного впровадження низки взаємопов'язаних педагогічних умов.

Проте були виявлені й негативні особливості дистанційного навчання, а саме: відсутність очного спілкування викладача й слухача, отже, виходить, що індивідуальний підхід у навчанні реалізований не повністю, хоча й забезпечувався такими засобами ДН, як чати, блоги, освітні он-лайн платформи тощо; слухачі не завжди були самодисципліновані, свідомі й самостійні, як необхідно під час дистанційного навчання, що призводило інколи до погіршення результатів засвоєння навчального матеріалу, і викладачеві з огляду на інтенсивний характер курсів потрібно було постійно контролювати навчальний процес; для постійного доступу до джерел інформації потрібна належна технічна оснащеність, при цьому вимагалася і від викладача, і від слухачів наявність як відповідних пристроїв (комп'ютерів, планшетів, смартфонів) і стійкої роботи засобів ДН, так і наявність стійкого Internet-зв'язку (мобільного, проводового чи Wi-Fi); недостатня кількість практичних занять і відсутність постійного контролю.

Завдяки широким можливостям комунікації викладача зі слухачами й слухачами між собою дистанційне навчання виявилось ефективнішим у порівнянні з традиційним навчанням з елементами ДН.

Однак, як і будь-яка нова форма навчання, дистанційна теж потребує створення психологічного настрою, без якого не можна говорити про якість навчального процесу.

Пізнавальні процеси слухачів безпосередньо впливали на засвоєння навчального матеріалу. Звідси впливало, що під час розроблення навчально-методичного забезпечення для дистанційного навчання необхідно було брати до

уваги психологічні закономірності сприйняття, пам'яті, мислення, уваги, а також вікові особливості слухачів. Урахування цих особливостей сприяло підвищенню рівня сприйняття інформації й засвоєння навчального матеріалу в системі дистанційного освіти.

Інший атрибут психологічного комфорту в процесі навчання досягався зворотним зв'язком між слухачем і викладачем у системі ДН. Сутність зворотного зв'язку полягала в тому, що у міжособистісному спілкуванні процес обміну інформацією начебто подвоювався, а отже, з'являлася нова психологічна перешкода на шляху адекватної передачі інформації між партнерами цього спілкування – комунікативний бар'єр. Якщо такий бар'єр виникав, то інформація викривлялася або змінювався її зміст, і тоді комунікативний бар'єр міг переростати й у бар'єр відносин. А це вже феномен суто психологічний, коли почуття недовіри й ворожості поширюються й на пропоновану їм інформацію.

Електронне навчання дало можливість проходити весь курс у власному темпі й часі. Це дозволяло уникати пропусків у процесі вивчення у випадках, якщо слухач повинен був відволікатися від курсу через зовнішні проблеми або просто не усвідомлювався зміст зазначеного викладачем. Психологічно елемент «власний темп» – одна з тих особливостей, що робила дистанційне навчання таким ефективним.

Отже, особистісні характеристики викладачів у системі ДН мали важливе значення для забезпечення відповідного, психологічного комфорту тим, хто навчається. Однак яким би чином не був організований зворотний зв'язок, було дуже важливо забезпечити його регулярність відповідно до графіка, щоб слухачі мали поняття про систему вивчення курсу.

Упровадження елементів дистанційного навчання показало важливість розробок курсів ДН з урахуванням низки психологічних принципів, які впливають на якість дистанційного навчання.

Електронні версії підручників, що стали основою для створення дистанційних курсів, як і традиційні підручники, не вирішували повною мірою

проблеми самостійної діяльності слухачів у набутті знань. Ці програмні продукти тільки створювали так зване «віртуальне» навчальне середовище, в якому і проходило дистанційне навчання. Проте тут виникли такі психологічні проблеми, як відсутність досвіду самостійної роботи (насамперед, на початку інтенсивних курсів), недостатня воляова саморегуляція, вплив групових установок тощо.

Тому у процесі розроблення курсів нами було звернено особливу увагу на необхідність детального планування навчальної діяльності, її організації, чіткої постановки цілей і завдань навчання. Слухачі повинні були розуміти призначення запропонованих курсів. Від змісту матеріалу, що визначав структуру і рівень їхніх пізнавальних інтересів (загальних або спеціальних), відбивав напрям військово-професійної діяльності, значною мірою залежала ефективність навчального процесу офіцерів.

Як результат на формування позитивної мотивації до вивчення іноземних мов у процесі ДН у слухачів впливали більше зовнішні ресурси, аніж ті, що є в НА НГУ, а на знання та вміння – інтерактивні, педагогічні та цифрові технології.

Висновки до розділу 3

Теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування мовної компетентності офіцерів НГУ у процесі ДН, опис процесу їх упровадження в освітній процес закладу вищої освіти зі специфічними умовами навчання, якісний аналіз одержаних результатів і статистична обробка даних дають змогу зробити такі висновки.

1. На першому етапі експериментального дослідження було проведено констатувальний зріз, визначено робочу гіпотезу, мету, сформульовано завдання експерименту, здійснено добір учасників експериментального навчання, окреслено місце і час його проведення, відбулося ознайомлення викладачів із теоретичними засадами і методичними рекомендаціями з організації діагностування проблеми дослідження. Сформованість мовної компетентності

офіцерів військових частин НГУ визначалася за такими критеріями, як: мотиваційний, змістовно-когнітивний, діяльнісно-комунікативний та контрольньо-оцінний. Ці критерії відбивали структуру мовної компетентності офіцерів НГУ, розкривалися через перелік показників, які можна було оцінювати залежно від ступеня їх прояву. Нами було виділено три рівні сформованості мовної компетентності у офіцерів НГУ: низький, середній, високий.

2. Перша педагогічна умова була впроваджена у навчальний процес вивчення іноземних мов шляхом: удосконалення навчально-методичного забезпечення через розроблення методичних рекомендацій з дистанційного вивчення іноземних мов офіцерами Національної гвардії України; упровадження у програму інтенсивного курсу вивчення іноземних мов розробленого ІКДН; додавання до змісту традиційного навчально-методичного забезпечення ІКДН ще технології мультимедіа та електронних підручників із засобами навігації (пошук, гіперпосилання, закладки, примітки тощо), ресурсів мережі Internet, тематичних каталогів, пошукових систем, електронних каталогів та енциклопедій, освітніх тематичних електронних видань, засобів комунікації (чати, форуми, платформи спілкування), програмних продуктів для тестування і перевірки знань, професійно-орієнтованих програмних продуктів для навчання іноземним мовам тощо.

Ці методичні рекомендації вперше враховували особливості ДН іноземній мові офіцерів на різних етапах засвоєння з акцентуванням на види мовної діяльності (читання, письмо, аудіювання та говоріння) за специфікою СБД офіцерів НГУ.

Друга педагогічна умова була реалізована шляхом формування цифрової грамотності у викладачів на різних курсах підвищення кваліфікації: 1) щодо інтенсифікації освітнього процесу, порядку оцінювання та тестування слухачів, а також зворотного зв'язку із студентами; 2) з дидактики і методики викладання у ЗВО; 3) для фасилітаторів; 4) для викладачів-початківців; 5) із застосування моделі навчання для дорослих; 6) з дистанційного навчання

іноземним мовам та ін. Крім того викладачі проводили заняття зі слухачами щодо використання засобів ДН, і тим самим було реалізовано розвиток цифрової грамотності офіцерів.

Третя педагогічна умова передбачала розвиток позитивної мотивації офіцерів до дистанційного навчання іноземним мовам. Особливостями підвищення мотивації здобувачів освіти дистанційної форми навчання визначено: застосування методів розвитку позитивної мотивації офіцерів до ДН іноземним мовам не тільки протягом першого етапу засвоєння, а й упродовж усього процесу засвоєння. Визначено, що для успішнішого формування мотивації офіцерів до дистанційного навчання необхідно використовувати інноваційні технології, методики і засоби навчання, такі, як індивідуалізоване (особистісно-орієнтоване) навчання, хмарні технології, Web-квести, інформаційно-комунікаційні технології, ігрові технології навчання та інтерактивне навчання, що набувають неабиякого значення, а також інтерактивні відеоінструкції для ознайомлення слухачів з особливостями роботи в системі дистанційного навчання. Необхідним у ДН є проведення на початку вивчення кожного дистанційного курсу вхідного тестування слухачів. Серед основних засобів, що вплинули на розвиток позитивної мотивації офіцерів до ДН іноземним мовам, виокремлено такі: 1) для комунікації з групою; 2) для управління проектом та завданнями; 3) для використання інструментів спільної візуалізації; 3) для організації інтерактивних вправ; 4) для спільного використання файлів; 5) для спільної роботи. З метою підтримання мотивації до навчання протягом усього заняття, а не тільки на його початку було виділено такі методи, як: 1) діалогізації; 2) проблематизації; 3) персоналізації, індивідуалізації й диференціації; 4) активізації уваги засобами ДН; 5) побудови зв'язку між набутими знаннями і розвитком та побудовою професійної кар'єри; 6) позитивного підкріплення успіхів і гальмування помилок, створення ситуацій успіху в навчанні засобами цифрових технологій; 7) підтримання рівня задоволеності навчанням. Крім того, визначено й інші методи мотивації до

використання засобів ДН: метод фасилітації; метод «багато до багатьох»; метод складних завдань; сучасні методи вивчення іноземної мови (навчання, що базується на завданнях; «представлення-практика-продукування»; лексичний метод; метод функцій; комунікативні методи; граматико-перекладний метод; метод повного фізичного відтворення; метод сугестивного відкриття; навчання, що базується на змісті; навчання мові через інтеграцію), а також сайти-ігри.

3. Обґрунтовану нами модель ДН було впроваджено у два етапи в 2019–2021 рр. у НА НГУ: 1) 2019–2020 рр. – початок використання у НА НГУ навчання з елементами дистанційного навчання і системи Intranet на базі MOODLE; 2) 2020–2021 рр. – перехід під час пандемії НА НГУ в мовній підготовці на ДН і початок використання Internet-технології з обмеженням для офіцерів. Упровадження обґрунтованих нами педагогічних умов формування мовної компетентності офіцерів НГУ відбувалося поряд з обґрунтуванням моделі формування мовної компетентності офіцерів НГУ, реалізацією дистанційного навчання в НА НГУ під час формувального етапу експериментального дослідження.

4. Аналіз результатів підсумкового діагностування сформованості мовної компетентності офіцерів експериментальної групи засвідчив позитивну динаміку за всіма критеріями.

Висунуті теоретичні положення і результати експериментального навчання знайшли відображення у працях автора [123, 124, 125].

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі проведено теоретичне узагальнення джерел стосовно проблеми формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі ДН і запропоновано новий аспект вирішення проблеми.

1. Виявлено, що проблема формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі ДН є актуальною і недостатньо дослідженою з огляду на потреби НГУ щодо виконання сумісних завдань із представниками країн-партнерів у правоохоронній та військовій сферах, щодо участі у сумісних міжнародних навчаннях, участі у міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки під егідою ООН, забезпечення освіти для офіцерів протягом життя. У дослідженнях визначено сутність мовної компетентності офіцерів і курсантів, але її структуру та особливості стосовно офіцерів військових частин НГУ не було розкрито. Проведений теоретичний аналіз науково-педагогічних досліджень із цієї проблеми засвідчив наявність окремих розробок, в яких розкривається *дистанційне навчання* як особливий вид навчання та як форма організації навчального процесу у ЗВО України. Установлено, що проблема навчання іноземним мовам курсантів достатньо розроблена, у той час як навчання та дистанційне навчання офіцерів іноземним мовам як підвищення кваліфікації не є розкритим у науково-педагогічних дослідженнях, зокрема, і стосовно до офіцерів НГУ. З урахуванням проведеного теоретичного аналізу джерел, визначені поняття: 1) *мовна компетентність офіцера НГУ* як інтегративне утворення особистості, яке дає змогу фахівцеві (офіцерові) ефективно здійснювати комунікацію в будь-якому середовищі, досягати при цьому позитивних результатів у своїй професійній діяльності; 2) *дистанційне навчання офіцерів НГУ* як окремий вид навчання з особливою формою, яке передбачає екстериторіальну взаємодію суб'єктів навчання з використанням психолого-педагогічних, інформаційно-комунікаційних технологій та цифрових інформаційно-освітніх ресурсів, дає

змогу проводити інтерактивні заняття з різною кількістю людей, надаючи можливість індивідуального спілкування між об'єднаними спільною метою суб'єктами й об'єктами навчання синхронно й асинхронно, реалізовується у спеціалізованому середовищі за допомогою технічних засобів зв'язку і характеризується інтенсифікацією, активізацією та індивідуалізацією навчання. Окрім того, встановлено, що є особливості змісту і процесу ДН офіцерів НГУ, які зумовлені специфікою виконання СБЗ. До особливостей змісту належить термінологія. Було виділено особливості процесу ДН офіцерів (наявність обмежень у користуванні цифровими технологіями і ресурсами внаслідок обмежень військово-професійної діяльності; експлуатація телекомунікаційних та інформаційних ресурсів у межах єдиного інформаційного середовища на базі корпоративної мережі; застосування новітніх гіпертекстових та мультимедійних технологій; індивідуалізація і диференціація процесу навчання з орієнтацією на можливість і рівень професіоналізму викладача; професійний досвід і посадові обов'язки офіцера).

2. За результатами проведеного опитування 150 офіцерів військових частин НГУ в різних регіонах України встановлено, що у них недостатній рівень сформованості МК, що створює певні труднощі не лише під час залучення офіцерів до професійної діяльності за кордоном, а й у професійній діяльності під час заходів міжнародного співробітництва в Україні. Установлено, що труднощі мовної підготовки офіцерів НГУ можуть долатися через ДН. Напрямами поліпшення стану вивчення іноземної мови офіцерів у частинах НГУ в ході професійної (індивідуальної) підготовки в процесі ДН визначено такі: створення різних умов у НГУ для її вивчення – організаційних, педагогічних, технічних, нормативних; урахування рівня знання мови офіцерами і диференціація навчання на цій основі; удосконалення змісту і методик викладання іноземної мови відповідно до посадових обов'язків офіцерів з урахуванням специфіки службово-бойової діяльності військових частин НГУ; розвиток позитивної мотивації до вивчення мови у офіцерів, зокрема у ДН; забезпечення іншомовної практики для офіцерів НГУ в щоденній діяльності та іншомовному середовищі; полікультурна

підготовка офіцерів; підготовка офіцерів до ДН через формування їхньої цифрової грамотності тощо.

3. Обґрунтовано модель формування мовної компетентності офіцерів НГУ в процесі ДН, яка містила в собі: наукові підходи (системний, андрагогічний, діяльнісний, компетентнісний, інформаційний), мету (формування мовної компетентності у офіцерів військових частин НГУ в процесі дистанційного навчання), принципи (дидактичні, дистанційного навчання та дистанційного навчання іноземним мовам), зміст ДН (читання, говоріння, письмо, аудіювання), який диференційовано за напрямками СБД офіцерів НГУ, технології (дидактичні, дистанційного навчання та ДН іноземним мовам), засоби, методи і форми (дидактичні, дистанційного навчання та ДН іноземним мовам), а також педагогічні умови її впровадження в освітній процес для формування мовної компетентності офіцерів військових частин НГУ. Уточнено перелік засобів ДН у мовній підготовці офіцерів, технологій та платформ ДН офіцерів (для організації дистанційного навчання; для проведення відеоконференції; для оцінювання роботи аудиторії в режимі реального часу; для створення інтерактивних вправ; для створення інтерактивних навчальних застосунків, які дають змогу вести аналітику навчального процесу і реалізовувати стратегії індивідуального підходу; для створення комунікативного простору; для запису скринкастів; для створення інтерактивних відео із запитаннями, вбудованими в ролик; для розміщення власних роликів і надання до них доступу через Internet тощо). До засобів ДН офіцерів НГУ мовної компетентності віднесено: засоби цифрових технологій, засоби роботи з інформацією (гіпертекст, мульти- та гіпермедіа), програмні засоби навчання, засоби ІКТ, засоби організації. Виявлено, що існуючі засоби ДН різняться на різних етапах засвоєння (залежно від мети їх застосування). Модель ДН містить у собі і педагогічні умови формування мовної компетентності офіцерів.

Установлено, що педагогічні умови формування мовної компетентності офіцерів у процесі ДН – це спеціально організовані в освітньому процесі закладу вищої освіти обставини, які забезпечують вплив на формування й розвиток у

слухачів усіх компонентів мовної компетентності (організаційно-мотиваційного, когнітивного, комунікативного та контрольного-оцінного). Визначено такі педагогічні умови формування мовної компетентності у офіцерів військових частин НГУ в процесі дистанційного навчання у НА НГУ: навчально-методичне забезпечення використання засобів формування мовної компетентності у офіцерів в процесі дистанційного навчання; формування цифрової компетентності викладачів щодо використання дистанційних технологій в освітньому процесі та формування цифрової грамотності офіцерів-слухачів; розвиток позитивної мотивації офіцерів до дистанційного навчання іноземним мовам. Установлено, що педагогічні умови формування мовної компетентності офіцерів НГУ у дистанційному навчанні повинні реалізовуватися в освітньому процесі лише в комплексі, оскільки вони взаємопов'язані логічно і взаємозалежні. Їх упровадження потребує зазначеної послідовності, вони запускають модель і супроводжують її протягом усього дистанційного навчання.

4. Сформованість мовної компетентності офіцерів військових частин НГУ визначається за такими критеріями: мотиваційний, змістовно-когнітивний, діяльнісно-комунікативний та контрольний-оцінний. Ці критерії відображали структуру мовної компетентності офіцерів НГУ, розкривалися через перелік показників, які можна було оцінювати залежно від ступеня їх прояву. Виділено 3 рівні сформованості МК у офіцерів НГУ: низький, середній, високий. Вони відображають критерії МК для офіцерів у NATO STANAG 6001 за змістовно-когнітивним та діяльнісно-комунікативним критеріями, відповідають рівням NATO STANAG 6001: SMP 0 – відсутність практичних умінь, SMP 0+ – завчений мінімум, SMP 1 – виживання, SMP 1+ – виживання+, SMP 2 – функціональний, SMP 2+ – функціональний+.

5. Першу педагогічну умову було впроваджено у навчальний процес вивчення іноземних мов шляхом: удосконалення навчально-методичного забезпечення через розроблення методичних рекомендацій з дистанційного вивчення іноземних мов офіцерами Національної гвардії України; упровадження в програму інтенсивного курсу вивчення іноземних мов розробленого ІКДН;

додавання до змісту традиційного навчально-методичного забезпечення ІКДН ще технології мультимедіа та електронних підручників із засобами навігації (пошук, гіперпосилання, закладки, примітки та ін.), ресурсів мережі Internet, тематичних каталогів, пошукових систем, електронних каталогів та енциклопедій, освітніх тематичних електронних видань, засобів комунікації (чати, форуми, платформи спілкування), програмних продуктів для тестування і перевірки знань, професійно-орієнтованих програмних продуктів для навчання іноземним мовам тощо.

Друга педагогічна умова була реалізована шляхом формування цифрової компетентності у викладачів на різних курсах підвищення кваліфікації: 1) щодо інтенсифікації освітнього процесу, порядку оцінювання та тестування слухачів, а також зворотного зв'язку із студентами; 2) з дидактики і методики викладання у ЗВО; 3) для фасилітаторів; 4) для викладачів-початківців; 5) із застосування моделі навчання для дорослих; 6) з дистанційного навчання іноземним мовам та інших. Крім того викладачі проводили заняття зі слухачами щодо використання засобів ДН і тим самим було реалізовано розвиток цифрової грамотності офіцерів.

Упровадження третьої педагогічної умови передбачало розвиток позитивної мотивації офіцерів до дистанційного навчання іноземним мовам. Особливостями розвитку мотивації здобувачів освіти дистанційної форми навчання виділено: застосування методів розвитку позитивної мотивації до ДН іноземним мовам не тільки протягом першого етапу засвоєння, а й упродовж усього процесу засвоєння. Для успішнішого формування мотивації офіцерів до дистанційного навчання необхідно використовувати інноваційні технології, методики і засоби навчання, такі, як індивідуалізоване (особистісно-орієнтоване) навчання, хмарні технології, Web-квести, інформаційно-комунікаційні технології, ігрові технології навчання та інтерактивне навчання, що набувають неабиякого значення, а також інтерактивні відеоінструкції для ознайомлення слухачів з особливостями роботи в системі дистанційного навчання. Серед основних засобів, що вплинули на розвиток позитивної мотивації офіцерів до ДН іноземним мовам, були такі: 1) для комунікації з групою; 2) для управління проєктом та завданнями; 3) для

використання інструментів спільної візуалізації; 4) для організації інтерактивних вправ; 5) для спільного використання файлів; 6) для спільної роботи. З метою підтримання мотивації до навчання протягом усього заняття використовували такі методи: 1) діалогізації; 2) проблематизації; 3) персоналізації, індивідуалізації й диференціації; 4) активізації уваги засобами дистанційного навчання; 5) побудови зв'язку між набутими знаннями і розвитком та побудовою професійної кар'єри; 6) позитивного підкріплення успіхів і гальмування помилок, створення ситуацій успіху в навчанні засобами цифрових технологій; 7) підтримання рівня задоволеності. Крім того визначено як ефективні й інші методи мотивації до використання засобів ДН: метод фасилітації; метод «багато до багатьох»; метод складних завдань; сучасні методи вивчення іноземної мови (навчання, що базується на завданнях; «представлення-практика-продукування»; лексичний метод; метод функцій; комунікативні методи; граматико-перекладний метод; метод повного фізичного відтворення; метод сугестивного відкриття; навчання, що базується на змісті; навчання мові через інтеграцію); сайти-ігри.

6. Результати проведеного експериментального дослідження підтвердили ефективність організації процесу формування мовної компетентності офіцерів НГУ в процесі дистанційного навчання. Про це свідчать порівняльні дані вхідного (констатувального) і підсумкового (формувального) етапів експерименту. Отримані результати підтвердили ефективність реалізованих на формувальному етапі комплексу педагогічних умов, а також висунуту гіпотезу. Тим самим мету дослідження досягнуто.

Проведене дослідження не претендує на повноту розкриття проблеми формування мовної компетентності офіцерів НГУ в процесі дистанційного навчання. Одержані результати доводять необхідність подальшого теоретичного та експериментального дослідження проблеми щодо студентоцентрованого підходу у дистанційному навчанні офіцерів НГУ, розвитку їх мовної компетентності у змішаному навчанні, через неформальну й інформальну освіту, у навчанні офіцерів-іноземців українській мові на базі розробленої моделі дистанційного навчання тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Активні методи навчання. Дніпропетровськ : ДДФЄІ, 2000. С. 67.
2. Андрієнко А. Соціально-психологічна адаптація студентів-першокурсників до навчання у ВНЗ та її оптимізація. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2015. Вип. 17. С. 18-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PeKr_2015_17_5 (дата звернення: 16.03.2020).
3. Андрущенко Н. О. Формування базових управлінських компетенцій у майбутніх менеджерів економічного профілю засобами інтерактивних технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2011. 19 с.
4. Антонів О. Дистанційне вивчення мови: проблеми та методи. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. Львів, 2007. Вип. 3. С. 48-54.
5. Апресян Ю. Д. Образ человека по данным языка: попытка системного описания. *Вопросы языкознания*. 1995. № 1. С. 27.
6. Артамощенко В. С., Судніков Є. О., Новікова І. В. Змішане навчання (Blended Learning), пріоритетна форма дистанційного навчання. *Проблеми впровадження дистанційного навчання в освітньому процесі вищих військових навчальних закладів та можливі шляхи їх вирішення* : зб. матеріалів I Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ. Київ, 2017. С. 27.
7. Артюшкіна Л. М. Мовленнєва компетентність як складова комунікативного процесу державних службовців. 2018. URL: http://soippo.narod.ru>documents/konf_zhuk/artushkina (дата звернення: 03.11.2019).
8. Бабанский Ю. К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований. Москва : Педагогика, 1982. 151 с.
9. Багаліка Т. М. Педагогічні умови ефективного функціонування педагогічної системи професійної підготовки військовослужбовців. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2015. Вип. 124. С. 121-123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2015_124_32 (дата звернення: 03.11.2019).
10. Бальцевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник.

Київ : Академія, 2004. 344 с.

11. Барановська Л. В. Методичний аспект навчання студентів в умовах англomовного проєкту. Подолання мовних та комунікативних бар'єрів. *Методика викладання гуманітарних дисциплін студентам немовних спеціальностей* : матеріали Міжнар. наук.-метод. конф., м. Київ, 7-8 черв. 2013 р. Київ : НАУ, 2013. С. 6-9.

12. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : Академія, 2004. С. 123.

13. Бегака Д. А. Підготовка майбутніх магістрів іноземної філології до формування фахової комунікативної компетентності студентів педагогічного університету : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2015. 18 с.

14. Бернвальдт Т. Формування мотивації навчальної діяльності майбутніх учителів в умовах сьогодення. *Рідна школа*. 2011. № 11. С. 60-63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2011_11_17 (дата звернення: 04.06.2020).

15. Бец Ю. І. Шляхи та умови підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до професійної іншомовної комунікації. *Вісник Національного університету оборони України*. 2012. Вип. 6. С. 13-16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnaou_2012_6_5 (дата звернення: 29.10.2019).

16. Біляєв О. М. Концепція інтенсивного навчання мови. *Українська мова і література в школі*. 1991. № 6. С. 570.

17. Биков В. Ю., Білоус О. В., Богачков Ю. М. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України : метод. рек. / за заг. ред. Бикова В.Ю. та ін. Київ : Атіка, 2010. 88 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/455/1/zb4.pdf> (дата звернення: 17.05.2020).

18. Биков В. Ю., Овчарук О. В. Оцінювання інформаційно-комунікаційної компетентності учнів та педагогів в умовах євроінтеграційних процесів в освіті: посібник. Київ : Педагогічна думка, 2017. 160 с.

19. Блощинський І. Критерії та показники компонентів професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників під час фахової підготовки з використанням технологій дистанційного навчання. *Молодь і ринок*. 2015. № 7.

С. 77-82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2015_7_16 (дата звернення: 03.11.2019).

20. Блощинський І. Обґрунтування педагогічних умов професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників на основі технологій дистанційного навчання. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогічні науки*. 2017. № 1. С. 42-55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadpcrn_2017_1_6 (дата звернення: 17.05.2020).

21. Блощинський І. Г. Формування самооцінки курсантів вищих військових закладів освіти у процесі навчання іноземної мови : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 20.02.02. Хмельницький, 2002. 24 с.

22. Бобильов В. Є., Судніков Є. О., Єфімова Р. Г. Підготовка військових фахівців у системі перепідготовки та підвищення кваліфікації засобами дистанційного навчання. Проблеми впровадження дистанційного навчання в освітньому процесі вищих військових навчальних закладів та можливі шляхи їх вирішення : зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. 2017. С. 24-28.

23. Богданова О. Ю. Методика преподавания литературы. Москва : Академия, 2009. 400 с.

24. Богучарова О. І., Тишакова Л. Т. Особливості формування іншомовної комунікативної компетентності правоохоронців з використанням технологій дистанційного навчання. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Філологічні науки*. 2020. № 3 (334). С. 173-182.

25. Бойко О. В. Сутність формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів у ВВНЗ. *Військова освіта*. Київ : НУОУ, 2013. № 2. С. 32-42.

26. Бородкіна І. Модель цифрової компетенції студентів. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2018. Вип. 1. С. 27-41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dpitsca_2018_1_4 (дата звернення: 17.05.2020).

27. Борщовецька В. Д., Ігнатенко В. Д. Англійська мова : навч.-метод. посіб. Біла Церква, 2018. 188 с.

28. Боса В. П. Формування мовленнєвої компетентності майбутніх

учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2019. 160 с.

29. Ботвинюк О. В. Формування мотивації навчання студентів технічних спеціальностей на заняттях з української мови. *Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві*. 2015. Вип. 4 (11). URL: <http://dspace.oru.ua/jspui/handle/123456789/2985> (дата звернення: 15.08.2020).

30. Булахова Я. В. Педагогічні умови навчання іноземних мов майбутніх інженерів-програмістів засобами мультимедійних програм : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2007. 20 с.

31. Бутенко Н. Компетенції сучасного викладача вищої школи в контексті реалізації його місії. *Вісник Львівського університету*. Серія педагогічна. Львів : 2009. Вип. 25. Ч. 1. С. 31-39.

32. Бугайчук К. Л. Массовые открытые дистанционные курсы: история, типология, перспективы. *Высшее образование в России*. 2013. № 3. С. 148-155.

33. Василевич А. П. Проблемы измерения языковой компетенции. *Лингвистические основы преподавания языка*. Москва : Наука, 1983. С. 113-137. URL: <https://remontantenn.ru/uk/repair/naum-homskii-yazyk-i-myshlenie-noam-homskii-o-proishozhdenii-yazyka-что/> (дата звернення: 17.11.2019).

34. Вдовін В. В. Комуникативний підхід як оптимальний засіб вивчення іноземної мови у ВНЗ. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Львів : НУЛП, 2007. С. 15-20.

35. Вдовенко В. В. Математичні методи в психології : навч.-метод. посіб. Кіровоград : Центр оперативної поліграфії «Авангард», 2017. 112 с.

36. Веле Штильвелд. Дистанційне навчання – від теорії до практики, актуальний мережевий семінар. URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/articles/15/> (дата звернення: 27.11.2019).

37. Величко О. О. Управлінські вимоги до змісту іншомовної компетентності військових фахівців у процесі їх підготовки. *Військова освіта*. 2016. № 2. С. 25-32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vios_2016_2_6 (дата звернення: 03.01.2020).

38. Вигранка Т. В. Дидактичні умови формування мовленнєвої компетентності студентів філологічних спеціальностей в освітньому середовищі закладів вищої освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. Тернопіль, 2019. 20 с.
39. Вихрущ В. О. Контекстний підхід до освіти дорослих: теоретичний та техноматичний аналіз. *Освіта дорослих: світові тенденції, українські реалії та перспективи* : монографія / за заг. ред. Н. Г. Ничкало, І. Ф. Прокопенка. Ін-т пед. освіти і освіти дорослих ім. І. Зязюна НАПН України; ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2020. С. 47-57.
40. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Вид. 3-тє, доопрац., допов. Київ : Знання, 2008. 568 с.
41. Власенко Л. В., Шинкаренко Н. В. Методи дистанційного навчання. Софія, 2011. Т. 19. С. 16-20.
42. Волинець Д. Креативне та ефективне он-лайн-навчання: місія здійснення! URL: <https://gurt.org.ua/articles/62959/> (дата звернення: 29.04.2020).
43. Волкова І. Мовна й мовленнєва компетенції у (психо)лінгвістичній проекції на методику навчання української мови. *Рідна школа*. 2006. № 1. С. 15, 48-50.
44. Волкова І. В. Сутність мовних компетентностей та їх проекція на методику навчання мови. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія Філологічна. 2017. Вип. 67. С. 73-76. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2017_67_21 (дата звернення: 17.11.2019).
45. Волобуєва О. Ф. Формування професійно-комунікативної спрямованості у слухачів мовної спеціальності військових вузів (психолого-лінгвістичний аспект) : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 20.02.02. Хмельницький, 1999. 18 с.
46. Воронова Н. С. Система формування професійної компетентності майбутніх культурологів засобами цифрових технологій : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Слов'янськ, 2020. 40 с.
47. Вчимося сприймати англійську на слух! 11 подкастів на кожен день.

URL: <https://grade.ua/uk/blog/uk-11-english-podcasts/> (дата звернення: 23.11.2020).

48. Вятютнев М. Н. Коммуникативная направленность обучения русскому языку в зарубежных школах. *Русский язык за рубежом*. 1977. № 6. С. 38-45.

49. Гавлічек П. Програми НАТО DEEP з точки зору дистанційного навчання. Отримані уроки та рекомендації. *Проблеми впровадження дистанційного навчання в освітньому процесі вищих військових навчальних закладів та можливі шляхи їх вирішення* : зб. матеріалів I Міжнар. наук.-метод. конф. 2018. С. 6-8. URL: http://adl.nuou.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Mater_conf_Kyiv.pdf (дата звернення: 23.11.2019).

50. Гавриленко К. Організаційні етапи створення дистанційного курсу. Екстрене дистанційне навчання в Україні : монографія / за ред. В. М. Кухаренка, В. В. Бондаренка. Харків : Міська друкарня, 2020. С. 128-143.

51. Гавриленко О. М. Формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Кіровоград, 2011. 20 с.

52. Гаврілова Л. Г. Система формування професійної компетентності майбутніх учителів музики засобами мультимедійних технологій : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2015. 615 с.

53. Галецький С. М. Формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов засобами інформаційно-комунікаційних технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2020. 20 с.

54. Галкіна В. Д. Використання технології змішаного навчання під час формування іншомовної професійної компетентності військових фахівців. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2016. Вип. 1. С. 25-30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDUP_2016_1_6 (дата звернення: 04.06.2020).

55. Гез Н. И. Развитие коммуникативной компетенции в ситуациях ролевого обучения. Коммуникативные единицы языка : тез. докл. всесоюз. науч.-

практ. конф. Москва : МГПІІІЯ, 1984. С. 40.

56. Гладких Г. В. Напрями формування комунікативної компетентності студентів. *Інноваційна педагогіка*. 2019. № 11, Т. 1. С. 70-74. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/7395> (дата звернення: 03.01.2020).

57. Гнедкова О. О. Використання дистанційного навчання під час контролю знань самостійної роботи студентів мовних спеціальностей ВНЗ. *Педагогічний альманах*. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неповної освіти», 2016. Вип. 30. С. 97-105.

58. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження. *Методологічні поради молодим науковцям*. Київ ; Вінниця : Вінниця, 2008. 278 с.

59. Гончарук В. В. Дистанційне навчання як нова форма навчання працівників органів внутрішніх справ України. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2010. № 1 (48). С. 292-298.

60. Горбунова В. В. До проблеми методологічних засад експерименту в психології. *Наукові записки Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України*, 2005. Вип. 26. в 4 т. Т. 1. С. 383-386.

61. Гордеева Т. О. Психология мотивации достижения. Москва : Смысл, Академия, 2006. 336 с.

62. Горобець С. М., Горобець О. В. Застосування технологій дистанційного навчання у процесі післядипломної освіти. *Андрогогічний вісник*. 2017. Вип. 1 (8). С. 133-142.

63. Гребенюк Л. Формування готовності майбутніх офіцерів Збройних сил України до професійної взаємодії у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2020. 20 с.

64. Гриценко Т. Б. Українська мова та культура мовлення : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2003. 536 с.

65. Грицук Ю. Проблеми організації дистанційного навчання в умовах карантину в Донбаській національній академії будівництва і архітектури. *Екстрене дистанційне навчання в Україні : монографія / за ред. В. М. Кухаренка,*

В. В. Бондаренка. Харків : Міська друкарня, 2020. С. 176-185.

66. Гріднєва Л. М. Формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх працівників правоохоронних органів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2010. 20 с.

67. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Шевченко Л. С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід : навч. посіб. / за ред. Р. С. Гуревича. Вінниця : Планер, 2012. 348 с.

68. Гуржій А. М., Овчарук О. В. Дискусійні аспекти інформаційно-комунікаційної компетентності: міжнародні підходи та українські перспективи. *Інформаційні технології в освіті*. 2013. № 15. С. 38-43.

69. Демченко Д. І. Формування професійної іншомовної компетентності майбутніх юристів засобами іноземної мови у фаховій підготовці : монографія. Харків : Іванченко І. С., 2014. 213 с.

70. Деркач А. А. Акмеология: личностное и профессиональное развитие человека : в 5 кн. Кн. 1: Методолого-прикладные основы акмеологических исследований. Москва : РАГС, 1999. 392 с.

71. Дистанційне та змішане навчання в школі. Путівник / упоряд. І. П. Воротникова. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 48 с.

72. Дистанційне навчання: психологічні засади : монографія / за ред. М. Л. Смульсон. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. 240 с.

73. Дистанційне навчання в системі професійно-технічної освіти : монографія / авт. кол. В. В. Ягупов, О. В. Базелюк, С. Г. Кравець та ін. ; за наук. ред. В. В. Ягупова. Житомир : Полісся, 2019. 234 с.

74. Дрозд Т. М. Розвиток комунікативної компетентності вчителів філологічних спеціальностей у системі післядипломної освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2017. 275 с.

75. Долгальова О., Єщенко М. Використання хмарних технологій під час карантину. *Екстрене дистанційне навчання в Україні* : монографія / за ред. В. М. Кухаренка, В. В. Бондаренка. Харків : Міська друкарня, 2020. С. 202.

76. Долинський Є. В. Модель формування комунікативної компетентності

майбутніх перекладачів в процесі дистанційного навчання. *Вісник Національного університету оборони України*. Київ : НУОУ, 2011. Вип. 6 (25). С. 34-40.

77. Долинський Є. В. Формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів з використанням технологій дистанційного навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2012. 20 с.

78. Дьоміна В. В. Педагогічні умови виховання білінгвальної культури у майбутніх учителів іноземної мови. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2018. Вип. 1. С. 79-90 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2018_1_11 (дата звернення: 24.11.2019).

79. Єфімова О. М. Формування іншомовної комунікативної компетентності курсантів під час оволодіння фахом у вищих військових навчальних. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Філологія. Педагогіка. Київ : НТУУ, 2013. Вип. 1. С. 95-105.

80. Єріна А. М., Захожай В. Б., Єрін Д. Л. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Центр навч. літ, 2004. 212 с.

81. Жевакіна Н. В. Педагогічні умови організації дистанційного навчання студентів гуманітарних спеціальностей у педагогічному університеті : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2009. 20 с.

82. Задорожня Т. М., Красюк Ю. М. Реалізація міжпредметних зв'язків через систему прикладних задач. *Фізико-математична освіта*. 2017. Вип. 3 (13). С. 57-61.

83. Заслужена А. А. Методичні рекомендації з удосконалення підготовки майбутніх філологів з англійської мови та літератури у ВНЗ України. *Вісник Національного авіаційного університету*. Педагогіка. Психологія. 2015. № 7. URL : <http://jrnl.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/viewFile/10226/13427> (дата звернення: 03.11.2019).

84. Зельницький А. М. Професійна компетентність викладача вищого військового навчального закладу. *Військова освіта*. 2013. № 2. С. 84-95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vios_2013_2_12 (дата звернення: 03.11.2019).

85. Зимняя И. А., Земцова Е. В. Интегративный подход к оценке единой социально-профессиональной компетентности выпускников вузов. *Высшее образование сегодня*. 2008. № 5. С. 14-19.
86. Зінченко В. М. Методика формування мовно-мовленнєвих компетентностей на засадах системного підходу учнів старших класів гімназій: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2015. 22 с.
87. Іваніга О. Керування самостійною роботою студентів немовних факультетів під час викладання англійської мови. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-17-1-14>.
88. Інформаційно-комунікаційні технології у навчанні іноземних мов для професійного спілкування : кол. моногр. / Т. І. Коваль та ін. ; за заг. ред. Т. І. Коваль. Київ : КНЛУ, 2012. С. 20.
89. Кадемія М. Ю., Шахіна І. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі : навч. посіб. Вінниця : Планер, 2011. 220 с.
90. Кадрове забезпечення освітньої діяльності ВВНЗ. URL: [https://nangu.edu.ua/uploads/files/documenty/osvita/sertyficaciya/kursy/Kadrove%20za bezpechennia%20osvitnoi%20diialnosti%20VVNZ.pdf](https://nangu.edu.ua/uploads/files/documenty/osvita/sertyficaciya/kursy/Kadrove%20za%20bezpechennia%20osvitnoi%20diialnosti%20VVNZ.pdf) (дата звернення: 16.05.2021).
91. Каленський А. А. Застосування сучасних інформаційних технологій у процесі вивчення тактичних дисциплін курсантами вищих військових навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2005. 20 с.
92. Каменський О. І. Методика формування англомовної компетенції студентів економічних спеціальностей засобами комп'ютерних технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Одеса, 2009. 20 с.
93. Каменцев Д. Сучасні виклики та шляхи впровадження дистанційної та online форм вивчення іноземної мови у вищих військових навчальних. *Journal of Scientific Papers «Social Development and Security»*. 2020. Вип. 10. № 6. С. 151-160.
94. Каук В. Виклики, які надають нові можливості. *Екстрене дистанційне навчання в Україні* : монографія / за ред. В. М. Кухаренка, В. В. Бондаренка. Харків : Міська друкарня, 2020. С. 229.

95. Качатинов Л. П. Проблема воспитания в общеобразовательной школе. *Государство и дети: реальность России* : материалы Междунар. практ. конф. Москва, 1995. С. 131-133.
96. Качмар В. М. Формування мовної, мовленнєвої та комунікативної компетенції майбутнього економіста. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права ім. Короля Данила Галицького*. 2012. № 6. С. 242-247. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivif_2012_6_40 (дата звернення: 03.11.2019).
97. Ковальчук В. І. Технологія навчання дорослих на основі особистісно-орієнтованого підходу : тренінг, Київ : Шкільний світ, 2009. 136 с.
98. Коваль М. С., Кусій М. І. Впровадження інноваційних технологій у навчальний процес Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2012. Вип. 29. С. 387-392. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sitimn_2012_29_71 (дата звернення: 13.12.2019).
99. Ковпик С. І., Мельник Н. Г. Психологічний аспект дистанційного навчання студентів-філологів. *International scientific and practical conference «Current trends and factors of the development of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries»* : conference proceedings, September 25-26, 2020. Lublin : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2020. P. 170-173.
100. Коленко Ю. В. Использование информационных технологий как средства формирования профессиональной компетентности курсантов военных вузов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Ставрополь, 2005. С. 29-30.
101. Концепція мовної підготовки особового складу Збройних Сил України та План реалізації Концепції мовної підготовки особового складу Збройних Сил України : наказ № 267 від 01.06.2009 р. Київ, 2009. 30 с.
102. Корбут О. Г. Дистанційне навчання: моделі, технології, перспективи. *Новітні освітні технології* : матеріали наук.-метод. конф., м. Київ. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1123> (дата звернення: 03.01.2020).

103. Корнієнко І. О., Воронова О. Ю. Статистичні методи у психології : курс лекцій з дисципліни для студентів денної та заочної форми навчання спеціальності 053 Психологія ОС «Магістр». Мукачево : МДУ, 2019. 44 с.

104. Кравченко І. М., Смікал В. О. Технології індивідуалізації навчання в педагогічній магістратурі. *Pedagogical concept and its features, social work and linguology. Technologies of individualization of learning in pedagogical master's degree programme*. 2020. С. 48-64. DOI: 10.36074/pcaifswal.ed-1.05

105. Кравченко О. І. Моделі дистанційного навчання для підготовки військових фахівців в Україні. *Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2017. Вип. 55. С. 208-215. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znrviknu_2017_55_27 (дата звернення: 03.01.2020).

106. Красилич А. А. Особливості інтеграції інформаційних технологій в процесі навчання іноземній мові. *Актуальні проблеми іншомовної комунікації: лінгвістичні, методичні та соціально-психологічні аспекти* : зб. матеріалів III Всеукр. наук.-метод. Internet-конф., м. Луцьк, 26 берез. 2020 р. Луцьк : ІВВ Луцьк. НТУ, 2020. С. 32-35.

107. Крикун В. Д. Формування іншомовної професійної компетентності майбутніх магістрів військового управління : автореф. дис.. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2018. 19 с.

108. Критичне мислення: ключові характеристики та вправи для його розвитку. URL: <http://etwinning.com.ua/content/files/659841.pdf> (дата звернення: 18.09.2020).

109. Кринецкий И. И. Основы научных исследований. Киев ; Одесса : Вища шк., 1981. 208 с.

110. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Кондор, 2006. 206 с.

111. Кубрякова Е. С. Парадигмы научного знания в лингвистике и ее современный статус. *Изв. АН. Серия литературы и языка*. Москва, 1994. Т. 53. № 2. С. 3-15.

112. Кузибецкий А. Н., Рождественская Н. Н. Научные основы и техники управленческой коммуникации руководителей с персоналом образовательных учреждений : учеб.-метод. пособие (дидактический комплекс коммуникативно-ориентированного курсового обучения руководителей учреждений образования) / науч. ред. В. В. Сериков. Волгоград : ВГИПК РО, 2004. 120 с.

113. Кузнєцова О. О. Навчання реферуванню іноземною мовою у немовному ВНЗ. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*. 2015. № 51. С. 63-66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trkov_2015_51_18 (дата звернення: 27.10.2020).

114. Лавриш Ю. Е. Дидактична система індивідуалізації навчання іноземної мови студентів інженерних спеціальностей у технічних університетах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.09. Полтава, 2020. 40 с. URL: http://pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/lavrish_2020_dis.pdf (дата звернення: 05.05.2021).

115. Лагодинський О. С. Англomовна комунікативна компетентність як компонент змісту англomовної підготовки курсантів (слухачів) вищих військових навчальних закладів. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2013. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_3_15 (дата звернення: 03.11.2019).

116. Ладик О. І., Осипчук С. О. Реалізація навчального матеріалу для дистанційного навчання на базі програмної платформи управління електронним навчанням Moodle. *Наукові записки УНДТЗ*. 2008. № 5 (7). С. 78-87.

117. Лахтадир О. В. Психологічні особливості розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2017. 20 с.

118. Лозинський П. І. Проблеми підвищення професійної комунікативної компетентності майбутнього офіцера. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2015. Вип. 44. С. 77-84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PVSSh_2015_44_16 (дата звернення: 19.01.2020).

119. Лозова В. І., Тройко Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання :

навч. посіб. 2-ге вид., випр. і доп. Харків : ОВС, 2002. С. 286.

120. Лукін В. Є. Методика застосування засобів дистанційного навчання у процесі вивчення військово-технічних дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Харків, 2009. 19 с.

121. Лукьяненко Д. В. Рекомендації щодо організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти із застосуванням технологій дистанційного навчання для вчителів української мови і літератури. Організація освітнього процесу із застосуванням технологій дистанційного навчання у 2020/2021 навчальному році : метод. рек. / за заг. ред. В. І. Шуляра. ОІППО, 2020. С. 31. URL: <https://moippo.mk.ua/wp-content/uploads/2020/08/%D0%9C%D0%90%D0%9A%D0%95%D0%A2%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%BB.pdf> (дата звернення: 18.09.2020).

122. Лютий В. М. Аналіз стану мовної компетентності офіцерів Національної гвардії України. *Науковий вісник Ужгородського університету. Педагогіка. Соціальна робота*. 2021. Вип. 1 (48). С. 238-245. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2021.48.239-244>.

123. Лютий В. М. Засоби дистанційного навчання у формуванні мовної компетентності офіцерів. *Молодий вчений*. 2021. № 5 (93). С. 212-222. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-Че09/2021-5-93-41>.

124. Лютий В. М. Педагогічні умови формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання. *Молодий вчений*. 2021. № 6 (94) С. 168-178. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-6-94-34> (дата звернення: 04.06.2020).

125. Лютий В. М. Стан розробленості проблеми дистанційного навчання військовослужбовців іноземним мовам у сучасних науково-педагогічних дослідженнях. *Polish Science Journal (ISSUE 2 (35), 2021)*. Warsaw: Sp. z o. o. «iScience», 2021. Part 2. Pp. 108-127.

126. Лютий В. М. Теоретичне обґрунтування сутності, значення і особливостей мовної компетентності офіцерів військових частин Національної гвардії України. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса*

Шевченка. Педагогічні науки. 2020. № 5 (336). С. 35-51.

127. Мазур В. П. Шляхи підвищення ефективності навчального заняття зі студентами підготовки за програмою офіцерів запасу. *Проблеми та напрями вдосконалення підготовки військових фахівців з урахуванням досвіду антитерористичної операції у східних областях України* : тези доп. XVI наук.-метод. конф., м. Житомир, 25 трав. 2017 р. / М-во оборони України, Житомир : Військ. ін-т ім. С. П. Корольова. Житомир : ЖВІ, 2017. 176 с.

128. Максименко С. Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці: *Методологія, методи, програми, процедури* : навч. посіб. для вищ. шк. Київ : Наукова думка, 1998. 226 с.

129. Мамонова О. І. Контекстна модель професійно спрямованої мовної підготовки майбутніх правоохоронців : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Старобільськ, 2015. 200 с.

130. Маркова А. К., Матис Т. А., Орлов А. Б. *Формирование мотивации учения*: Кн. для учителя. Москва : Просвещение, 1990. 192 с.

131. Маркова А. К. *Психология профессионализма*. Москва, 1996. 312 с.

132. Мартинова Р. Ю. Цілісна загальнодидактична модель змісту навчання іноземних мов : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.09. Київ, 2007. 51 с.

133. Маслак Л. П. Педагогічні умови формування культурологічної компетентності майбутніх офіцерів радіоінженерних спеціальностей : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2010. 20 с.

134. Математична статистика для психологів. Таблиця критичних значень *t*-критерія Стьюдента. URL: <https://statpsy.ru/t-student/t-test-tablica/> (дата звернення: 04.06.2020).

135. Машталер А. М. Дистанційне навчання як засіб підвищення професійної кваліфікації офіцерів-прикордонників. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогічні та психологічні науки. 2013. № 4. С. 151-159.* URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnarpv_ppn_2013_4_18 (дата звернення: 13.12.2019).

136. Методичні рекомендації для розроблення профілів ступеневих

програм, включаючи програмні компетентності та програмні результати навчання / пер. з англ. Національного експерта з реформування вищої освіти Програми Еразмус+, д-ра техн. наук, проф. Ю. М. Рашкевича. Київ : Поліграф плюс, 2016. 80 с.

137. Медвідь М. М., Лисичкина І. О., Лісовенко Д. В., Лютий В. М., Ніконенко О. В. Методика організації системи зворотнього зв'язку у вищому військовому навчальному закладі. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Педагогічні науки*. 2021. № 2. С. 85-92. DOI: <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2021-2>.

138. Мельник Н. І. Інтерактивні методи формування мовної компетенції студентів дошкільних факультетів з додатковою спеціалізацією «англійська мова» в контексті інноваційних тенденцій в системі освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2012. № 22 (2). С. 254-261. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2012_22\(2\)__37](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2012_22(2)__37) (дата звернення: 03.11.2019).

139. Мерінова С. В. Дистанційне навчання як невід'ємний атрибут сучасної освіти. *Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія* : матеріали міжвуз. вебінару, м. Вінниця, 31 берез. 2017 р. / відп. ред. Л. Б. Ліщинська. Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. С. 95. URL: http://www.vtei.com.ua/images/VN/31_03.pdf (дата звернення: 18.09.2020).

140. Методика діагностики оцінки самоконтролю в спілкуванні М. Снайдера. URL: <https://vseosvita.ua/library/test-ocinka-samokontrolyu-v-spilkuvanni-po-marionu-snajderu-81154.html> (дата звернення: 04.06.2020).

141. Методика навчання іноземних мов в НГУ. URL: <https://nangu.edu.ua/uploads/files/documenty/osvita/sertyficaciya/kursy/Metodyka%20navchannia%20inozemnykh%20mov%20v%20NHU.pdf> (дата звернення: 16.05.2021).

142. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / кол. авт. під кер. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 1999. 320 с.

143. Методичні рекомендації викладачам щодо організації дистанційного

навчання з використанням системи Moodle / уклад. М. В. Сільченко, Т. О. Кучерява. Київ : КНЕУ, 2016. 405 с.

144. Методичні рекомендації з дистанційного навчання іноземним мовам офіцерів Національної гвардії України / уклад. В. М. Лютий Харків : Планета-Принт, 2021. 56 с.

145. Микитенко Н. О. Теорія і технології формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничих спеціальностей : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04; 13.00.02. Тернопіль, 2011. 450 с.

146. Миколайчук Р. А. Застосування технологій дистанційного навчання іноземних мов. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2017. Вип. 148. С. 81-84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2017_148_22 (дата звернення: 13.12.2019).

147. Миколайчук Р. Особливості впровадження технологій дистанційного навчання у вищих військових навчальних закладах. *Військова освіта*. Київ : НУОУ, 2017. № 2 (36). С. 135-141.

148. Миколайчук Р. А. Методологічний підхід до визначення ефективності оцінювання рівня володіння іноземною мовою. *Актуальні проблеми іншомовної підготовки фахівців у сфері національної безпеки*. 2015. № 2 (17). С. 38-39.

149. Микитенко Н. О. Теоретичні основи формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничих спеціальностей : монографія. Тернопіль : ТНПУ, 2011. 383 с.

150. Михайліченко М. В., Рудик Я. М. Освітні технології : навч. посіб. Київ : КОМПРИНТ, 2016. 583 с.

151. Можаровська О. Е. Формування готовності до професійно орієнтованого іншомовного спілкування майбутніх фахівців у коледжах технічного профілю : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2016. 278 с.

152. Мойсеєнко С. М. Використання елементів дистанційного навчання для формування іншомовної компетенції майбутніх інженерів. *Мови професійної комунікації: лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний, перекладознавчий та методичний аспекти* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ,

16 квіт. 2015 р. Київ : Кафедра, 2015. 162 с.

153. Мороз Н. В. Формування соціокультурної компетенції як складової професійної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2007. 234 с.

154. Моторнюк Т. М. Інформаційно-комунікаційні технології у контексті навчання англійській мові студентів ВНЗ. *Сучасні підходи до навчання іноземної мови: шляхи інтеграції школи та ВНЗ* : матеріали III Міжнар. конф., м. Харків, 12 квіт. 2013 р. С. 115. URL: https://www.univer.kharkov.ua/images/redactor/news/2013-04-15/abstracts_conf_2013_april.pdf (дата звернення: 18.09.2020).

155. Моцар М. М. Формування полікультурної компетентності майбутніх перекладачів з використанням технологій дистанційного навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2018. 22 с.

156. Моцний Ф. В. Аналіз непараметричних і параметричних критеріїв перевірки статистичних гіпотез. Ч. 2. *Критерії узгодження Романовського, Стьюдента і Фішера. Статистика України*. 2019. № 1. С. 13-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/su_2019_1_4. (дата звернення: 04.06.2020).

157. Нанівська Л. Л. Особливості комунікативної компетентності майбутніх офіцерів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Педагогіка. Соціальна робота*. 2018. Вип. 2. С. 192-195. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2018_2_38 (дата звернення: 17.11.2019).

158. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи. / Л. Гриневич та ін. 2016. С. 11 URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>, (дата звернення: 17.05.2020).

159. Образцов П. И. Методы и методология психолого-педагогического исследования. Санкт-Петербург : Питер, 2004. 268 с.

160. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти. *Стратегія реформування освіти в Україні: рекомендації з освітньої політики*. Київ : К.І.С., 2003. С. 13-42.

161. Овчарук О. В. Рамка цифрової компетентності для громадян: європейська стратегія визначення рівня компетентності в галузі цифрових технологій. *Педагогіка і психологія. Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2018. № 1 (98). С. 31-38.

162. Озерний Д. Багато методів навчання іноземних мов – комбінуйте їх! НУШ. 2018. URL: <https://nus.org.ua/view/bagato-metodiv-navchannya-inozemnyh-mov-kombinujte-yih/> (дата звернення: 04.06.2020).

163. Олійник Ю. Особливості впровадження технологій дистанційного навчання в медичних закладах вищої освіти. *Екстрене дистанційне навчання в Україні*: монографія / за ред. В. М. Кухаренка, В. В. Бондаренка. Харків : Міська друкарня, 2020. С. 277.

164. Он-лайн ресурси для вчителів іноземних мов. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/na-sajti-mon-rozmisheno-perelik-onlajn-resursiv-dlya-vchiteliv-inozemnih-mov> (дата звернення: 03.05.2020).

165. Організація дистанційного навчання в школі : посібник (схвалено МОН : лист ІМЗО № 22.1/12–Г–372. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciynna%20osvita-2020.pdf> (дата звернення: 15.04.2020).

166. Організація середовища дистанційного навчання в середніх загальноосвітніх навчальних закладах : посібник / Ю. М. Богачков та ін. Київ : Педагогічна думка, 2012. 160 с.

167. Організація та використання технологій дистанційного навчання у Збройних Силах України : навч. метод. посіб. / кол. авт. ; за заг. ред. С. М. Салкуцана. Київ : НУОУ, 2017. 124 с.

168. Орлов Ю. М. Потребностно-мотивационные факторы эффективной учебной деятельности студентов ВУЗа : дис. ... д-ра психол. наук. Москва, 1984. 525 с.

169. Основи організації дистанційного навчання у системі неперервної освіти : метод. рек. / уклад. О. П. Муковіз. Умань : Жовтий О. О., 2016. 66 с.

170. Особливості застосування дистанційного навчання у військовій освіті / К. В. Садовий та ін. *Збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних Сил*. 2018. № 4. С. 119-127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ZKhUPS_2018_4_19 (дата звернення: 13.12.2019).

171. Осьодло В. І. Психологічні умови розвитку суб'єктності офіцера. *Військова освіта*: НУОУ, Київ : 2012. № 1 (25). С. 175-182.

172. Парфенов О. О. Педагогічні умови професійної підготовки слухачів під час проведення воєнно-спеціальної гри. *Вісник Національного університету оборони України* : зб. наук. пр. Київ : НУОУ, 2011. Вип. 6 (25). 302 с.

173. Педагогічна Конституція Європи. URL: <http://www.arpue.org/index.php/uk/chasopys-yeuropeiski-pedahohichni-studii/pedahohichna-konstytutsiia-yevropy> (дата звернення: 03.11.2019).

174. Пентилюк М. І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики : зб. ст. Київ : Ленвіт, 2011. 256 с.

175. Пентилюк М. І. Концепція когнітивної методики навчання української мови. *Дивослово*. 2004. № 8. С. 5-9.

176. Переяславська С. О. Організація самостійної пізнавальної діяльності майбутніх учителів інформатики в умовах застосування мультимедійних елементів дистанційного навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2011. 20 с.

177. Пиаже Ж. Речь и мышление ребенка. Санкт-Петербург : Союз, 1997. 256 с.

178. Підвищення кваліфікації НПП і ПП з удосконалення освітнього процесу. URL: <https://nangu.edu.ua/uploads/files/documenty/osvita/sertyficaciya/kursy/Pidvyshchennia%20kvalifikatsii%20naukovopedahohichnykh%20pratsivnykiv%20z%20udoshkonalenni%20osvitnoho%20protsesu.pdf> (дата звернення: 16.05.2021).

179. Полат Е. С. Дистанционное обучение. URL: <https://gigabaza.ru/doc/101024.html> (дата звернення: 03.01.2020).

180. Полат Е. С. Педагогические технологии дистанционного обучения.

URL: www.den-za-dnem.ru/files-00003/polat.doc (дата звернення: 03.01.2020).

181. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти (затв. наказом МОН від 08.09.2020 р. № 1115).

182. Положення про організацію освітньої діяльності в Національній академії Національної гвардії України. 2021. URL: <https://nangu.edu.ua/uploads/files/documenty/polozhennya/pologennj%20pro%20osvitnu%20dijlnist%20v%20nangu.pdf> (дата звернення: 03.06.2021).

183. Положення про професійний розвиток та підвищення кваліфікації НПП та ПП НА НГУ. URL: <https://nangu.edu.ua/uploads/files/documenty/polozhennya/pologennj%20pro%20profesi%D0%B9ni%D0%B9%20rozvitok%20ta%20pidvishennj%20kvalifikaci%D1%97.pdf> (дата звернення: 16.05.2021).

184. Полюхович Н. В., Остапчук Н. О. Формування мотивації майбутніх учителів економіки до вивчення інформаційно-комунікаційних технологій. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2016. № 13 (2). С. 79-82.

185. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи* (Бібліотека з освітньої політики) : кол. моногр. / Н. М. Бібік та ін. ; заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. С. 66.

186. Пономарьова О. І. Новітні технології викладання іноземної мови в технічному вузі. *Проблеми гуманізму і освіти* : зб. матеріалів наук.-метод. конф., м. Вінниця, 21-22 трав. 2002 р. У 2 т. Т. 2. Вінниця : Універсам – Вінниця, 2002. С. 140-142.

187. Попенко Н. В. Організаційно-педагогічні умови підвищення ефективності соціально-гуманітарної підготовки магістрів природничих спеціальностей в умовах дистанційного навчання. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя : КПУ, 2019. Вип. 65. Т. 2. С. 100-106. (Index Copernicus).

188. Потебня А. А. Полное собрание трудов: Мысль и язык. Т. I. Москва : Лабиринт, 1999. 300 с.
189. Прадівляний М. Г., Бондар Н. Д. Використання засобів дистанційного навчання для формування професійної компетентності майбутніх перекладачів. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2017. № 3. С. 119-124.
190. Преснер Р. Б. Організаційно-педагогічні умови навчання іноземних мов дорослих в системі післядипломної освіти (кінець ХХ – початок ХХІ століття) : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.01. Дрогобич, 2017. 20 с.
191. Пресналл Б. Дистанційне навчання в багатонаціональних навчаннях: Вікінг18 та подальші навчання. *Проблеми впровадження дистанційного навчання в освітньому процесі вищих військових навчальних закладів та можливі шляхи їх вирішення* : зб. матеріалів I Міжнар. наук.-метод. конф. 2018. С. 5-6. URL: http://adl.nuou.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Mater_conf_Kyiv.pdf (дата звернення: 14.05.2020).
192. Про затвердження Концепції дистанційного навчання у ЗСУ : наказ МОУ від 21.12.2015 р. № 744.
193. Про затвердження Положення про дистанційне навчання : наказ Міністерства освіти і науки України № 466 від 25.04.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>] (дата звернення: 03.05.2020).
194. Про річні національні програми під егідою Комісії Україна – НАТО : Указ Президента України від 24.02.2021 р. № 72 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/722021-36825> (дата звернення: 03.11.2019).
195. Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО на 2020 рік : Указ Президента України від 26.05.2020 р. № 203/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2032020-33861> (дата звернення: 03.01.2020).
196. Профессиональная педагогика / под ред. С. Я. Батишева. Москва : РАО, 1997. 511 с.
197. Равен Джон. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация. Москва : Когито-Центр, 2002. 396 с.

198. Растянников А. В. Рефлексивно-творческий подход и организация психологической службы в системе образования. URL: http://psychol.ras.ru/ponomarevabstracts_rus/Sessions/Rastyannikov.Html. (дата звернення: 02.10.2019).

199. Решетник С. М. Особливості професійної підготовки військово-службовців Національної гвардії України до забезпечення прав людини в службовій діяльності. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Хмельницький : НА ДПСУ, 2015. Вип. 3. С. 157-165.

200. Романенко І. О. Підходи до впровадження системи дистанційного навчання у Збройних Силах України. *Системи обробки інформації*. 2005. № 9 (49). С. 130-135.

201. Романюк С. М. Дистанційне навчання іноземної мови: порівняльний аналіз сучасних платформ та он-лайн сервісів. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Педагогіка і психологія*. 2016. № 1. С. 318-325. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduer_2016_1_55 (дата звернення: 29.04.2020).

202. Руденко В. М. Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх філологів засобами інтерактивних технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Черкаси, 2010. 20 с.

203. Садовський М. Застосування технологій дистанційного навчання в системі військової освіти. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогіка*. 2016. Вип. 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2016_6_12 (дата звернення: 13.12.2019).

204. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава, 2010. 844 с.

205. Середенко П. В., Должикова А. В. Методы математической статистики в психолого-педагогических исследованиях : учеб. пособие Южно-Сахалинск. СахГУ, 2009. 52 с.

206. Сільченко М. В. Відеолекція як засіб активізації пізнавальної діяльності студентів при дистанційному навчанні. *Теорія і практика використання інформаційних технологій в навчальному процесі* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 30-31 трав. 2017 р. Київ : НПУ імені М. П.

Драгоманова, 2017. С. 121-123.

207. Скибун Н. Д. Формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2016. 20 с.

208. Словник-довідник з української лінгводидактики / кол. авт.; за ред. М. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2003. С. 43.

209. Сорокіна Н. В. Формування професійної іншомовної компетентності майбутніх філологів засобами мультимедійних технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2016. 22 с.

210. Стадній А. Моделі дистанційного навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2020. Т. 4. Вип. 29, С. 151-156.

211. Стефаненко П. В. Технології дистанційного навчання в рамках безперервної освіти військових фахівців: актуалізація особистісної карти компетенцій. *Наукові праці Вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет»*. Педагогіка, психологія і соціологія. 2014. № 1 (1). С. 121-125. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdntu_pps_2014_1\(1\)__28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdntu_pps_2014_1(1)__28) (дата звернення: 13.12.2019).

212. Стрикун О. С. Навчання іноземній мові шляхом використання мультимедійних технологій. *Вісник Вінницького національного технічного університету. Педагогічні науки. Сучасні методи викладання*. 2007. Вип. 5. http://www.rusnauka.com/14.NTP_2007/Pedagogica/21872.doc.htm. (дата звернення: 11.02.2021).

213. Тармаева Е. В. Развитие коммуникативной компетентности у будущих учителей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Улан-Удэ, 2007. 174 с.

214. Тверезовський В. А., Лукова-Чуйко Н. В. Інформаційні процеси у вищій школі та дистанційна освіта: на роздоріжжі. *Теорія методики навчання математики, фізики, інформатики*. Т. XIII. 2015. Вип. 3 (37). С. 216.

215. Твердохлебова Н. Є. Тестування як засіб контролю студентів в

дистанційних курсах. *Образование и виртуальность – 2002* : матеріали VI Междунар. конф. Украинской ассоциации дистанционного образования. Харьков ; Ялта : УАДО, 2002. С. 388-390.

216. Тест-анкета «Самооцінка здатності до самоосвіти і саморозвитку особистості» (О. П. Сергєєнкова). URL: <https://docplayer.net/72984113-Psihodiagnostichne-zabezpechennya-proforientaciyi-v-sistemi-pedagogichnoyi-osviti.html> (дата звернення: 04.06.2020).

217. Технології дистанційного навчання: методологія створення та супроводу навчальних курсів : навч. посіб. / А. І. Прокопенко та ін. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, Мітра, 2019. 81 с.

218. Технологии дистанционного обучения. URL: https://ido.tsu.ru/other_res/ep/filosof_umk/text/t5_2.htm (дата звернення: 03.01.2020).

219. Ткаченко В. Особистісно орієнтоване навчання майбутніх менеджерів основам масових комунікацій у процесі викладання дисципліни «Соціологія». *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2017. № 1. С. 37-46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pippo_2017_1_6 (дата звернення: 13.12.2019).

220. Ткаченко Т. В. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців безпеки життєдіяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2009. 20 с.

221. Ткаченко В. І., Гіневський М. І., Гайдаров С. Ю. Дистанційна форма навчання у системі військової освіти. *Системи обробки інформації*. 2002. № 6 (22). С. 35-39.

222. Тельпуховська Ю. М. Навчальний переклад як засіб формування мовної компетенції майбутніх учителів початкових класів (в умовах російсько-української двомовності) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2005. 20 с.

223. Топ-5 улюблених подкастів для вивчення англійської мови. URL: <https://www.universecenter.com.ua/news/2018/12/8/-5-> (дата звернення: 23.11.2020).

224. Топ-7 сайтів для спілкування з носіями мови. URL: <https://grade.ua/uk/news/top-7-sajtov-dlya-obshheniya-s-nositelyami-yazyka/> (дата

звернення: 23.11.2020).

225. Угода НАТО про стандартизацію (STANAG). URL: https://nuou.org.ua/assets/documents/dodb_stanag_6001.pdf (дата звернення: 17.02.2020).

226. Українські платформи та ресурси для самоосвіти вчителів. URL: <https://edpro.ua/blog/ukrajinski-platformy-ta-resursy-dlja-samoosvity-vchyteliv> (дата звернення: 03.05.2020).

227. Фальштинська Ю. В. Методологічні та психологічні проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій у дистанційному навчанні. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки.* 2016. Вип. 3. С. 142-147. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDUP_2016_3_27 (дата звернення: 15.08.2020).

228. Формування мовної особистості на різних вікових етапах : монографія / А. М. Богуш, О. С.Трифоновна, О. І. Кисельова. Одеса : ПНЦ АПН України, 2008. 272 с.

229. Харківська А. А. Формування та розвиток цифрової компетентності педагога в системі навчання впродовж життя – вимога часу. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти.* Харків : УПА, 2020. № 66. С. 98-105.

230. Хомский Н. Язык и мышление. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1972. 126 с.

231. Хом'як А. П. Педагогічні технології формування комунікативної компетентності старшокласників у процесі вивчення предметів гуманітарного циклу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. Київ, 2010. 20 с.

232. Хуторской А. В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты. *Интернет-журнал «Эйдос».* 2002. URL: <http://www.eidos.ru/journal/2002/0423-1.htm> (дата звернення: 29.10.2019).

233. Центр воєнної політики та політики безпеки. Перехід на стандарти НАТО Національної гвардії України. 2020. URL: <https://defpol.org.ua/index.php/aleia-heroiv/685-perekhid-na-standarty-nato-natsionalnoi-hvardii-ukrainy> (дата звернення: 14.05.2020).

234. Чередніченко Г. А., Шапран Л. Ю. Формування іншомовної

компетентності студентів нефілологічних спеціальностей в процесі вивчення курсу «Іноземна мова» в системі MOODLE. URL: <http://2016.moodlemoot.in.ua/course/view.php?id=115> (дата звернення: 03.01.2020).

235. Черниш В. В. Теоретичні передумови створення спецкурсу «Навчання майбутніх учителів англійської мови професійно орієнтовного говоріння». *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Педагогіка та психологія*. 2012. Вип. 21. С. 74-94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknlu_Ptp_2012_21_10 (дата звернення: 17.11.2019).

236. Шатц С. Майбутнє освіти, навчання та управління талантами. *Проблеми впровадження дистанційного навчання в освітньому процесі вищих військових навчальних закладів та можливі шляхи їх вирішення* : зб. матеріалів І Міжнар. наук.-метод. конф. 2018. С. 3-5. URL: http://adl.nuou.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Mater_conf_Kyiv.pdf (дата звернення: 14.05.2020).

237. Шевченко О. В., Гусак Ю. А., Тіхонов Г. М. Аналіз можливості впровадження технологій дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації офіцерського складу Збройних Сил України. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. 2018. № 2. С. 151-154. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sitsbo_2018_2_26 (дата звернення: 17.11.2019).

238. Шехавцова С. О. Формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови у позанавчальній діяльності університету: автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2009. 20 с.

239. Щодо організації дистанційного навчання : Лист МОН України від 02.11.2020 р. № 1/9–609. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-distancijnogo-navchannya> (дата звернення: 13.12.2019).

240. Army Training and Doctrine Command (TRADOC) Pamphlet (TP)525-3-3, The U.S. Army Learning Concept for Training and Education 2020-2040 Defence Learning Network (2017). URL: <https://adminpubs.tradoc.army.mil/pamphlets/TP525-3-3.pdf> (дата звернення: 08.02.2020).

241. Army: Serve & learn (2020). Anglia Ruskin University. URL: <https://distancelearning.anglia.ac.uk/british-army/> (дата звернення: 31.03.2020).

242. Bachman L. Fundamental Considerations in Language Testing. Oxford:

Oxford University Press, 1990. 408 p.

243. Bloshchynskiy I. Peculiarities of US Border Guard Officer's Training at the Federal Law Enforcement Training Center Using Online Campus. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2015. № 5 (4). С. 57-61.

244. Brown M. The NGDLE: We Are the Architects. *EDUCAUSE Review*. July / August 2017. Pp. 11-18. URL: <https://er.educause.edu/media/files/articles/2017/7/erm17411.pdf> (дата звернення: 03.05.2020).

245. Butcher N. A. Basic Guide to Open Educational Resources (OER). United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). 2015. URL: <http://oasis.col.org/handle/11599/36> (дата звернення: 29.04.2020).

246. Defence Learning Network (2014). URL: <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/services/benefits-military/education-training/professional-development/defence-learning-network.html> (дата звернення: 08.02.2020).

247. DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens. *Update Phase 1: the Conceptual Reference Model*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2017. DOI: <https://doi.org/10.2760/38842>. [Online]. URL: http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC106281/webdigcomp_2.1.pdf (дата звернення: 03.05.2020).

248. Dobbin G. Exploring the Next Generation Digital Learning Environment: Opportunities and Challenges. *EDUCAUSE*. 2016. URL: <https://library.educause.edu/resources/2016/6/exploring-the-next-generation-digital-learning-environment-opportunities-and-challenges> (дата звернення: 03.05.2020).

249. Downes St. Models for Sustainable Open Educational Resources. *Interdisciplinary Journal of Knowledge and Learning Objects*. 2007. Vol. 3. URL: https://www.learntechlib.org/p/44796/article_44796.pdf (дата звернення: 29.04.2020).

250. El Mhouti A., Erradi M., Nasseh A. An Evaluation Model of Digital Educational Resources. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET)*. 2013. Vol. 8, Issue 2. DOI: <http://dx.doi.org/10.3991/ijet.v8i2.2501>.

251. Ivaneko, Yu. (2020). Distance Learning as a Means of Developing Students' Self-Organization Problems of Modern Psychology : *Collection of research*

papers of Ivan Ohienko Kamianets-Podilskyi National University, G. S. Kostiuk Institute of Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine. DOI: 10.32626/2227-6246.2020-49.60-83.

252. Jack Judy (2012). Army eEducation: The distance learning approach. <https://elearnmag.acm.org/archive.cfm?aid=2371030> (дата звернення: 08.02.2020).

253. John D. Winkler, Henry A. Leonard, & Michael G. Shanley (2002). Army Distance Learning Can Enhance Personnel Readiness. URL: https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RB3028.html (дата звернення: 08.02.2020).

254. Keller J. M. The ARCS model: designing motivating instruction. Confidential unpublished draft, Tallahassee, Florida, Instructional Systems Program, 2006.

255. Krasiuk I., Kucheriava T. Distance e-learning: myths and realities : зб. матеріалів II Нац. наук.-метод. конф., *Цифрова економіка* : м. Київ, 17-18 жовт. 2019 р. Київ : КНЕУ, 2019. С. 360-362.

256. Krumsvik R. Situated learning and digital competence. *Education and Information Technology*. 2008. № 4 (13). Pp. 279-290.

257. McGarr, Oliver & McDonagh, Adrian. Digital Competence in Teacher Education. Available from: 2019. URL: https://www.researchgate.net/publication/331487411_Digital_Competence_in_Teacher_Education (дата звернення: 17.05.2020).

258. Medvid, M., Ivashchenko, P., Britchenko, I., Trubavina, I., & Liutyi, V. Decision support in formation and analytical technology in discharge military personnel employment. The 9th International Conference on Monitoring, Modeling & Management of Emergent Economy. SHS Web of Conferences 107, 05001. M3E2 2021. DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110705001>.

259. Medvid, M., Dem'yanyshyn, V., Chernichenko, I., Honchar, V., & Liutyi, V. The Development of Readiness for the Educational Activities in Teachers of Higher Military Educational Institutions. *Proceedings of the 2020 3rd International Seminar on Education Research and Social Science (ISERSS 2020)*, Atlantis Press, ASSEHR, 516. DOI: <https://doi.org/10.2991/assehr.k.210120.077>. CPCI, CNKI, Google Scholar, Compendex.

260. NATO Joint Advanced Distributed Learning. 2021. URL: <https://jadl.act.nato.int/CourseCatalog.pdf> (дата звернення: 31.03.2021).
261. Orr D., Rimini M., Van Damme D. Open Educational Resources: A Catalyst for Innovation. Educational Research and Innovation. Paris, France: OECD Publishing, 2015. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264247543-en> (дата звернення: 29.04.2020).
262. Overview of language proficiency. Levels. URL: <https://www.natobilc.org/documents/TrainingResources/STANAG%206001%20Overview%20Feb%202019.pdf> (дата звернення: 04.06.2020).
263. Pearson. Ukraine. 2021. URL: <https://www.pearson.eu/cee/ukraine/homepage/> (дата звернення: 03.05.2020).
264. Pettersson, F. (2018). Digitally Competent School Organizations – Developing Supportive Organizational Infrastructures. *Seminar.Net*, 14(2), 132-143. URL: <https://journals.oslomet.no/index.php/seminar/article/view/2976> (дата звернення: 17.05.2020).
265. Redecker, C. European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu. Punie, Y. (ed). EUR 28775 EN. Publications Office of the European Union, Luxembourg. 2017. ISBN 978-92-79-73494-6, DOI: <https://doi.org/10.2760/159770>, JRC107466.
266. Reference Points for the Design and Delivery of Degree Programmes in Education. URL: http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/Publications/Education_brochure.pdf (дата звернення: 03.11.2019).
267. Scott C. The futures of learning 3: What kind of pedagogies for the 21st century? URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002431/243126e.pdf> (дата звернення: 17.05.2020).
268. Second language training in the Canadian Armed Forces (2019). URL: <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/services/benefits-military/education-training/professional-development/second-language-training.html> (дата звернення: 08.02.2020).
269. Shcheglova, A. O. (2016). The importance of project-based method for

formation and improving of foreign communicative competence in blended learning. *Information Technologies and Learning Tools*, 53(3), 142-149. <https://doi.org/10.33407/itlt.v53i3.1381> (дата звернення: 03.01.2020).

270. Simonson, M., Smaldino, S., Albright, M., & Zvacek, S. (2003). *Teaching and learning at a distance: Foundations of distance education*. New York : Merrill Prentice Hall.

271. STANAG 6001 (5-те вид.). NATO Standardization office, Brussels. 2014. 56 p.

272. Start learning French for free with the live Lingua project (2020). <https://www.livelingua.com/french/courses/dli/> (дата звернення: 31.03.2020).

273. Supporting remote English teaching. 2020. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Koordinatsiynyy%20komitet%20vchyteliv%20inozemnykh%20mov%20NUSH/2021/02/17/British%20Council.pdf> (дата звернення: 03.05.2020).

274. Thorne, A. & Thorne, C. (2000). Building bridges on the Web: Using the Internet for cultural studies. P. Brett and G. Motteram (Eds.). *Special Interest in Computers. Learning and Teaching with Information and Communications Technologies*. Pp. 59-72. Whitstable, Kent: IATEFL.

275. Tondeur J., Aesaert K., Pynoo B., Fraeyman N., Erstad O. Developing a validated instrument to measure preservice teachers' ICT competencies: Meeting the demands of the 21st century. *British Journal of Educational Technology*. 2016. DOI: <https://doi.org/10.1111/bjet.12380>.

276. Trubavina, I., Dotsenko, S., Naboka, O., Chaikovskiy, M., & Meshko, H. (2021, March). Developing digital competence of teachers of Humanitarian disciplines in the conditions of COVID-19 quarantine measures. *In Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 1840, No. 1, p. 012052). IOP Publishing.

277. Trubavina, I., Petryshyn, L., Cwer, A., Polacko, J., Monastyrskiy, G., Kultchyckiy, V., Mirshuk, O., and Medvid Yu. Content substantiation of the regional advanced training educational program «Kaizen Technology». SHS Web Conf. Volume 104, Second International Conference on History, *Theory and Methodology of Learning* (ICHTML 2021). DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110403010>.

278. Trubavina I., Vasylieva S. and Martyniuk A. Analysis of the state of formation of future teacher's communicative competence as a condition of providing the quality of general secondary education. *SHS Web Conf.*, 75 (2020) 02006. DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20207502006>.

279. Tuning Educational – tuning project. C. 3. URL: https://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/documents/General_Brochure_Ukrainian_version.pdf (дата звернення: 03.11.2019).

280. Vuorikari R., Koper R. Evidence of Cross-Boundary Use and Reuse of Digital Educational Resources. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET)*. 2009. Vol. 4, Issue 4. Pp. 51-56. DOI: 10.3991/ijet.v4i4.1028.

281. Vuorikari, R., Punie, Y., Carretero Gomez S., Van den Brande, G. (2016). DigComp 2.0: The Digital Competence Framework for Citizens. *Update Phase 1: The Conceptual Reference Model*. Luxembourg Publication Office of the European Union. EUR 27948 EN. DOI: <https://doi.org/10.2791/11517>

282. UNESCO. ICT competency standards for teachers. Policy Framework (156210). Paris, France: United. 2008.

283. UNESCO. UNESCO ICT competency framework for teachers. 2011. URL: <https://iite.unesco.org/pics/publications/en/files/3214694.pdf> (дата звернення: 03.05.2020).

284. UNESCO. UNESCO ICT competency framework for teachers. UNESCO, Paris. 2018. Pp. 28-33 URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0026/002657/265721e.pdf> (дата звернення: 17.05.2020).

285. 3D mapping of Ukrainian education system. 2018. URL: http://moped.kubg.edu.ua/wp-content/uploads/2014/03/МоPED_D1.2-3DMapping.pdf (дата звернення: 17.05.2020).

286. 5 найкращих блогів для вивчення англійської мови. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-lingvainform/2445732-5-najkrasih-blogiv-dla-vivcenna-anglijskoi-movi.html> (дата звернення: 23.11.2020).

287. 9 сайтів для безкоштовного спілкування англійською. URL: <https://studway.com.ua/sayti-dlya-spilkuvannia-angl/> (дата звернення: 23.11.2020).

АНКЕТА**щодо вивчення стану сформованості мовної компетентності
для офіцерів Національної гвардії України**

Шановні слухачі!

Просимо Вас відповісти на запитання анкети. Результати опитування будуть використані в узагальненому вигляді, тому прізвище називати не обов'язково.

I. Повідомте, будь ласка, деякі відомості про себе та досвід вивчення іноземної мови:

1. Вік (необхідне підкреслити):

а) до 30 років; б) 30 – 40 років; в) понад 40 років.

2. Стать (необхідне підкреслити):

а) чоловіча; б) жіноча.

3. Стаж служби у НГУ (необхідне підкреслити):

а) 3 – 5 років; б) 5 – 10 років; в) понад 10 років.

4. Досвід участі в операціях з підтримання миру та безпеки під егідою НАТО, ЄС чи ООН:

а) так;

б) ні.

5. Напрямок підготовки (освіта):

6. Скількома іноземними мовами володієте (необхідне підкреслити; російська не враховується):

жодною; однією; двома; більше (зазначити, якими).

7. Яку мову вивчали в школі (необхідне підкреслити):

англійська; німецька; французька; інша (зазначити).

8. Який рівень іноземної мови був до вивчення мови у ВВНЗ (необхідне підкреслити):

1) A1;

2) A2;

3) B1;

4) B2;

5) C1;

6) C2;

7) D1;

8) D2.

9. Скільки років вивчали іноземну мову (необхідне підкреслити):

не більше 2; 2-4; 4-6; більше 6 років.

10. Чи використовували іноземну мову в іншомовному середовищі (необхідне підкреслити)

ні; до 1 місяця; до 6 місяців; до 1 року; більше 1 року.

II. Як Ви набували компетентності у спілкуванні іноземною мовою у НГУ (необхідне обвести)?

- а) у ВВНЗ України (вказіть, який) ;
- б) у військовій частині (підрозділі) у процесі планових навчальних занять та самостійної підготовки;
- в) на загальних курсах іноземної мови у НГ України;
- г) на спеціалізованих курсах іноземної мови у НГ України;
- ґ) на курсах перепідготовки та підвищення кваліфікації;
- д) під час навчання у ВВНЗ на оперативно-тактичному рівні;
- е) в ад'юнктурі та докторантурі;
- є) на мовних та фахових курсах у військових навчальних закладах іноземних держав _____;
- ж) шляхом самоосвіти та на власному практичному досвіді;
- з) інше (вказіть) _____.

III. Яким чином Ви підтримуєте рівень володіння іноземною мовою (коротко зазначити):

- а) читаю іноземною мовою;
- б) вивчаю слова;
- в) вивчаю правила і виконую вправи;
- г) переглядаю фільми і серіали іноземною мовою;
- д) пишу твори та диктанти іноземною мовою;
- е) спілкуюсь з носієм мови;
- ж) прослуховую аудіотреки іноземною мовою та виконую завдання на аудіювання;
- з) користуюсь он-лайн ресурсами;
- и) відвідую розмовні клуби;
- к) відвідую екскурсії іноземною мовою;
- л) займаюсь із репетитором;
- м) відвідую он-лайн Couchsurfing зустрічі.

IV. Що спонукає Вас вивчати іноземну мову (відповіді позначити знаком «+»): підкреслити):

Причини	Відповідь «+»
1. Можливість подальшого професійного розвитку та самореалізації	
2. Участь у міжнародних заходах	
3. Участь в операціях з підтримання миру та безпеки під егідою НАТО, ЄС чи ООН	

4. Успішне проходження мовного тестування згідно з вимогами NATO STANAG 6001	
5. Надбавка до посадового окладу за знання іноземних мов	
6. Навчання за кордоном	
7. Безпосереднє спілкування із представниками іноземних країн	
8. Можливість працювати з автентичними іноземними джерелами	
9. Почуття безпеки за кордоном	
10. Можливість повноцінного спілкування під час подорожей	
11. Інше (вказати)	

V. Як часто виникали у Вашій службово-діловій взаємодії вказані ситуації, що вимагають знання іноземної мови (відповіді позначити знаком «+»):

Ситуація	Щодня	Часто	Інколи	Рідко	Ніколи
1. Спілкування з іноземними колегами під час виконання своїх функціональних (посадових) обов'язків					
2. Спілкування з місцевим населенням іноземних держав під час участі у міжнародних миротворчих операціях					
3. Проведення заходів із залученням представників правоохоронних формувань та збройних сил іноземних держав (або участь у них):					
– брифінги					
– переговори					
– робочі зустрічі					
– наради					
– інструктажі					
– інші службові заходи					
4. Інші ситуації (вказіть):					

VI. На Вашу думку, з якими проблемами стикаються офіцери НГУ у службово-діловому спілкуванні іноземною мовою (можна відзначити декілька позицій/ необхідно підкреслити)?

- а) Недостатній рівень загальної мовної підготовки для спілкування іноземною мовою з широкого кола питань, що стосуються повсякденної та професійної діяльності офіцерів.
- б) Недостатній рівень володіння спеціальною іноземною термінологією відповідно до військової спеціальності та вимог, визначених за займаною або майбутньою посадою.
- в) Недостатній рівень знань про особливості основних видів службово-

ділової взаємодії офіцерів (брифінги, офіційні та робочі зустрічі, переговори, наради, інструктажі, ділові бесіди та телефонні розмови).

- г) Недостатній рівень володіння нормами та етикетними еталонами службово-ділового спілкування іноземною мовою.
- д) Недостатній рівень володіння соціокультурними нормами і правилами поведінки та спілкування з іноземцями.

VII. Які Ви вбачаєте способи подолання цих труднощів під час вивчення іноземної мови (необхідне обвести)?

1. Забезпечення достатньою кількістю навчальних матеріалів.
2. Включення підготовки з іноземної мови під керівництвом викладача до планів самопідготовки офіцерів.
3. Практика спілкування з носіями мови.
4. Збільшення терміну навчання.
5. Оновлення матеріально-технічної бази.
6. Інше.

VIII. Оцініть за шкалою свій рівень розвиненості перерахованих мовних знань та вмінь у повсякденній діяльності (потрібне обвести)?

1) A1;	2) A2;	3) B1;	4) B2;
5) C1;	6) C2;	7) D1;	8) D2.

IX. Оцініть за шкалою рівень своєї підготовленості до службово-ділового спілкування іноземною мовою під час виконання своїх функціональних (посадових) обов'язків (потрібне обвести):

1) A1;	2) A2;	3) B1;	4) B2;
5) C1;	6) C2;	7) D1;	8) D2.

X. Оцініть за шкалою рівень своєї підготовленості до службово-ділової взаємодії в іншомовному полікультурному професійному середовищі (потрібне обвести):

1) A1;	2) A2;	3) B1;	4) B2;
5) C1;	6) C2;	7) D1;	8) D2.

XI. Як Ви оцінюєте необхідність підвищення рівня мовної підготовки офіцерів НГУ?

- а) вкрай важливо;
- б) важливо;
- в) бажано;
- г) не важливо.

XII. Що найбільше посприяло Вам у вивченні іноземної мови?

XIII. Із якими проблемами Ви зіткнулися у процесі вивчення іноземної мови (вказіть від найскладнішої до найменшої складної)?

Найбільш складна	1.	
	2.	
	3.	
Найменш складна	4.	

XIV. Чи часто Ви читаєте іноземну літературу?

- а) часто;
- б) іноді;
- в) ніколи.

XV. Чи переглядаєте Ви кінофільми іноземною мовою?

- а) часто;
- б) іноді;
- в) ніколи.

XVI. Як часто Вам доводиться читати іноземною мовою у Вашій професійній діяльності?

- а) часто;
- б) іноді;
- в) ніколи.

XVII. Що Ви читаєте найчастіше іноземною мовою?

- а) службові інструкції;
- б) науково-технічні статті;
- в) новинки на сайтах Internet;
- г) документацію;
- д) Ваш варіант.

XVIII. Як часто Вам доводиться сприймати на слух іноземну мову у своїй професійній діяльності?

- а) часто;
- б) іноді;
- в) ніколи.

XIX. Чи доводиться Вам писати іноземною мовою у Вашій професійній діяльності?

- а) часто;
- б) іноді;
- в) ніколи.

XX. Якщо Вам запропонують кращу посаду, в обов'язки якої входить спілкування іноземною мовою, Ви...

- а) погоджусь, оскільки володію англійською мовою;
- б) погоджусь, але доведеться попрацювати, щоб покращити свій рівень іноземної мови;

в) відмовлюсь, оскільки не зможу спілкуватися іноземною мовою.

XXI. Як Ви ставитесь до використання інтерактивних технологій під час вивчення іноземної мови (необхідне підкреслити)?

- а) позитивно;
- б) негативно (поясніть Вашу думку).

XXII. Які вміння самостійної пізнавальної діяльності у Вас уже сформовані? (відмітьте ті, які вважаєте у себе сформованими):

- а) вміння користуватися навчальною літературою;
- б) вміння вирішувати проблемні пізнавальні задачі;
- в) вміння сприймати та систематизувати навчальний матеріал;
- г) вміння усвідомлювати навчальний матеріал, виділяти в ньому головне;
- д) вміння працювати в мережі Internet;
- е) вміння працювати з електронними ресурсами;
- ж) вміння здійснювати самоконтроль у навчальній діяльності;
- з) Ваш варіант.

XXIII. Які види мовної діяльності, на Вашу думку, формуються у Вас у разі використання комп'ютера та інформаційно-комунікаційних технологій?

- а) аудіювання;
- б) говоріння;
- в) читання;
- г) письмо.

XXIV. Відзначте рівень власних умінь самостійної пізнавальної діяльності:

- а) високий;
- б) середній;
- в) низький.

XXV. Відмітьте ті інформаційні ресурси, які є, на Вашу думку, найбільш ефективним засобом для самостійної пізнавальної діяльності.

- а) друковані підручники та посібники;
- б) електронні підручники та посібники;
- в) дистанційні курси;
- г) Internet-ресурси;
- д) бібліотечні ресурси;
- е) відеоресурси;
- ж) конспект викладача;
- з) тести.

XXVI. Чи вважаєте Ви перспективним використання дистанційного навчання у процесі вивчення іноземної мови?

- а) так;
- б) ні;
- в) важко відповісти.

XXVII. Чи мали Ви досвід використання дистанційного навчання у процесі вивчення іноземної мови?

- а) так;
- б) ні.

XXVIII. Якщо так, то з якими проблемами Ви зіткнулися під час використання дистанційного навчання у процесі вивчення іноземної мови?

XXIX. Дистанційне навчання для Вас, це:

- а) основне джерело навчальної інформації;
- б) додаткове джерело навчальної інформації;
- в) те, до чого звертаюся епізодично;
- г) не користуюсь;
- д) інше.

XXX. Основними перевагами дистанційного навчання є:

- а) багато часу, вільного від пар;
- б) додаткове навантаження для самоосвіти;
- в) розвиток особистої ініціативи;
- г) регулювання власного режиму навантаження;
- д) інше.

XXXI. Недоліками дистанційного навчання є:

- а) недостатній особистий контакт з викладачем;
- б) брак спілкування з однокурсниками;
- в) надмірне завантаження студента;
- г) недостатнє забезпечення навчального контенту з предмету;
- д) інше.

XXXII. Який вид мовної діяльності, на Вашу думку, потрібно розвивати?

– для офіцерів, які займаються охороною громадського порядку, беруть участь у здійсненні заходів державної охорони органів державної влади та посадових осіб, та заходів з припинення масових заворушень:

а) аудіювання;	б) говоріння;
в) читання;	г) письмо.

– для офіцерів, які займаються охороною ядерних установок, ядерних матеріалів, важливих державних об'єктів, охороною спеціальних вантажів

а) аудіювання;	б) говоріння;
в) читання;	г) письмо;

– для офіцерів, які займаються охороною дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні:

а) аудіювання;	б) говоріння;
в) читання;	г) письмо;

– для офіцерів, які беруть участь у здійсненні заходів, пов'язаних з припиненням збройних конфліктів, у спеціальних операціях із знешкодження озброєних злочинців, та заходах із припинення терористичної діяльності:

а) аудіювання;	б) говоріння;
в) читання;	г) письмо;

– для офіцерів, які беруть участь у підтриманні або відновлюванні правопорядку в районах виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного чи природного характеру, а також участь у ліквідації наслідків надзвичайних або кризових ситуацій на об'єктах, що охороняються:

а) аудіювання;	б) говоріння;
в) читання;	г) письмо;

– для офіцерів, які беруть участь у припиненні групових протиправних дій осіб, узятих під варту, засуджених, а також ліквідації наслідків таких дій в установах попереднього ув'язнення, виконання покарань:

а) аудіювання;	б) говоріння;
в) читання;	г) письмо.

XXXIII. Який вид мовної діяльності, на Вашу думку, найчастіше зустрічається під час виконання службово-бойових завдань:

– для офіцерів, які займаються охороною громадського порядку, беруть участь у здійсненні заходів державної охорони органів державної влади та посадових осіб, та заходів з припинення масових заворушень:

а) аудіювання;	б) говоріння;
в) читання;	г) письмо.

– для офіцерів, які займаються охороною ядерних установок, ядерних матеріалів, важливих державних об'єктів, охороною спеціальних вантажів

а) аудіювання;	б) говоріння;
в) читання;	г) письмо;

– для офіцерів, які займаються охороною дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні:

а) аудіювання;	б) говоріння;
в) читання;	г) письмо;

– для офіцерів, які беруть участь у здійсненні заходів, пов'язаних з припиненням збройних конфліктів, у спеціальних операціях із знешкодження озброєних злочинців, та заходах із припинення терористичної діяльності:

а) аудіювання;	б) говоріння;
в) читання;	г) письмо;

– для офіцерів, які беруть участь у підтриманні або відновлюванні правопорядку в районах виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного чи природного характеру, а також участь у ліквідації наслідків надзвичайних або кризових ситуацій на об'єктах, що охороняються:

а) аудіювання;	б) говоріння;
в) читання;	г) письмо;

– для офіцерів, які беруть участь у припиненні групових протиправних дій осіб, узятих під варту, засуджених, а також ліквідації наслідків таких дій в установах попереднього ув'язнення, виконання покарань:

а) аудіювання;	б) говоріння;
в) читання;	г) письмо.

XXXIV. Що би Ви зробили, якби знову довелось вивчати іноземну мову у навчальному закладі? (можливі кілька варіантів):

- а) докладав би більше зусиль для вивчення іноземної мови;
- б) я і так добре знаю іноземну мову;
- в) звернув би увагу на вивчення лексики і граматики;
- г) більше уваги приділяв би письму;
- д) більше уваги приділяв би аудіюванню.
- є) Ваш варіант _____

Ресурси для підтримки автономної індивідуалізації навчання та для вивчення іноземних мов [257]

Socratic by Google – це програма, яка використовує технологію AI для пошуку в Internet-мережі ресурсів, пояснень та відповідей на запитання студентів. Студенти озвучують, друкують або вставляють фотографію надрукованого чи написаного від руки запитання й миттєво отримують кілька ресурсів, що містять пояснення та відповіді. Відповіді з'являються на одній або кількох сторінках, що містять відео з YouTube та Khan Academy, інформацію з Вікіпедії, зображення тощо. Студенти можуть побачити, що не кожна відповідь у Socratic by Google є корисною чи правильною, відтак, студентам потрібно навчитися перевірити інформацію, використовуючи численні ресурси та особисті навички критичного мислення.

Дидактичний потенціал: Socratic by Google сприяє метапізнанню, заохочуючи учнів думати про те, як вони можуть розв'язати проблему або відповісти на запитання. Залежно від запитання студенти можуть отримати відповіді у вигляді тексту, зображень, відео, аудіо чи всіх чотирьох медіа, забезпечуючи миттєву підтримку студентів з різними вподобаннями у навчанні.

Listhings – це віртуальна дошка оголошень, що дає можливість користувачам наклеювати нотатки у доступному для всіх просторі. Створення нотаток і полотен дуже просте, а примітки можуть бути як простими, так і в стилі контрольного списку. Певне редагування можливе за допомогою комбінацій клавіш, що дає змогу створити жирні, курсивні, перекреслені, підкреслені, пронумеровані та марковані списки. Дванадцять фонових записок, два макети (фони полотна), імпорт зображення, а також декілька налаштувань полотна та фону за замовчуванням дають користувачам певні можливості кастомізації.

Дидактичний потенціал: Студенти зі спеціальними потребами, низьким рівнем грамотності та студенти ELL матимуть невеликі труднощі у з'ясуванні того, що робити зі своїми полотнами, але, з іншого боку, відсутність зовнішніх посилань сприяє конфіденційності. Особливо корисною є вбудована бібліотека зображень, ширші можливості для редагування та простий спосіб визначити кількох користувачів у просторі. Полотна поширюються індивідуально, за допомогою електронної пошти. На відміну від Padlet, Listhings не дозволяє користувачам вставляти відео чи веб-посилання або завантажувати документи. Безкоштовний обліковий запис дає змогу користувачам завантажувати 20 зображень (тоді як за обліковий запис ListhingsPro слід сплачувати невелику щомісячну плату) і до 5 Гб або 5 мільйонів фотографій середнього розміру.

KQED Learn – це безплатна платформа для дискусії та створення медіа для учнів середньої та вищої школи. Студенти приєднуються до електронної пошти та коду класу, який надається викладачем, а викладачі мають доступ до

ресурсів і можуть переглядати відповіді учнів через інформаційну панель. Обговорення починаються з відео, створеного KQED, яке забезпечує вивчення поточних подій та важливих тем. Крім того є розділ «Молодіжні медіавиклики», де студенти можуть створювати й подавати інформацію про політичні питання, які вони вважають важливими. Надано декілька ресурсів, включно з Google Slides Investigations, які навчають студентів розрізняти надійні джерела та створювати засоби масової інформації. Також є документи, які містять поради щодо поводження з невідповідним змістом та вказівки щодо структурування письмового дискурсу.

Дидактичний потенціал: KQED Learn має одну з найкращих платформ для того, щоб студенти практикували обговорення, написання та створення інформації на основі доказів. Відео дають чудові вихідні точки для дискусій, добре формулюють проблеми та моделюють аргументи на основі доказів. На цій платформі студенти працюють самостійно. Важливо налаштувати студентів на необхідність перевірки фактів та пошук джерел, перш ніж вони братимуть участь у дискусіях чи навіть читатимуть їх. В іншому разі вони можуть споживати або поширювати неправдиву чи оманливу інформацію.

Piazza – це передовий інструмент для спілкування в класі, який має налаштовані параметри (анонімність, папки) та деякі незвичайні функції (історія запитань). Piazza надає підтримку за допомогою стартових повідомлень та інформації про продукт. Після входження викладачі використовують вкладки з позначенням запитань, відповідей, сторінки курсу (навчальний план, обладнання, логістика класів) та керування класом (реєстрація і налаштування). Викладачі можуть зв'язати Piazza зі своєю системою управління навчанням у ЗВО.

Дидактичний потенціал: Piazza використовує підхід «вікі» (Wiki), який спонукає студентів не лише до публікації відповідей, але й до їх редагування та вдосконалення. Це вимагає від студентів навичок вищого рівня, таких, як оцінювання та синтез. Така платформа сприяє розвитку більш дієвої моделі співпраці студентів. Очікується, що користувачі самі створюють публікації. Є інструмент для опитування, місце для обговорення в Internet й можливість повідомляти студентів. Ресурс спрямований на розвиток співпраці та мислення вищого порядку.

VoiceThread – це хмарний застосунок, тому програмного забезпечення для його встановлення немає. Єдина системна вимога – це оновлена версія Google Chrome або Mozilla Firefox. Цей ресурс дає можливість завантажувати документи, презентації, зображення, аудіофайли та відео, обмінюватися ними та обговорювати їх. У Voice Thread можна використовувати понад 50 різних типів носіїв. Коментування слайдів реалізується з використанням одного з п'яти потужних варіантів коментування: мікрофон, веб-камера, текст, телефон та завантаження аудіофайлів. Voice Thread дає змогу залишати контент приватним, ділитися ним з певними людьми або відкривати його для всього світу.

Дидактичний потенціал: VoiceThread пропонує он-лайн взаємодію між студентами, які представляють і захищають свою роботу перед експертами та

колегами. Завдяки Voice Thread Mobile весь навчальний контент доступний на мобільному пристрої IOS або Android. Voice Thread може бути інтегрованим у систему управління навчанням. LTI уможливило VoiceThread інтегруватися у більшість основних систем управління навчанням (learning management systems – LMS), у тому числі Blackboard, Sakai, Canvas, Desire2Learn, Brain Honey та Moodle.

KhanAcademy – це неприбуткова освітня організація, яка надає безплатні відеоуроки та інтерактивні вправи, має місію «змінити освіту на краще, надаючи безплатну освіту світового рівня для будь-кого та будь-де». Уроки було задумано переважно для дистанційного навчання, але вони також придатні для використання в класі. Студенти можуть вести облік свого прогресу. Через веб-сайт викладачі також можуть стежити за ходом навчання учнів. Khan Academy використовує концепцію «flipping the classroom», яка передбачає, що студенти переглядають лекції вдома, а потім обговорюють їхній зміст у класі. У цій моделі роль викладача змінюється від лектора до організатора та модератора навчання.

Дидактичний потенціал: Khan Academy забезпечує індивідуалізацію навчання. Студенти навчаються індивідуальними темпами, що дає змогу заповнити прогалини у знаннях, прискорити навчання. Khan Academy також забезпечує достовірний контент навчання. Створена експертами, бібліотека перевірених практик та уроків Khan Academy охоплює математику, природничі науки тощо. Ресурс є безплатним для учнів та вчителів. Платформа забезпечує інструменти для розширення можливостей учителів, які можуть виявити прогалини у знаннях студентів та задовольнити потреби кожного студента. Khan Academy можна розглядати як один із найкращих та найперспективніших прикладів можливостей Internet-мережі надавати навчання та трансформувати традиційну освіту.

Google Spreadsheets – це веб-застосунок, завдяки якому користувачі можуть створювати, оновлювати та змінювати електронні таблиці й обмінюватися даними в режимі он-лайн. Програма на базі Ajax сумісна з файлами Microsoft Excel та CSV. Електронні таблиці також можна зберегти як HTML.

Дидактичний потенціал: Цей застосунок пропонує типові функції електронних таблиць, такі як можливість додавання, видалення та сортування рядків і стовпців. Застосунок також дає змогу кільком географічно віддаленим користувачам співпрацювати з електронною таблицею в режимі реального часу та спілкуватися в чаті за допомогою вбудованої програми обміну миттєвими повідомленнями. Користувачі можуть завантажувати електронні таблиці безпосередньо зі своїх комп'ютерів.

Scriblink – це застосунок Web 2.0, який дає змогу людям з'єднуватися в режимі реального часу за допомогою малювання чи скреблінгу. Scriblink – це цифрова дошка. Вона дає можливість користувачам безкоштовно і в режимі реального часу з'єднуватися й ділитися інформацією між собою. Його можна

використовувати для навчання й бізнесу або просто для розваги. Ресурс працює з браузера і не потребує програмного забезпечення. Scriblink виявився особливо корисним для тих, хто навчається математики, оскільки дошка дає можливість вводити функції та символи в режимі реального часу. Він також дає змогу своїм користувачам завантажувати й малювати зображення.

Дидактичний потенціал: Scriblink має всі функції звичайної дошки і дає можливість користувачеві перебувати майже де завгодно під час використання або спільного використання програми. Використання дошки Scriblink надає користувачеві численні функції:

- інструменти: використання фігур, сотень кольорів, текстових функцій, які допомагають керувати малюнками.
- параметри файлу: можливість друкувати, зберігати та надсилати роботу електронною поштою;
- завантажувач зображень: завантаження зображень на дошку як фон, що дає можливість ділитися ними або виділяти ключові елементи;
- екранний чат: можливість спілкування з іншими без необхідності входити у програмне забезпечення сторонніх розробників;
- VOIP (протокол передачі голосу в Internet): Телефонні конференції – наявність мікрофона для комп'ютера дає змогу автоматично з'єднуватися з колегами.

Stormboard, який раніше називали Edistorm, – це віртуальна дошка у Internet, яка дає можливість студентам та викладачам співпрацювати в режимі реального часу або асинхронно, вдома та в класі. Студенти можуть розміщувати Post-itNotes на дошці, створювати повідомлення, якими можуть бути текст, зображення, посилання на відео з YouTube чи коментарі. Такі повідомлення можна коментувати, за них можна голосувати. Коментарі також можуть бути кольоровими для легшої організації. Повідомлення можна легко переміщувати, перетягувати. Вбудовані шаблони є чистими. Stormboard не використовує Flash, тому він працює на мобільних пристроях так само, як і на настільному комп'ютері. Завдяки платній підписці для підприємств та освітян користувачі можуть отримувати доступ до необмеженої кількості штормів (порівняно з безкоштовною версією) та додаткових функцій.

Дидактичний потенціал: Stormboard – це інструмент для спільного мозкового штурму, який можна використовувати як на персональному комп'ютері, так і на мобільних пристроях. Він може бути чудовим інструментом для сприяння співпраці у великій групі або сольному мозковому штурму, а також інструментом організації студентської роботи і групових проєктів та управління ними. Його також можна використовувати як цифрову дошку оголошень для класу, на якій можна публікувати графіки, завдання, прогрес, коментарі, домашні завдання та іншу важливу інформацію. Цей інструмент також корисний для оцифрування навчальних завдань, таких, як постійне голосування або тривала дискусія. Так, можна організувати громадський форум для конкретної аудиторії, який легко контролювати.

Bubbl.us дає змогу створювати прості блок-схеми та веб-схеми для діаграми ідей, написання завдань та проєктів. Широке довідкове меню надають інформацію про те, як створювати та редагувати діаграми. Bubbl.us може допомогти учням навчитися співпрацювати над проєктом чи звітом, але сайт – це лише інструмент для складання діаграм та обміну ними.

Дидактичний потенціал: Ресурс дає можливість студентам експортувати діаграми у форматі JPEG, або PNG, або навіть як веб-сторінки. За допомогою оновленого облікового запису вони можуть зберігати необмежену кількість діаграм і ділитися ними, завантажувати їх для роботи на багатьох комп'ютерах, а також в автономному режимі та додавати користувачів до спільної роботи через сайт Bubbl.us.

MindMeister – це веб-сайт і застосунок з деякими додатковими бонусними функціями. Його приладна панель каталізує креативність студентів за допомогою попередньо створених зразків mindmaps та шаблонів, які варіюються від базового мозкового штурму, списків завдань і попереднього написання до SWOT-аналізу, планування веб-сайту та конспектів ділових зустрічей. Ви можете вибрати основну тему, потім створити додаткові підтеми та додати нотатки, зображення, піктограми, посилання, вкладення та форматування. Ви також можете пов'язувати завдання, піктограми, дати, завдання для командної роботи, нагадування електронною поштою з будь-яким вузлом. Спільний доступ і спілкування в чаті з членами команди здійснюється швидко за допомогою запрошень електронною поштою. Презентації, які фіксують частини карт, легко створювати і показувати, а відтворення процесу створення або відновлення старих версій можливе за допомогою функції повернення. Наявна велика бібліотека публічних карт (на базі Google), на яких можна переглядати ідеї та цікаву інформацію, професійні відеоуроки.

Дидактичний потенціал: MindMeister має багато функцій картографування та обміну, а також простий інтерфейс, доступний як для дітей підліткового віку, так і для дорослих. MindMeister дає змогу ввійти в систему за допомогою Facebook, Twitter та Google, експорт здійснюється у PDF, Word та PowerPoint. Є також інші нові функції: коментарі та голосові повідомлення, інтеграція календаря, відео, управління завданнями, мобільні застосунки та бібліотека смайлів. Розумне картографування дає змогу користувачам бачити, що вони думають, і допомагає їм графічно організувати свої думки, відзначаючи, як кожен крок переходить у наступний. Це потужний інструмент продуктивності, творчості, співпраці, управління часом та презентації як для дітей, так і для дорослих.

WelcometoMind42 – це безплатне он-лайн програмне забезпечення для складання розумових (ментальних) карт (mindmapping), які: є особливою формою структурованої діаграми для візуальної організації інформації; використовуються для створення списків (todolists), мозкових штурмів, організації подій тощо; є повністю безкоштовними; є за замовчуванням приватними; дає можливість поділитися своїми картами з іншими.

Дидактичний потенціал: Mind42 дає змогу студентам керувати всіма своїми ідеями, працюючи поодиноці, удвох чи спільно з великою кількістю партнерів. За допомогою ресурсу студенти отримують доступ до своїх даних із кожного комп'ютера з доступом в Internet, користуються різними варіантами імпорту та експорту файлів з набором різноманітних елементів вмісту (текст, зображення, посилання, піктограми). Готові карти можна опублікувати лише для читання, а також зберігати та оглядати за допомогою масштабування або архівування.

Edmodo – це безплатна система управління навчанням (LMS), яку викладачі можуть використовувати для управління он-лайн навчанням. Викладачі можуть створити обліковий запис, заняття та їхнє перше завдання чи вікторину протягом декількох хвилин, а також можуть запропонувати викладачам приєднатися до них за допомогою коду класу, електронної пошти чи роздаткових матеріалів. Як тільки студенти приєднуються, вони можуть переглядати вміст, керувати термінами, отримувати та надсилати завдання і взаємодіяти з викладачем та одногрупниками, беручи участь у заходах та пишучи публікації, що містять вбудовані файли, посилання та медіа. Викладачі можуть переглядати всі публікації та вміщувати контент або переводити учасників класу в режим лише для читання. Користувачі можуть обмінюватися документами, посиланнями, відео та зображеннями за допомогою функції перетягування, інтегруючи файли з облікових записів Google та Microsoft. Викладачі також можуть скористатися сторінкою «Відкрити», щоб знайти застосунки, ігри та новини, орієнтовані на студентів, щоб додати до своїх завдань. Крім того, функція «Звіти» дає змогу вчителям відстежувати виконання завдань та оцінювати їх.

Дидактичний потенціал: Edmodo є базовим ресурсом, можливостей для залучення студентів є багато. Викладачі мають змогу розробляти продумані інструкції, надавати відгуки та забезпечувати студентів великою кількістю освітніх ресурсів. Internet-форуми для дискусій можуть заохочувати студентів до участі в обговореннях, реагувати на підказки та отримувати користь від внеску однолітків. Швидке формувальне оцінювання та підказки для початку розмов надають учням та викладачам негайний зворотний зв'язок і можуть допомогти вчителям удосконалити навчання шляхом швидшого виявлення учнів, у яких є проблеми. Крім змісту студенти можуть засвоїти необхідні навички, такі, як управління часом, саморефлексія та наполегливість.

Linoit – це безплатний сервіс, який дає змогу створювати полотно з піктограм із мультимедіа в Internet-мережі. На додаток до основного тексту піктограми, які ви розміщуєте на своєму полотні, можуть містити відео, зображення та вкладення до файлів. Linoit дає змогу змінювати розмір і колір шрифтів, і є можливість використовувати вбудований інструмент календаря, щоб встановити терміни нанесення піктограм. Можна робити свої полотна та нотатки загальнодоступними або приватними. Якщо користувач робить полотно загальнодоступним, та інші можуть додавати на дошці спільної роботи

піктограми і читати записки інших.

Дидактичний потенціал: Lino може використовуватися для проведення мозкових штурмів і створення колажів, спільних проєктів, та спільних завдань, необхідних для виконання цих проєктів. Додавання файлів до лінійки Lino дає змогу викладачам і студентам розміщувати PDF-файли чи інші документи, які можуть бути недоступними в мережі Internet. Полотна можуть мати фони у вигляді різноманітних тканин, піктограми можуть бути одного з десяти пастельних кольорів із тегами, кольоровими шрифтами різного розміру та строком дії (що додає їх до списку завдань). Користувачі можуть вставляти зображення, файл для завантаження або посилання на відео, розміщені на YouTube, Vimeo чи Ustream.

G Suite for Education – це набір безплатних інструментів та служб Google, що допомагають розширити можливості для критичного мислення, спілкування, співпраці та творчості, підтримуючи навчальну мету. Він доступний у всьому світі для всіх навчальних закладів різних рівнів, які підтвердили статус некомерційного.

Дидактичний потенціал: Інструменти G Suite для освіти є безплатними, вільними від реклами, надійними, безпечними. Основні сервіси G Suite такі:

- Google Classroom – це безплатний застосунок, призначений допомогти студентам і викладачам спілкуватися, співпрацювати, організувати завдання та керувати ними, оцінювати й надавати зворотний зв'язок повністю он-лайн;
- Google Chrome Sync – це функція, яка дає можливість кінцевим користувачам синхронізувати закладки, історію, паролі та інші налаштування на всіх пристроях, на яких вони ввійшли у Chrome;
- Gmail – це безплатна веб-платформа електронної пошти, яка пропонує захист від спаму та повністю вільна від реклами в облікових записах G SuiteforEducation;
- Google Drive – дає змогу безпечно зберігати свої файли й отримувати доступ до них із будь-якого пристрою, а також створювати, відкривати та редагувати свої файли (тут є необмежений простір для використання в освіті);
- Google Calendar – це безплатна веб-платформа календарів, яка повністю розміщена без реклами в облікових записах G Suite for Education;
- Google Vault – дає змогу зберігати, утримувати, шукати й експортувати повідомлення електронної пошти і чату вашої організації, крім того можливо шукати й експортувати файли організації на Google Drive;
- Google Docs – це безплатний веб-інструмент для обробки текстів, який дає змогу створювати і редагувати документи в Internet-мережі і співпрацювати в режимі реального часу;
- Google Sheets – це безплатний веб-інструмент електронних таблиць, який дає можливість створювати й редагувати електронні таблиці в мережі Internet і співпрацювати в режимі реального часу; він оптимально підходить для

аналізу даних та організації.

Ресурси для вивчення іноземних мов:

VOA LearningEnglish пропонує сюжети новин у реальному часі для залучення студентів, які вивчають англійську мову. На сайті розміщено контент для читання з різних тем для студентів з різними рівнями володіння мовою, зокрема: світові новини, політика, культура, бізнес, наука, суспільствознавство, життя в США та поп-культура. Деякі статті можуть також містити короткі аудіокліпи та відеозаписи (більшість обмежується приблизно 1500 словами). Трансляції новин також читаються зі швидкістю на третину повільнішою, ніж звичайна, що робить їх більш легкими для розуміння. VOA вивчення англійської мови призначений для вчителів та студентів американської англійської як другої мови. Варто відзначити, що вміст сайту розробляє Voice of America – організація, яка є частиною американського федерального уряду. Основна роль VOA полягає у наданні програм для радіо, телебачення та Internet за межами США англійською та іншими мовами.

Дидактичний потенціал: Статті з новинами переважають на веб-сайті VOA, однак тут можна знайти значну кількість інших якісних ресурсів для вивчення англійської мови. Це 52-тижневий курс під назвою «Вчимо англійську», розроблений спеціально для того, щоб допомогти студентам розвивати мовні навички. За допомогою відео в цьому курсі студенти вивчають навички читання, письма та говоріння. Кожне відео містить супровідну стенограму та аудіокліп. У кожному уроці студент може застосувати відповідну стратегію навчання, можливості для практики, друковані робочі аркуші для тренування навичок письма. Тут також є посилання на деякі інші важливі ресурси: «Вивчення англійського телебачення», «Англійська мова за хвилину» «Англійська – Фільми» та «Щоденне граматичне телебачення».

PodBean – це програма для подкастів і програвач подкастів для пошуку, завантаження та прослуховування улюбленого подкасту, аудіотрансляції аудіо, FM, радіо та аудіокниги у будь-якому місці та у будь-який час. Програма дає можливість прослуховувати понад 50 мільйонів епізодів подкастів у всьому світі на iPhone / iPad. Переглядати нові та найпопулярніші подкасти можна за темами чи категоріями. Також є можливість безплатно вибирати аудіокниги з-поміж бестселерів та класики.

Дидактичний потенціал: програма забезпечує миттєву передачу або завантаження подкастів, які можна програвати в режимі оф-лайн. Налаштування списків відтворення допомагає організації програвання. Крім цього програма має такі характеристики: професійний диктофон із зручним інтерфейсом; багата фоновіа музика та різні звукові ефекти на вибір; редагування, розбиття, об'єднання та експорт; можливості обміну в соціальних мережах; різноманітність аудіошоу у прямому ефірі;

Quizlet – це он-лайн інструмент для навчання, який дає змогу заощадити час, допомагаючи студентам підготуватися до тестів за допомогою

інтерактивних інструментів та ігор. У Quizlet інформація впорядковується у «набори для навчання», які користувачі, такі, як викладачі чи студенти, додають до своїх облікових записів. Під час використання Quizlet студенти входять у систему та обирають відповідний набір понять для вивчення, які їм потрібно переглянути. Вони можуть бути створені вчителем або створені іншими користувачами. Через доступність і гнучкість налаштування Quizlet можна використовувати для студентів з будь-яким рівнем знань. Вікторина – це дієвий інструмент, за допомогою якого можливо: легко диференціювати завдання для студентів відповідно до рівня володіння іноземною мовою; застосовувати командну роботу на заняттях; підготуватися до тестів.

Дидактичний потенціал: Quizlet має сім стандартних режимів навчання, які допомагають студентам опрацювати матеріал.

1. Flashcards – швидкий спосіб переглянути терміни та визначення, подібно до паперових карток.

2. Learn – персоналізований режим навчання у форматі інтерактивних завдань, які оцінюють наскільки добре студент опанував інформацію із попереднього набору для навчання.

3. Write – тренажер для розвитку умінь письма.

4. Spell – тренажер для тренувань застосування правил правопису.

5. Test – простий спосіб перевірити, наскільки добре студенти знають інформацію в наборі для навчання.

6. Match – гра, в якій студент повинен підібрати визначення до термінів.

Створюючи набори карток для навчання студентів, викладач вирішує, які режими використовувати, щоб його студенти найкраще навчалися. Деякі режими дослідження, як-от Flashcards, мають аудіопідказки, які допомагають студентам навчатись і запам'ятовувати інформацію. Також можливо за необхідності увімкнути зображення та діаграми, щоб забезпечити якісніший контент. З урахуванням усіх цих варіантів викладачі створюють індивідуальний спосіб перегляду інформації для своїх студентів.

Корпус сучасної американської англійської мови (СОСА) – єдиний великий, жанрово збалансований корпус американської англійської мови. СОСА – це, очевидно, найбільш широко використовуваний корпус англійської мови, пов'язаний із багатьма іншими корпусами цієї мови, які пропонують безпрецедентне розуміння варіацій англійської мови. Корпус містить більше мільярда слів тексту (25+ мільйонів слів щорічно 1990–2019) з восьми жанрів: розмовного, художньої літератури, популярних журналів, газет, академічних текстів, телебачення, субтитрів до кінофільмів, блогів та інших веб-сторінок.

Дидактичний потенціал: поєднує три основні способи пошуку корпусу. По-перше, це можливість переглядати список найбільш часто використовуваних слів у корпусі, у тому числі пошук за формою слів, частиною мови, діапазоном у списку слів і навіть за вимовою. По-друге, здійснює пошук за окремими словами та словосполученнями, темами, кластерами, синонімами. По-третє, надає можливість пошуку фраз та рядків. Оскільки корпус оптимізований для швидкого пошуку ключових слів та фраз. На особливу увагу заслуговує порівняння між

жанрами, роками й віртуальними корпусами, які дають змогу створювати персоналізовані колекції текстів, що стосуються певної сфери інтересів.

Grammarly – це перевірка письма та граматики, покликаний допомогти тим, хто пише, виправити помилки. Ресурс можна використовувати в Internet мережі, як додаток для Windows або Mac, або як розширення для браузера Chrome, Safari, Edge або Firefox. Після того, як автори створюють черновий варіант тексту, вставляють або завантажують його, з'являються пропозиції щодо вдосконалення та виправлення, і користувачі можуть вибрати зміни на місці або видалити пропозиції. Користувачі також можуть отримати доступ до розширених записів про помилки. Grammarly вільний для завантаження та використання для основної перевірки граматики й орфографії, але є версія Premium, яка додає такі функції, як встановлення мети, виявлення плагіату та розширений зворотний зв'язок (особливо це стосується читабельності).

Дидактичний потенціал: Незалежно від того, чи потрібна студентам допомога в цитуванні джерела, вдосконалювати словниковий запас чи покращувати чіткість, Grammarly пропонує зворотний зв'язок, пояснюючи, як краще змінити текст. Оскільки програма дає пропозиції, а не відповіді, тому, хто пише, потрібно самому підтримувати контроль над своїм стилем та повідомленнями, адже вони мають зворотний зв'язок. Для студентів, які вивчають англійську мову, цей ресурс оптимальний для вивчення лексики та структури й синтаксису речень. Студенти також можуть отримати допомогу в створенні цитат у стилях MLA, APA та Чикаго.

YouGlish – це простий спосіб дізнатися правильну вимову слів, почувши, як їх вимовляють на відео YouTube. Цей інструмент застосовує YouTube для відтворення узвичаєної вимови слів на різних мовах, використовуючи носіїв мови.

Дидактичний потенціал: YouGlish – це ресурс, що шукає в YouTube слово або фразу, яку студент хоче почути. Потім пропонується відео із тим словом чи фразою, які вимовляються вибраною студентом мовою. Саме відео може бути про що завгодно, але важливо, що слово чи фраза будуть вимовлені чітко, у багатьох випадках багато разів, тож можливо почути, як це правильно вимовляється. Є можливість активувати субтитри, щоб мати змогу читати слова, як вони вимовляються у відео. Це може допомогти в орфографії, а також у визначенні того, як слово вписується в структуру речення. Ще одна справді корисна опція у меню дає змогу контролювати швидкість відтворення.

to Phonetics – це он-лайн перетворювач англійського тексту у фонетичну транскрипцію або міжнародний фонетичний алфавіт (International Phonetic Alphabet–IPA). Необхідно вставити або ввести текст англійською мовою у текстове поле та натиснути кнопку «Показати транскрипцію».

Дидактичний потенціал: Є вибір між англійською та американською вимовами. Коли вибрано британський варіант, звук [r] наприкінці слова озвучується лише після голосної. Структура тексту і речень у ньому (розриви

рядків, розділові знаки тощо) зберігається у фонетичній транскрипції, що полегшує читання. Слова в CAPS інтерпретуються як аббревіатури, якщо слово не знайдено в базі даних. Переписи аббревіатур будуть показані дефісами між літерами. Крім поширеної лексики, база даних містить дуже велику кількість топонімів (включно з назвами країн, їхніх столиць, штатів США, графств Великої Британії), національностей та популярних імен. Якщо слово має кілька різних вимов (виділених синім кольором у висновку), можна вибрати те, що відповідає контексту, натиснувши на нього. База словників регулярно доповнюється найпопулярнішими пропущеними словами (показані червоним кольором у висновку). Текст можна читати вголос у браузерах із підтримкою синтезу мови.

Lingro – це безплатний веб-сайт, який допомагає студентам вивчати мови і пропонує додаткові опції. У ньому є стандартний словник, який перекладає слова на 11 мов, та веб-переглядач, який дає можливість завантажити веб-сторінку, після чого можна натиснути на будь-яке слово, щоб отримати негайний переклад. Крім того можливо завантажити плагін для браузера, який робить те ж саме, але має ширший обсяг. Користувачі можуть створювати та класифікувати списки слів, які потім можна використовувати в навчанні та іграх. Також є можливість вставити значок міні-словника на свій веб-сайт, який дає змогу іншим перекладати його. Щоб додати слово до словника на сайті, необхідно натиснути на конструктор словника, а потім вибрати мову. З'явиться список слів, які ще не перекладені громадою користувачів, потім потрібно вибрати слово зі списку та додати власний переклад.

Дидактичний потенціал: Студенти самостійно вивчають іноземну мову або вдосконалюють вже наявні вміння та навички. Так, студенти можуть спробувати прочитати весь веб-сайт іспанською мовою, наприклад, зосередившись лише на пошуку слів, яких вони не знають, або можуть переглянути списки слів та створені ними в Internet флеш-карти. Lingro – це ресурс, який допомагає вивчати мову на будь-якому рівні. Якщо студент майже вільно володіє англійською мовою, і йому потрібно перекласти кілька слів, то він може натиснути саме на ці слова. Сайт безплатний, але, оскільки його наповнюють самі користувачі, і тому деяка інформація може бути не зовсім точною. Це також означає, що лексичний обсяг мов і граматичні конструкції подано неоднаково.

Універсальні ресурси:

До комплекту «*HotPotatoes*» входять шість програм, що дають можливість створювати інтерактивні вправи з множинним вибором, короткою відповіддю, змішаним реченням, кросвордом, відповідністю та впорядкуванням, вправами для заповнення пробілів. HotPotatoes є безплатним, і його можна використовувати з будь-якою метою, для будь-яких проєктів.

Дидактичний потенціал: Комплект «HotPotatoes» є інструментом, який дає змогу викладачам створювати свій матеріал для навчання різним предметам. Його також можна використовувати для тестів. Викладачі можуть розробити інтерактивні вправи з множинним вибором та заповненням пробілів, а також

кресворди, запитання, які потребують коротких відповідей або впорядкування та перестановки слів для складання речень. Студенти можуть працювати над виконанням завдань у групах або самотійно. Програми «HotPotatoes» дають змогу завантажувати зображення, аудіо та відео.

GoogleForms – це веб-застосунок, який дає змогу збирати інформацію від користувачів за допомогою персоналізованого опитування чи вікторини. Потім інформація збирається й автоматично підключається до електронної таблиці. Електронна таблиця заповнюється відповідями на опитування та тестами. Це простий у використанні й один із найпростіших способів збереження даних безпосередньо в електронній таблиці.

Дидактичний потенціал: Студенти і викладачі можуть використовувати Google Форми для складання опитувань, вікторин або реєстраційних листів подій. Форма на основі веб-сторінок може бути надіслана респондентам електронною поштою або вбудована у їхні веб-сторінки або дописана у їхніх блогах. Дані, зібрані за допомогою форми, як правило, зберігаються в електронній таблиці. GoogleForms дає змогу задавати як відкриті, так і закриті запитання. Можна використовувати спадні меню, вибір з кількох варіантів, контрольні списки, шкали оцінок та текстові поля з короткими відповідями для збирання даних.

Платформа ProProfs – це найпростіше програмне забезпечення в мережі Internet для створення он-лайн-вікторин та тестів. Є також доступ до бібліотеки з-понад 100 тис. готових запитань 10 різних типів, у тому числі заповнення пробілів, множинний вибір тощо за допомогою інструменту для створення вікторин. Є можливість додавати зображення, презентації та відео, щоб зробити вікторину інтерактивною. Вікторини чудово працюють на всіх типах пристроїв, включно з настільними комп'ютерами, ноутбуками та мобільними телефонами. Після опублікування вікторини можливо легко поділитися нею електронною поштою, вбудувати її на веб-сайті та в блозі або навіть поділитися з приватними групами, з кожним користувачем, який має свої облікові дані для входу. Також є можливість створювати вікторини понад 70 мовами за допомогою нашого інструменту – он-лайн вікторини.

Дидактичний потенціал: ProProfs дає можливість створювати ігрові матеріали (кресворди, головоломки, пазли, тести, опитування, вікторини та ін.). Цей ресурс оптимальний для підготовки до стандартизованого екзамену. ProProfs пропонує такі інструменти, як флеш-карти, словники, технологія «вікі», яка дає можливість додавати і редагувати будь-який матеріал.

Padlet забезпечує можливості для створення та співпраці за допомогою інтерактивних мультимедійних дошок оголошень. Це веб-сайт і застосунок, який дає змогу студентам опрацьовувати інформацію на віртуальних дошках оголошень за допомогою простої системи перетягування.

Дидактичний потенціал: Студенти можуть починати з шаблону чи порожньої сторінки та додавати відео, текст, посилання, документи, зображення

та організовувати їх як сторінку, наповнену нотатками. Слухачі можуть додати стільки нотаток до дошки, скільки їм буде потрібно. Для ширшої співпраці викладачі можуть увімкнути фільтри нецензурної лексики, коментарі та функції голосування. Викладачі можуть модерувати всі пости або вимагати від студентів показувати їхні імена на дошці. Студенти також можуть завантажувати створені ними документи. Внесок у створення нотатків можуть робити як одна людина, так і група людей. Це відкриває можливості для роботи в команді та групових проєктах. Створивши стіну, слухачі можуть поділитися нею за допомогою соціальних медіа (Facebook, Twitter), експортувати її у файл, вставити у блог чи веб-сайт або перетворити в QR-код. Є також можливість зберегти дошки приватними.

Фони та параметри налаштування дають змогу студентам зробити дошки унікальними, забезпечують можливості спілкуватися з іншими людьми за допомогою голосування та коментарів. Наповнення сайту залежить від студентів, але веб-сайт розробника та сторінки соціальних медіа діляться безліччю корисних прикладів. Студенти можуть бачити публікації кожного в режимі реального часу, що створює великий потенціал для співпраці та роботи в команді. Дошки оптимально підходять для навчальних груп, класних проєктів і дискусій. Для викладачів дошки дають можливість побачити процес навчання студентів та зворотний зв'язок від одногрупників. Коментуючи нотатки та інформацію на дошках, студенти беруть участь у взаємооцінюванні, коли створюють особисті коментарі й діляться ними, можуть подавати матеріал більш глибоко, пишучи довші фрагменти, показуючи зв'язки між поняттями або навіть створюючи мультимедійні презентації, що поєднують відео, зображення, малюнки та текст.

Flipgrid – це веб-сайт, який дає можливість викладачам створювати «сітки» або мережу для полегшення відеодискусій. Кожна «сітка» – це своєрідна усна дошка повідомлень, де викладачі ставлять запитання, які називаються «темами», а їхні студенти можуть розміщувати відеовідповіді, які відображаються на дисплеї з «сіткою». Повідомленнями можна ділитися з класами або невеликими групами. Кожна «сітка» може містити необмежену кількість тем, і кожна тема може містити необмежену кількість відповідей. Теми можуть бути текстовими або включати такі ресурси, як зображення, відео, смайли або вкладення. Налаштування безпеки допомагають захистити конфіденційність студентів. Студенти можуть відповісти через застосунок або веб-сайт Flipgrid на будь-якому пристрої з підтримкою камери або завантаживши попередньо записане відео. Відповіді можуть тривати від 15 секунд до 5 хвилин. Максимальний час запису може бути встановлений. Викладачі також можуть дозволити студентам записувати відповіді на презентації одногрупників.

Дидактичний потенціал: Flipgrid пропонує місце для спілкування викладачів і студентів. Студенти можуть навчитися формулювати ідеї з добре спланованими відповідями та розглядати альтернативні точки зору, слухаючи відповіді своїх однолітків. Flipgrid може бути оптимальним засобом збирання відповідей студентів. Кожна із цих відповідей надходить у власному темпі. Студенти можуть скористатися «наліпкою» на екрані відеозапису, щоб

переглянути ключові моменти, перш ніж розпочати запис. Кнопки паузи, обрізки та повторного запису можуть допомогти слухачам поліпшити запис. Є різноманітні функції модерації, які викладачі можуть умикати або вимикати за кожною темою. Функція CoPilot дає можливість більш ніж одному викладачеві бути модератором. Викладачі мають доступ до довідкового центру та двох активних спільнот для викладачів: DiscoLibrary для спільного використання шаблонів «сітки» та GridPals – для спілкування з викладачами в усьому світі. Flipgrid – це дієвий спосіб для викладачів сприяти дискусії та співпраці.

Microsoft Project – це програма для управління проектами. Вона допомагає менеджерам контролювати виконання поставлених завдань, а також грамотно розподіляти ресурси. Основний робочий інструмент в ній – діаграма Ганта. Хмарне рішення Project дає можливість працювати над проектами, переглядати звітність, аналізувати прогрес, і все це у браузері. Завантажити необхідний продукт можна на офіційному сайті Microsoft.

Дидактичний потенціал: Microsoft Project дає можливість: покроково розробити й деталізувати проєкт; розрахувати час і трудовитрати; оптимізувати план; зробити аналіз поточного стану проєкту і прогресу. У цій програмі є кілька параметрів, на базі яких і будуються розробка планів, аналіз прогресу та ефективності, розрахунок шляху для розв'язання завдання.

Evernote – це хмарна платформа для зберігання й обміну цифровими нотатками та файлами, створеними на широкому спектрі пристроїв та програм. Студенти можуть створювати рукописні чи текстові замітки, коментувати зображення, налаштовувати шаблони, додавати файли, створювати контрольні списки тощо. Примітки можна відформатувати, позначити, поділитись, експортувати на хмарні диски або просто зберегти, поки вони не знадобляться. Інтеграція з іншими програмами Evernote, Google, Microsoft, Slack і Salesforce сприяє підвищенню продуктивності платформ для користувачів на всіх рівнях.

Дидактичний потенціал: Evernote – це місце для зберігання будь-якого матеріалу (зображень, нотаток та файлів) із можливістю вносити в нього різноманітні правки. Оскільки студенти можуть обмінюватися матеріалами та повідомленнями за допомогою функції чату, то цей інструмент оптимально підходить для спільних завдань.

Popplet – це динамічний організаційний інструмент, де користувачі створюють Popplets на дошці. Ці Popplets можуть бути наповнені текстом, малюнками, зображеннями або відео. Щоб створити popple (розділ у Popplet), студенти можуть двічі клацнути. Колір фону, колір поля та інші деталі також можна налаштувати. Після створення Popplets можна з'єднати між собою, утворюючи інтерактивний контур пов'язаних ідей – розумових карт. Дошками з popplets можна ділитись електронною поштою або надсилати текстові зображення у форматі JPEG чи PDF. Popplet допомагає збирати, візуалізувати, організувати й обмінюватися ідеями. Його можна використовувати для створення різних матеріалів – від простих списків до

часових ліній та складних павутинок. З текстом, зображеннями та відеозаписом Popplet працює всіма мовами.

Дидактичний потенціал: Popplet пропонує широкі можливості для створення розумових карт. Цей ресурс дає змогу намалювати візуальні діаграми ідей та концепцій будь-яким способом. Є можливість використовувати текст будь-якою мовою, додавати зображення та відеозаписи або навіть малювати у мовних «бульбашках», які можна впорядковувати по лініях, колах, деревах, павутинах, сонячних вибухах або в будь-якій іншій формі. Розумне відображення чи пов'язування ідей, Popplet - це творчий спосіб вивести думки студента на екран. Popplets дають можливість студентам ділитися своїми ідеями та осмислювати їх, використовуючи слова, зображення, малюнки та відео. Вони можуть пов'язувати ідеї, щоб сформувати структуру статті чи презентації, а потім додати деталі. Popplet може допомогти студентам організувати свої думки та осмислити інформацію, яку вони вивчають. Цей додаток продуктивності має багато застосувань у бізнесі, особистому плануванні та управлінні, а також у навчанні.

Schoology – це веб-система управління навчанням (LMS). Викладачі можуть створювати завдання, оцінки та дискусії для студентів (або навіть інших викладачів). Система має багато функцій для управління часом, організацією та зворотним зв'язком. Також наявна платна версія, до якої входять додаткові функції аудіо, успішності студентів та підтримки, а також усі необхідні адміністративні функції керування сотнями користувачів та багатьма різними класами. Schoology – це також он-лайн зошит з можливістю створювати оцінки та рубрики, а також відстежувати успішність слухачів.

Дидактичний потенціал: Будь-який викладач може використовувати Schoology для викладання будь-якого навчального змісту. Викладачі можуть використовувати Schoology для професійного розвитку. Є різноманітні функції, які дають змогу адаптувати навчальне середовище до потреб конкретних студентів. Викладачі можуть залучати студентів до виконання завдань, оцінювання та обговорень, використовуючи розроблені викладачем та завантажені навчальні програми. Це ідеальна платформа для розвитку навичок, створення опор для навчання змісту та управління часом. Викладачі забезпечують швидкий зворотний зв'язок, спілкування студентів та відстежують успішність учнів за допомогою бейджиків, класного журналу, сповіщень електронною поштою.

Blogger – це платформа для написання блогів, яка входить до Google appsuite. За допомогою одного логіна Google користувачі можуть створювати блоги та приєднуватися як дописувачі в тих блогах, які вони створили. Користувачі можуть швидко переглядати всі свої блоги і легко переглядати список постів до кожного блогу. Для того, щоб створити публікацію, користувачі можуть вибрати тег свого поточного місцезнаходження, опублікувати збережену фотографію або зробити та завантажити нову фотографію. Створення публікації за допомогою програми

Вlogger відбувається, як і в інших соціальних мережах. Користувачі можуть скласти текст, вставляти фотографію, зробити нове зображення та позначити місце, з якого було зроблено публікацію. На жаль, більшість найкорисніших функцій веб-сайту Blogger не доступні через застосунок Blogger. Веб-версія Blogger пропонує гнучкі функції для розміщення та редагування тексту, включно з варіантами для вставки блокових цитат, вбудованих відео та посилань. Неможливість додавати посилання видається найбільшим недоліком, оскільки однією з сильних властивостей ведення блогів є можливість вступити у діалог з іншими публікаціями та іншими ЗМІ.

Дидактичний потенціал: Blogger – це надійна, гнучка платформа для ведення блогів, яка є гарним вибором для викладачів завдяки своїм можливостям для надзвичайно простого ведення блогів, що вимагає від учнів продуманих, але простих записів.

WordPress – це безплатна платформа для ведення, створення та управління блогами WordPress. Після реєстрації студенти можуть публікувати записи у блозі з текстом, фотографіями чи відео, а також керувати шаблонами та дизайном свого блогу, приймати коментарі та коригувати його налаштування. Крім того, студенти можуть скористатися вкладенням «Читач» для читання блогів, за якими вони стежать, або пошуку блогів на цікаві теми. Хоча більшість веб-функцій доступні у застосунку, є деякі функції, наявні лише для мобільних пристроїв, такі, як диктант за допомогою розпізнавання голосу для публікації записів у блозі та розміщення зображень і відео з камери пристрою. Викладачі, які створюють особисті блоги, можуть використовувати застосунки WordPress на мобільних пристроях для спрощення процесу налаштування.

Дидактичний потенціал: WordPress – це простий спосіб оновлювати свої блоги та робити публікації, який дає змогу студентам вивчати основи публікації в Internet та експериментувати з різними формами цифрової розповіді й створення історій. Студенти можуть навчитися вдосконалювати своє письмо та публікувати його; з часом вони вдосконалюватимуть свої навички ефективного використання технології для передачі своїх ідей. Блоги дають студентам простий і цікавий спосіб опублікувати свої записи, а також отримати зворотний зв'язок.

LiveJournal – це платформа соціальних медіа, яка дає змогу членам вести журнал або щоденник і ділитися своїми вподобаннями. Фактично це Internet-спільнота, соціальна мережа і місце для самовираження. Кожен акаунт LiveJournal містить сторінку журналу, де відображуються всі останні записи користувачів у журналі та посилання на сторінки коментарів подібно до журналу.

Дидактичний потенціал: Налаштування конфіденційності дають змогу членам LiveJournal редагувати свій список друзів, встановлювати обмеження для перегляду або робити певні публікації повністю приватними, щоб журнал нагадував щоденник. Учасники можуть налаштувати свої профілі, завантаживши аватари чи файли зображень та вибираючи між безплатними або

платними обліковими записами. Платні акаунти пропонують учасникам можливість надсилати текстові повідомлення, голосові повідомлення, скористатися додатковою пам'яттю та отримати доступ до «Експрес-смуги», що робить роботу LiveJournal швидшою.

Twitter – це он-лайн платформа соціальних мереж та комунікацій, що дає можливість користувачам спілкуватися через повідомлення з 280 символів, які називаються «твіти», на пристрої, підключеному до мережі Internet. І усі також можуть долучити фотографії, відео, GIF та посилання зі своїми повідомленнями або створити опитування. Twitter використовується мільйонами людей по всьому світу, щоб дізнаватися про новини, плітки, події, погоду тощо.

Дидактичний потенціал: Twitter допомагає студентам виявити найефективніші засоби для передачі своїх ідей – ретельно складений текст, фотографії, відео чи комбінація різних медіа. Студенти можуть підключатися до локальних чи глобальних подій, аналізувати різні сторони проблеми та брати участь у змістовних розмовах.

ScoopIt – це інструмент відбору контенту, частково соціальна мережа, яка дає можливість створювати дошки з контентом на основі вибраних тем, ділитися своїми думками щодо цього контенту та спілкуватися з іншими людьми, які мають схожі інтереси. Поєднання технології Bigdata, яка допомагає швидко знаходити відповідний контент із простою в користуванні соціальною платформою, допомагає студентам проявити свій досвід, збагатити свої блоги чи веб-сайти, заощадити час на керування каналами соціальними медіа та будувати свої спільноти інтересів.

Дидактичний потенціал: Дозволяє вибирати теми, що стануть «дошками» контенту, який Scoop.it дозволяє створювати. Це зручний інструмент і зміст відбору контенту із соціальним компонентом, що створює єдине середовище для навчання, обміну та спілкування.

ePortfolio (електронний портфоліо) – це цифрове зібрання всієї проробленої роботи протягом певного часу, який демонструє вміння, навички, цінності, досвід та компетентності завдяки широкому спектру доказів про навчання. Портфоліо може містити різноманітні артефакти, або відповідні документи та медіа файли, які забезпечують цілісне уявлення про те, ким є його власник в особистісному, професійному та академічному планах. Електронне портфоліо може функціонувати як місце для збирання й обміну академічною роботою з викладачами, інструмент для запрошення до співпраці та зворотного зв'язку, професійним портфоліо для обміну з майбутніми роботодавцями або приватний журнал для, який фіксує динаміку навчального прогресу.

Дидактичний потенціал: ePortfolios може бути потужним каталізатором інтегративного навчання та цілісного розвитку, а також інструментом для професійного розвитку. За допомогою ePortfolios можливо: заохочувати до активного роздуму та осмислення; сприяти рефлексії, що є основними для навчальної дисципліни та університету в цілому; сприяти інтеграції тем у

міждисциплінарному навчанні; створювати форум для того, щоб синтезувати роботу й ділитися нею іншими; сприяти цілісному розвитку, у тому числі особистісному, академічному та кар'єрному; забезпечувати ресурс для демонстрації вмінь, навичок та досвіду в процесі пошуку роботи.

«Wiki» – це серверна програма, яка дає змогу користувачам співпрацювати в ході формування вмісту веб-сайту. Термін походить від слова «wikiwiki2, що гавайською мовою означає «швидкий». «Вікі» пропонує спрощений інтерфейс. У будь-який час учасники можуть переглянути історію сторінки, над якою вони працюють, або переглянути веб-сторінку перед публікацією. Веб-сайт «вікі» працює за принципом спільної довіри. Найпростіші «вікі»-програми дають змогу користувачам створювати і редагувати контент. Більш просунуті «вікі» мають компонент управління, який дозволяє визначеній особі приймати або відхиляти зміни. Найвідоміший приклад веб-сайту «вікі» – Вікіпедія.

Дидактичний потенціал: Основна перевага «вікі» полягає у тому, що вона дає людям можливість спільно працювати над одним і тим самим документом. Єдине програмне забезпечення, яке необхідне користувачеві, – це Internetбраузер. «Вікі» використовується з різною метою. Якщо користувач помиляється, легко повернутися до більш ранньої версії документа. За правильних обставин вікі може бути дуже ефективним способом збору та поширення інформації. Це може поліпшити співпрацю між членами команди, яким потрібно посилатися на той же самий матеріал або працювати над ним. Усі, хто має необхідні права на редагування, можуть додавати ідеї та спостереження, часто у відповідь на оновлення інших людей. Оскільки «вікі» знаходяться в мережі Internet, вони можуть допомогти командам, особливо віртуальним, співпрацювати над завданнями, ділитися нотатками та пропозиціями й надавати ресурси. Коли кілька авторів оновлюють один і той же самий твір, «вікі» може допомогти контролювати версії, оскільки завжди зрозуміло, яка версія є найсвіжішою. «Вікі» можуть бути створені тимчасово для підтримки дискретних проєктів або довгостроково розвиватися, як постійно розвиваються архіви знань в організаціях. Гнучка структура «вікі» дає їм можливість адаптуватися відповідно до зміни самої інформації. Крім того, зберігаючи запис про кожний крок і кожне редагування, «вікі» показують, як із часом розвивається проєкт, його частина або навіть ціла організація.

WebQuest – це специфічний вид навчальної діяльності на базі мережі Internet. Його розробив Берні Додж, професор навчальних технологій Державного університету Сан-Дієго. WebQuests дають студентам можливість працювати самостійно або в невеликих групах над дослідженнями та розв'язанням проблем. Ресурс поєднує шість компонентів, що є важливими для впровадження WebQuests у класі: вступ, завдання, процес, ресурси, оцінювання, висновок. Додаткову інформацію про WebQuests можна знайти на сторінці WebQuest у Державному університеті Сан-Дієго.

Дидактичний потенціал: Компоненти для впровадження WebQuests:

Вступ. Перший компонент надає слухачам інформацію про завдання у WebQuest, яке необхідно виконати. Важливо, щоб WebQuest був пов'язаний із інтересами, ідеями чи минулим досвідом студентів.

Завдання. Другий компонент описує те, що слухачі отримали наприкінці WebQuest. Основне дослідницьке питання розробляється для студентів. Викладач може за бажанням показати приклад завершеного WebQuest.

Процес. На цьому етапі викладач пропонує кроки, які повинні пройти студенти, виконуючи завдання.

Ресурси. Четвертий компонент складається зі списку ресурсів, наданих викладачем, які допоможуть студенту у виконанні завдання.

Оцінювання. П'ятий компонент використовує рубрики оцінювання, встановлений набір правил або вказівок для оцінювання роботи студентів. Важливо, щоб стандарти були чіткими, послідовними та конкретними.

Висновок. На фінальному етапі студентам надається можливість для рефлексії та підсумків щодо набутого досвіду. Студентів слід заохочувати до рефлексії про процес, розширення та узагальнення того, що було вивчено.

TED – це некомерційна організація, спрямована на поширення ідей, зазвичай у вигляді коротких лекцій (18 хвилин або менше). TED розпочався у 1984 р. як конференція, на якій зблизилися технології, розваги та дизайн, і наразі охоплює майже всі теми – від науки до бізнесу й до глобальних питань – більш ніж ста мовами. Цей ресурс допомагає ділитися ідеями в спільнотах по всьому світу. Застосунок TED - це інструмент для перегляду, завантаження та перегляду розмов про TED, відомих коротких відеороликів (18 хвилин або менше), в яких озвучуються думки лідерів, що викладають теми, які містять технології, розваги, дизайн та інші дисципліни. Користувачі можуть переглядати популярні бесіди чи бесіди на основі певної теми. На сторінці MuTalks перелічені лекції, які були закладені та збережені для прослуховування чи перегляду в режимі оф-лайн.

Дидактичний потенціал: Місія TED – поширення ідей. TED – це глобальне співтовариство, яке поєднує людей з різних галузей економіки та культури, які прагнуть глибшого розуміння світу. Місія розробників TED– довести, що ідеї змінюють ставлення, життя і, зрештою, світ. На TED.com створено інформаційний центр безплатних знань від найбільш натхненних мислителів світу та спільноти допитливих слухачів для взаємодії з ідеями та один з одним, як в мережі Internet, так і на заходах TED у всьому світі протягом усього року.

Масові відкриті он-лайн курси (МООС) – безплатні он-лайн курси для всіх охочих. МООС надають доступний та гнучкий спосіб набути нових навичок, підвищити професійний рівень та забезпечити якісний навчальний досвід. Мільйони людей у всьому світі використовують МООС для навчання з різних причин, серед яких: розвиток кар'єри, зміна кар'єри, підготовка до коледжів, додаткове навчання, навчання протягом усього життя, корпоративне навчання тощо. МООС різко змінили спосіб навчання світу.

Дидактичний потенціал: Більшість MOOC створюють університети. Одними з перших і найактивніших виробників MOOC є Стенфордський університет, MIT та Гарвардський університет. Деякі MOOC виробляються компаніями, такими, як Microsoft чи Google, або різними організаціями, такими, як IEEE або Linux Foundation. Хоча MOOC створюються університетами, університети рідко поширюють MOOC самі. Натомість вони покладаються на провайдерів курсів, зокрема таких: Coursera, edX, Future Learn, Udacity. MOOC – це курси, що проводяться в мережі Internet та доступні всім безплатно. MOOC означає масовий відкритий он-лайн курс. Масовий, тому що кількість заявок необмежена і може налічувати сотні тисяч. Відкритий, тому що будь-хто може записатися, тобто немає процедури прийому. On-line, тому що вони надаються через Internet мережу. Їхнє завдання – викладання конкретного предмета. MOOC зазвичай містять відеоуроки, читання, рубрики оцінювання та форуми для обговорення. Деякі MOOC можна запустити будь-коли. Інші починаються через рівні проміжки часу – кожні кілька тижнів чи місяців. Деякі з них пропонуються рідко – іноді знову з'являються після року відсутності. Деякі MOOC можна виконувати у зручному темпі, а інші – за графіком: увесь матеріал курсу може бути недоступним з першого дня. Натомість він випускається фрагментами тиждень за тижнем, змушуючи студентів працювати у певному темпі. Проте навіть якщо вони передбачають роботу за графіком, MOOC залишаються гнучкими: студенти навчаються тоді, коли їм зручно, – вдень чи вночі. Тривалість MOOC становить від 1 до 16 тижнів.

Серед основних засобів, що впливають на формування навчальної мотивації для формування мовної компетентності, ми виділяємо такі:

1. *Для комунікації з групою:* Flowdock (<https://www.flowdock.com/>), Slack (<https://slack.com/>), GoToMeeting (<https://www.gotomeeting.com/>), WebEx (<https://www.webex.com/>), Appear.in (<https://appear.in/>), Yammer (<https://www.yammer.com/>), Skype (<https://www.skype.com/uk/>), Hipchat (<https://www.stride.com/>).

2. *Для управління проектом та завданнями:* Asana (<https://asana.com>), Jira (<https://ru.atlassian.com/software/jira>), Trello (<https://trello.com/>).

3. *Для спільної роботи:* Google Docs (https://www.google.com/intl/uk_ua/docs/about/), Office Online (<https://www.office.com/>), Wiki (<https://www.wikipedia.org/>), Quip (<https://quip.com/>), Concept Inbox (<http://conceptinbox.com/>).

4. *Для використання інструментів спільної візуалізації:* Padlet (<https://uk.padlet.com>), Linoit, Flinga, RealtimeBoard (<https://realtimeboard.com>), Mural (<https://mural.co/>), MindMaps (<https://mindmup.com>).

5. *Для організації інтерактивних вправ:* LearningApps (<https://learningapps.org>), Playbuzz (<https://playbuzz.com>), FlipGrid, Bubble.Us, Easel.ly, Canva, StoryBoardThat, MakeBeliefsComix, Scratch, Screencast-o-matic, Genially.

Асинхронні засоби:

1) *електронна пошта* (AOL Mail, Outlook Mail, Gmail, ProtonMail, iCloudMail, Yahoo! Mail);

2) *блоги* (<http://englishwithatwist.com/blog/>, <https://www.quickanddirtytips.com/grammar-girl>, <https://www.myenglishteacher.eu/blog/>, <https://www.thoughtco.com/esl-4133095>, <https://www.espressoenglish.net/english-tips-blog/>);

3) *форуми* (Conversation Exchange, The Mixxer, Italki, EasyLanguage Exchange, WeSpeke, Mylanguageexchange, Omegle, InterPals, LingQ), Twitter;

4) *відеоподкасти* (LearnEnglishPodcasts, Thelanguagewespeak, 6 minute English, GlobalNewsPodcast, VoiceofAmericaPodcast);

5) *аудіоподкасти* (The English We Speak, Podcasts in English, EnglishClass101 by Innovative Language, Elementary Podcasts by the British Council, Splendid Speaking, Better at English, Voice of America Learning English, Business English Pod, Culips ESL Podcast, ESL Pod, Luke's English Podcast).

Синхронні засоби:

1) *чати* (italki, Speaky, HelloTalk, Polyglotclub, MeetUp, Couchsurfing, Lang-8 [Топ-7 сайтів для спілкування з носіями мови. <https://grade.ua/uk/news/top-7-sajtov-dlya-obshheniya-s-nositelyami-yazyka/>]), Skype, Yahoo Messenger, Internet Relay Chat (IRC – Internet-посиденьки), ICQ та Instant Messenger;

2) *відеоконференцзв'язок* (Skype, Yahoo Messenger, CUSeeMe та MS NetMeeting, Proficonf, Zoom, Appear.in., ooVoo, та Uber conference), інтерактивні дошки (Jamboard та Miro).

Використання таких месенджерів, як Viber, What'sApp та ZOOM, забезпечують дистанційну взаємодію у індивідуальних формах роботи, при відпрацюванні і перевірці письмових завдань, та feedback між учасниками діалогу. За допомогою інструментів для відеоконференцій, таких, як ZOOM, Viber і Skure, слухачі можуть завантажити план уроку, навчальний посібник, відеозапис та прослухати його необмежену кількість разів, стати учасником професійного або наукового дискурсу, надіслати виконання лексико-граматичного завдання у письмовій формі й отримати завдання з роботи над помилками.

Використання інтерактивних методів навчання спонукає не лише слухача, але й викладача до постійної творчості, сприяє розвитку критичного мислення, орієнтує на пошук унікальних прийомів та методів забезпечення інформацією, її опрацювання та засвоєння.

Технології ДН для вивчення іноземної мови:

Busuu – один з найкращих Internet-сервісів для вивчення іноземних мов он-лайн, який має елементи соціальної мережі і ґрунтується на бізнес-моделі freemium, тобто пропонує як безплатні, так і платні матеріали.

Дидактичний потенціал: У межах одного курсу не існує строго визначеної послідовності навчання, тобто, розпочавши певний курс, користувач має змогу довільно вибирати послідовність вивчення уроків у межах курсу та виконання вправ у межах уроку. Це дещо спантеличує, проте не дає нудьгувати. Наприклад, якщо вам набридло вчити назви кімнат у домі, можна відволіктися на

кольори чи смачну їжу тощо. За кожен виконаний вправу користувач отримує бали рейтингу, так звані «бусуу-ягоди» (busuu berries), а після закінчення кожного курсу можна пройти тест і отримати сертифікат у форматі PDF. Беззаперечною перевагою Busuu є те, що сервіс має елементи соціальної мережі, тобто можна додавати інших користувачів у друзі і не лише змагатись у вивченні мови, але й надсилати їм запити на перевірку власних вправ. Перевіряючи виконані вправи друзів, що вивчають мову, якою він вільно володіє, користувач отримує додаткові бусуу-ягоди. Окрім звичайної соціальної мотивації, коли друзі вивчають мову наввипередки, busuu має цікаву ігрову складову.

Lingua Leo – сайт для вивчення англійської мови он-лайн (на думку автора). Тут можна знайти підбірки слів, граматичні курси, вправи, відео та тексти, що допоможуть в опануванні найпопулярнішої мови в світі. Сайт найбільше створений під вивчення слів, тут дуже багато добірок, які легко тренуються через спеціальні вправи, а також уроки англійської мови.

Дидактичний потенціал: Інтерактивність та мотивація – все потрібне під рукою, левик нагадує про себе, а самім можна виставляти собі цілі. Велика кількість матеріалів – можна читати анекдоти, підбірки ідіом та переглядати цікаві відео, наприклад, випуски TED із субтитрами. Зручна робота з власним словником – постійне поповнення словникового запасу. Цікаві вправи для закріплення знань. Відстеження своєї статистики та успіхів (наочність результату).

Lang-8 – це блог, щоденник, в якому можна публікувати записи на мові, що вивчається, і де їх виправляють носії мови, а також можна допомагати іншим учасникам, виправляючи їх пости. Lang-8 є інструментом, за допомогою якого можна дуже якісно «наточити» вміння висловлювати думку іноземною мовою: виявити й усунути прогалини у граматиці, поповнити словниковий запас, відпрацювати навички писемного мовлення.

Дидактичний потенціал: Основні опції на LANG-8: вести свої записи і залишати їх на перевірку, коригувати пости людей, які вчать вашу рідну мову, спілкуватися з однодумцями.

StudyBlue – це он-лайн платформа для навчання студентів. Сайт допомагає студентам створювати навчальні картки і розробляти вікторини з іншими студентами.

Дидактичний потенціал: Дозволяє краудсорсінг карток студента від інших, хто створив картки на подібні теми. Можна знаходити і створювати групи, де можна ділитися відповідними картками з людьми, які вивчають ту ж саму тему. Застосунок дає змогу додавати зображення та аудіо до своїх карток, проводити вікторини та встановлювати нагадування про навчання. Застосунок можна використовувати безплатно.

**Результати рівня сформованості мотивації офіцерів до ДН іноземній мові
(результати формувального експерименту)**

№ пор.	Рівень	Етап експерименту	Групи, кількість слухачів								
			ЕГ ₁ (11)	ЕГ ₄ (5)	КГ ₁ (7)	ЕГ ₂ (10)	ЕГ ₅ (3)	КГ ₂ (10)	ЕГ ₃ (8)	ЕГ ₆ (5)	КГ ₃ (9)
1.	Низький	початок	3 (27,3%)	1 (20%)	3 (42,8%)	3 (30%)	3 (100%)	2 (20%)	2 (25%)	2 (40%)	2 (22,2%)
		кінець	0	0	2 (28,6%)	0	0	1 (10%)	0	0	1 (11,1%)
		приріст	-3 (-27,3%)	-1 (-20%)	-1 (-14,3%)	-3 (-30%)	-3 (-100%)	-1 (-10%)	-2 (-25%)	-2 (-40%)	-1 (-11,1%)
2.	Середній	початок	5 (45,4%)	2 (40%)	3 (42,8%)	3 (30%)	0	4 (40%)	2 (25%)	2 (40%)	4 (44,4%)
		кінець	6 (54,5%)	2 (40%)	3 (42,8%)	2 (20%)	1 (33,3%)	5 (50%)	1 (12,5%)	1 (20%)	4 (44,4%)
		приріст	+1 (9,1%)	<u>(+20%)</u> <u>(-20%)</u>	<u>(+14,3%)</u> <u>(-14,3%)</u>	-1 (-10%)	+1 (33,3%)	+1 (10%)	-1 (-12,5%)	-1 (-20%)	<u>(+11,1%)</u> <u>(-11,1%)</u>
3.	Високий	початок	3 (36,3%)	2 (40%)	2 (25%)	3 (30%)	0	4 (40%)	3 (37,5%)	1 (20%)	3 (33,3%)
		кінець	5 (45,4%)	3 (60%)	3 (42,8%)	7 (70%)	2 (66,6%)	4 (40%)	6 (75%)	4 (80%)	4 (44,4%)
		приріст	+2 (18,2%)	+1 (20%)	+1 (14,3%)	+4 (40%)	+2 (66,6%)	0	+3 (37,5%)	+3 (60%)	+1 (11,1%)

Таблиця В.2

**Результати рівня сформованості знань з мовної компетентності офіцерів у процесі ДН іноземним мовам
(результати формувального експерименту)**

№ пор.	Рівень	Етап експерименту	Групи, кількість слухачів								
			ЕГ ₁ (11)	ЕГ ₄ (5)	КГ ₁ (7)	ЕГ ₂ (10)	ЕГ ₅ (3)	КГ ₂ (10)	ЕГ ₃ (8)	ЕГ ₆ (5)	КГ ₃ (9)
1.	Низький	початок	5 (45,4%)	3 (40%)	2 (28,6%)	5 (50%)	2 (66,6%)	4 (40%)	3 (37,5%)	3 (60%)	4 (44,4%)
		кінець	3 (27,3%)	0	2 (28,6%)	0	1 (33,3%)	3 (30%)	0	0	1 (11,1%)
		приріст	-2 (-18,2%)	-3 (-60%)	0	-5 (-50%)	-1 (-33,3%)	-1 (-10%)	-3 (-37,5%)	-3 (-60%)	-3 (-33,3%)
2.	Середній	початок	5 (45,4%)	1 (20%)	3 (42,8%)	1 (10%)	1 (33,3%)	5 (50%)	4 (50%)	2 (40%)	5 (55,5%)
		кінець	6 (54,5%)	2 (40%)	2 (28,6%)	2 (20%)	1 (33,3%)	5 (50%)	5 (62,5%)	3 (60%)	7 (77,7%)
		приріст	+1 (9,1%)	+1 (20%)	-1 (-14,3%)	+1 (10%)	$\frac{(+33,3\%)}{(-33,3\%)}$	$\frac{(+10\%)}{(-10\%)}$	+1 (12,5%)	+1 (20%)	+2 (22,2%)
3.	Високий	початок	1 (9,1%)	1 (20%)	2 (28,6%)	3 (30%)	0	1 (10%)	3 (37,5%)	0	0
		кінець	2 (18,2%)	3 (60%)	3 (42,8%)	7 (70%)	1 (33,3%)	2 (20%)	5 (62,5%)	2 (40%)	1 (11,1%)
		приріст	+1 (9,1%)	+2 (40%)	+1 (14,3%)	+4 (40%)	+1 (33,3%)	+1 (10%)	+2 (25%)	+2 (40%)	+1 (11,1%)

Таблиця В.3

**Результати рівня сформованості мовних умінь офіцерів у процесі ДН іноземним мовам
(результати формувального експерименту)**

№ пор.	Рівень	Етап експерименту	Групи, кількість слухачів								
			ЕГ ₁ (11)	ЕГ ₄ (5)	КГ ₁ (7)	ЕГ ₂ (10)	ЕГ ₅ (3)	КГ ₂ (10)	ЕГ ₃ (8)	ЕГ ₆ (5)	КГ ₃ (9)
1.	Низький	початок	5 (45,4%)	2 (40%)	2 (28,6%)	7 (70%)	2 (66,6%)	5 (50%)	3 (37,5%)	3 (60%)	4 (44,4%)
		кінець	2 (18,2%)	1 (20%)	0	2 (20%)	0	4 (30%)	0	0	1 (11,1%)
		приріст	-3 (-27,3%)	-1 (-20%)	-2 (-28,6%)	-5 (-50%)	-2 (-66,6%)	-1 (-10%)	-3 (-37,5%)	-3 (-60%)	-3 (-33,3%)
2.	Середній	початок	5 (45,4%)	1 (20%)	2 (28,6%)	1 (10%)	1 (33,3%)	4 (40%)	4 (50%)	2 (40%)	5 (55,5%)
		кінець	7 (63,6%)	1 (20%)	3 (42,8%)	3 (30%)	2 (66,6%)	4 (40%)	5 (62,5%)	3 (60%)	7 (77,7%)
		приріст	+2 (18,2%)	$\frac{(+20\%)}{(-20\%)}$	+1 (14,3%)	+2 (20%)	+1 (33,3%)	$\frac{(+10\%)}{(-10\%)}$	+1 (12,5%)	+1 (20%)	+2 (22,2%)
3.	Високий	початок	1 (9,1%)	2 (40%)	2 (28,6%)	2 (20%)	0	1 (10%)	3 (37,5%)	0	0
		кінець	2 (18,2%)	3 (60%)	3 (42,8%)	5 (50%)	1 (33,3%)	2 (20%)	5 (62,5%)	2 (40%)	1 (11,1%)
		приріст	+1 (9,1%)	+1 (20%)	+1 (14,3%)	+3 (30%)	+1 (33,3%)	+1 (10%)	+2 (25%)	+2 (40%)	+1 (11,1%)

Таблиця В.4

**Результати рівня сформованості самоконтролю офіцерів в ході ДН іноземним мовам
(результати формувального експерименту)**

№ пор.	Рівень	Етап експерименту	Групи, кількість слухачів								
			ЕГ ₁ (11)	ЕГ ₄ (5)	КГ ₁ (7)	ЕГ ₂ (10)	ЕГ ₅ (3)	КГ ₂ (10)	ЕГ ₃ (8)	ЕГ ₆ (5)	КГ ₃ (9)
1.	Низький	початок	4 (36,3%)	2 (40%)	2 (28,6%)	3 (30%)	1 (33,3%)	3 (30%)	5 (62,5%)	3 (60%)	3 (33,3%)
		кінець	2 (18,2%)	0	1 (14,3%)	0	0	2 (10%)	2 (25%)	1 (20%)	1 (11,1%)
		приріст	-2 (-18,2%)	-2 (-40%)	-1 (-14,3%)	-3 (-30%)	-1 (-33,3%)	-1 (-10%)	-3 (-37,5%)	-2 (-40%)	-2 (-22,2%)
2.	Середній	початок	4 (36,3%)	2 (40%)	2 (28,6%)	4 (40%)	2 (66,6%)	4 (40%)	2 (25%)	1 (20%)	4 (44,4)
		кінець	5 (45,4%)	3 (60%)	3 (42,8%)	5 (50%)	2 (66,6%)	5 (50%)	4 (50%)	3 (60%)	5 (55,5%)
		приріст	+1 (9,1%)	+1 (20%)	+1 (14,3%)	+1 (10%)	$\frac{(+33,3\%)}{(-33,3\%)}$	+1 (10%)	+2 (25%)	+1 (20%)	+1 (11,1%)
3.	Високий	початок	3 (27,3%)	1 (20%)	2 (28,6%)	3 (30%)	0	3 (30%)	3 (37,5%)	1 (20%)	2 (22,2%)
		кінець	4 (36,3%)	2 (40%)	2 (28,6%)	5 (50%)	1 (33,3%)	3 (30%)	4 (50%)	2 (40%)	3 (33,3%)
		приріст	+1 (9,1%)	+1 (20%)	0	+2 (20%)	+1 (33,3%)	0	+1 (12,5%)	+1 (20%)	+1 (11,1%)

Додаток Г

**СПЕЦИФІКАЦІЯ
тесту на визначення рівнів володіння іноземною мовою (СМР 1, 2)
відповідно до стандарту НАТО СТАНАГ 6001**

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ

[https://nuou.org.ua/assets/files/lang_tests/specification.pdf]

1. Специфікацію розроблено у службі мовного тестування мовного відділу НА НГУ відповідно до стандарту НАТО СТАНАГ 6001.

Національна гвардія України визнає мовні тести, розроблені відповідно до стандарту НАТО СТАНАГ 6001 у службі мовного тестування мовного відділу НА НГУ.

2. Специфікацію мовного тесту на визначення рівня володіння іноземною мовою (далі – тест) розроблено відповідно до стандарту НАТО СТАНАГ 6001 та рекомендацій Бюро НАТО з міжнародної мовної координації.

3. Тест призначений для визначення рівнів володіння іноземною мовою за такими видами мовної діяльності, як аудіювання, говоріння, читання та письмо, що оцінюються окремо.

4. Тест є дворівневим і містить завдання стандартизованих мовних рівнів 1, 2 (далі – СМР 1, СМР 2).

5. Рівень володіння іноземною мовою того, кого тестують визначається у діапазоні від СМР 0 до СМР 2 (див. табл. Г.1).

Таблиця Г.1

Рівень	Назва рівня
СМР 0	Відсутність практичних умінь
СМР 0+	Завчений мінімум
СМР 1	Виживання
СМР 1+	Виживання +
СМР 2	Функціональний
СМР 2 +	Функціональний +

6. Той, кого тестують отримує Свідоцтво про визначення рівня володіння іноземною мовою відповідно до стандарту НАТО СТАНАГ 6001 із своїми результатами тестування.

МЕТОД ТЕСТУ – бланкове мовне тестування відповідно до стандарту НАТО СТАНАГ 6001.

МЕТА ТЕСТУ

Мета тесту – визначити рівень володіння іноземною мовою того, кого тестують.

Тест оцінює здатність та готовність того, кого тестують до здійснення ефективної іншомовної комунікації.

ТЕМАТИКА

Тест охоплює такі теми: повсякденна діяльність, дозвілля, захист довкілля, освіта, кар'єра, професійна діяльність (15 % від усіх завдань) тощо.

ЦІЛЬОВА АУДИТОРІЯ

Тест призначений для визначення рівнів володіння іноземною мовою особового складу Національної гвардії України.

СТРУКТУРА ТЕСТУ

Тест складається з чотирьох субтестів (див. табл. Г.2):

Таблиця Г.2

Субтест	Тривалість, хв.
Аудіювання	40-50
Говоріння	10-15 на особу
Читання	60
Письмо	40
Примітка:	Кожен вид мовної діяльності оцінюється окремо.

СУБТЕСТ З АУДІЮВАННЯ

Метою субтесту з аудіювання є оцінювання мовних навичок того, кого тестують сприймати інформацію на слух в умовах реального часу. Він повинен розуміти іноземну мову під час середнього темпу мовлення, а також розуміти основні ідеї висловлення щодо різноманітних ситуацій відповідно до описів рівнів володіння навичками аудіювання.

Під час субтесту з аудіювання перевіряється здатність того, кого тестують:

- визначати та розуміти основну ідею аудіотекстів;
- розуміти фактичний зміст запропонованої інформації;
- розпізнавати загальну та конкретну інформацію;
- робити прості висновки про почуте.

Опис рівнів володіння навичками аудіювання:

0 – відсутність практичних умінь

Нерозуміння розмовної мови за винятком окремих слів. Неспроможність сприймати зміст повідомлення під час усного спілкування.

0+ – завчений мінімум

Розуміння окремих слів і фраз широкого вжитку та коротких простих речень, що містять інформацію про повсякденне життя. Для розуміння повідомлення необхідні паузи і повторення навіть добре знайомих фраз. Часткове розуміння співрозмовника, який пристосовує мовлення під час розмови з тими, хто не є носіями мови. Розуміння висловлювання за допомогою нелінгвістичних факторів.

1 – виживання

Розуміння звичних загальних фраз і коротких простих речень, які містять інформацію про особисту повсякденну діяльність і задоволення мінімальних практичних потреб. Прикладами таких ситуацій є елементарні вислови ввічливості, отримання інформації про способи пересування і дії, вимоги роботодавця. Ситуації мають бути чіткими і зрозумілими з контексту. Розуміння простих фраз, висловлювань, запитань, відповідей та дуже простих розмов. Тематика обмежується такими повсякденними потребами як харчування, житло, транспорт, час, прості розпорядження і вказівки за напрямками руху. Розуміння носія мови, навіть якщо той має навички спілкування з іноземцями, відбувається за умов, що він говорить повільно і часто повторює або перефразовує сказане. Часте нерозуміння як основного змісту, так і другорядних фактів. Здатність розуміти мову засобів масової інформації або розмову між носіями мови тільки у тому випадку, якщо зміст є абсолютно простим і передбачуваним.

1+ – виживання +

Сприйняття змісту розмови на повсякденну, суспільну і власну професійно-орієнтовану тематику у безпосередньому спілкуванні, яке відбувається з використанням стандартного варіанта мови. Розуміння дуже простої інформації на рівні базових фраз і висловлювань, простих запитань і відповідей, а також часткове розуміння дещо складнішої інформації за конкретною темою, а саме опис осіб, місць або речей, крім того розповіді про події, елементарні вказівки щодо напрямку руху і розпорядження. Як правило, неспроможність розуміти бесіду на рівні цілих абзаців. Тематика обмежується такими повсякденними потребами, як житло, транспорт, покупки, а також розповідь про себе та про свою сім'ю, суспільні справи, що становлять особистий інтерес, плани щодо подорожі. Здатність розуміти кілька пов'язаних між собою речень за тематикою професійного спілкування, опис конкретної події, відповіді на запит інформації та пояснення. Достовірне розуміння основного змісту, але нерозуміння деяких другорядних фактів. Здатності розуміти мову засобів масової інформації практично бракує. Розуміння носія мови, який повторює і перефразовує речення.

2 – функціональний

Рівень, достатній для розуміння розмови за повсякденною, суспільною і власною професійною тематикою. У безпосередньому спілкуванні зміст розмови сприймається повністю, якщо розмова ведеться стандартною мовою в звичайному темпі, з невеликою кількістю повторів і перефразувань у тому випадку, коли співрозмовником є носій мови, який не звик до спілкування з тими, хто не є носіями мови. Розуміння розмови конкретного змісту за різноманітними темами, такими як розповідь про себе та свою сім'ю, суспільні справи, які становлять особистий або загальний інтерес, повсякденні робочі питання, опис осіб, місць або речей, а також розповіді про нинішні, минулі та майбутні події. Здатність розуміти основний зміст розмов, що стосуються власної професійної компетенції. Незважаючи на недостатнє відчуття стилю, є здатність сприймати змістові переходи та засоби структуризації, навіть, у доволі складних розмовах. Здатність сприймати загальний зміст на рівні розмовних блоків, навіть якщо розповідь містить багато фактів та подробиць. Здатність розуміти слова і фрази, що звучать у несприятливих умовах (наприклад, через гучномовець на вулиці або в ситуації підвищеного емоційного напруження) значно обмежена. Під час прослуховування повідомлень засобів масової інформації або розмови між носіями мови, коли використовується більш складна або спеціалізована мова, розуміння лише загального змісту. Здатність сприймати інформацію фактичного характеру, а не мовні нюанси у поданні фактів.

Види тестових завдань

Завдання множинного вибору з чотирма варіантами відповідей до одного аудіотексту.

Кількість тестових завдань

30 тестових завдань (15 завдань для СМР 1 та 15 завдань для СМР 2).

Тривалість

Орієнтовна тривалість 40–50 хвилин.

Види аудіотекстів

Аудіотексти містять монологи, діалоги, що надаються різними голосами (чоловічі, жіночі, дитячі). Джерелом аудіотекстів є розмови (телефонні розмови), інструкції та вказівки, оголошення, коментарі, інтерв'ю, радіо- та теленовини, військові брифінги тощо у межах визначеної тематики. Усі аудіотексти для субтесту з аудіювання підбираються з автентичних джерел, у разі необхідності редагуються.

Тематика аудіотекстів

СМР 1 – сім'я, повсякденні робочі ситуації, дозвілля, подорожі, одяг, їжа та напої, час, прості вказівки та інструкції, прості описи людей, речей та місць, покупки, погода, тощо. СМР 2 – сім'я, робота та посадові обов'язки, дозвілля, подорожі, освіта, одяг, їжа та напої, вказівки та інструкції, техніка, інформаційні технології та зв'язок, культура, здоров'я, медицина та фізична підготовка, житло та будівлі, особисті почуття, думки та досвід, послуги, покупки, довілля, військова кар'єра, участь у воєнних місіях та навчаннях тощо.

Опис тестових завдань

Усі інструкції та зразки виконання до кожного тестового завдання надаються у буклеті та в аудіорежимі іноземною мовою і відповідають рівню завдання. Інструкції інформують того, кого тестують про:

- види аудіотекстів;
- порядок занесення відповіді у бланк;
- час, за який він повинен прочитати завдання у буклеті та надати відповідь.

Усі аудіотексти прослуховуються двічі.

Оцінювання

За кожну правильну відповідь нараховується один бал.

Рівень СМР 0 – менше 50 % правильних відповідей на завдання СМР 1.

Рівень СМР 0 + – 50-69 % правильних відповідей на завдання СМР 1.
 Рівень СМР 1 – 70 % і більше правильних відповідей на завдання СМР 1.
 Рівень СМР 1 + – 50-69 % правильних відповідей на завдання СМР 2*.
 Рівень СМР 2 – 70 % і більше правильних відповідей на завдання СМР 2.
 Примітка: * За умови отримання СМР 1.

СУБТЕСТ З ГОВОРІННЯ

Метою субтесту з говоріння є оцінювання навичок того, кого тестують здійснювати усну комунікацію у повсякденних та робочих ситуаціях відповідно до описів рівнів володіння навичками говоріння.

Під час субтесту з говоріння перевіряється здатність того, кого тестують:

- надавати особисту інформацію;
- надавати фактичну інформацію;
- описувати людей, місця, речі, події тощо;
- порівнювати людей, місця, речі, події тощо;
- надавати вказівки, інструкції та пояснення;
- розповідати про нинішні, минулі та майбутні події.

Опис рівнів володіння навичками говоріння

0 – відсутність

Неспроможність підтримувати розмову. Здатність практичного вміння висловлюватися обмежена окремими випадково підібраними словами, такими, як привітання або найпростіші ввічливі вислови. Неспроможність донести зміст під час спілкування.

0+ – завчений мінімум

Здатність висловлюватися на рівні основних потреб, з використанням завчених одиниць мовлення. Здатність будувати речення шляхом поєднання знайомих, завчених мовних одиниць. Спроби побудувати монологічне висловлювання зазвичай невдалі. Лексичний запас є мінімальним, здатність до спілкування обмежується такими простими темами, як привітання, надання короткої інформації про себе, числа, час, речі. Слова-зв'язки відсутні або вживаються неправильно. Під час усного спілкування, навіть за наявності повторів, здатність вести розмову обмежена, у тому числі з носієм мови, що звикли до

спілкування з тими, хто не є носіями мови. Вимова, наголос та інтонація навіть у завчених фразах не відповідають фонетичній будові мови.

1 – виживання

Уміння вести просту за змістом розмову під час безпосереднього спілкування в типових повсякденних ситуаціях. Здатність будувати речення шляхом поєднання знайомих завчених слів та висловів. Здатність розпочинати, підтримувати та завершувати нетривалу розмову, ставлячи короткі прості запитання співбесіднику та відповідаючи на його запитання. Здатність спілкуватися на побутовому рівні з метою задоволення мінімальних особистих практичних потреб, використовуючи загальноживані конструкції, вживати елементарні вислови ввічливості, представлятися і надавати елементарну інформацію про себе та інших людей, обмінюватися привітаннями, дізнаватися про прості біографічні дані та надавати їх; обговорювати прості повсякденні робочі завдання, висловлювати прохання, які стосуються речей, послуг і надання допомоги, звертатися за інформацією і роз'ясненням, висловлювати задоволення, незадоволення і схвалення.

Теми розмови можуть стосуватися таких елементарних потреб: замовлення їжі, житло, користування транспортом і покупки. Носії мови, які звикли спілкуватися з іноземцями, у розмові з особою, яка володіє мовою на цьому рівні, інколи вимушені перепитувати, щоб зрозуміти сказане. Нездатність говорити з природною швидкістю і підтримувати тривалу розмову, окрім як спираючись на заздалегідь завчений матеріал. Однак особа здатна складати речення і формулювати ланцюжок з двох або більше простих коротких речень, пов'язаних за змістом і поєднаних між собою широкоживаними сполучниками. Фонетичні, лексичні та граматичні помилки часто призводять до викривлення змісту. Розуміння граматичних часів дуже нечітке. Вагання у підборі слів. Порядок слів неправильний. Часті паузи. Відчутне напруження у мовленні (за винятком часто вживаних висловлювань). Вживаються неефективні перефразування і корегування. Відчутне напруження у мовленні (за винятком часто вживаних висловлювань). Вживаються неефективні перефразування і корегування.

1+ – виживання +

Уміння вести просту розмову під час безпосереднього спілкування у типових повсякденних ситуаціях. Здатність розпочинати, підтримувати і завершувати нетривалу розмову, ставлячи короткі прості запитання співрозмовнику та відповідаючи на них. Розуміння культури мовлення мінімальне. Здатність підтримувати тривалу розмову за конкретною темою не стійка. Мовлення характеризується вживанням зв'язаних речень, а не абзаців.

Здатність, використовуючи загальноживані конструкції, спілкуватися на побутовому рівні з метою надавати розширену інформацію про себе. Уміння говорити про прості повсякденні робочі завдання, висловлювати прохання про надання речей, послуг і допомоги, звертатися за інформацією і роз'ясненням, висловлювати задоволення, незадоволення і схвалення.

Нестійка здатність надавати прості описи людей, місць або речей, подій, надавати фактичну інформацію та інструкції щодо орієнтування на місцевості, спілкуватися з тем робочого характеру та обговорювати новини. Однак спостерігаються невпевненість та необхідність зміни теми розмови через недостатній лексичний запас. Тематика не обмежується виключно повсякденними потребами, а включає вміння спілкуватися про себе та про свою родину, справи, які становлять особистий інтерес, плани щодо подорожі. Вживання простих конструкцій та граматичних зв'язків між ними мало контрольовані. Часові форми інколи вживаються неправильно. Вживання лексичних одиниць іноді неправильне, за винятком найбільш вживаних висловлювань. Наявність великої кількості помилок у вимові, вживанні лексичних одиниць або граматичних конструкцій може заважати спілкуванню. Висловлювання думки дається важко. Носії мови, які звикли спілкуватися з іноземцями, повинні часто перепитувати і використовувати екстралінгвістичні вміння для того, щоб зрозуміти сказане.

2 – функціональний

Уміння спілкуватися у повсякденних та стандартних робочих ситуаціях, у яких здатність описувати людей, місця і речі, розповідати про нинішні, минулі, майбутні події логічно завершеними, але простими розмовними блоками, стверджувати факти; порівнювати, протиставляти, надавати конкретні інструкції та вказівки, ставити передбачувані запитання і відповідати на такі запитання. Здатність обговорювати у звичайній неформальній обстановці конкретні теми, наприклад робочі та сімейні справи, власне оточення, інтереси, подорожі, новини дня. Здатність говорити розгорнутими реченнями у повсякденних ситуаціях, наприклад, під час вирішення особистих питань та питань, що пов'язані з житлом, давати складні, детальні та довгі пояснення, обговорювати зміни планів щодо подорожей або інших справ.

Здатність вести розмову з носієм мови, який не має досвіду спілкування з іноземцями, хоча останній при цьому вимушений пристосовуватися до деяких обмежень. Здатність об'єднувати кілька речень у зв'язний розмовний блок. Прості граматичні конструкції використовуються правильно, з дотриманням основних граматичних правил, хоча при цьому більш складні граматичні конструкції використовуються неточно або взагалі не вживаються. Лексика використовується точно в часто вживаних висловлюваннях, в інших випадках інколи незвично чи неточно. Фонетичні, граматичні та лексичні помилки інколи призводять до викривлення змісту. Водночас, незважаючи на те, що інколи відчувається брак розмовних навичок, у цілому розмовне вміння забезпечує можливість усного спілкування відповідно до ситуації.

Види тестових завдань

Субтест з говоріння складається з чотирьох частин.

1. Вступна частина – співрозмовник відрекомендовується.

2. Введення в іншомовне середовище – розмова починається за допомогою коротких запитань про самопочуття та настрої тощо, щоб створити комфортні умови для того, кого тестують.

3. Структуроване інтерв'ю – тому, кого тестують пропонують відповісти на запитання СМР 1 та СМР 2. Для досягнення СМР 1 передбачено 3 питання, а для СМР – 2-4 питання.

4. Заключна частина – екзаменатор дякує тому, кого тестують за відповіді та ввічливо закінчує розмову.

Тематика питань

СМР 1 – сім'я, робота та посадові обов'язки, дозвілля, подорожі, освіта, одяг, їжа та напої, час, прості вказівки та інструкції, прості описи людей, речей та місць, покупки, погода тощо.

СМР 2 – сім'я, робота та професійні обов'язки, дозвілля, подорожі, освіта, одяг, їжа та напої, час, вказівки та інструкції, техніка, інформаційні технології та зв'язок, документація, здоров'я, медицина та фізична підготовка, житло та будівлі, особисті почуття, думки та досвід, послуги, покупки, довілля, військова кар'єра, участь у воєнних місіях та навчаннях тощо.

Тривалість

10-15 хвилин на особу.

Оцінювання

Відповіді того, кого тестували оцінюються двома кваліфікованими екзаменаторами за критеріями оцінювання, розробленими відповідно до стандарту НАТО СТАНАГ 6001, а саме: виконання комунікативного завдання (зміст та обсяг висловлення); використання лексики; використання граматики; зв'язність усного висловлення, дотримання правил фонетики. Для досягнення СМР 2 той, кого тестують повинен дати відповіді на обидві групи питань (СМР 1 та СМР 2) згідно з описами рівнів володіння мовою, поданих у стандарті НАТО СТАНАГ 6001.

СУБТЕСТ З ЧИТАННЯ

Навички, що перевіряються.

Метою субтесту з читання є оцінювання навичок того, кого тестують сприймати інформацію, зазначену в друкованих матеріалах. Він повинен розуміти зміст текстів, визначати основну ідею та знаходити фактичну інформацію.

Під час субтесту з читання перевіряється здатність того, кого тестують:

- розуміти основну ідею текстів;
- розуміти фактичний зміст зазначеної інформації;
- розуміти детальну та конкретну інформацію;
- робити прості висновки про прочитане.

Опис рівнів володіння навичками читання

0 – відсутність

Практична нездатність читати іноземною мовою. Переважно неправильне розуміння або повне нерозуміння змісту написаного.

0+ – завчений мінімум

Уміння розрізняти всі літери в алфавітній системі, спроможність поділяти слова на склади, читати деякі (або всі) числа, окремі слова та фрази, імена чи назви місць, покажчики на вулицях, розташування офісів, магазинів, але ймовірно неправильне розуміння навіть цих текстів. Спроможність читати словосполучення, що зрозумілі за контекстом або легко запам'ятовуються, але неспроможність читати на рівні речень.

1 – виживання

Уміння читати прості зв'язні тексти, в яких інформація викладається однозначно і безпосередньо стосується повсякденних життєвих або робочих ситуацій. Тексти можуть включати короткі нотатки, об'яви, прості описи людей, місць або речей, короткі та прості географічні відомості, інформацію про уряд і валютну систему країни; набори коротких вказівок за напрямками руху і простих інструкцій (заяви, карти, меню, довідники, брошури, прості розклади). Здатність розуміти основний зміст граматично простих текстів, що містять часто вживану лексику, включаючи загальновідомі міжнародні терміни і споріднені слова, які є подібними до слів, що вживаються в рідній мові. Розуміння подробиць у процесі повного або вибіркового читання. Здатність здогадуватися про значення незнайомих слів з простого контексту. Здатність виділяти основні змістові елементи доволі складних текстів, але при цьому деколи неправильне розуміння деяких простих текстів.

1+ – виживання +

Достатнє розуміння простих, легко зрозумілих автентичних друкованих текстів, які містять інформацію про повсякденні

суспільні і звичайні робочі справи. Найбільш легко зрозумілими є такі матеріали, як об'яви про суспільні заходи та короткі біографічні відомості. Також обмежена і нестійка здатність розуміти дещо більші за розміром тексти, такі як описи людей, місць, речей, виклад подій, фактів, інструкцій та вказівок. Особа зазвичай не спроможна повністю розуміти тексти з обсягом у параграф. Найбільш прийнятні для розуміння теми стосуються загальних потреб, таких, як харчування, житло, транспорт, магазини, подорожування, а також родина, особиста біографія та інтереси і плани щодо подорожування.

Окрім цього демонструється часткова здатність розуміти короткі ділові записки, прості для розуміння переліки фактів, відповіді на запити щодо надання або роз'яснення інформації. Під час читання таких текстів вірогідно найбільш зрозумілою є головна ідея, але при цьому можливе неправильне розуміння деяких додаткових фактів. Аналогічно, здатність розуміти прості конструкції у коротких текстах, але можливе нерозуміння більш складних конструкцій. Часто проявляється здатність вгадувати значення незнайомих слів за контекстом, але можливі труднощі в розумінні змістових переходів у тексті і спробах зрозуміти їх значення за контекстом.

2 – функціональний

Достатній рівень розуміння під час читання простих автентичних текстів зі знайомої тематики. Здатність читати точні та засновані на фактах тексти, що містять описи осіб, місць, речей і подій у теперішньому, минулому і майбутньому часі. Прикладами таких текстів можуть бути повідомлення преси про звичайні, часто повторювані події, прості біографічні відомості, розповіді про події суспільного життя, звичайні ділові листи і прості технічні тексти, розраховані на широкий загаль читачів.

Здатність читати нескладну прозу зі знайомої тематики, події в якій зазвичай, подані у логічній послідовності. Здатність визначити і зрозуміти головний зміст та подробиці літературного тексту, розрахованого на широкий загаль читачів, а також відповісти на запитання, що стосуються фактів, які подаються в тексті. Нездатність розуміти безпосередньо з тексту те, про що написано в непрямій формі, або розуміти нюанси мови, якою описані факти. Здатність легко розуміти прозу, написану типовими граматичними конструкціями. Відносно невеликий лексичний запас компенсується здатністю використовувати інформацію з контексту та загальні знання для розуміння текстів. Здатність узагальнювати та співвідносити інформацію, знаходити потрібну інформацію у доволі складних текстах за власною професійною тематикою, щоправда, не завжди з високою ефективністю.

Види тестових завдань

Множинний вибір з чотирма варіантами відповідей (одне тестове завдання до одного тексту).

Кількість тестових завдань

30 тестових завдань (15 тестових завдань для СМР 1 та 15 тестових завдань для СМР 2).

Тривалість

60 хвилин.

Види текстів

Субтест з читання складається з текстів різного обсягу. Усі тексти підібрані з автентичних джерел, у разі потреби редагуються. Автентичними джерелами вважаються: короткі нотатки, оголошення, інструкції та вказівні знаки, анкети, карти, меню, довідники, брошури, проста біографічна інформація, повідомлення, ділові листи, періодичні видання, звіти тощо.

Обсяг текстів

Загальна кількість слів в одному тексті субтесту з читання для СМР 1 становить приблизно 50-70 слів, для СМР 2 – приблизно 120-150 слів.

Опис тестових завдань

Усі інструкції та зразки щодо виконання кожного тестового завдання надаються у буклеті іноземною мовою та відповідають рівню завдання. Інструкції інформують того, кого тестують про:

- вид тестового завдання;
- порядок занесення відповіді у бланк.

Оцінювання

За кожну правильну відповідь нараховується один бал.

Рівень СМР 0 – менше 50 % правильних відповідей на завдання СМР 1.

Рівень СМР 0 + – 50-69 % правильних відповідей на завдання СМР 1.

Рівень СМР 1 – 70 % і більше правильних відповідей на завдання СМР 1.

Рівень СМР 1 + – 50-69 % правильних відповідей на завдання СМР 2*.

Рівень СМР 2 – 70 % і більше правильних відповідей на завдання СМР 2*.

Примітка: * За умови отримання СМР 1.

СУБТЕСТ З ПИСЬМА

Навички, що перевіряються

Метою субтесту з письма є оцінювання здатності того, кого тестують ефективно здійснювати письмову комунікацію у повсякденних та робочих ситуаціях відповідно до вимог, визначених в описі рівнів володіння навичками письма.

Під час субтесту з письма перевіряється здатність того, кого тестують:

- висловлювати подяку і вибачатися;
- надавати поради, інструкції й уточнювати інформацію;
- описувати і порівнювати людей, речі, місця, події та їх наслідки;
- описувати діяльність та процеси;
- описувати зміни за певний період часу;
- розповідати про послідовність подій;
- розповідати про нинішні, минулі чи майбутні події та власну діяльність.

Опис рівнів володіння навичками письма

0 – відсутність практичного вміння

Неспроможність користуватися письмом.

0+ – завчений мінімум

Здатність писати літери в алфавітній системі, або знаки в складовій системі письма, або кілька найбільш уживаних символів в ієрогліфічній системі. Здатність писати цифри, дати, власне ім'я, національність, адресу та інші відомості, які зазвичай вказуються під час заповнення бланків. Здатність писати лише завчений матеріал, типові вирази, списки знайомих предметів або кілька коротких завчених речень. Спроби писати реченнями зазвичай невдалі. Написання слів і навіть зображення письмових знаків (літер, знаків, ієрогліфів) часто неправильне.

1 – виживання

Уміння писати на рівні особистих потреб, наприклад: складати списки, писати короткі нотатки, поштові листівки, особисті листи, телефонні повідомлення, запрошення, заповнювати анкети і писати заяви; написане являє собою набір речень

(або уривків речень) із заданої теми, часто без урахування правил оформлення письма; переважають короткі прості речення, пов'язані простими сполучниками; численні орфографічні, лексичні, граматичні та пунктуаційні помилки. Написане є зрозумілим тільки для тих носіїв мови, які звикли до спілкування з тими, хто не є носіями мови.

1+ – виживання+

Здатність робити короткі нотатки і писати особисті листи, листівки і запрошення, записувати телефонні повідомлення, заповнювати бланки і анкети. Здатність писати прості повідомлення особистого або повсякденного робочого змісту, однак практично без урахування культурних норм і правил, що існують у конкретній мові. Уміння писати інструкції, надавати описи людей, місць або речей, описувати хід подій і складати короткі зведення фактів сформовані недостатньо.

Часткова здатність формувати абзац з кількох речень. Теми для письма стосуються елементарних потреб, таких як харчування, житло, перевезення, покупки, а також сім'я, розповідь про себе, власні інтереси, плани щодо подорожування, прості робочі питання. Написане зрозуміле для носіїв мови, які мають досвід читання того, що написано іноземцями, інші ж змушені уточнювати зміст у автора. Вживання простих граматичних конструкцій часто неточне. Можливе неправильне вживання часових форм. Використання слів може бути неточним, за винятком часто вживаних слів. Помилки у використанні лексики, правописі та пунктуації інколи ускладнюють розуміння того, що написано.

2 – функціональний

Здатність надавати у письмовій формі інформацію про особисті та повсякденні робочі справи, складати відповідні документи (службові записки, короткі доповіді) та писати приватні листи на повсякденні теми. Уміння описувати людей, місця, речі, нинішні, минулі та майбутні події завершеними, але простими текстовими блоками. Здатність формулювати аргументовані твердження, давати письмові вказівки. Уміння поєднувати речення у зв'язну розповідь. При цьому твердження можуть бути належним чином не впорядковані або не узгоджені. Зв'язок між твердженнями і тематичні переходи можуть бути нечіткими. Письмо є зрозумілим для носія мови, який не звик до читання текстів, написаних іноземцями.

Упевнене вживання простих, часто вживаних граматичних конструкцій, проте неточне вживання більш складних конструкцій або їх уникання. Використання часто вживаної лексики, інколи з неточностями. Граматичні, лексичні, орфографічні помилки та неправильна пунктуація інколи змінюють зміст або заважають розумінню того, що написано. Рівень письмового вміння в цілому забезпечує здатність писати відповідно до ситуації, незважаючи на інколи відчутний брак письмових навичок.

Кількість тестових завдань

2 завдання (1 тестове завдання для СМР 1 та 1 тестове завдання для СМР 2).

Тривалість

40 хвилин.

Види тестових завдань

СМР 1 – короткий текст, наприклад, коротка нотатка або повідомлення, вітальна листівка, коротке електронне повідомлення, пам'ятка тощо обсягом 40-50 слів.

СМР 2 – текст на визначену тему, наприклад, лист, звіт, розповідь, рапорт тощо, обсягом 180-220 слів.

Опис тестових завдань

Інструкції до виконання тестових завдань обох рівнів надаються іноземною мовою.

Інструкції інформують того, кого тестують про вид тестового завдання, план відповіді та про необхідну кількість слів для досягнення цільового рівня.

Оцінювання

Письмові роботи перевіряються й оцінюються двома кваліфікованими екзаменаторами за критеріями оцінювання, розробленими відповідно до стандарту НАТО СТАНАГ 6001, а саме: виконання комунікативного завдання (зміст та обсяг висловлення); використання лексики; використання граматики та дотримання правил пунктуації, зв'язність письмово висловлення, дотримання стилістичних норм.

У разі невиконання комунікативного завдання тим, кого тестують цільовий рівень не присвоюється. Якщо він прагне досягти СМР 2, тоді повинен виконати як завдання СМР 1, так і завдання СМР 2.

Математична обробка результатів.

Критерій Стьюдента для двох залежних вибірок.

Метод застосовується у випадку проведення вимірювання за шкалою «не нижче» інтервальної і дає змогу перевірити гіпотезу про різницю середніх значень нормально розподілених випадкових величин двох генеральних сукупностей, із яких вилучені порівнювані залежні вибірки. Залежність вибірок означає, що одному елементу з вибірки X відповідає один і лише один елемент з вибірки Y і навпаки, тобто одна й та ж сама вибірка обсягом n оцінюється двічі: до і після формувального експерименту.

Оскільки серед обмежень критерію відповідність розподілу досліджуваної ознаки в обох вибірках реалізується згідно із законом нормального розподілу, то використання критерію Стьюдента визначає нормальність розподілу ознаки за алгоритмом М. О. Плохінського [292, с. 40].

Для цього знаходимо:

– середнє арифметичне $\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i m_i}{\sum_{i=1}^n m_i}$;

– середнє квадратичне відхилення $\sigma = \sqrt{\frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 m_i}$;

– асиметрію $A = \frac{\sum (x_i - \bar{x})^3}{n \cdot \sigma^3}$;

– помилку репрезентативності для асиметрії $m_a = \sqrt{\frac{6}{n}}$;

– ексцес $E = \frac{\sum (x_i - \bar{x})^4}{n \cdot \sigma^4} - 3$;

– помилку репрезентативності для ексцесу $m_e = 2 \cdot \sqrt{\frac{6}{n}}$.

Потім підраховуємо відношення $\frac{|A|}{m_a}$ та $\frac{|E|}{m_e}$.

Якщо $\frac{|A|}{m_a} \leq 3$ і $\frac{|E|}{m_e} \leq 3$, то ряд має нормальний розподіл.

Після того як усі обмеження дотримані, застосовуємо критерій Стьюдента. Припускаємо, що маємо дві серії спостережень $X_1, X_2, \dots, X_i, \dots, X_n$ та $Y_1, Y_2, \dots, Y_i, \dots, Y_n$ за випадковими змінними величинами X та Y , які одержані під

час розгляду двох залежних вибірок. Утворюємо n пар вигляду (X_i, Y_i) , де X_i, Y_i – результати двократного вимірювання однієї властивості у одного й того ж самого об'єкта.

Формулюємо гіпотези:

– нульова гіпотеза H_0 : не існує істотних відмінностей у середніх значеннях двох генеральних сукупностей при першому та другому вимірюваннях $\bar{X} = \bar{Y}$;

– альтернативна гіпотеза H_1 : існують істотні відмінності у середніх значеннях двох генеральних сукупностей при першому та другому вимірюваннях $\bar{X} <> \bar{Y}$.

Статистику критерію Стюдента підраховуємо за формулою: $T_{emp} = \frac{\bar{d}}{sd}$,

$$\text{де } sd = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n d_i^2 - \frac{(\sum_{i=1}^n d_i)^2}{n}}{n \cdot (n-1)}}; \bar{d} = \frac{\sum_{i=1}^n d_i}{n}.$$

Для прийняття рішення щодо відхилення нульової або альтернативної гіпотези підраховане T_{emp} порівнюємо з $T_{крит}$, знайденим з таблиці критичних значень t -критерію Стюдента [273] для вибраного рівня значущості α та числа ступенів свободи $df = n-1$.

Якщо $T_{emp} > T_{крит}$, то гіпотезу H_0 відхиляємо на вибраному рівні значущості. Приймаємо альтернативну гіпотезу H_1 . Якщо виконується нерівність $T_{emp} \leq T_{крит}$, то приймаємо гіпотезу H_0 .

Перевіряємо за t -критерієм Стюдента вплив експериментальної методики формування мовної компетентності офіцерів у процесі дистанційного навчання на їхні мовні вміння з іноземної мови.

1. Перевіримо результати, одержані по групі ЕГ₁. Результати двократного вимірювання (вхідного тестування на констатувальному та підсумкового тестування на контрольному етапах) являють собою вимірювання за інтервальною шкалою, вибірки залежні, дані двох вибірок позитивно корелюють.

А) Перевіримо відповідність розподілу досліджуваної ознаки в обох вибірках закону нормального розподілу за алгоритмом М. О. Плохінського.

Перевіряємо результати вхідного тестування по групі ЕГ₁.

Підраховуємо середнє арифметичне значення

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i m_i}{\sum_{i=1}^n m_i} = \frac{15 + 24 + 29 + 31 \cdot 2 + 32 \cdot 3 + 33 \cdot 2 + 35}{11} = \frac{327}{11} \approx 29,73.$$

Заповнюємо допоміжну таблицю:

Таблиця Д.1

№ пор.	X_i	$X_i - \bar{X}$	$(X_i - \bar{X})^2$	$(X_i - \bar{X})^3$	$(X_i - \bar{X})^4$
1	29	-0,73	0,533	-0,389	0,284
2	31	1,27	1,613	2,049	2,601
3	32	2,27	5,153	11,697	26,553
4	24	-5,73	32,833	-188,133	1078,002
5	15	-14,73	216,973	-3196,012	47077,261
6	31	1,27	1,613	2,049	2,601
7	32	2,27	5,153	11,697	26,533
8	33	3,27	10,693	34,966	114,339
9	35	5,27	27,773	146,153	770,226
10	33	3,27	10,693	34,966	114,339
11	32	2,27	5,153	11,697	26,533

Знаходимо середнє квадратичне відхилення

$$\sigma = \sqrt{\frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 m_i} = \sqrt{\frac{1}{11-1} \cdot 318,143} \approx 5,64.$$

$$\text{Підраховуємо асиметрію } A = \frac{\sum (x_i - \bar{x})^3}{n \cdot \sigma^3} = \frac{-3129,26}{11 \cdot 179,406} \approx \frac{-3129,26}{1973,466} \approx -1,586$$

та помилку репрезентативності для асиметрії $m_a = \sqrt{\frac{6}{n}} = \sqrt{\frac{6}{11}} \approx 0,738$.

$$\text{Знайдемо ексцес } E = \frac{\sum (x_i - \bar{x})^4}{n \cdot \sigma^4} - 3 = \frac{49154,973}{11 \cdot 1011,850} - 3 \approx \frac{49154,973}{11130,357} - 3 \approx 1,416$$

та помилку репрезентативності для ексцесу $m_e = 2 \cdot \sqrt{\frac{6}{n}} = 2 \cdot \sqrt{\frac{6}{11}} \approx 1,476$.

$$\text{Підраховуємо відношення } \frac{|A|}{m_a} = \frac{1,586}{0,738} = 2,149 \text{ та } \frac{|E|}{m_e} = \frac{1,416}{1,476} = 0,96.$$

Оскільки $\frac{|A|}{m_a} < 3$ та $\frac{|E|}{m_e} < 3$, то ряд має нормальний розподіл.

Перевіряємо результати підсумкового тестування по групі ЕГ₁.

Підраховуємо середнє арифметичне значення:

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i m_i}{\sum_{i=1}^n m_i} = \frac{41+43+46+39+42+44+48+34+37+35+40}{11} = \frac{449}{11} \approx 40,82$$

Заповнюємо допоміжну таблицю:

Таблиця Д.2

№ пор.	X_i	$X_i - \bar{X}$	$(X_i - \bar{X})^2$	$(X_i - \bar{X})^3$	$(X_i - \bar{X})^4$
1	41	0,18	0,032	0,006	0,001
2	43	2,18	4,752	10,36	22,585
3	46	5,18	26,832	138,992	719,978
4	39	-1,82	3,312	-6,029	10,972
5	42	1,18	1,392	1,643	1,939
6	44	3,18	10,112	32,157	102,261
7	48	7,18	51,552	370,146	2657,65
8	34	-6,82	46,512	-317,215	2163,403
9	37	-3,82	14,592	-55,743	212,938
10	35	-5,82	33,872	-197,137	1147,339
11	40	-0,82	0,672	0,551	0,452

Знаходимо середнє квадратичне відхилення

$$\sigma = \sqrt{\frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 m_i} = \sqrt{\frac{1}{11-1} \cdot 193,632} \approx 4,4.$$

$$\text{Підраховуємо асиметрію } A = \frac{\sum (x_i - \bar{x})^3}{n \cdot \sigma^3} = \frac{-22,82}{11 \cdot 85,184} \approx \frac{-22,82}{937,024} \approx -0,024$$

та помилку репрезентативності для асиметрії $m_a = \sqrt{\frac{6}{n}} = \sqrt{\frac{6}{11}} \approx 0,738$.

$$\text{Знайдемо ексцес } E = \frac{\sum (x_i - \bar{x})^4}{n \cdot \sigma^4} - 3 = \frac{7039,519}{11 \cdot 374,81} - 3 \approx \frac{7039,519}{4122,906} - 3 \approx -1,293$$

та помилку репрезентативності для ексцесу $m_e = 2 \cdot \sqrt{\frac{6}{n}} = 2 \cdot \sqrt{\frac{6}{11}} \approx 1,476$.

$$\text{Підраховуємо відношення } \frac{|A|}{m_a} = \frac{0,024}{0,738} = 0,033 \text{ та } \frac{|E|}{m_e} = \frac{1,293}{1,476} = 0,876.$$

Оскільки $\frac{|A|}{m_a} < 3$ та $\frac{|E|}{m_e} < 3$, то ряд має нормальний розподіл.

Б) Формулюємо гіпотези:

H_0 : не існує істотних відмінностей у середніх значеннях результатів тестування мовних умінь з іноземної мови офіцерів ЕГ₁ групи на етапах

констатувального та контрольного експериментів.

H_1 : існують істотні відмінності у середніх значеннях результатів тестування мовних умінь з іноземної мови офіцерів ЕГ₁ групи на етапах констатувального та контрольного експериментів.

Заповнюємо допоміжну таблицю:

Таблиця Д.3

№ пор.	Результати вхідного тестування офіцерів ЕГ ₁ (констатувальний експеримент)	Результати підсумкового тестування офіцерів ЕГ ₁ (контрольний експеримент)	d_i	d_i^2
1	29	41	12	144
2	31	43	12	144
3	32	46	14	196
4	24	39	15	225
5	15	42	27	729
6	31	44	13	169
7	32	48	16	256
8	33	34	1	1
9	35	37	2	4
10	33	35	2	4
11	32	40	8	16

Підраховуємо статистику критерію Стьюдента:

$$T_{емпір} = \frac{\bar{d}}{sd} = \frac{11,09}{2,205} \approx 5,029, \text{ де } sd = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n d_i^2 - \frac{(\sum_{i=1}^n d_i)^2}{n}}{n \cdot (n-1)}} = \sqrt{\frac{1888 - \frac{14884}{11}}{11 \cdot 10}} \approx 2,205;$$

$$\bar{d} = \frac{\sum_{i=1}^n d_i}{n} = \frac{122}{11} \approx 11,09.$$

Для прийняття рішення щодо відхилення нульової або альтернативної гіпотези для вибраного рівня значущості $\alpha = 0,05$ та числа ступенів свободи $df = n-1 = 10$ з таблиці критичних значень t -критерія Стьюдента знаходимо $T_{крит} = 5,029$.

Оскільки $T_{емпір} > T_{крит}$ ($5,029 > 2,228$), то гіпотеза H_0 відхиляється, гіпотеза H_1 приймається на рівні значущості $\alpha = 0,05$.

Висновок: існують істотні відмінності у середніх значеннях результатів

тестування мовних умінь з іноземної мови офіцерів ЕГ₁ на етапах констатувального та контрольного експериментів. Тобто експериментальна методика формування мовної компетентності офіцерів ЕГ₁ у процесі дистанційного навчання позитивно вплинула на їхні мовні вміння з іноземної мови, статистично значучо змінивши їх рівень.

2. Перевіримо результати, одержані по групі ЕГ₂. Результати двократного вимірювання (вхідного тестування на констатувальному та підсумкового тестування на контрольному етапах) являють собою вимірювання за інтервальною шкалою, вибірки залежні, дані двох вибірок позитивно корелюють.

А) Перевіримо відповідність розподілу досліджуваної ознаки в обох вибірках закону нормального розподілу за алгоритмом М. О. Плохінського.

Перевіряємо результати вхідного тестування по групі ЕГ₂.

Підраховуємо середнє арифметичне значення:

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i m_i}{\sum_{i=1}^n m_i} = \frac{31+32 \cdot 3+34+36+37+38+39+41}{10} = \frac{352}{10} = 35,2.$$

Заповнюємо допоміжну таблицю:

Таблиця Д.4

№ пор.	X_i	$X_i - \bar{X}$	$(X_i - \bar{X})^2$	$(X_i - \bar{X})^3$	$(X_i - \bar{X})^4$
1	32	-3,2	10,24	-32,768	104,858
2	36	0,8	0,64	0,512	0,41
3	39	3,8	14,44	54,872	208,514
4	38	2,8	7,84	21,95	61,466
5	41	5,8	33,64	195,112	1131,65
6	37	1,8	3,24	5,832	10,498
7	32	-3,2	10,24	-32,768	104,858
8	31	-4,2	17,64	-74,09	311,17
9	34	-1,2	1,44	-1,728	2,074
10	32	-3,2	10,24	-32,768	104,858

Знаходимо середнє квадратичне відхилення

$$\sigma = \sqrt{\frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 m_i} = \sqrt{\frac{1}{10-1} \cdot 109,6} \approx 3,49.$$

Підраховуємо асиметрію $A = \frac{\sum(x_i - \bar{x})^3}{n \cdot \sigma^3} = \frac{104,156}{10 \cdot 42,505} \approx 0,245$ та помилку репрезентативності для асиметрії $m_a = \sqrt{\frac{6}{n}} = \sqrt{\frac{6}{10}} \approx 0,775$.

Знайдемо ексцес $E = \frac{\sum(x_i - \bar{x})^4}{n \cdot \sigma^4} - 3 = \frac{2040,356}{10 \cdot 148,355} - 3 \approx -1,625$ та помилку репрезентативності для ексцесу $m_e = 2 \cdot \sqrt{\frac{6}{n}} = 2 \cdot \sqrt{\frac{6}{10}} \approx 1,549$.

Підраховуємо відношення $\frac{|A|}{m_a} = \frac{0,245}{0,775} = 0,316$ та $\frac{|E|}{m_e} = \frac{1,625}{1,549} = 1,049$.

Оскільки $\frac{|A|}{m_a} < 3$ та $\frac{|E|}{m_e} < 3$, то ряд має нормальний розподіл.

Перевіряємо результати підсумкового тестування по групі ЕГ₂.

Підраховуємо середнє арифметичне значення

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i m_i}{\sum_{i=1}^n m_i} = \frac{36+38+40 \cdot 2+41+42 \cdot 2+44+45+47}{10} = \frac{415}{10} = 41,5.$$

Заповнюємо допоміжну таблицю:

Таблиця Д.5

№ пор.	X_i	$X_i - \bar{X}$	$(X_i - \bar{X})^2$	$(X_i - \bar{X})^3$	$(X_i - \bar{X})^4$
1	38	-3,5	12,25	-42,875	150,063
2	42	0,5	0,25	0,125	0,063
3	41	-0,5	0,25	-0,125	0,063
4	40	-1,5	2,25	-3,375	5,063
5	45	3,5	12,25	42,875	150,063
6	40	-1,5	2,25	-3,375	5,063
7	44	2,5	6,25	15,625	39,063
8	47	5,5	30,25	166,375	915,063
9	36	-5,5	30,25	-166,375	915,063
10	42	0,5	0,25	0,125	0,063

Знаходимо середнє квадратичне відхилення

$$\sigma = \sqrt{\frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 m_i} = \sqrt{\frac{1}{10-1} \cdot 96,5} \approx 3,27.$$

Підраховуємо асиметрію $A = \frac{\sum(x_i - \bar{x})^3}{n \cdot \sigma^3} = \frac{9}{10 \cdot 34,966} \approx 0,026$ та помилку репрезентативності для асиметрії $m_a = \sqrt{\frac{6}{n}} = \sqrt{\frac{6}{10}} \approx 0,775$.

Знайдемо ексцес $E = \frac{\sum(x_i - \bar{x})^4}{n \cdot \sigma^4} - 3 = \frac{2179,63}{10 \cdot 114,338} - 3 \approx -1,094$ та помилку репрезентативності для ексцесу $m_e = 2 \cdot \sqrt{\frac{6}{n}} = 2 \cdot \sqrt{\frac{6}{10}} \approx 1,549$.

Підраховуємо відношення $\frac{|A|}{m_a} = \frac{0,026}{0,775} = 0,033$ та $\frac{|E|}{m_e} = \frac{1,094}{1,549} = 0,706$.

Оскільки $\frac{|A|}{m_a} < 3$ і $\frac{|E|}{m_e} < 3$, то ряд має нормальний розподіл.

Б) Формулюємо гіпотези:

H_0 : не існує істотних відмінностей у середніх значеннях результатів тестування мовних умінь з іноземної мови офіцерів ЕГ₂ на етапах констатувального та контрольного експериментів.

H_1 : існують істотні відмінності у середніх значеннях результатів тестування мовних умінь з іноземної мови офіцерів ЕГ₂ на етапах констатувального та контрольного експериментів.

Заповнюємо допоміжну таблицю:

Таблиця Д.6

№ пор.	Результати вхідного тестування офіцерів ЕГ ₂ (констатувальний експеримент)	Результати підсумкового тестування офіцерів ЕГ ₂ (контрольний експеримент)	d_i	d_i^2
1	32	38	6	36
2	36	42	6	36
3	39	41	2	4
4	38	40	2	4
5	41	45	4	16
6	37	40	3	9
7	32	44	12	144
8	31	47	16	256
9	34	36	2	4
10	32	42	10	100

Підраховуємо статистику критерію Стьюдента:

$$T_{емпір} = \frac{\bar{d}}{sd} = \frac{6,3}{1,535} \approx 4,104, \text{ де } sd = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n d_i^2 - \frac{(\sum_{i=1}^n d_i)^2}{n}}{n \cdot (n-1)}} = \sqrt{\frac{609 - \frac{3969}{10}}{90}} \approx 1,535$$

$$\bar{d} = \frac{\sum_{i=1}^n d_i}{n} = \frac{63}{10} \approx 6,3$$

Для прийняття рішення щодо відхилення нульової або альтернативної гіпотези для вибраного рівня значущості $\alpha = 0,05$ та числа ступенів свободи $df = n-1 = 9$ з таблиці критичних значень t -критерія Стьюдента знаходимо $T_{крит} = 2,262$.

Оскільки $T_{емпір} > T_{крит}$ ($4,104 > 2,262$), то гіпотеза H_0 відхиляється, гіпотеза H_1 приймається на рівні значущості $\alpha = 0,05$.

Висновок: існують істотні відмінності у середніх значеннях результатів тестування мовних умінь з іноземної мови офіцерів ЕГ₂ на етапах констатувального та контрольного експериментів. Тобто експериментальна методика формування мовної компетентності офіцерів ЕГ₂ у процесі дистанційного навчання позитивно вплинула на їхні мовні уміння з іноземної мови, статистично значущо змінивши їх рівень.

3. Перевіримо результати, одержані по групі ЕГ₃. Результати двократного вимірювання (вхідного тестування на констатувального та підсумкового тестування на контрольному етапах) являють собою вимірювання за інтервальною шкалою, вибірки залежні, дані двох вибірок позитивно корелюють.

А) Перевіримо відповідність розподілу досліджуваної ознаки в обох вибірках закону нормального розподілу за алгоритмом М. О. Плохінського.

Перевіряємо результати вхідного тестування по групі ЕГ₃.

Підраховуємо середнє арифметичне значення

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i m_i}{\sum_{i=1}^n m_i} = \frac{22 + 25 + 27 + 30 + 31 + 33 + 34 + 36}{8} = \frac{238}{8} = 29,75.$$

Заповнюємо допоміжну таблицю:

Таблиця Д.7

№ пор.	X_i	$X_i - \bar{X}$	$(X_i - \bar{X})^2$	$(X_i - \bar{X})^3$	$(X_i - \bar{X})^4$
1	33	3,25	10,563	34,328	111,566
2	31	1,25	1,563	1,953	2,441
3	30	0,25	0,063	0,016	0,004
4	25	-4,75	22,563	-107,172	509,066
5	36	6,25	39,063	244,14	1525,879
6	27	-2,75	7,563	-20,797	57,191
7	34	4,25	18,063	76,766	326,254
8	22	-7,75	60,063	-465,484	3607,504

Знаходимо середнє квадратичне відхилення:

$$\sigma = \sqrt{\frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 m_i} = \sqrt{\frac{1}{8-1} \cdot 159,504} \approx 4,77.$$

Підраховуємо асиметрію $A = \frac{\sum(x_i - \bar{x})^3}{n \cdot \sigma^3} = \frac{-236,25}{8 \cdot 108,531} \approx -0,272$ та помилку репрезентативності для асиметрії $m_a = \sqrt{\frac{6}{n}} = \sqrt{\frac{6}{8}} \approx 0,866$.

Знайдемо ексцес $E = \frac{\sum(x_i - \bar{x})^4}{n \cdot \sigma^4} - 3 = \frac{6139,905}{8 \cdot 517,694} - 3 \approx -1,517$ та помилку репрезентативності для ексцесу $m_e = 2 \cdot \sqrt{\frac{6}{n}} = 2 \cdot \sqrt{\frac{6}{8}} \approx 1,732$.

Підраховуємо відношення $\frac{|A|}{m_a} = \frac{0,272}{0,866} = 0,314$ та $\frac{|E|}{m_e} = \frac{1,517}{1,732} = 0,876$.

Оскільки $\frac{|A|}{m_a} < 3$ та $\frac{|E|}{m_e} < 3$, то ряд має нормальний розподіл.

Перевіряємо результати підсумкового тестування по групі ЕГ₃.

Підраховуємо середнє арифметичне значення:

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i m_i}{\sum_{i=1}^n m_i} = \frac{33 + 34 + 35 + 38 \cdot 2 + 40 + 42 + 43}{8} = \frac{303}{8} \approx 37,88$$

Заповнюємо допоміжну таблицю:

Таблиця Д.8

№ пор.	X_i	$X_i - \bar{X}$	$(X_i - \bar{X})^2$	$(X_i - \bar{X})^3$	$(X_i - \bar{X})^4$
1	40	2,12	4,494	9,528	20,20
2	42	4,12	16,974	69,935	288,13
3	34	-3,88	15,054	-58,411	226,635
4	35	-2,88	8,294	-23,888	68,797
5	38	0,12	0,014	0,002	0,0002
6	33	-4,88	23,814	-116,213	567,126
7	43	5,12	26,214	134,218	687,195
8	38	0,12	0,014	0,002	0,0002

Знаходимо середнє квадратичне відхилення:

$$\sigma = \sqrt{\frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 m_i} = \sqrt{\frac{1}{8-1} \cdot 94,872} \approx 3,68.$$

Підраховуємо асиметрію $A = \frac{\sum (x_i - \bar{x})^3}{n \cdot \sigma^3} = \frac{15,173}{8 \cdot 49,836} \approx 0,038$ та помилку

репрезентативності для асиметрії $m_a = \sqrt{\frac{6}{n}} = \sqrt{\frac{6}{8}} \approx 0,866$.

Знайдемо ексцес $E = \frac{\sum (x_i - \bar{x})^4}{n \cdot \sigma^4} - 3 = \frac{1858,083}{8 \cdot 183,397} - 3 \approx -1,734$ та помилку

репрезентативності для ексцесу $m_e = 2 \cdot \sqrt{\frac{6}{n}} = 2 \cdot \sqrt{\frac{6}{8}} \approx 1,732$.

Підраховуємо відношення $\frac{|A|}{m_a} = \frac{0,038}{0,866} = 0,044$ та $\frac{|E|}{m_e} = \frac{1,734}{1,732} = 1,001$.

Оскільки $\frac{|A|}{m_a} < 3$ та $\frac{|E|}{m_e} < 3$, то ряд має нормальний розподіл.

Б) Формулюємо гіпотези:

H_0 : не існує істотних відмінностей у середніх значеннях результатів тестування мовних вмінь з іноземної мови офіцерів ЕГ₃ на етапах констатувального та контрольного експериментів.

H_1 : існують істотні відмінності у середніх значеннях результатів тестування мовних вмінь з іноземної мови офіцерів ЕГ₃ на етапах констатувального та контрольного експериментів.

Заповнюємо допоміжну таблицю:

Таблиця Д.9

№ пор.	Результати вхідного тестування офіцерів ЕГ ₃ (констатувальний експеримент)	Результати підсумкового тестування офіцерів ЕГ ₃ (контрольний експеримент)	d_i	d_i^2
1	33	40	7	49
2	31	42	11	121
3	30	34	4	16
4	25	35	10	100
5	36	38	2	4
6	27	33	6	36
7	34	43	9	81
8	22	38	16	256

Підраховуємо статистику критерію Стьюдента:

$$T_{\text{емпір}} = \frac{\bar{d}}{sd} = \frac{8,125}{1,552} \approx 5,235, \text{ де } sd = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n d_i^2 - \frac{(\sum_{i=1}^n d_i)^2}{n}}{n \cdot (n-1)}} = \sqrt{\frac{663 - \frac{4225}{8}}{56}} \approx 1,552$$

$$\bar{d} = \frac{\sum_{i=1}^n d_i}{n} = \frac{65}{8} \approx 8,125$$

Для прийняття рішення щодо відхилення нульової або альтернативної гіпотези для обраного рівня значущості $\alpha = 0,05$ та числа ступенів свободи $df = n-1 = 7$ з таблиці критичних значень t -критерія Стьюдента знаходимо $T_{\text{крит}} = 2,365$.

Оскільки $T_{\text{емпір}} > T_{\text{крит}}$ ($5,235 > 2,365$), то гіпотеза H_0 відхиляється, гіпотеза H_1 приймається на рівні значущості $\alpha = 0,05$.

Висновок: існують істотні відмінності у середніх значеннях результатів тестування мовних умінь з іноземної мови офіцерів ЕГ₃ на етапах констатувального та контрольного експериментів. Тобто експериментальна методика формування мовної компетентності офіцерів ЕГ₃ у процесі дистанційного навчання позитивно вплинула на їхні мовні вміння з іноземної мови, статистично значучо змінивши їх рівень.

4. Перевіримо результати, одержані по групі КГ₁. Результати двократного вимірювання (вхідного тестування на констатувальному та підсумкового тестування на контрольному етапах) являють собою вимірювання за інтервальною

шкалою, вибірки залежні, дані двох вибірок позитивно корелюють.

А) Перевіримо відповідність розподілу досліджуваної ознаки в обох вибірках закону нормального розподілу за алгоритмом М. О. Плохінського.

Перевіряємо результати вхідного тестування по групі K_1 .

Підраховуємо середнє арифметичне значення

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i m_i}{\sum_{i=1}^n m_i} = \frac{28 + 29 + 31 + 32 + 33 \cdot 3}{7} = \frac{219}{7} \approx 31,286$$

Заповнюємо допоміжну таблицю:

Таблиця Д.10

№ пор.	X_i	$X_i - \bar{X}$	$(X_i - \bar{X})^2$	$(X_i - \bar{X})^3$	$(X_i - \bar{X})^4$
1	32	0,714	0,51	0,364	0,26
2	28	-3,286	10,798	-35,482	116,592
3	31	-0,286	0,082	-0,023	0,007
4	33	1,714	2,938	5,035	8,631
5	33	1,714	2,938	5,035	8,631
6	33	1,714	2,938	5,035	8,631
7	29	-2,286	5,226	-11,946	27,309

Знаходимо середнє квадратичне відхилення:

$$\sigma = \sqrt{\frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 m_i} = \sqrt{\frac{1}{7-1} \cdot 25,43} \approx 2,059.$$

$$\text{Підраховуємо асиметрію } A = \frac{\sum (x_i - \bar{x})^3}{n \cdot \sigma^3} = \frac{-31,982}{7 \cdot 8,729} \approx \frac{-31,982}{61,103} \approx -0,523$$

та помилку репрезентативності для асиметрії $m_a = \sqrt{\frac{6}{n}} = \sqrt{\frac{6}{7}} \approx 0,857$.

$$\text{Знайдемо ексцес } E = \frac{\sum (x_i - \bar{x})^4}{n \cdot \sigma^4} - 3 = \frac{170,061}{7 \cdot 17,973} - 3 \approx \frac{170,061}{125,811} - 3 \approx -1,648$$

та помилку репрезентативності для ексцесу $m_e = 2 \cdot \sqrt{\frac{6}{n}} = 2 \cdot \sqrt{\frac{6}{7}} \approx 1,851$.

$$\text{Підраховуємо відношення } \frac{|A|}{m_a} = \frac{0,523}{0,857} = 0,61 \text{ та } \frac{|E|}{m_e} = \frac{1,648}{1,851} = 0,89.$$

Оскільки $\frac{|A|}{m_a} < 3$ та $\frac{|E|}{m_e} < 3$, то ряд має нормальний розподіл.

Перевіряємо результати підсумкового тестування по групі $KГ_1$.

Підраховуємо середнє арифметичне значення:

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i m_i}{\sum_{i=1}^n m_i} = \frac{29+31+32+33 \cdot 2+34+35}{7} = \frac{227}{7} \approx 32,429.$$

Заповнюємо допоміжну таблицю:

Таблиця Д.11

№ пор.	X_i	$X_i - \bar{X}$	$(X_i - \bar{X})^2$	$(X_i - \bar{X})^3$	$(X_i - \bar{X})^4$
1	33	0,571	0,326	0,186	0,106
2	29	-3,429	11,758	-40,318	138,252
3	32	-0,429	0,184	-0,079	0,034
4	35	2,571	6,61	16,994	43,692
5	33	0,571	0,326	0,186	0,106
6	34	1,571	2,468	3,877	6,091
7	31	-1,429	2,042	-2,918	4,17

Знаходимо середнє квадратичне відхилення:

$$\sigma = \sqrt{\frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 m_i} = \sqrt{\frac{1}{7-1} \cdot 23,714} \approx 1,988;$$

Підраховуємо асиметрію $A = \frac{\sum (x_i - \bar{x})^3}{n \cdot \sigma^3} = \frac{-22,072}{7 \cdot 7,857} \approx \frac{-22,072}{54,998} \approx -0,401$

та помилку репрезентативності для асиметрії $m_a = \sqrt{\frac{6}{n}} = \sqrt{\frac{6}{7}} \approx 0,857$.

Знайдемо ексцес $E = \frac{\sum (x_i - \bar{x})^4}{n \cdot \sigma^4} - 3 = \frac{192,451}{7 \cdot 15,619} - 3 \approx \frac{192,451}{109,336} - 3 \approx -1,24$

та помилку репрезентативності для ексцесу $m_e = 2 \cdot \sqrt{\frac{6}{n}} = 2 \cdot \sqrt{\frac{6}{7}} \approx 1,851$.

Підраховуємо відношення $\frac{|A|}{m_a} = \frac{0,401}{0,857} = 0,468$ та $\frac{|E|}{m_e} = \frac{1,24}{1,851} = 0,67$.

Оскільки $\frac{|A|}{m_a} < 3$ та $\frac{|E|}{m_e} < 3$, то ряд має нормальний розподіл.

Б) Формулюємо гіпотези:

H_0 : не існує істотних відмінностей у середніх значеннях результатів тестування мовних умінь з іноземної мови офіцерів КГ₁ на етапах констатувального та контрольного експериментів.

H_1 : існують істотні відмінності у середніх значеннях результатів тестування

мовних умінь з іноземної мови офіцерів КГ₁ на етапах констатувального та контрольного експериментів.

Заповнюємо допоміжну таблицю:

Таблиця Д.12

№ пор.	Результати вхідного тестування офіцерів КГ ₁ (констатувальний експеримент)	Результати підсумкового тестування офіцерів КГ ₁ (контрольний експеримент)	d_i	d_i^2
1	32	33	1	1
2	28	29	1	1
3	31	32	1	1
4	33	35	2	4
5	33	33	0	0
6	33	34	1	1
7	29	31	2	4

Підраховуємо статистику критерію Стьюдента:

$$T_{\text{емпір}} = \frac{\bar{d}}{sd} = \frac{1,143}{0,481} \approx 2,376, \text{ де } sd = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n d_i^2 - \frac{(\sum_{i=1}^n d_i)^2}{n}}{n \cdot (n-1)}} = \sqrt{\frac{12 - \frac{16}{7}}{42}} \approx 0,481,$$

$$\bar{d} = \frac{\sum_{i=1}^n d_i}{n} = \frac{8}{7} \approx 1,143.$$

Для прийняття рішення щодо відхилення нульової або альтернативної гіпотези для вибраного рівня значущості $\alpha = 0,05$ та числа ступенів свободи $df = n-1 = 6$ з таблиці критичних значень t -критерія Стьюдента знаходимо $T_{\text{крит}} = 2,447$.

Оскільки $T_{\text{емпір}} < T_{\text{крит}}$ ($2,376 < 2,447$), то гіпотеза H_1 відхиляється, гіпотеза H_0 приймається на рівні значущості $\alpha = 0,05$.

Висновок: відмінність у середніх значеннях результатів тестування мовних умінь з іноземної мови офіцерів КГ₁ на етапах констатувального та контрольного експериментів не є істотною (статистично значущою).

5. Перевіримо результати, одержані по групі КГ₃. Результати двократного вимірювання (вхідного тестування на констатувального та підсумкового тестування на контрольному етапах) являють собою вимірювання за інтервальною шкалою, вибірки залежні, дані двох вибірок позитивно корелюють.

Перевіримо відповідність розподілу досліджуваної ознаки в обох вибірках закону нормального розподілу за алгоритмом М. О. Плохінського.

Перевіряємо результати вхідного тестування по групі КГ₃.

Підраховуємо середнє арифметичне значення

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i m_i}{\sum_{i=1}^n m_i} = \frac{28 + 30 \cdot 2 + 31 \cdot 2 + 32 \cdot 2 + 33 + 34}{9} = \frac{281}{9} \approx 31,222$$

Заповнюємо допоміжну таблицю:

Таблиця Д.13

№ пор.	X_i	$X_i - \bar{X}$	$(X_i - \bar{X})^2$	$(X_i - \bar{X})^3$	$(X_i - \bar{X})^4$
1	34	2,778	7,717	21,438	59,554
2	32	0,778	0,605	0,471	0,366
3	31	-0,222	0,049	-0,011	0,002
4	30	-1,222	1,493	-1,825	2,23
5	33	1,778	3,161	5,621	9,994
6	31	-0,222	0,049	-0,011	0,002
7	32	0,778	0,605	0,471	0,366
8	28	-3,222	10,381	-33,448	107,771
9	30	-1,222	1,493	-1,825	2,23

Знаходимо середнє квадратичне відхилення:

$$\sigma = \sqrt{\frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 m_i} = \sqrt{\frac{1}{9-1} \cdot 25,553} \approx 1,787.$$

Підраховуємо асиметрію $A = \frac{\sum (x_i - \bar{x})^3}{n \cdot \sigma^3} = \frac{-9,079}{8 \cdot 5,707} \approx \frac{-9,079}{45,652} \approx -0,199$

та помилку репрезентативності для асиметрії $m_a = \sqrt{\frac{6}{n}} = \sqrt{\frac{6}{9}} \approx 0,817.$

Знайдемо ексцес $E = \frac{\sum (x_i - \bar{x})^4}{n \cdot \sigma^4} - 3 = \frac{182,515}{9 \cdot 10,198} - 3 \approx \frac{182,515}{91,782} - 3 \approx -1,011$

та помилку репрезентативності для ексцесу $m_e = 2 \cdot \sqrt{\frac{6}{n}} = 2 \cdot \sqrt{\frac{6}{9}} \approx 1,634.$

Підраховуємо відношення $\frac{|A|}{m_a} = \frac{0,199}{0,817} = 0,244$ та $\frac{|E|}{m_e} = \frac{1,011}{1,634} = 0,619.$

Оскільки $\frac{|A|}{m_a} < 3$ та $\frac{|E|}{m_e} < 3$, то ряд має нормальний розподіл.

Перевіряємо результати підсумкового тестування по групі КГ₃.

Підраховуємо середнє арифметичне значення:

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i m_i}{\sum_{i=1}^n m_i} = \frac{28 + 30 \cdot 2 + 31 + 32 \cdot 2 + 34 \cdot 2 + 35}{9} = \frac{286}{9} \approx 31,778$$

Заповнюємо допоміжну таблицю:

Таблиця Д.14

№ пор.	X_i	$X_i - \bar{X}$	$(X_i - \bar{X})^2$	$(X_i - \bar{X})^3$	$(X_i - \bar{X})^4$
1	35	3,222	10,381	33,448	107,771
2	32	0,222	0,049	0,011	0,002
3	32	0,222	0,049	0,011	0,002
4	30	-1,778	3,161	-5,621	9,994
5	34	2,222	4,937	10,97	24,375
6	31	-0,778	0,605	-0,471	0,366
7	34	2,222	4,937	10,97	0,366
8	28	-3,222	10,381	-33,448	24,375
9	30	-1,778	3,161	-5,621	9,994

Знаходимо середнє квадратичне відхилення:

$$\sigma = \sqrt{\frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 m_i} = \sqrt{\frac{1}{9-1} \cdot 37,661} \approx 2,17.$$

Підраховуємо асиметрію $A = \frac{\sum (x_i - \bar{x})^3}{n \cdot \sigma^3} = \frac{10,249}{8 \cdot 10,218} \approx \frac{10,249}{81,744} \approx 0,125$ та помилку

репрезентативності для асиметрії $m_a = \sqrt{\frac{6}{n}} = \sqrt{\frac{6}{9}} \approx 0,817$.

Знайдемо ексцес $E = \frac{\sum (x_i - \bar{x})^4}{n \cdot \sigma^4} - 3 = \frac{177,245}{9 \cdot 22,174} - 3 \approx \frac{177,245}{199,566} - 3 \approx -2,011$

та помилку репрезентативності для ексцесу $m_e = 2 \cdot \sqrt{\frac{6}{n}} = 2 \cdot \sqrt{\frac{6}{9}} \approx 1,634$.

Підраховуємо відношення $\frac{|A|}{m_a} = \frac{0,125}{0,817} = 0,153$ та $\frac{|E|}{m_e} = \frac{2,011}{1,634} = 1,292$.

Оскільки $\frac{|A|}{m_a} < 3$ та $\frac{|E|}{m_e} < 3$, то ряд має нормальний розподіл.

Б) Формулюємо гіпотези:

H_0 : не існує істотних відмінностей у середніх значеннях результатів тестування мовних умінь з іноземної мови офіцерів групи КГ₃ на етапах

констатувального та контрольного експериментів.

H_1 : існують істотні відмінності у середніх значеннях результатів тестування мовних умінь з іноземної мови офіцерів групи КГ₃ на етапах констатувального та контрольного експериментів.

Заповнюємо допоміжну таблицю:

Таблиця Д.15

№ пор.	Результати вхідного тестування офіцерів КГ ₃ (констатувальний експеримент)	Результати підсумкового тестування офіцерів КГ ₃ (контрольний експеримент)	d_i	d_i^2
1	34	35	1	1
2	32	32	0	0
3	31	32	1	1
4	30	30	0	0
5	33	34	1	1
6	31	31	0	0
7	32	34	2	4
8	28	28	0	0
9	30	30	0	0

Підраховуємо статистику критерію Стьюдента:

$$T_{емпір} = \frac{\bar{d}}{sd} = \frac{0,556}{0,243} \approx 2,288, \text{ де } sd = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n d_i^2 - \frac{(\sum_{i=1}^n d_i)^2}{n}}{n \cdot (n-1)}} = \sqrt{\frac{7 - \frac{25}{9}}{72}} \approx 0,243,$$

$$\bar{d} = \frac{\sum_{i=1}^n d_i}{n} = \frac{5}{9} = 0,556$$

Для прийняття рішення щодо відхилення нульової або альтернативної гіпотези для обраного рівня значущості $\alpha = 0,05$ та числа ступенів свободи $df = n-1 = 8$ з таблиці критичних значень t -критерія Стьюдента знаходимо $T_{крит} = 2,306$.

Оскільки $T_{емпір} < T_{крит}$ ($2,888 < 2,306$), то гіпотеза H_1 відхиляється, гіпотеза H_0 приймається на рівні значущості $\alpha = 0,05$.

Висновок: відмінність у середніх значеннях результатів тестування мовних умінь з іноземної мови офіцерів КГ₃ групи на етапах констатувального та контрольного експериментів не є істотною (статистично значущою).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України, зокрема, які включені до міжнародних наукометричних баз:

1. Лютий В. М. Теоретичне обґрунтування сутності, значення і особливостей мовної компетентності офіцерів військових частин Національної гвардії України. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки.* 2020. № 5 (336). С. 35-51.

2. Лютий В. М. Стан розробленості проблеми формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки.* Запоріжжя : Запорізьк. нац. ун-т, 2020. № 3 (36). Ч. II. С. 85-96. DOI: <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2020-3>.

3. Лютий В. М. Аналіз стану мовної компетентності офіцерів Національної гвардії України. *Науковий вісник Ужгородського університету. Педагогіка. Соціальна робота.* 2021. № 1 (48). С. 238-245. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2021.48.239-244>.

4. Лютий В. М., Медвідь М. М., Лисичкіна І. О., Лісовенко Д. В., Ніконенко О. В. Методика організації системи зворотнього зв'язку у вищому військовому навчальному закладі. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Педагогічні науки.* 2021. № 2. С. 85-92. DOI: <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2021-2>.

5. Liutyi, V. M., Serhienko, M. S., & Wilson, M. Experience in implementing distance learning technologies in an international context. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Pedagogy and Psychology.* 2021. № 7 (3), P. 39-46.

Статті в зарубіжних наукових виданнях:

6. Лютий В. М. Стан розробленості проблеми дистанційного навчання військовослужбовців іноземним мовам у сучасних науково-педагогічних дослідженнях. *Polish Science Journal.* 2021. № 2 (35). Warsaw: Sp. z o. o. «iScience», 2021. Part 2. Pp. 108-127.

7. Volodymyr Liutyi, Mykhailo Medvid, Peter Ivashchenko, Iryna Trubavina,

and Igor Britchenko. Decision support in formation and analytical technology in discharge military personnel employment. *The 9th International Conference on Monitoring, Modeling & Management of Emergent Economy. SHS Web of Conferences* 107, 05001 (2021) M3E2 2021. DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110705001>.

8. Volodymyr Liutyi, Mykhailo Medvid, Volodymyr Dem'yanyshyn, Inna Chernichenko, Volodymyr Honchar. The Development of Readiness for the Educational Activities in Teachers of Higher Military Educational Institutions. *Proceedings of the 2020 3rd International Seminar on Education Research and Social Science (ISERSS 2020)*, Atlantis Press, ASSEHR, 516. DOI: <https://doi.org/10.2991/assehr.k.210120.077>.

Статті в інших виданнях, матеріали конференцій:

9. Лютий В. М. Стан сформованості іншомовної компетентності офіцерів НГУ. *Language of Interoperability* : доп. на 3-й наук.-практ. конф. для здобувачів II рівня вищої освіти / НА НГУ, м. Харків, 11-12 лют. 2019 р.

10. Лютий В. М. Інструменти і засоби дистанційного навчання іноземній мові офіцерів НГУ. *Language of Interoperability* : доп. на 4-й наук.-практ. конф. для здобувачів II рівня вищої освіти / НА НГУ, м. Харків, 09-10 лют. 2020 р.

11. Лютий В. М., Сергієнко М. С. Дистанційне навчання у сфері національної безпеки. *Актуальні проблеми іншомовної підготовки фахівців у сфері національної безпеки* : тези доп. 2-ї міжвуз. наук.-метод. конф. Київ, 4 листоп. 2020 р. Київ : Воєнно-дипломатична академія імені Євгенія Березняка, 2020. С. 57-60.

12. Лютий В. М. Формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання як наукова проблема. *Сучасні реалії та перспективи розвитку освіти* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Дніпро, 9 жовт. 2020 р. Дніпро : Міжнар. гуманіт. дослідницьк. центр, 2020. С. 42-45.

13. Лютий В. М., Єршова В. О. Методи формування комунікативної готовності майбутніх офіцерів НГУ до взаємодії під час міжнародних миротворчих операцій. *Методика та специфіка викладання іноземних мов у закладах вищої освіти* : тези доп. Всеукр. наук.-метод. конф., м. Харків, 07 груд.

2020 р. Харків : НА НГУ, 2020. С. 138-142.

14. Лютий В. М. Особливості розвитку мовної компетентності у офіцерів з урахуванням специфіки військових частин Національної гвардії України. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика* : тези V Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 31 берез.–2 квіт. 2021 р. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2021. С. 154-158.

15. Лютий В. М. Засоби дистанційного навчання у формуванні мовної компетентності офіцерів. *Молодий вчений*. 2021. № 5 (93). С. 212-222. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-Чe09/2021-5-93-41>.

16. Лютий В. М. Особливості дистанційного навчання офіцерів у військах країн світу. *Соціальні аспекти військово-професійної діяльності сектора безпеки і оборони: виклики сьогодення* : зб. тез доп. I Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 20 трав. 2021 р. / під ред. І. М. Трубавіної, О. Є. Міршука, Н. Ю. Чупрінової. Харків : НА НГУ, 2021. С. 288-291.

17. Лютий В. М. Педагогічні умови формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання. *Молодий вчений*. 2021. № 6 (94). С. 168-178. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-6-94-34>.

18. Лютий В. М. Аналіз результатів впровадження педагогічних умов формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України. *Сучасні світові тенденції розвитку науки та освіти* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 19 серп. 2021 р. Полтава : ЦФЕНД, 2021. С. 34-43.

Навчально-методична література:

19. Лютий В. М., Хорошилова Ю. О., Гончар В. В. Основна іноземна мова (англійська) для слухачів інтенсивних курсів: Рівень 3 знань відповідно до мовних стандартів СТАНАГ 6001. У 2 ч. : навч. посіб. Харків : НА НГУ, 2020. Ч. 1. 277 с.

20. Методичні рекомендації з дистанційного навчання іноземним мовам офіцерів Національної гвардії України / уклад. **Лютий В. М.** Харків : Планета-Принт, 2021. 56 с.

Апробація результатів дослідження здійснювалася відбувалася шляхом обговорення положень роботи на наукових, науково-практичних конференціях різного рівня, а саме: *Міжнародних: Proceedings of the 2020 3rd International Seminar on Education Research and Social Science* (Куала-Лумпур, Малайзія, 2020); *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика* (Харків, 2021); *Соціальні аспекти військово-професійної діяльності сектора безпеки і оборони: виклики сьогодення* (Харків, 2021); *The 9th International Conference on Monitoring, Modeling & Management of Emergent economy* (Одеса, 2021); *Сучасні світові тенденції розвитку науки та освіти* (Полтава, 2021); *Всеукраїнських: Актуальні проблеми іншомовної підготовки фахівців у сфері національної безпеки* (Київ, 2020); *Сучасні реалії та перспективи розвитку освіти* (Дніпро, 2020); *Методика та специфіка викладання іноземних мов у закладах вищої освіти* (Харків, 2020).

Основні положення обговорювалися на засіданнях мовного відділу Національної академії Національної гвардії України (упродовж 2019–2021); методичних семінарах мовного відділу Національної академії Національної гвардії України (упродовж 2019–2021); спільних семінарах Національної академії Національної гвардії України (упродовж 2019–2021); курсах підвищення кваліфікації Національної академії Національної гвардії України (упродовж 2021); засіданнях кафедри іноземних мов НА НГУ (упродовж 2019–2021), а також на засіданнях кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (упродовж 2020–2021).

КОВ
інв. № 257 від 27.07.2021

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник начальника Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного з наукової роботи доктор історичних наук, доцент полковник А. СЛЮСАРЕНКО
2021 року

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження ЛЮТОГО Володимира Миколайовича на тему «Формування мовної компетентності офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання» (13.00.04 Теорія і методика професійної освіти 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) в освітній процес Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

Комісія у складі: голови - ТВО начальника Навчально-наукового центру мовної підготовки Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного доцента, працівника Збройних Сил України Петрухіна Віталія Степановича; членів комісії: старшого наукового співробітника Навчально-наукового центру мовної підготовки Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного працівника Збройних Сил України Дмитрисенко Валерії Григорівни, наукового співробітника Навчально-наукового центру мовної підготовки Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного працівника Збройних Сил України Кузнецової Наталії Михайлівни, викладача кафедри іноземних мов та військового перекладу майора Нанівської Лідії Леонідівни, доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»

склала цей акт у тому, що результати дослідження Лютого В.М. «Формування мовної компетентності офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання» були впроваджені у навчально-виховний процес Національної академії.

Протягом 2019-2021 років Лютий Володимир Миколайович проводив науково-дослідну роботу, спрямовану на визначення і впровадження педагогічних умов та розроблення відповідних методичних рекомендацій щодо дистанційного навчання військовослужбовців іноземним мовам.

Результати наукового пошуку Лютого Володимира Миколайовича використовувалися у підготовці викладачів кафедри іноземних мов та військового перекладу і фахівців лінгводидактичного тестування Навчально-наукового центру мовної підготовки до проведення занять з офіцерами та курсантами Національної академії і здійснення педагогічного контролю в процесі їх дистанційного навчання, що сприяло формуванню в останніх іншомовної компетентності.

Одержані результати свідчать про актуальність наукового дослідження Лютого В.М. і впроваджені в освітній процес з метою формування мовної компетентності офіцерів та курсантів Національної академії під час їх дистанційного навчання, зокрема:

- 1) створення педагогічних умов:
 - розвиток позитивної мотивації слухачів до процесу формування мовної компетентності в дистанційному навчанні;
 - формування цифрової педагогічної компетентності викладачів щодо використання засобів дистанційного навчання в освітньому процесі та формування цифрової грамотності офіцерів-слухачів і курсантів;
 - впровадження навчально-методичного забезпечення формування мовної компетентності в офіцерів та курсантів у процесі дистанційного навчання;
- 2) розроблення методичних рекомендацій щодо дистанційного навчання іноземним мовам:
 - методичні рекомендації дисертанта щодо здійснення заходів формування іншомовної компетентності слухачів у дистанційній формі навчання були доведені до викладачів кафедри іноземних мов та військового перекладу і науковців Навчально-наукового центру мовної підготовки на засіданнях особового складу обох підрозділів Національної академії.

Комісія у складі:

голова комісії:

працівник Збройних Сил України доцент

В. Петрухін

члени комісії:

майор

Л. Ханівська

працівник Збройних Сил України

В. Дмитриєнко

працівник Збройних Сил України

Н. Кузнєцова

21.07.2021

**МІНОБОРОНИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ОБОРОНИ УКРАЇНИ
ІМЕНІ ІВАНА ЧЕРНЯХОВСЬКОГО**

Повітрофлотський проспект, 28
Київ, 03049

Тел.: (044) 271-06-97, (044) 248-10-78

E-mail: info@nuou.org.ua

Код ЄДРПОУ 07834530

від № 95 ДС 2021 р. № 182/4112

ЗАТВЕРДЖУЮ

Тимчасово виконуючий обов'язки
заступника начальника Національного
університету оборони України імені
Івана Черняхівського з наукової роботи
кандидат військових наук, доцент
полковник

Анатолій ПАВЛКОВСЬКИЙ

АКТ

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Лютого Володимира Миколайовича**

“Формування мовної компетентності у офіцерів військових частин
Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання”
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти
015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Комісія у складі:

Голови комісії: начальника навчально-наукового центру іноземних мов,
кандидата історичних наук, старшого дослідника, полковника
Михайла Гребенюка;

членів комісії: начальника науково-методичного відділу аналізу та
прогнозу освітньої діяльності науково-методичного центру
організації освітньої діяльності, кандидата педагогічних
наук, старшого наукового співробітника, полковника
Леоніда Олійника;

старшого наукового співробітника науково-дослідного
відділу мовного тестування наукового центру мовного
тестування навчально-наукового центру іноземних мов,
кандидата педагогічних наук, майора Вікторії Крикун;

наукового співробітника науково-дослідного відділу
науково- та навчально-методичного забезпечення мовної
підготовки наукового центру мовного тестування
навчально-наукового центру іноземних, доктора філософії,
капітана Маргарити Арістархової;

склала цей акт у тому, що результати, отримані в дисертаційному дослідженні Лютого В.М. щодо формування мовної компетентності офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання реалізовані у освітньому процесі Національного університету оборони України імені Івана Черняховського під час вивчення офіцерами іноземних мов.

Перелік реалізації та впровадження результатів дослідження:

1. Визначені автором педагогічні умови формування мовної компетентності офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання (розвиток позитивної мотивації слухачів до процесу формування мовної компетентності в дистанційному навчанні, формування цифрової педагогічної компетентності викладачів щодо використання засобів дистанційного навчання в освітньому процесі та формування цифрової грамотності офіцерів-слухачів, навчально-методичне забезпечення формування мовної компетентності у офіцерів в процесі дистанційного навчання) були реалізовані у процесі викладання дисциплін у навчально-науковому центрі іноземних мов.

2. Запропоновані автором методичні рекомендації щодо дистанційного навчання іноземним мовам офіцерів були використано в освітньому процесі на заняттях з вивчення іноземних мов відповідних структурних підрозділів, де здійснювалась апробація протягом 2019 – 2021 років.

3. Результатом впровадження педагогічних умов стало суттєве підвищення рівнів сформованості позитивного ставлення офіцерів Національного університету оборони України імені Івана Черняховського до вивчення іноземних мов та формування мовної компетентності в процесі дистанційного навчання.

Реалізацію зазначених результатів дисертації Лютого В. М. за темою “Формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання” обговорено на засіданні навчально-наукового центру іноземних мов Національного університету оборони України імені Івана Черняховського, протокол № 9 від 3 серпня 2021 року. Прийнято рішення щодо продовження використання результатів дисертації автора в освітньому процесі Національного університету оборони України імені Івана Черняховського, зважаючи на їхню високу теоретичну та практичну цінність.

Голова комісії:

кандидат історичних наук, старший дослідник,
полковник

Михайло ГРЕБЕНЮК

Члени комісії:

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
полковник

Леонід ОЛІЙНИК

кандидат педагогічних наук,
майор

Вікторія КРИКУН

доктор філософії,
капітан

Маргарита АРІСТАРХОВА

МОР
 4116229 618 21.07.2021

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший заступник начальника
 Національної академії Національної
 гвардії України з навчально-
 методичної та наукової роботи
 доктор технічних наук, професор
 генерал-майор.

Олександр МОРОЗОВ

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження на тему
 «Формування мовної компетентності офіцерів військових частин
 Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання»
ЛЮТОГО ВОЛОДИМИРА МИКОЛАЙОВИЧА
 (13.00.04 Теорія і методика професійної освіти 015 Професійна освіта
 (за спеціалізаціями))

Комісія у складі: голови комісії – заступника начальника гуманітарного факультету з навчальної роботи – начальника навчальної частини підполковника Дорофеєва А.С. та членів: доцента кафедри філології, перекладу та стратегічних комунікацій, кандидат філологічних наук, доцента Конаржевської В.І., доцента кафедри іноземних мов, кандидата філологічних наук, доцента Старченко Я.С. склала цей акт у тому, що результати дослідження Лютого В.М. «Формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання» були впроваджені у освітній процес Академії.

За результатами дослідження:

1. Розроблений автором комплекс педагогічних умов формування мовної компетентності офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання, який був експериментально перевірений протягом 2019 – 2021 років в мовному відділі, на кафедрі іноземної мови та кафедрі філології, перекладу та стратегічних комунікацій, дає можливість його використання в практичній роботі фахівців Академії та інших закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, а саме:

- розвиток позитивної мотивації слухачів до процесу формування мовної компетентності в дистанційному навчанні;
- формування цифрової педагогічної компетентності викладачів щодо використання засобів дистанційного навчання в освітньому процесі;
- формування цифрової грамотності офіцерів-слухачів, навчально-методичне забезпечення формування мовної компетентності у офіцерів в процесі дистанційного навчання).

2. Запропоновані методичні рекомендації з дистанційного навчання іноземним мовам сприяють формуванню мовної компетентності офіцерів військових частин Національної гвардії України більш високого рівня.

Голова комісії:

Заступник начальника гуманітарного факультету з навчальної роботи –
начальник навчальної частини
підполковник

Андрій ДОРОФЕСЕВ

Члени комісії:

Доцент кафедри філології, перекладу та стратегічних комунікацій, кандидат
філологічних наук, доцент

Вікторія КОНАРЖЕВСЬКА

Доцент кафедри іноземних мов, кандидата філологічних наук, доцент

Яна СТАРЧЕНКО

19.07.2021

КОВ
інв. № 258 від 16.08.2021

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи –
начальник науково-дослідного центру
Національного університету
цивільного захисту України
доктор технічних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України
Володимир АНДРОНОВ

11

АКТ

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Лютото Володимира Миколайовича
«Формування мовної компетентності у офіцерів військових частин
Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання»
(13.00.04 Теорія і методика професійної освіти 015 Професійна освіта)**

Комісія у складі:

Голови комісії:

завідувач кафедри мовної підготовки соціально-психологічного факультету
Ірина БОГДАНОВА;

Членів комісії:

доцент кафедри мовної підготовки соціально-психологічного факультету Олена
ЛЕПТУГА;

старший викладач кафедри мовної підготовки соціально-психологічного
факультету Ольга РИЖЧЕНКО.

склала цей акт у тому, що результати, отримані в дисертаційному дослідженні
Лютото В.М. щодо формування мовної компетентності офіцерів військових
частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання
реалізовані у освітньому процесі Національного університету цивільного
захисту України під час вивчення здобувачами вищої освіти іноземних мов.

Перелік реалізації та впровадження результатів дослідження:

- Визначені автором педагогічні умови формування мовної компетентності офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання (розвиток позитивної мотивації здобувачів вищої освіти до процесу формування мовної компетентності в дистанційному

навчанні, формування цифрової педагогічної компетентності викладачів щодо використання засобів дистанційного навчання в освітньому процесі та формування цифрової грамотності здобувачів вищої освіти, навчально-методичне забезпечення формування мовної компетентності у здобувачів вищої освіти в процесі дистанційного навчання) були реалізовані у процесі викладання дисциплін на кафедрі мовної підготовки.

- Запропоновані автором методичні рекомендації щодо дистанційного навчання іноземним мовам здобувачів вищої освіти були використано в освітньому процесі на заняттях з вивчення іноземних мов відповідних структурних підрозділів, де здійснювалась апробація протягом 2019 – 2021 років.

- Ефект від реалізації педагогічних умов полягає в отриманні позитивних змін у рівнях сформованості позитивного ставлення до вивчення іноземних мов та формування мовної компетентності здобувачів вищої освіти Національного університету цивільного захисту України в процесі дистанційного навчання

Голова комісії

Ірина БОГДАНОВА

Члени комісії:

Олена ЛЕПТУГА
Ольга РИЖЧЕНКО

10 серпня 2021 року